

v imenu glavarjevem, da se premakneš na drugo, v ta namen odločeno mesto. Nič ne pomaga se upirati, vstani, če si še tako truden, in pojdi.

Kedar se je karavana nastanila na odločenem prostoru, vsak misli na to, kje bode žejo ugasil. Nekateri že leté k bližnjemu kalu, v katerem je nekaka blatna tekočina, ostanek od poslednjega deževja. Ali ta hip prileti druga četa vojakov, katera ti začne braniti vodo, češ, da preje ne smeš ne kapljice vzeti, dokler sultanček tega kraja ne dovoli in ne udari cene za to dovoljenje.

To je toraj davek na žejo!

Kaj hočeš, lezi nazaj v tabor, odveži svežnje, vzemi tkanine, in pošlji jo glavarju. No on je ne sprejme, češ, da je dar preneznaten. Na to se začne pogajanje brez konca in kraja. Tu ti je neprestana procesija odposlancev mej šatori Evropejcev in sultanovimi stani. Vedno se nudijo nove ponudbe, ali glavar vedno več zahteva. Tu se govori, dokazuje, ugiba, prilizuje, zagotavlja, tebe pa peče silna žeja in lomi strašna jeza. Po dolgem pregovarjanji in ponujanji darov se vendar zjedinijo na toliko, da karavana more zajemati vodo, ali samo v določenem kalu, in to ob gotovem času, kedar se je bila že vsa čreda vaška do sitega napila.

Ali to še ni vse, treba je tudi, da plačaš „hongo,“ to je davek za slobodni prehod skozi zemljo. Ugogo je razdrobljen na celo vrsto malih občin, katere so nezasvisne, in vsaka pobira davek na svojem ozemlju. Ti sultančki imajo sicer zelo malo oblast, ali vsak mora gledati, da naklada čim večji davek karavanam. To ima dvojno svrhu: prva je, da dobivajo glavar in vojaki njegovi lepe dohodke; druga, da se potniki čim dalje mudé v deželi in jim morejo domačini dobro poprodati svoje pridelke. Vsega vkup mora potnik ostati več kot mesec dni v tej neprijaznej zemlji, preko katere bi lahko prešel v desetih dneh.

Ako pa se potnik naveliča teh sitnostij, ako se predrzne protiviti zahtevam glavarjevim, ako hoče kar s silo udariti skozi jedno ali dve seli, da ni plačal prehodnine, kmalu posebno in glasno kričanje oznani sosedom, da se bliža nevarnost. In koj se vsa sela zjedinijo, da uničijo tujca, ki jim kljubuje.

Stanley je poznaval ta narod, ker je bil tu za prvega svojega potovanja, toraj se ni upiral. Požrl je jezo več potov, udajal se je v vse okolnosti, in tako je srečno prešel Ugogo, da mu ni bilo treba ne enkrat puške izpaliti.

Prvi boj ga je zadel v Ituru-u, prostranej pokrajini na severozahod od Ugoga. Jedva je stopil na to zemljo, opazil je Stanley, da mu domačini ne zaupajo. Trudil se je, da se poprijatelj ž njimi, ali ni mogel; naposled domačini že niso hoteli poti kazati.

Tistega dne je počivala karavana blizu sela Vinjata. Stanley je bil žalosten radi nadlog na potu, pa tudi zdelan je bil od mrzlice. Prešteval je izgube,

katere so ga zadele, odkar je odrinil od morja. Manjkalo mu je že več kot 100 ljudij. Dvajset jih je umrlo, 87 jih je pobeglo, a mej onimi, kateri so ostali, bilo je dosti bolnikov. Ta čas nekdo pridirja povedat, da so domačini pobili dva nosača. Tudi se je že bližala taboru četa domačinov, kateri so bili oboroženi s kopji, z loki in s strelicami; pa grdo so se drli, tulili so nekako bojno pesen.

Stanley pošlje dva glavarja, da poprašata, čemu so te neprijaznosti. Izvedel je, da so njegovi ljudje po sili vzeli mleka v selu, in da je zato vse po koncu. Da bi zabranil boj, ponudi se, da povrne škodo, četudi so se poškodovanci že osvetili, ker so bili ubili ona dva tata. No ta želja za mirom se je tolmačila kot strah in slabost, kajti prav tisti hip, ko so se hoteli črnici umakniti, pridrla je nova četa in pregovorila prve, da so oboji šli naskakovat tabor Stanleyev. Napeli so loke in vrgli celo ploho strelic na potnike.

Stanley zapove streljati na nasprotnika, ki se je s početka nekoliko umaknil. Potem razredi Stanley svoje čete v roje, čemur so se napadalci čudili. Da se okoristi ž njihovim strahom, poskusi z nowega, da se pomiri in pogodi.

„Ne, ne, vi ste babe, vi se bojite!“ odgovarjali so mu domačini in vrgli novo ploho strelic v tabor.

Sedaj ni kazalo drugega kakor udariti. Stanley zapové živo streljati, in neprijatelj je utrpel ogromno zgubo. Ali to ga vendar ni odvrnilo, da bi ne prišel drugega dne z mnogo večjo vojsko naskakovat tabora. Pozval je bil namreč sosedé s severa in vzhoda na pomoč, mislil je, da bode Stanleya počasi izstradal.

Stanley poskuša najpreje razdeliti svoje ljudi na sedem oddelkov in tako prisiliti neprijatelja, da tudi on razdeli ljudi. Ali ni šlo. Koj pri prvem spopadu je bil prvi oddelek uničen do poslednjega moža, drugi in tretji pa sta zgubila do polovice ljudij. Vse je kazalo, da bode Stanley naposled premagan.

Sedaj zbere Stanley vse ljudi okoli sebe, da poskusi skrajni napor, in vsak je sprevidel, da ta poskus bode odločil ali rešenje ali pogin. Na čelu svojih ljudij udari Stanley z vso silo na neprijatelja. predere njegovo sredino, razkropi ga, požge nekaj sel, in s puško v roki, boreč se brez prestanka, dospe naposled v nekoliko dneh iz te osodne zemlje. Ekspedicija je pustila tu 53 mrtvecev.

Potopisne črte.

Iz Ljubljane v Ljubljano.

Spisuje Jos. Levičnik.

Motto:

— — — —
— — — — —
«In kamor se okó ozrè,
Povsod se mi nov svet odprè.»
J. Strel.

„Mnogo potov pelje v Rim“, pravi neka stara pri-slovica; — po mnogih potih pa se tudi lahko pride iz

Ljubljane zopet v Ljubljano nazaj. Kogar iz vrsta spoštovanih in velecenjenih bralcev „Novic“ mika, pospremljati me v duhu na enem izmed poslednjih, naj bo zagotovljen, da mi bo prijeten popotni tovariš. Hodila bova po krajih, ki ga bodo z manj vred morda prav zelo zanimali. Kar pa bo pri tem še največ vredno, bo to, da razun naročnine za „Novice“ ne bo stalo popotovanje niti krajcarja. Na noge tedaj!

* * *

I.

Iz Ljubljane v Zagreb.

Leto 1891. ostalo bo v zgodovini dveh odličnih narodov avstrijskih, češkega in hrvatskega, zapisano z zlatimi črkami dotlej, dokler bosta ona štela čase, in shranjevala listine dogodivščin svojih. Kakor je znano, priredila sta bila to leto ona v njunih glavnih mestih, v Pragi in Zagrebu, sloveči jubilarni izložbi. Prva, praška, zaslužila si je, če ne častni naslov svetovne, vsaj pa z vso pravico evropske znamenitosti; ogledalo si jo je blizu pol-tretji milijon obiskovalcev, in vsi: od Njegovega ces. kralj. apostolskega Veličanstva presvitlega vladarja Franc-Jožefa I. samega doli do najpriprostejšega seljana; od bogataša-milijonarja doli do največjega siromaka; od znanstveno najbolj učenega strokovnjaka, bodi si katere že koli véde do najnižje stopnje izobraženja; od daljnega inostranca do najbližjega domačina, — vsi so bili v svoji sodbi edini: slavni narod češki se je s svojo izložbo prekosil samega sebe. A tudi Hrvatskej godila bi se največja krivica, ako bi se jej častno ne priznalo, da je s svojo izložbo v Zagrebu pokazala orjaški kulturni napredek v teku petdesetih let, odkar je v življenje stopilo njeno „gospodarsko društvo.“ Vsi resnico- in pravico-ljubni časniki: domači, inostranski in tudi inozemski so toliko in tako častno pisali o obeh razstavah; tako mikavno, da! djali bi: tako čarobno vabili domačine, inostrance in inozemce v Prago in Zagreb, da si nihče ni zamogel odreči obiskanja ene ali druge izložbe, kdor je količkaj čutil kaj živega v sebi, in so mu — se vé — dopuščale to njegove gmotne moči. Moji malenkosti bila je sreča mila, priti Zagreb, in če vzamem pero v roke, da bi o tem potovanju kaj površnega zapisal, bom zahajal s tem le mojega starega, od dolgih let mi priljubljenega „konjička.“ Ob enem naj bodo pričujoče potopisne črtice tudi moj skromni literarni donesek k jubilarnemu, t. j. petdesetemu tečaju „Novic“.

Pričetek mojega potovanja ni bil ravno prijazen in mikaven. Bilo je namreč proti 12. ponočni uri 11. oktobra 1891, ko sem korakal v društvu preblagega mi bitja proti ljubljanskemu južnemu kolodvoru. Nad mesto in okolico razgrnila je bila pusta in mrzlotna jesenska megla svojo neprijetno odejo. Namesto v toplo posteljo pa zasesti nekurjeni železnični voz gotovo ni najprijetnejše, tem manj, ker je bilo že naprej pričakovati, da nam bo gosta megla skozi savsko dolino proti Zidanemu mostu skoz in skoz ostala zvesta, kratko malo pa ne prijetna tovaršica. In tako bilo je tudi.

Prevozivši ne ravno prenaglo postaje: Zalog, Laze in Kresnice dospeli smo n. pr. v eni uri v Litijo. Odkar nisem bil več ondi, zrastle je na zapadni strani kolodvora mnogo novih poslopij, ki menda obsegajo v svojih prostorih novo mehanično predilnico. V megleni noči se ni dalo mnogo viditi; v spomin pa so se mi vendar silile besede modrega moža, ki je djal: „Nove tovarne vstajajo, stare pa razpadajo.“ Tudi je resnično, da tovarne odtegujejo mnogo dobrih delavnih močij poljedelstvu, ki vendar vsem ljudem prideluje ljubi kruhek in živež, kar se pač ne da tako ponarejati, kakor n. pr. vino, mleko itd. Gotovo se pa ne da tudi tajiti, da so bili oni časi srečnejši, ko je bilo manj tovarn, ljudstvo pa si je služilo kruh sicer v potu svojega obraza, vendar pa bolj zadovoljno, kakor marsikje dandanes. To sem omenil, se ve, le memogrede. — Pristavim naj tudi še, da sem bil o nekem prejšnjem bivanju v Litiji podvzel od tam izlet na visoko-ležeči grad Bogensperk (Wagensberg), nekdanjo lastnino slavno-znanega Valvazorja. Od mladinskih let namreč sem želel obiskati kraj, kjer je ta preslavni rodoljub literarno deloval za čast in proslavo svoje domovine, vsled česar je pa tudi popolnoma obožal in osiromašil. Prijazni hišnik mi je bil sicer radovoljno razkazal vse prostore obširne grajščine, tedaj tudi one, kjer so o Valvazorjevem času delovali poleg pisateljev zlasti bakrorezci in nahajale se za to potrebne tiskarne. Se ve, da je po onih prostorih zdaj vse predrugačeno. Nekaka otožnost se me je bila polotila, ko sem vidil, da od vseh literarnih del neumrljivo-slavnega Valvazorja je ostal na Bogensperku ohranjen le en zvezek (III. knjiga „Slave Kranjske vojvodine“, ki med drugim opisuje gradove itd. tedanje naše domovine.) Bog zna, ali sedanjemu lastniku knezu Windischgratz-u ni moč pridobiti vseh literarnih del slavnega Valvazorja? Za književno-izobražene obiskovalce Bogensperk-a bili bi to jako zanimivi predmeti občudovanja, kaj se je v tej grajščini pred dve sto leti napisalo in deloma tudi natisnilo.

Od Litije naprej so sledile postaje: Sava, Zagorje, (ki so znane zarad bogatih premogovih jám), Trebovlje, Hrastnik, ter smo dospeli poslednjič okoli $\frac{1}{2}$ 3. ure na Zidani most.

(Dalje nasl.)

Poučni in zabavni drobiž.

Severni tečaj. Mnogi so se že prizadevali učenjaki, da bi prišli k severnemu tečaju. Skušali so že tja priti z ladijami, čolni in sanmi. Vsi ti poskusi so se ponesrečili. Profesor matematike na neki gimnaziji v Atenah je sedaj izumil posebni parovoz, s katerim se bode moglo voziti po zimi po ledu. Ta parovoz bode hkratu dajal toploto. Izumitelj misli, da bi se s takim strojem v 20 urah z otoka Spitzbergen pride do severnega tečaja, kajti stroj bode prevozil 80 kilometrov v vsaki uri.

Veter in elektrika. V Angliji so začeli silo vetra uporabljati za proizvodnjo elektrike. Kakor goni sapa mline, ravno tako sedaj goni električne stroje. Ker pa veter vedno ne vleče, imajo posebne naprave za nabiranje elektrike. Tako jo nabere za ves teden. Pokazalo se je, da se na ta način najceneje da po mestih uvesti in vzdrževati električna razsvetljava.

dado izkrcati se. Ali pa so se pognali tollovaji v čolnih za njimi, da jim škode napravijo. V nekem kraju je moral Stanley prijeti za orožje, da je razpršil neprijateljske piroge, katere so mu že bile na pete.

Kedar je pa prišel pred Ukafo, spremenilo se je koj vse.

„Pripeljite vole, ovce in koze; prinesite mleka, piva. Dajte svoje najboljše banane, da beli človek in njegovi ljudje uživajo gostoljubnost! Beli človek ne sme lačen stopiti pred našega cesarja. Le pogledite ga, kako je upadel! Pokažimo mu svojo privrženost!“ To je bilo gaslo glavarjev pojedinih pokrajin te divne zemlje. In z vseh strani so nosili na ladijo najobilnejšo hrano, in prijateljski so pozdravljali potnike, koder so se mimo peljali.

Bili so v Ugandi, v zemlji silnega cesarja Mtese. Tudi cesar se je izkazal. Poslal je naproti belemu človeku pet čolnov, katerim je veleval jeden od dvorskih dostojanstvenikov. Naročeno mu je bilo, da prevodi ekspedicijo z vsem, kar jej je treba, in da jo vodi do mesta Usavara, v glavni lovski stan, kjer je vladar ta čas bival.

„Lady Alice“ je bila še dve milj od obale, ko so se že vsi vrhovi pokrili z velikim množtvom ljudij, kateri so prišli pozdravit kraljevega gosta. In ko je ladija obstala, kaj je ugledal Stanley? Na malo višjem svetu je stalo v dveh vrstah več tisočin vojakov v takej opravi, kakoršno imajo Zanzibarci. Skazovali so čast belemu človeku, streljali so, bobnali, godli, vihrali z zastavami, in cela množica gledalcev je udarila v oglušno klicanje.

Ko je Stanley videl toliko vojakov in tak sijaj, menil je prvi hip, da je sam cesar tu, ali ni ga bilo. Došel je upravitelj palače, za katerim so stopali nosači z raznimi jestvinami in pijačo, poklekne pred tujca in reče:

„Cesar pošilja svoj pozdrav belemu človeku, ki je prišel s tako daljnih krajev, da ga obišče. On ne more videti lica toli velikega prijatelja, preden se mu gost ni najedel. Zato je poslal svojega roba s to malo hrane. Ob devetih uri pa, kedar se bode njegov prijatelj odpočil, poslati hoče cesar pónj, da ga sprejme.“

Kedar je kraljevi odposlanec dovršil svoj govor, dal je pripeljati pred Stanleya 14 tolstih volov, 8 koz, 8 ovnov, prinesiti sto banan, 36 piščet, 4 posode mleka, košaro riže, 20 jajc, in 10 vrčev pive. Potniki so se čudili tej cesarskeji darežljivosti.

Kedar se je ekspedicija dobro založila in spočila, omila se je, počesala in praznje oblekla. Ob devetih zjutraj sta se Stanleyu predstavila dva paža, in povabila ga v imenu cesarjevem, da dojde v palačo. Stanley je šel za njima, spremljevali so ga njegovi ljudje s puško na rami.

Cesar ljubi sijaj in razkošje, in kakor dela on tako delajo tudi njegovi podaniki vsak po svojih razmerah in prihodkih. Mtesa vodi vedno seboj 40 bobnarjev,

20 piščalarjev, 10 gitararjev, pritlikavce, klicarje, oroženosce, celo četo pažev, dvorjanikov, moliteljev, telesnih stražarjev in dva zastavonosca. Vsi ti ga spremljajo, koder hodi, da pokazujejo njegovo moč in njegovo dostojanstvo. In kakor cesar tako imajo tudi pojedini glavarji čim mogoštevnejšo spremstvo, svoje zastavonosce, svoje paže. Isto tako se vedejo tudi drugi podaniki njegovi; celo seljaki imajo male robe, deco, katera nosi kopje in škit za njimi.

Potopisne črte.

Iz Ljubljane v Ljubljano.

Spisuje Jos. Levičnik.

(Dalje.)

Na Zidanem mostu morali smo potniki, ki smo bili namenjeni proti Zagrebu, zapustiti vagone in čakati skoraj 3 ure na sostavo novega vlaka. Da v nekurjeni čakalnici posedati tako dolgo ni bilo ravno prijetno, ni mi treba praviti, kjer nam tudi zavžitek tople kave ni provzročil od več gorkote. Prav zadovoljni smo bili toraj vsi, ko je poslednjič dalo binglanje zvonca znamenje, da naj zasedemo vozove, ki nas bodo odpeljali proti Zagrebu. Preden o daljnem potovanju kaj spregovorim, naj omenim še, da od Zidanega mosta proti Zagrebu stojijo potniku celo čvetera pota na izbero. Poleg železnice pelje namreč blizu njene proge en pot, menda okrajna cesta, po levi strani Save skoz Štajersko mimo Loke, Sevnice, Rajhenberga, Vidma, Brežic i. t. d. Tretji pot se kako $\frac{1}{4}$ ure pod Zidanim mostom prestavi po brodu (ki se bo pa menda kmalu umaknil mostu) na kranjsko stran, ter vodi kot deželna ali celo državna cesta skoz Rateče, mimo Boštanja, skoz Krško in dalje skoz Dol. Cerklje, Čatež proti Samoboru i. t. d. Zadnji pot je vodni ali plovni pot po Savi. Dokler ni stekla železnica od Zidanega mosta do Ljubljane, se je po Savi noter gori do Zaloga, ali pa nasprotno od tam proti Hrvaškemu zvozilo na milijone centov raznega blaga. Od taistega časa je ravno navedeni promet skoro popolnoma prejenjal; — od Zidanega mosta navzdol pa se po flosarjih lesovje, (zlasti dilje [žagance, deske] in stavbeni bruni), ki se je priplavilo od raznih strani spodnjega Štajerja po Savini, katera se le-tod v Savo izliva, plavi še vedno proti Zagrebu, Slavoniji, celo proti Zemunu in tudi še dalje. Za silo se vozi kak potnik tudi po flosih, kar pa baje ni ravno prijetno. Še vedno najbolje se je poslužiti železnice, ker se z njo najhitreje in primeroma najceneje naprej pride.

Moje daljno potovanje tudi od Zidanega mosta proti Zagrebu spričetka ni bilo ravno prijetno. Zdaniilo se še ni bilo, gosta in mokrotna tema je še vedno napolnjevala Savsko dolino in je bil toraj zabranjen vsaki razgled. In tako nisem zamogel viditi mičnih kranjskih Rateč, ne štajerske Loke; dalje naprej dol ne kranjskega Boštanja in le kaj malega štajerske Sevnice. Tukaj se je bilo sicer pričelo svitati, a gosta megla je še vedno omejala razgled. — Le tod poslovala se je bila od moje tovaršije neka sopotnica iz koroške slovenske Zilje, ki je šla menda služiti

k nekim znanim ljudem v Mokronog. Že na ljubljanskem kolodvoru pridružila se mi je bila, ter prosila me, naj sme ostati poleg mene, ker je čisto ptuja v teh krajih in se sama ne ve kam djati. Omenim pa te sopotnice zlasti za to, ker naši narodni nasprotniki osobito po Koroškimi radi trdijo, kolika razlika je med govorom koroških in kranjskih Slovencev, ter da se komaj drug družega umejo. Temu pa nikakor ni tako. Kot 10 letni deček šolal sem se v Celovci. Takrat so Slovenci, ki so dohajali iz okolice po opravljenih v imenovano mesto, res dokaj slabeje govorili svoj jezik od takratne „kranjšine“; nazivali pa so se vendar že o onih časih bolj določno „Slovenci“, kot mi iz te strani Ljubelja. O mojih poznejših prihodih v Gorotan, zlasti o zlati maši neumrljivega rajn. monsignora Einspiller-ja sem se pa na lastna ušesa prepričal o velikanskem napredku, katerega so glede čistega govorjenja maternega jezika naredili koroški Slovenci zadnja leta. Cerkev, t. j. slovenski govori v cerkvah, časništvo, naj več pa slavna družba sv. Mohora in poslednje čase tudi zborovanja Ciril-Methodove družbe so v tej zadevi čudovito veliko storili, in naj delajo, govorijo, pišejo, magari tudi piskajo in trobijo ter počnejo naši nasprotniki, kar hočejo: tako močnemu toku reke nasproti plavati jim ni moč, in — Koroška za majko Slavo še ni izgubljena. Moja sopotnica je bila le po tako zvanem „pogèrkvanji“ spoznati, da ni rojena Kranjica. —

Na bližnji postaji „Reihenbergr“ pridružil se nam je bil neki prijazen gosp. finančni nadstražnik in Novega Mesta, ki se je vračal kot vojaški odpustnik od orožnih voj. vaj iz Gradca. Pripovedoval nam je med drugim, da imajo v tej okolici č. gg. oo. trapisti veliko naselbino in samostan, kjer se je ravno prejšnje dni vršila velika cerkvena slavnost. Samostanski prednik postal je namreč opat, v katero dostojanstvo so ga vmestili baje mlg. knezo-škof lavatinski sami. Komu ni znano, da so samotarci imenovanega reda zlasti v kulturnem oziru posebno veliki dobrotniki in tudi spodbuditelji k marljivemu in umnemu poljedelstvu povsod, kjer se naselijo. Enako naselbino in samostan imajo č. gg. oo. trapisti tudi v Marija Zvezdi poleg Banjaluke v Bosni. Kdo pač ni že čul, kako in koliko da oni delajo v prid in blagor ondotnega siromašnega ljudstva. In glejte! — slišal sem, da so se ravno ti gg. oo. trapisti nameravali spričetka naseliti v nekem močvirnem predelu Hrvatske (ali Slavonije, ne vem že dobro več), pa — ni se jim to dovolilo! Šli so toraj naprej v Bosno. Kristijani niso marali za nje, Turčini pa so jih radi sprejeli in žanjejo za svojo gostoljubnost zdaj zlati sad. —

Da pa zlasti pri prostemu narodu na Hrvatskem manjka kulturnih probuditeljev, bom o priliki še govoril. —

Pripeljaje se na postajo Krško bi se bil pač rad za kako uro pomudil in si mestice ogledal od blizu, ker ni brez znamenitosti. (Zlasti nisem še videl nove meščanske šole, — edine te vrste v naši deželi; tudi naš slavni Valvazor je v Krškem skončal tek svojega življenja meseca sept. 1693, še le 52 let star, [kakor nam pove

„Koledarček“ rajn. dr. Blelweis-a l. 1853.]. Grob njegov sicer ni natančno znan, vendar pa bi bila vsaj kaka vzdana kamnita tabla na kakem vidnem kraju tu in na Bogensperku kot začasni spominek na slavnega moža na moč primerna). Ker se železni vranec za želje posameznih potnikov vendar ne briga, in ker je bila megla še vedno gosta, je bilo mestice skoz njeno tančico komaj opaziti v tamnih obrisih. Enako je bilo tudi na daljni vožnji proti Brežicam. Razgled omejen je bil na desno, kranjsko stran proti Leskovici, Cerkljam, Mokricam, Čatežu in na visoke Gorjance; pa tudi k levi na prijazno okolico artiško in od nje naprej razprostajočo se Vizelsko.

(Dalje sledi.)

Novice.

— **Poslanec Spinčič.** V torek dne 5. julija razpravljalo se je v državnem zboru predlog posl. dr. Pacaka, ki gre na to, da naj se preišče, jeli naučno ministerstvo, odpustivši posl. Spinčiča iz državne službe kršilo poslansko imuniteto. Jako odločno so se potezali za Spinčiča poslanci dr. Herold, Kramar, Pernerstorfer in dr. Lueger, kateri so naučnemu ministru marsikatero bridko resnico v obraz povedali. Naposled izročila se je zadeva ednoglasno imunitetnemu odseku v rešitev. Isti dan razpravljalo je tudi državno sodišče o tej zadevi. Gosp. Spinčič je namreč pri tem sodišču vložil pritožbo proti ministerstvu za pouk in bogočastje zaradi kršenja ustavno zajamčenih političnih pravic. Pritožbeni spis sestavil je odvetnik in drž. posl. gosp. dr. Pattai, kateri je gosp. Spinčiča zastopal tudi pri obravnavi sami. Vspeh obravnave je bil ta, da se je državno sodišče izreklo, da se smatra nekompetentno odločiti o tej zadevi.

— † **Dr. Franc Skofič.** V Škofji Loki umrl je včeraj popoldne po daljši bolezni ondotni e kr. okrajni sodnik g. dr. Franc Skofič še-le 45 let star. Pokojnik bil je miren, a dober narodnjak ter vesten uradnik. Bodi mu zemljica lahka!

— **Poštna stvari.** Rekomandovana pisma s poštnim povzetjem se od 1. julija t. l. pošiljajo lahko v tostranski državni polovici, kakor tudi na Ogersko, Belgijo, Dansko, Italijo, Luksemburg, Rumunijo, Švedsko in Norveško in Švico. Najvišji znesek povzetja določen je za Avstro-Ogersko s 500 gld. za vnanje države pa z 200 gld. ali 400 markami, oziroma 500 franki ali njih vrednosti po veljavi dotičnih dežel. Pritožbine so jednake kakor pri drugih rekomandovanih pošiljatvah. Poština za navadna pisma, ne čez 15 gramov težka, bodisi v katerokoli tujo deželo na svetu poslana, znašala bode odslej naprej le 10 kr., za listnico tudi kamorkoli na tuje 5 kr., in za tiskovine, naj gredo iz države kamorkoli na zemlji, od vsakih 50 gramov 3 kr. Vizitnice, če se bodo na njih nahajale samo običajne črke: *p. f.* — *p. c.* — *p. p. c.* — itd., sprejemale se bodo kot tiskovina, ne več kot pisma. Od malih zneskov do 10 gld., poslanih po nakaznicah v kak kraj Avstrije, plačati je odslej le 5 kr., in če gredo v kako tujo državo, 10 kr.

— **Pri občinskih volitvah** v Šmariji pri Jelšah na Spod. Štajarskem zmagali so narodnjaki v vseh treh razredih.

— **Novo gimnazijsko poslopje v Mariboru** je dozidano in se bode še te dni izročilo dotičnim oblastvom v porabo in upravo.

— **Pri volitvi okrajnega odbora v Metliki** voljen je načelnikom g. Anton Prosenik, trgovec v Metliki, njegovim namestnikom pa g. Franc Gustin tudi trgovec v Metliki.

laskavo in priznalno izrazil o njej. Tudi nas veseli, da je žel zavod toliko pohvale, ker nam to dokazuje, kako vrlo postopa učni zbor, kako pridna in nadarjena je naša mladina in kako se kapital, katerega sta dežela in država žrtovali pri ustanovitvi obeh zavodov, lepo in obilno obrestuje!

Obrtnijske raznoterosti.

Muzej za zgodovino avstrijskega dela. O tej zanimivi napravi, o kateri smo že obvestili svoje čitatelje, se nam poroča, da zbirke toliko naraščajo, da uže nimajo več prostora v tehnologiškem muzeji na Dunaji. Zato je vodstvo najelo novih lokalov v Währingerstrasse števil. 68. na Dunaji. Muzej je obiskovalcem vsak dan razun sobote od 10. do 4. ure, v nedeljo pa od 9. do 1. ure odprt in sicer brezplačno.

Ustanove za male obrtnike. Odbor za obrtni ples na Dunaji je ustanovil 60 štipendij po 50 gld., da omogoči malim obrtnikom obisk dunajskih zbirk in gledališke in glasbene razstave. Samostojni mali obrtniki in pomagači v delarnicah in tovarnah naj se v ta namen obrnejo z navadnim pismom, katero pa mora biti potrjeno od kupčijske zbornice, ali od kakega obrtnega ali pa delavskega izobraževalnega društva, do predsednika omenjenega plesa, dvornega svetnika W. Exner, Wien, IX/2, Währingerstrasse 59. — Prošnje je treba vložiti vsaj do konca t. m.

Raztopen les. Listi poročajo, da je slavni francoski kemik E. Bizonard izumel sredstvo, po katerem se more les ravno tako topiti, kakor svinec, cin in druge kovine. Iz lesa litih izdelkov ne spremeni ne vročina ne moča. Tudi ogenj se z lepa ne prime. Barvati se morajo jako lepo in trpežno. Ako je vse to istina, potem bode nova iznajdba naredila velikanski prevrat v lesni industriji. V Parizu jo nameravajo najprvo porabiti za izdelovanje tiskarskih črk in drugih priprav v tiskarnah. Vender poskusi še niso povsem dovršeni.

Kmetijstvo.

Mečkanje ovsa za konje.

V konjskem blatu se nahaja mnogo celega ovsa, katerega živali niso dovolj prebavile. Zaradi tega so nekateri konjerejci posebno na Francoskem in Angleškem jeli premišljati, kako bi se temu nedostatku odpomoglo. To se je tem potrebneje zdelo, ker so nekateri trdili, da se četrtnina ali celo tretjina ovsa tako pogubi.

Sprva so začeli oves konjem mleti, ali se je kmalu pokazalo, da zmlet oves, če tudi je debelo zmlet ni za konje. Prebavljenje se s tem posebno ne pospešuje, ker konj hrane dovolj ne oslini. Potem se je pa jelo priporočati mečkanje ovsa. Poslednje se je nekoliko bolje obneslo, ali vsaj slabe strani niso bile tako hitro vidne.

Pokazalo se je, da konji, ki jedo zmečkani oves, slabo prebavljajo in niso dobri za delo. Lepi so sicer videti, toda močni niso. Leni postanejo, radi se pote in radi padajo na kolena in se posebno hitro premikati ne hote. Zatorej posebno zmečkan oves ni za konje, katere rabimo za ježo ali hitro vožnjo. Posebno je pa to slabo, da konji, ki se zmečkanega ovsa navadijo, potem ne marajo celega jesti. Če jim zopet daš celega, pa zbole za

slabim prebavljanjem. Popolnoma mečkanje ovsa ni zavreči. Umestno je pa samo pri taci konjih, ki imajo slabe zobe, ali jih pa jim manjka in zatorej z zobmi ovsa zmečkati ne morejo, ali pa sploh slabo prebavljajo.

Drugim konjem, naj se pa daje mej oves rezanico s (skopo), potem bodo pa že oves dobro zvečli in oslinili in gotovo ne bode skoro nobeden neprebavljen ostal. Sploh je pa napačna misel, da se toliko ovsa zgubi vsled slabega prebavljenja konj. Kemične preiskave so pokazale, da oves, kateri se nahaja v konjskem blatu, ni ostal popolnoma neprebavljen, temveč je želodec že iz njega izvlekel skoro vse redilne snovi.

Mečkanje ovsa daje tudi dosti truda in redkokrat toliko koristi, nego imamo stroškov. Konje, ki so dosedaj jeli zmečkan oves, počasi privajaj, seveda, če imajo dobre zobe, na cel oves. Polagoma se bode na novo naravnejšo hrano že privadili. Hitro to seveda ne bode šlo. Ali to je že zaradi tega potrebno, ker pri vseh razmerah zmečkanega ovsa nimaš pri rokah in si prisiljen konjem dajati celega. Če ga niso vajeni, si v nevarnosti, da ti nevarno obolé.

Poučni in zabavni del.

Potopisne črte.

Iz Ljubljane v Ljubljano.

Spisuje Jos. Levičnik.

(Dalje.)

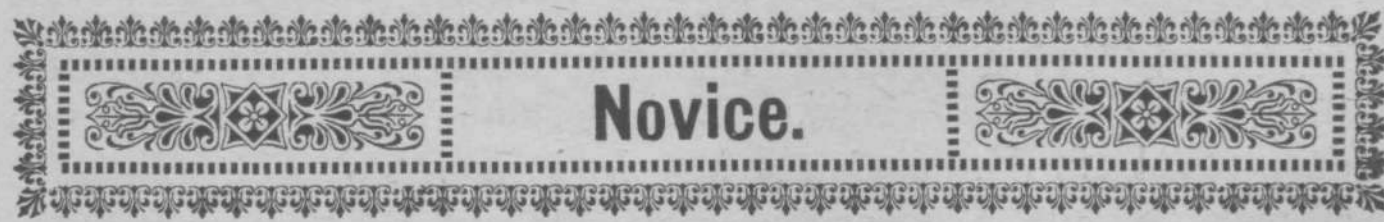
Okoli 7. ure dospeli smo na postajo Brežice. Zdanilo se je bilo zdaj že popolnoma. Vstopilo je bilo več novih potnikov, ki so bili, kakor je bilo misliti, napoteni proti Zagrebu. Megla jela se je bila vzdigovati, ter vmikovati se prav hitro toploti solčnih žarkov. Nadjati se je bilo prelepega jesenskega dneva, kar je bil tudi v resnici postal, in kateremu je na moje veliko veselje in zadovoljnost sledil tudi enaki celi teden. Bolj rajskih in toplih jesenskih dni si človek ne more želeti, kakor so bili ravno oni mojega potovanja (od 11.—17. oktobra) Vrh tega je o večerih naraščal tudi mesec, kar mi je dva večera mojega daljnega potovanja posebno dobro služilo. V hitri vožnji približali smo se bili rečici Sotli, ki meji Štajersko in Hrvatsko, in ko se je vlak zopet vstavil, bili smo že v hrvatski zemlji, na postaji „Marhof“, kjer smo vender le toliko postali na tiru, da so zamogli potniki vstopiti ali izstopiti. Takih malih postanskih postaj, — Nemci zovejo jih „Haltestelle,“ — je zdaj na raznih železničnih progah že mnogo vstanovljenih, in so za občinstvo res na moč pripravne. Blizu stražnice ob desnej roki razprostirajo se poslopja obširne tovarne, v katerih se po mehničnem potu napravljajo, bi djal: novodobne kvasnice (drožje = Pressgerm), ki zlasti pri bolj finih pekarijah nadomestujejo nekdanjo òlovno (mé-dénce = Bierhefe). Pravijo, da ta tovarna preskrbi malo da ne vso Hrvatsko z imenovanim fabrikatom, katerega se tim več porabi, ker peki in tudi mnoge gospodinje

po večjem zdaj že navadni kruh le s tem drožjami kvasio. — Tu in na daljni vožnji oziral sem se tudi mnogo po poljih. Jesenskih pridelkov je bilo sicer le še kaj malega viditi, a opaziti je bila glede obdelovanja zemlje vendar velika razlika med našimi kraji in Hrvatskem. Ali ima ondi prebivalstvo preveč zemlje, da je tako natančno obdelovati ne more, ali pa manjka v to potrebne spodbude osobito pri prostemu narodu? Koliko se pa sploh zgodi na Hrvatskem za kulturni razvoj, smo že večkrat brali v „Slovenca“, katerega bistroidni g. dopisnik iz Zagreba je menda o vseh razmerah Hrvatske in Slavonije jako dobro poučen. Tako je n. pr. v št. 254. (z dne 6. nov. 1891) pisal med drugim, kako da so se ondotni deželni vladi še le o času izložbe jele odpirati oči, kako da dežela stoji v gospodarskem pregledu, in da je toraj sklicala prvokrat tako zvane kulturne svetovalce iz vse dežele na posvetovanje v Zagreb, da izve tudi njihovo mnenje v gospodarskih zadevah. Povedal je pa zraven gosp. dopisnik kar naravnost, da je ondi mnogo tacih zadev, ki se morajo nemudoma rešiti, če se hoče narod rešiti popolnega propada. Se ve, da vsega dopisa tu obnoviti ne morem, kar tudi ni moj namen; a želeti je, da bi merodajni ondotni krogi vsaj poznali potrebe in kulturne bolesi dežele tako, kakor jih pozna „Slovenec“ gosp. dopisnik, in — kar je pa še dokaj več: da bi posegli za deželo po pomoč ondi, kjer bi bila tudi najti. Kako daleč pa je še to, razvidimo n. pr. iz „Slovenca“ št. 287 z dne 16. dec. 1891, ko je že omenjeni gosp. dopisnik navajal autonomni proračun za Hrvatsko in Slavonijo za tekoče 1892. leto v znesku 7,311.100 gld., od katere ogromne svote pa je namenjeno za povzdigo gospodarstva le bora mrvica 3%, t. j. 217.957 gld. Kam in kako se ima obrniti ves drugi prihodek, lahko bi navedel tudi s številkami, kaj naj vendar opustim. Omenim naj pa, — ker sem ravno pri reči —, vendar le še to, da se je res čudom čuditi, kako da imajo merodajni krogi ravno v deželah ogerske krone, ki so od nekdanj veljale za žitnico našega cesarstva, naše dni za kulturni razvitek tako malo skrbi in brige. Celi svet pozna oholost madjarsko, ter ve, kako se šopirijo kot nekaka evropska velevlast; ni pa še dolgo od tega (gl. „Slov.“ št. 104 t. 1.), da poljedelski minister grof Bethlen v nekem svojem govoru ni naslikal najveselejše podobe o kmetijstvu na Ogorskem. Trdil je po eni strani, da napreduje, (krilata beseda, ki se dandanes pač pogostno in marsikje čuje, je pa do malega in le z redkimi izjemami sami goli „švindeli“), po drugi strani pa kazal, koliko bo še treba storiti, ker preti nevarna konkurenca od Srbije, Rumunije in Bolgarije, ki v kmetijstvu hitro napredujejo. (Tako male države v primeri z mogočno Ogorsko!!!) Tožil je, da je za kmetijstvo določena premajhna svota. Jedva en milijon se v ta namen dovoljuje!!

Vernimo se zdaj k našemu daljnemu potovanju proti Zagrebu. Na daljni vožnji od „Marhofa“ viditi so bili k levi zapored kmalu ena za drugo: romantično ležeča grajsčina Januševac, dalje Laduč, še naprej pa Lužnica, in

le grede smo bili na postaji „Zaprešič.“ Odkar sem se zadnjikrat tu mimo vozil, zgradila se je nova, „zagorijanska železnica“, ki veže Zagreb z Varaždinom. Pravijo, da je ona ena najznamenitejših in prijetnejših hrvatske zemlje. Od proge, ki pelje iz Zagreba na Zidani most, se zagorijanska na tej postaji odcepi in vodi poleg drugih znamenitih krajev, ki nosijo odlično ime „Hrvatske Švice“, tudi mimo svetoznanih krapinskih toplic. Ne daleč od zaprešičke postaje je farna vas Brdovec (ki se pa od železnice ne vidi, in le kakih pet minut od tam je grofa Jelačić-a grajsčina Novidvori. V njenem perivoji je postavljen Mavzolej, v katerem počivajo telesni ostanki slavnega in nepozabnega rajnega hrvatskega bana in vojskovodje grofa Josipa Jelačić-a. Komu zmed starejših bralcev „Novic“, (zlasti onih, ki poznajo viharna leta 1848. in 1849. in zgodovino ogerske vstaje), ni znano to slavno ime. Moja malenkost, — brez lastne hvale naj bo povedano —, spominja se ga še od tedaj, ko je bil junaški pokojnik še polkovnik — če se prav spominjam — I. banalskega graničarskega polka, ki je imel svoj stan (štáb) v Glini. Vsled neke praske z Bosnijaki na kordonu (ob meji) zaslovela je bila njegova hrabrost in veljava; pozneje postal je ban, in ko je l. 1848. jelo na Ogorskem „vreti“, vstaja namreč, oborožila se je pod njegovim vodstvom jaderno tedanja vojaška granica, ter postavila se puntarskim Madjarom hrabro v bran. O njegovem poznejšem delovanju in slavočinah govoriti bilo bi pač preobširno, in to tudi ni moj namen. Le to naj še omenim, da od l. 1859., ko je ta slavni junaški vojskovodja umrl, o njegovem smrtnem dnevu priroma marsikaki njegovi bojni tovariš ali pa častitelj v Novedvore, da njegovim telesnim ostankom skaže svojo čast. Tudi l. 1891. po skončanem orožnih vajah, ki so se vršile jesenski čas okoli Samobora, prišlo je bilo tja vsкупno častništvo onega pešpolka, ki se ima po ukazu Njeg. ces. kralj. apostol. veličanstva presvitlega vladarja in cesarja Frana Jožefa I. za vse prihodnje čase klicati po njegovem imenu, da je počastilo pokojnikovo gomilo, in položilo venec na njo. Nastal je bil sicer zarad tega po vsej Madjarskeji silen hrup; časopisje njihovo bruhalo je žveplo in ogenj zaradi te pietéte; to da zvezda Jelačićeve slave ne bode zatonila, dokler bo stal svet. Bog obudi Avstriji le mnogo tacih hrabrih in pogumnih junakov-vojskovodij, kakor je bil pokojni ban Jelačić!

(Dalje nasl.)

— **Zaroka v cesarski hiši.** Poročati nam je o veseljem dogodku iz presvitle cesarske hiše: Nadvojvodinja Margareta Sofija, najstareja hči nadvojvode Karola Ludovika, brata našega presvitlega cesarja, zaročila se je z vojvodo Albrehtom Würtemberškim, presumptivnim prestolonaslednikom. Mej mnogimi avstrijskimi narodi pozdravljamo i mi Slovenci to vest najsimpatičneje.

— **Osobne vesti.** G. Avgust Salomon sedaj polkovnik pri pešpolku št. 25, poprej pa dlje časa službujoč pri domačem

dobro, pšenica (radi polega) dobro, a rž pa prav dobro obnesla. Fižol, turšica in krompir oneidovec obetajo tudi poštenega pridelka; zgodnji krompir (stara domača vrsta) pa uže zelo črni. Sadja ne bode mnogo; le gamboveci in nekatere druge pozne vrste so tu in tam zelo polni, a po nekaterih legah so pa sadna drevesa letos popolno prazna zaroda. Dobro sadno letino ugonobilo je ob času cvetja silno neugodno vreme.

Kako ravnati s sladkim krompirjem? Prof. Müller v Thurgau-u se je prepričal, da krompir ne postane sladak zaradi tega če zmrzne, temveč zaradi tega, če je dlje časa v kleti temperatura od -5° do $+2^{\circ}$ C. Pri tej temperaturi se več skroba spremeni v sladkor, nego se sladkorja ga izloči v podobi vode in ogljikove kisline. Tak krompir se popravi, če ga imamo dalje časa na večji toploti.

Da se zelje preveč ne skisa, je baje dobro, da se za kadi ali zeljne sode porablja brezov les. Če to ni mogoče, se priporoča, da se v zelje vtakne vsaj brezov kol. Tako zelje ostane dolgo dobro.

Sadno drevje jeseni odveži. Da mraz mladih dreves ne poškoduje po zimi, jih moraš odvezati, ko je jeseni odpalo listje. Prav vzrejeno drevo se po zimi pač upogne, zlomi se pa ne. Kol po zimi odstrani, da se drevo vanj ne drgne. Skušnje so pokazale, da dve leti itak noben kol ne stoji, če nečemo, da bi drevo držalo kol, ne pa kol drevesa. Tudi lepševalna in rajdna drevesa in vinske trte naj se po zimi odvežejo.

Korenje dobra krma za konje. Korenje ne ovira prebavljanja, temveč ga pospešuje in se zatorej priporoča posebno za konje. Konju smeš dajati na dan do 2 kilo korenja, več pa tudi ni dobro. Posebno kadar konji težko delajo ni jim dobro dajati preveč korenja, pa premalo ovs. Repa, pesa pa nista tako dobri za konje, kakor korenje, ker radi ovirati prebavljenje.

Kmetijske šole v Avstriji. V naši državni polovici je 103 kmetijskih šol in sicer 1 visoka šola na Dunaji, 16 srednjih šol, 56 nižjih šol in 30 nižjih šol za posebne stroke.

Poučni in zabavni del.

Potopisne črte.

Iz Ljubljane v Ljubljano.

Spisuje Jos. Levičnik.

(Dalje.)

Kolikor dalje sega zgodovina kakega mesta ali kraja nazaj v tmino časov in preteklosti, toliko bolj plitvi so dotični zgodovinski viri, in tudi nezanesljivši. To velja tudi o Zagrebu. Ime, rod in tudi osode prvih vtemeljiteljev so popolnoma neznane, in javaljne se bo to kedaj razjasnilo. Zgodovinarji o tem namreč niso edinih misel. Več njih je, ki ne dvomijo, da sega pričetek Zagreba v čase pred Kristusom; drugi trdijo, da so Rimljani za čase svojega gospodstva čez Panonijo tukaj vtemeljili svojo prvo naselbino (colonie). Gotovo pa je, da so se v teku sedanjega stoletja izkopali na raznih krajih mesta denarji iz časov Konstantina Velikega (324—337); njegovega sina Konstancija I (337—361), in cesarja Valentiana (425—455); tedaj se z gotovostjo zamore trditi, da se je na mestu sedanjega Zagreba že v IV. stoletju po Kristusu nahajala rimljanska naselbina. V zgodovini se vendar vprvič omenja mesto Zagreb še

le proti koncu enajstega stoletja. L. 1093 vstanovil je namreč prvi ogersko-hrvatski kralj Ladislav (Sveti) zagrebško škofijo, dal sozidati škofijsko (stolno) cerkev in rezidenco. Temu je sledila večja naselitev mnogih hrvatskih rodbin, pa tudi ptujih trgovcev, zidarskih mojstrov, kamnosekov, kiparjev in raznovrstnih rokodelcev. Nastanili so se po višini Grič na prostorih sedanjega zgornjega mesta, na severni strani sedanjega Jelačičevega trga in deloma tudi po današnji Ilici. Zgodovina XII. veka Zagreba nič ne omenja, pač pa ona XIII. veka. Okoli l. 1220 se je namreč v vojski Andreja II. z njegovim upornim sinom Belo, vojvodom slavonskim, pridružil en del Zagrebčanov prvemu, en del pa drugemu, t. j. očetu in sinu. O pričetku l. 1242 je bil Zagreb od Tartarjev premagan, osvojen, oropan in opustošen; zlasti hudo je bila oškodovana stolna cerkev. Ravno to leto je kralj Bela IV., od Tartarjev na Ogerskem premagan, pribežal v Zagreb, kjer je bil od prebivalcev zgornjega mesta srčno sprejet. Iz hvaležnosti za to povzdignil je Zagreb v dostojanstvo kraljevega svobodnega mesta, obdaroval ga z mnogimi predpraviciami, vtrdil ga, sozidati si dal svojo rezidenco in določil ga za sedež slavonskih vojvodov. (Pod tem imenom ni bila zapopadena edino le današnja Slavonija, ampak tudi severni in srednji del sedanje Hrvatske.)

Ker so slavonski vojvodi čislali posebno umetnije, je to privabilo mnogo umetnikov raznovrstnih strok v Zagreb, in zaslula je njegova veljava na daleč okrog, kar je trajalo eno celo stoletje. Da je pri taci razmerah vedno bolj rastlo in se razvijalo mesto, ter se množilo prebivalstvo, je jasno. Dobil je takrat Zagreb nekako svojo sedanjo obliko, t. j. zgornje in spodnje mesto. Od l. 1220 do pričetka XIV. stoletja živeli so stanovniki zgornjega in spodnjega mesta v miru in slogi; ko pa je izumrl kraljevski rod Arpadov, in se je vršila volitev novega kralja, izreklo se je kraljevo svobodno mesto Grič (sedanje zgornje mesto) za Karola Martel-a, in po njegovi smrti za njegovega sina Karola Rob. Anjov-skega, ki je bil pozneje tudi kronan v Zagrebu za kralja. Tadanji zagrebški škof in stolni kapitelj izrekli so se vendar kot pristaši slavonskega vojvode Andreja, ker jim je le-ta podelil več znamenitih privilegij in tudi dal pravico, da smejo pobirati davščine od stanovnikov kraljevega svobodnega mesta Grič. To je bil povod hudemu sovraštvu sosednih dveh mest, ki je trajalo na desetletja, in imelo vmes tudi krvave nasledke. — L. 1273 vršil se je v Zagrebu prvi v zgodovini zaznamovani slavonski deželni zbor. — V tem pa so planili Turki v Slavonijo in Hrvatsko; — kot strahovita nevihta razširile so se neštevilne turške čete po obeh pokrajinah, ropale, morile, požigale in opustoševale ter v tla pomandrle vse, kar se jim je stavilo v bran. Stolni kapitelj je vsled tega obdal tudi ostalo — kapiteljsko mesto — z močnim obzidjem; prebivalstvo obeh mest je v silnem strahu in bojazni pred Turki podalo si prijateljsko roke, združilo se v vsкупno obrambo mesta pred sovražnikom, kar je

tudi imelo srečen vspeh. V letih 1490—1508 dal je škof Osvald Dus stolno cerkev in škofovo rezidenco opasati z obzidjem in sedmimi močnimi stolpi. Te močne vtrdbe obstoje še dandanes, in bodo deloma odpravljene, kadar se zvršijo ravno zdaj v delu se nahajajoče velike poprave pri stolni cerkvi. — Po smrti v bitki pri Mohači ponesrečenega kralja Ljudovika II., ko se je med Ferdinandom Habsburškim in Janezom Zapolja pričel boj zaradi prestolnega nasledstva, vnel se je tudi vnovič prepir med prebivalstvom sosednih mest; kajti stanovniki mesta Grič držali so z Ferdinandom I., — deželni ban, Krsto Frankopan in tadanji škof Simon Erdödy pa z kraljem Janezom Zapoljo. Ko je vendar poslednjič slavna habsburška dinastija dobila v last celo Hrvatsko, so se pomirili tudi zopet nemiri. Mesto jelo je o onem času čezdalje bolj napredovati in se obljudevati. Pa prišle so čez Zagreb druge nesreče. Križarji, vernivši se iz svete dežele, zanesli so kugo v te kraje. V letih 1506, 1530, 1583 in 1590 naredili so močni potresi veliko škode. Še hujše pa je mesto trpelo, ko je l. 1645 že vtretjič pričela strahovito prebivalstvo moriti azijska kuga, zvana „črna smrt.“ To leto vkončal je tudi siloviti požar skoraj vso zgornje in spodnje mesto, o kateri nesreči ste bili tudi močno poškodovani stolna in sv. Marke. L. 1674 pogorelo je zopet zgornje mesto skoraj popolnoma, o katerej nesreči je cerkev sv. Marke vnovič mnogo trpela. Zadnje veliko pogorišče je bilo v Zagrebu l. 1706, in je mesto imelo zopet premnogo škode. Grozovitega potresa v Zagrebu v dan 9. novembra 1880 se nekateri spoštovani gg. bralci „Novic“ gotovo še spominjajo. Skoraj vsa splotja celega mesta bila so poškodovana več ali manj; posebno zelo so počutile to hudo šibo cerkve, zlasti stolnica. (Dalje nasl.)

Poučni in zabavni drobiž.

Matematična razstava. Od 10. do 18. septembra letošnjega leta bode v Norimbergu razstava matematičnih modelov in učnih pripomočkov. Hkratu bode pa tudi v tem mestu razstava fizikalnih instrumentov in prirodoznanskih predmetov. Predmeti za obe razstavi se imajo doposlati od 1. do 7. septembra. Kdor želi kaj več zvedeti o teh razstavah, naj se glede prvo obrne na gospoda profesorja dr. Waltherja Dycka v Monakovem, Hildegardstrasse 1 $\frac{1}{2}$, glede poslednje pa na ravnatelja bavarskega obrtnega muzeja Th. pl. Kramerja v Monakovem.

Nevarni pajki. V Jukatanu na bregu Mehikanskega zaliva, živi neko posebno vrsto pajkov, ki so strah tamošnjim prebivalcem. Kogar tak pajek vgrizne, gotovo umrje. Ta pajek je 14 centimetrov dolg in ima debele, močne, šest centimetrov dolge noge. Domačini imenujejo te pajke vojake hudičeve.

Gozdi v Evropi. V Evropi je 30 % zemelnega površja pokrito z gozdi. Največ gozdov ima Švedija (44 %), potem pa Rusija (38 %), Avstrija (30 %), najmanj pa Anglija (3,6 %), potem Danska (5,4 %) in Portugalsko (5 %).

Porodi in umiranja v Evropi. Na 1000 prebivaleev se v Rusiji rodi na leto 50, na Ogorskem 42, v Avstriji 39, v Nemčiji 36, v Angliji 35 in v Franciji 26 otrok; od 1000 oseb jih pa na leto umrje na Ogorskem 38, v Rusiji 37, v Avstriji 31, v Nemčiji 27, v Franciji 24, v Angliji 22 in v Skandinaviji pa le 18 ljudi.

Novice.

— **Presvetli cesar** podaril je gasilnemu društvu v Šentvidu nad Vipavo 80 gld.

— **Osobne vesti.** Presvetli cesar je potrdil izvolitev gosp. ces. svetnika Ivana Murnika predsednikom c. kr. kmetijske družbe kranjske. — Magistrom farmacije bil je pretečeni teden promoviran na dunajskem vseučilišči gosp. Hugon Roblek iz Radoljice. — Na graškem vseučilišči bil je promoviran doktorjem prava g. Josip Furlan iz Mirk pri Vrhniki. — Gosp. Mih. Sajovic, trgovec v Gradei, doma iz Kranja, odlikovan je bil na pariški razstavi mornarskih rečij z zlato svetinjo za rastavljena vina in konjak. — Ravnatelj goriškega gospodarsko-kemičnega poskuševališča gosp. Bolle je dobil red železne krone tretje vrste. — Nadinženir g. Svitil imenovan je stavbenim svetnikom, inženirja gg. Waschica in Žužek, nadinženirjema, stavbena pristava gg. Muck in Toman inženirjema in stavbeni praktikant gosp. Bloudek, stavbenim pristavom za državno stavbeno službo na Kranjskem. — Kapelan v Predvoru g. Gašp. Majar, dobil je župnijo sv. Goro. — Gosp. Matej Jereb, župnik v Javorjah nad Škofjo Loko, je dobil faro Kropo.

— **O sedmi redni veliki skupščini družbe sv. Cirila in Metoda**, ki se je vršila dne 28. julija v Postojini, prijavljamo še sledeče: Iz blagajnikovega poročila povzamemo, da je imela družba pretečeno leto 9905 gld. dohodkov in 8556 gld. 77 kr. troškov, torej je bilo prebitka 1348 gld. 23 kr. Po pravilih izstopivši udje družbinega vodstva, gg: dr. vitez Bleiweis, dr. Ivan Dečko, Gregor Einspieler in Anton Žlogar, so bili zopet „per acclamationem“ soglasno izvoljeni; istotako gg: Oroslov Doleneec, Fran Povše, Fran Ravnikar, dr. J. Svetina in J. Vrhovnik v nadzorstvo, in gg.: Andr. Kalan, dr. Mosché, dr. Munda, Ljudovik Ravnikar in dr. Jernej Zupanec v razsodništvo. — Pri obedu govoril je prvo napitnico gosp. Svetec na presvetlega cesarja: gosp. dr. Vošnjak je napil okr. glavarju g. markiju Gozaniju, ki se je zahvalil s prav lepimi besedami na napitnico cesarju in sebi. Gosp. Iv. Hribar napije zavednim Postojinčanom in županu gosp. Vičiču, ki se zahvali; gosp. Kersnik napije vsem gostom, posebno onim iz Koroške, Štajarske in Primorske. V imenu Korošcev in Štajarcev se zahvali gosp. župnik in deželni poslanec Gregor Einspieler. Govornik spominjal se je v govoru žalostnega prepira v narodni stranki na Kranjskem je spodbujal vse Slovence k slogi in je v imenu svojih rojakov izjavil, da se koroški Slovenci povse strinjajo s politiko g. Luke Svetca. Gosp. L. Svetec se zahvali na tej napitnici in napije slov. duhovščini. Gosp. M. Mandič napije večji odločnosti v narodnem boju, gosp. dr. Triller pa narodnemu ženstvu. — Pripomnimo naj še, da je bil družbin predsednik gosp. prof. Tomo Zupan zaradi bolezni svojega brata zadizhan udeležiti se skupščine.

— **Duhovniške premembe v ljubljanski škofiji.** Premeščeni so gg.: Josip Debevec, kapelan v Trnovem, za prefekta v duh. semenišče; Matija Mrak od sv. Jakoba v Ljubljani in dr. Ivan Krek iz Ribnice za kapelana in vikarija pri stolni cerkvi v Ljubljani; Leopold Picigas iz Idrije k sv. Jakobu v Ljubljani; Anton Mali z Blok v Podbrezje, A. Žnidaršič od Fare pri Kostelu v Ribnici; Josip Pristov iz Sostrega v Gorje; Rudolf Gregorič iz Žirov v Predvor; nameščeni so semeniški duhovniki: Ivan Renier v Tržiču, Leopold Raktelj v Knežaku, Ivan Debelak v Šent-Lovrenci, novoposvečenci: Alfonz Levičnik v Cirknici, Josip Gruden v Idriji, Josip Benkovič v Doberničah, Gustav Koller v Št. Jurji, Martin Kerin pri Fari pri Kostelu, Karol Lenassi na Blokah,

Poučni in zabavni del.

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

262.

Stanley gré po drugove. Neprijazne obale. Grob.

Črnci se upró z vso silo in ladija se strese. Stanley vidi, kako se škripaje premiče, pokliče Safe-nija, in ko je le-ta priletel k ladiji, šinila je kot strela po jezeru.

Sedaj so udarili domačini v peklenk krik, in ploha strelc se je vsula okoli ladije. Stanley dade nemudoma potrgati deske, da so veslali ž njimi. Domačini so prigrmeli v malo luko, da so stali kar na tesnem, in poslali so nove plohe strelc za potniki, ali ko so sprevideli, da je vse zastonj, prekleli so jih z besnim krikom: „Idite, idite, saj vas bode konec na Njanzi.“

Dva čolna pa sta se spustila za ladijo. Stanley začne streljati in ju potopi. Potniki so se vendar oteli, ali ne še popolnoma. Ekspedicija je imela samo štiri banane, in to za dvanajst mož, kateri od včeraj še niso jedli. Ob najboljšem vremenu so imeli cel dan hoda do Kaghehyi-a, ob neugodnem pa dosta več.

Na večer je nastala strašna nevihta. Možaki so bili do skrajnosti utrujeni, in ker so za vesla imeli slabe deske, niso mogli nikamor naprej. Ker je lilo kakor iz škafa, gledali so, da so vsaj vodo sproti metali iz ladije, „Lady Alice“ pa je plesala po razvihranem jezeru kakor orehova lupina.

„Le smelo in veselo, deca moja,“ bodril je Stanley svoje ljudi. „Ne zmenite se zato, kar so vam rekli neprijatelji. Ne bodete umrli na Njanzi ne! Bog ne posluša kletve hudobnih ljudij.“

Noč je bila strahovita. Ali zjutraj so dospeli k zapuščenemu otoku. Na njem so dobili banan, jagod, a lov jim je dal dosta mesa. Čez dva dni, t. j. 5. maja, in dvajseti dan, odkar so šli od Mtese, dospeli so pred Kaghehyi.

Veselo vpitje in strel pozdravi ladijo, zastave vihrajo, in črnci poskakujejo. Prešla sta skoro dva meseca, odkar je bil Stanley ostavil svoj tabor, in že so počeli dvomiti o tem, ali ga še kedaj vidijo. Petdeset možakov skoči v vodo, primejo Stanleya in odnesó z ladije. Z glasnimi hura klici ga nosijo okoli tabora, in veselo poskakujejo. Tudi Pocock je tu, zleti k svojemu načelniku, in iz očij mu seva radost.

„Kje pa je Barker?“ popraša Stanley. „Zakaj ga ni, da me pozdravi?“

Čelo Pocockovo potemni. „Oh, umrl je, gospod Stanley.“

Ta hip pusti Stanley vesele črnce, kateri so ga okroževali, stopi v kolibo in povabi Pococka, da mu razloži vse, kar se je dogodilo mej tem.

„Barker je bil zdrav do srede aprila. Lov na hipotame in kopanje v mrzlem jezeru pa ga je spravilo v grob,“ razložil je Pocock Stanleyu.

Vsa sila neprijetnosti je že pritiskala na ekspedicijo. Nekateri vodniki so pomrli od driske, drugi so pokazovali že nekaj dni, da hočejo uteči; s kratka: bil je skrajni čas, da se je gospodar povrnil. Ali kako naj spravi ekspedicijo v Ugando? Magassa se ni več pokazal. To je bilo sitno. Da si Stanley pomaga iz zadrege, hodil je po sosednih krajih, in obdaril bogato kralja Ukerehue-a, in tako je naposled vendar z največjim naporom nabral malo brodovje, na katero je vkrcal dne 30. junija onih 150 ljudij, mož, žen in dece, kateri so mu še ostali. Po vrhu je vzel seboj 90 tovorov tkanine, bisernine, medene žice, 88 vreč žita in 30 škrinj naboja, ves imetek svoje ekspedicije.

Ali strašni nalivi, kateri so zlomili več čolnov, pa krvava bitka mej njegovimi lastnimi ljudmi, prisilili so ga, da se povrne. Še le 6. julija ostavi zopet ta Kaghehyi, kjer se je nesreča kakor prikovala nánj.

Na potu v Ugando je imel še večje sitnosti kakor prvokrat, zlasti od domačinov z Bambireha. In ko že tako rekoč ni vedel in ni mogel nikamor naprej, došla mu je nenadoma pomoč od Mtese. To pomoč je poslal Mtesa s tega namena, da Stanleya osveti, ako je res ubit, kakor je zatrjeval lažnjivi Magassa, ki ni vedel nič pametnega povedati, zakaj je Stanleya zapustil.

In tako se je Stanleyu naposled posrečilo, da je usredotočil celo svojo ekspedicijo v državi Mtese, in bil je tudi prepričan, da mu hoče ta silni vladar drage volje na roko iti.

Potopisne črte.

Iz Ljubljane v Ljubljano.

Spisuje Jos. Levičnik.

(Dalje.)

Leta 1843, — tedaj pred 48 leti — jesenski čas prišel sem vprvič na Hrvatsko, in vidil takrat med drugim vprvič tudi Zagreb; vendar le toliko, da sem spoznal njegovo lego, nekaj prav malega njegovih ulic, dandanašnji Jelačičev trg in bližnjo okolico stolne cerkve. Vse to videl sem namreč le v noči. Prišla sva bila z mojim pokojnim stricem G. (kateremu sem za mojimi rajnimi stariši do smrti največje hvaležnosti dolžan), po njihovih trgovskih opravilih tudi v Zagreb, in sicer že proti večeru. Nastanila sva se v neki krčmi v Savski cesti, katera nosi sicer še zdaj to ime, a — le ime ji je ostalo; v drugem pa je vsa spremenjena. Takrat je imela le nizke, borne hiše; ne spominjam se, da bi bil vidil katero z nadstropjem. Kot védo- in vído-željnemu mlademu dečku mi ni bilo to prav nič po volji, da so stric koj zvečer vredili pri svojih trgovskih prijateljih v „Ilici“, — ki je že takrat štela največ trgovin —, svoje kupčijske zadeve, ter napovedali mi, da zjutraj zarano odrineva

zopet naprej. Pokojni stric bili so sicer blaga duša, vendar pa tudi strog in odločen mož, ki niso dali mnogo ugovarjati. Ker sem pa zlasti o znamenitosti zagrebške stolne cerkve „pri svetem Kralju“ že doma kot otrok od nekega soseda, ki se je v mladih letih učil sodarstva v Zagrebu, toliko mikavnega slišal, hotel sem vsaj to, če tudi le po večjem, viditi. Vstal sem toraj naslednje jutro prav zgodaj natihoma. Bila je še noč, le tu in tam srečal sem že kakega človeka, in po prašanju prišel res do stolne cerkve. Na mojo žalost vendar ni bila še odprta, in tako moral sem se vrniti, hočeš, nočeš, zopet nazaj proti krčmi, kjer sva s stricem nočevala. In še komaj sem jo zopet dobil, ker sem si bil zašel v neko stransko ulico.

Ker tedaj o mojem takratnem bivanju v Zagrebu ne vem družega povedati, naj mi velecenjeni gg. bralci dovolijo, da vpletem v svoj potopis, kolikor se vem še iz tadajne dôbe spominjati, kakove razmere so bile takrat po Hrvatskem, kamor sem pozneje dolgo časa vsako leto po dva- ali trikrat prihajal, ter deželo, narod in njegovo življenje vkljub moje mladosti po moči natančno opazoval. O deželah tako zvane „ogerske krone“, k katerim je v prvi vrsti spadala Ogerska, zraven pa tudi Hrvatska in Slavonija, govorila je stara, a sploh, — in tudi po naših deželah mnogim znana latinska prislovica:

„Extra Hungarica non est vita,
Et si est vita,
Non est ita,“

kar se n. pr. po naše reče: Razven Ogerskega (vmes tudi Hrvatske in Slavonije) ni življenja, (t. j. ni za živeti); in če je življenje, (če se živi), ne tako, kakor na Ogerskem. In res bilo je tako. Razprostirane imenovane dežele so stanovnikom po pičlem trudu rodile tako bogate pridelke raznovrstnega žita (zlasti pšenice, turšice in rži), da se ga čez domače potrebe ni le zamoglo mnogo izpeljati v zapadne avstrijske dežele in pokrajine, ampak zelo veliko tudi v inozemstvo. — Vina rodile so imenovane dežele od sile veliko in zelo dobrega); zlasti o hrvatskih vinih djal nam je l. 1869 v dunajskem gospodarskem kurzu gosp. docent dr. Reitlechner, da ko bi znali ondotni vinorejci ž njimi o času vrenja prav postopati, bi bila ona neprekosljiva. In po kaki ceni prodajalo se je prva leta mojih prihodov na Hrvatsko novo vino po krčmah? Stari bokal (požonac), zelo enak sedanjim tako zvanim „štefanom“ (po 2 litra) stal je „groš“, sedanjih 5 novih krajcarjev. — Po Slavoniji so poleg vina dale tudi slive (pri nas imenovane češplje) ljudstvu zelo bogati pridelek, ki so se deloma posušene razpošiljevale po bližnjih in daljnih deželah, deloma pa pukahale se v sveto-znano slivovko. — Živini: konjem, govedini, drobnici, prešičem, perutnini raznih vrst rodila je dežela krme na ozbilje, in če si prišel na jesen v Hrvatsko, zbiral si le, katero pečenko boš jedel po jako nizki ceni. (V Karlovcu n. pr. plačevali smo, ako smo se vdeležili v krčmi skupnega obeda [in sicer v elegantni krčmi], za juho, meso s prikuho, tretjo, navadno močnato

jed, pečenko s salato, desert (navadno sadje), in za kruh, kar se ga je komu zljubilo jesti, za vse to plačevali smo po 20 starih, sedanjih 35 krajcarjev.) — Razun tlake in desetine, (kar je bilo, kakor sem že v predzadnjem sestavku omenjal, mnogim skoraj res neznosno), so bili davki zelo neznatni. — Tobak so sejali in pridelovali, kakor pri nas delamo po vrtilih z zelenjavo. Vsakdo ga je smel pridelovati in v suhih listih tudi prodajati. Pri vseh teh bogatih zemeljskih plodih pa zlasti prosti narod ni poznal skoraj nobenih potreb. Poletno obleko, sploh do malega belo, dala sta mu doma pridelano laneno, še bolj pa konopeljno predivo; zimske kožuhe preskrbeli so jim janci in ovce. Poljedelsko orodje in tudi vozovi viditi so bili do malega le drevena. Stanovišča bila so po večjem lesena, in zlasti po kmetih si prav redko vidil kako zidano poslopje. (Deželam manjka namreč kamenja). Bolj revni pa so si gradili stanovišča silno priprosto. Kole zabili so na gosto v tla, opletli jih z vejevjem, ometali z ilovico, postavili na to iz slame krov, pa je bila „kuča“ gotova. Enako gradili so si tudi hleve. Kozolcev nisi vidil po Hrvatskem nikjer, in jih menda tudi še sedaj nimajo. Žito se po polji v kopicah posuši; seno pa spravijo na kupe ob v tla zabitih letah (kolih), in ga okrijejo s slamo. Celo hiše imovitih ljudi, in to še po mestih, so bile prav mnoge lesene; vendar z razliko, da so se med postavljeno tramovje vzdale stene iz opeke, ometale zunaj in znotraj z apneno malto, ogladile se, in s tem dobile popolno lice zidanih poslopij. — Takih tako zvanih „poradanih“ stavb (kakor jih po Gorenjskem, ali vsaj pri nas navadno imenujemo) se nekdanje tudi v Zagrebu ni manjkalo. (Dalje nasl.)

Poučni in zabavni drobiž.

P. A. Čihačev. Pred nekaterimi tedni je umrl slavn in neutrudljivi ruski geolog, botanik in mineralog P. A. Čihačev v 80. letu. Pokojnik je mnogo potoval po Srednji Aziji in Kitaji, pa tudi na Španjskem, Algieru in Tunisu. Svoja potovanja je popisal v svojih velicah delih, ki so izšla v francoščini. Bil je jeden najmarljivejših prirodznancev sedanjega časa in član francoske akademije.

Meglene pege na nebu. Dosedaj se je navadno mislilo, da so megle, ki se opazujejo v daljavi skupine zvezd, ki se pa več jasno ne vidijo. Ameriški astronom Jung je pa dokazal, da je to le po nebu razstresena snov. Svetijo se, ker v njih gore razni plini, mej njimi vodeneč. Jung misli, da iz te razstresene snovi s časom še postanejo zvezde.

Spomin Galilejev. Dne 7. decembra in sledeče dni bode v Paduvi slavnost v spomin Galilejev. Kakor znano, je Galilej več let bil profesor v tem mestu. Program za akademsko slavnost je že določen. Povabljeni so vsa italijanska in bolj sloveča tuja vseučilišča, da pošljejo svoje zastopnike. Vseučilišče padovsko izda album v katerem bodo razne listine iz beneškega arhiva, ki se tičejo Galileja.

Prebivalstvo Bolgarije. V Bolgariji je nad 3 milijone prebivalcev. Mej temi je 75 % Bolgarov, 20 % Turkov, 2 % Grkov, ostali so Srbi, Rumuni in cigani. Sofija ima 37.113, Plovdiv 33.032, Ruščuk 27.194, Varna 25.256, Šumen 23.161 in Sliven 20.893 prebivalcev.

prevažati. V Ameriki že dolgo prevažajo jabelka zavite v papir, katerega so poprej namočili v spiritni raztopljini salicilove kisline. Govore, da se jabelka v takem papirji ne spridijo.

Da se steklenice hermetično zapro, raztopi na slabem ognju štiri dele smole, 3 dele kolofonije in del rume-nega voska. Ko se zmes popolnoma raztopi, se vanjo vtaknejo vratovi steklenic in počaka, da se zmes ohladi. Steklenice so potem hermetično zamašene.

Kitajski način ohranjenja rib. Kitajci na jako originalen način ohranjajo ribe. Živo prevlečejo z debelo plastjo gline, potem pa denejo v ledenico, kjer lahko leži več mesecev, ne da bi se spridila. Ko jo vzamejo iz ledenice in osvobode gline, se riba polagoma zopet oživi.

Kako se ohranijo jajca? Znano je, da jajca rada gnjijo in so potem zdravju škodljiva. Da se dalje ohranijo sveža, priporoča se naslednji način. V čisti vodi raztopi 6 % navadne kuhinjske soli in prideni nekaj živega apna. V to tekočino denejo se jajca in posoda dobro zakrije. Govori se, da se taka jajca pol leta ohranijo, ne da bi zgubila dober okus.

Nova kmetijska rastlina. Na Francoskem začeli so gojiti japonsko rastlino *Pueraria Thunbergiana*. Navadno jo imenujejo „Tudzu“. V koreninah te rastline je mnogo skroba, steblo pa ima vlakna, ki se dajo spresti. Pričakovati je, da se ta rastlina udomači in razširi po Evropi.

Če je zajec še dovolj svež, pozna se na očeh. Če so oči dobro ohranjene, ni dolgo, ko je ustreljen: če so pa upale, je pa že od njegove smrti minolo nekaj dni. Če ima zajec špičaste kremplje, še ni jedno leto star, starši imajo že obhojene kremplje.

Poučni in zabavni del.

Potopisne črte.

Iz Ljubljane v Ljubljano.

Spisuje Jos. Levičnik.

(Dalje.)

Tudi za ceste, zlasti za manjše, se je v pred 1848. letno dobo prav malo izdalo; za to je bil pa tem večji revež oni, ki je po njih potoval, osobito peš. O lepem vremenu je gazil čez gležnja prah, za čas deževja pa blato. — Kako je bilo o onem času z ljudskim šolstvom, ne vem veliko povedati; toliko pa mi je znano, da je bilo po vojaški granici več šol, kot po civilnih oddelkih Hrvatske in Slavonije, in da je v njih vladala poleg vojaške strogosti na moč tudi nemščina. Spominjam se, da so prišli včasih v Karlovec na sejme prav priprosto opravljeni graničarji, o katerih bi bil človek na videz mislil, da še ne znajo „pet šteti“; kar pa je bilo osobito „žaržev“ (frajtarji, kaproli ali stražmojstri), govorili so tako čisto in pravilno nemški, kakor jo govori le malokateri rojeni Nemeč. Tudi pisati so znali nekateri nemški prav kaligrafično. Nasprotno pa se je v srednjih šolah gojila nenavadno veliko latinščina, ker je bil po Ogerskem, Hrvatskem in Slavoniji takrat uradni jezik latinski. Dijaki višjih latinskih razredov so prav radi med saboj občevali latinski, kar se je dalo na moč prijetno slišati. Pri vsem tem je bila pa vendar narodna zavest

na Hrvatskem mnogo pred in tudi v višji stopinji razvita, kakor pri nas po Slovenskem.

Take in enake razmere trajale so po Hrvatskem noter do l. 1848. Starim ljudem se je po prevratu imenovanega leta še dolgo zdehalo po srečnih nekdanjih časih; želeli so si jih nazaj, pa — ne bo jih menda nikdar več. Novi časi prinesli so s saboj tudi mnogo novih, vmes zelo dragih potrebščin, ki prizadevajo ogromne stroške, na katere se morajo narodi povsod, tu in onostran Litave, hočeš ali nočeš, privaditi. Da ima pa po drugi strani vse to tudi svojo dobro in koristno stran, mora spoznati vsak, kdor opazuje sedanji svet, njegove potrebščine in razvitek.

Viharnega l. 1849. t. j. o času vojske Avstrije s puntarsko Ogersko prišel sem bil vdrugič v Zagreb, in takrat imel priliko, nekoliko bolj ogledati si ga. Pred vsem me je mikalo zopet v prvi vrsti videti stolno cerkev sv. Kralja, ker sem kako leto poprej v nekem časniku bral, s koliko vnemo in silnimi stroški deluje tadanji škof, poznejši nadškof in kardinal mlg. Jurij Haulik med mnogo drugim tudi za olepšavo svoje stolnice. Nikdar ne bom pozabil onega jutra, kako me je nekako presunil prvi vstop v neprilčno prekrasno svetišče, ko so se ravno jutranji solnčni žarki vpirali v obširnega prezbiterija petera visoka okna, na katerih je z mnogovrstno, sprelepo barvano steklenino vravnani in naslikani veliki altar, ter so ob enem z enakobarvnimi sencami magično okraševali njim nasprotne stene in tla. Kaj lepšega je bilo takrat komaj kje videti. Ker nisem imel v Zagrebu posebnih znancev, ki mi bili njegove znamenitosti razkazovali, sem na dober namen sam hodil po raznih ulicah, kakor mi je ravno naključje nanoslo. In tako sem bil prišel tudi v zgornje mesto na sv. Marke trg, kjer se nahaja tudi banova rezidenca. Slučajno je bil ravno takrat prišel za par dni z ogerskega bojišča v Zagreb ljubljeneč hrvatskega naroda, preslavni in junaški vojskovodja ban grof Josip Jelačić. V neki kavani (mislím da so Hrvatje vsaj takrat rabili ta izraz, ne pa kavarna, kakor pri nas pravimo) me je bil na mizi ležečega nemškega časnika vvodni članek z napisom: „Agram im Jubel“ (Zagreb v radosti) opozoril na ta dogodek. Pač sem srčno želel, da se mi bila posrečila prilika, videti tega slavnega junaka po osebi in spoznati ga po lici; a ta čast in sreča mi ni bila dana. Pač pa sem bil naletel na to, da so bili ravno hrabri graničarji prignali precej veliko tolpo madžarskih vjetih vstašev na sv. Marke trg, in jih ondi vstavili v vojaški red, kolikor se sploh taka druhal vrediti da. Bili so raznih noš, največ njih v jako širokih platnenih hlačah z čikoši na glavah; obrazov pa so bili tako divjih, da se jih bil kar kmalu človek bal, dasiravno so bili s stražo dobro obdani. Ker se mi je mudilo po opravkih naprej, nisem utegnil počakati, da bi bil zvedel, zakaj so imeli na trgu ustavljene, in kam so jih potem odgnali. Kolikor sem si pa v drugem takrat ogledal Zagreb, ni bilo razen cerkva, državnih poslopij, bolnišnice usmiljenih bratov, škofijske rezidence, duhovšnice,

korarskij poslopjij po „kaptolu“ in nekoliko družih hiš nič posebnega videti. Morebiti sem se za druge znamenitosti tudi premalo opraševal, pa kaj: saj sem se še komaj en dan mudil v Zagrebu. Toliko naj pa še omenim, da je opasovala severno stran dandanašnjega Jelačićevega trga, — tedaj osredje mesta, — takrat še cela vrsta tako bornih in razdrapanih hiš, da je bila to še za tedanji Zagreb res prava pavova noga.

L. 1871 prišel sem vnovič v Zagreb. Kogar mika vedeti, kako se je bilo takrat že mesto spremenilo, naj bere v „Novicah“ l. 1872 moje „potopisne liste slovenskega učitelja svojemu pobratimu.“ Bil je takrat Zagreb že zelo predrugačen, močno razvit in olepšan; vendar pa še veliko zadaj dandanašnjemu. V resnici bi človek ne verjel, da se kaki kraj v teku 20 let tako spremeniti more. Pravijo, da v Ameriki mesta prav kakor iz zemlje rastejo; o Zagrebu bi se zadnja leta tudi enako trditi moglo. Nekoliki dokaz temu naj bo, da se je po „Slovenčevim“ gosp. dopisniku samo lanskega leta v Zagrebu sozidalo 46 novih hiš; vseh zidarj in večjih popravkov pa se je zvršilo 229. Tej notici je bil dostavil gosp. dopisnik opazko: „Razvija se Zagreb, a — z lastnimi dohodki, ne z državnimi.“

Po toliko dolgi pomudbi na kolodvoru podajmo se poslednjič vendar že v mesto. Vodil bom spoštovane bralce v duhu tako, kakor ga je obhodila in ogledovala moja malenkost skoz dva dni. Zasedel sem bil poleg kolodvora eleganten voz nove konjske železnice, in namenil se peljati naravnost v osredje mesta, na Jelačićev trg. V kolodvorski ulici, v katero smo najprej zavili, je ob levi roki zgrajena velika nova vojašnica; k desni pa je videti še mnogo praznih prostorov, več novo vravnanih ulic, ob katerih so deloma parcelirani stavbeni prostori, nekaj pa se vzdiguje ob njih že novih zgradb. Videti so tu in tam še tudi globine, katere se z raznovrstnimi zidarskimi odpadki in drugo nerabno prstjo zasiljejo, planirajo in za stavbene prostore uravnavaajo. Iz kolodvorskih ulic pripeljal nas je vagon v cesto Ilico, ki drži naravnost do mestnega glavnega, t. j. Jelačićevega trga. Ona je najdaljša, najbolj obljudena, in čim bolj se približuje imenovanemu trgu, tim lepša in krasnejša ulica celega Zagreba. Nazvana je toraj tudi z odličnim naslovom „Corso.“ N. pr. nekako ob sredi zgornje in spodnje Ilice, (kakor se od nekaj in še sedanji čas ta ulica razdeluje in tudi imenuje), zbudil je mojo pozornost ob levi ceste na ne ravno velikem trgu stoječi spominek narodnega hrvatskega pesnika Andreja Kačić-a Miošič-a. Na primerno visoko kamnitem postamentu stoji po domačem umetniku in kiparju Ivanu Rendič-u modelirani in v dunajski c. kr. livarni za umetnije viliti kip imenovanega pesnika, ki je bil po svojem poklici redovnik-frančiškan, v kakoršni opravi nam ga tudi predstavlja spominek. Mnogo vencev, pripetih po postamentu in položenih tudi po njegovem podnožji, kazalo je, da je moral ta spominek še le v najnovejšem času biti zgotovljen in odkrit. — Kdor izmed spoštovalnih bralcev ima pri rokah vrli

list „Dom in Svet,“ naj pogleda v l. sešitek lanskega (1891.) tečaja, ki kaže na str. 27. natančno posneto sliko spominskega kipa, in obsega ob enem tudi pesnikovi življenjepis. (Enaki spominek je bil temu pesniku postavljen tudi 26. avg. 1890 v Makarski v Dalmaciji.) Za zgotovljenje zagrebškega spomineka je bil baje ondodni mestni zastop dovolil 4000 gld., pa menim, da je moral strošek večji biti, ker so taki izdelki navadno zelo dragi.

(Dalje sledi.)

Poučni in zabavni drobiž.

Otrok z dvema glavama. V Erivanu se je rodil nedavno Armencu deček z dvema glavama. Obe glavi sta na zatilniku zrasli in obrnjeni baš v nasprotno stran. Jedna glava je popolnoma razvita, druga pa ima namesto oči in nosa rudeče lise in namesto ust odprtino brez usten. Obe glavi pa imata lasje.

Antropologični kongres sešel se je dne 13. t. m. v Moskvi. Sešli so se učenjaki iz raznih držav, posebno veliko je Francozov.

Dopisi.

Z Goriškega dne 21. avgusta. (Izv. dop.) Kdor bistro pregleduje i premišljuje tvornice in obrtništvo i druge znajdbe našega veka, mora se čuditi, kako daleč je človeški um došel.

Tudi kmetijstvo se v novejši dobi dobro dviguje, kar mnogo koristi razdeljenje občinskih zemljišč med posamezne srenjčane, kar so „Novice“ mnogokrat priporočale. Kjer so bile gole puščave, so zljaj njive i travniki, da se obilo hrane za ljudi i živino prideluje. Da bi tudi vinske trte po nekdanji navadi grozdje dajale, bi lahko shajali, ker se pa premalo vina prideluje, gre pretrdo za denar.

Zraven navadnih človeških slabosti se v novejši dobi o volitvah silno greši.

Pred nekaj leti nismo vedili za boleznj sviloprejk i toliko trtnih nesreč, pa tudi za toliko grehov pri volitvah nismo vedili. S tem pa nečem reči, da so grehi o volilnih borbah krivi nesreč vinskim trtam, nego le to omenim, da kakor si vrag prizadeva v navadne i nenavadne grehe ljudi zapeljavati, tako si tudi upa Bog z navadnimi i nenavadnimi nadlogami kaznovati. Sicer zaradi grehov o volitvah se nam je več bati kazni v duhovnem nego v gmotnem oziru.

Je neki pregovor: „Ako nimaš sovražnika, posodi mu kaj, pomagaj mu, pa ga boš imel.“ A res — čeravno ne vselej — vendar prevečkrat se dogaje. A kakor se v posameznem baš, tako rado se tudi v splošnem oziru dogaje. Tisti deželni i državni poslanci, ki so se najbolj za nas trudili, so vsled tajne nevoščljivosti nekterih, od nevednega ljudstva grdo sovraženi.

Kdo je bil dr. Rieger Čehom, i deloma nam, i kaj je dočakal? Kdo je bil r. dr. Toman nam, in kako zahvalo je žel? Koliko je storil tudi dr. vit. Tonkli za Goriško? Pač le preresničen je stari izrek: „Nehvaležnost je plačilo sveta.“

Žalostna prikazen je, da se pri volitvah večkrat blatijo najboljši rodoljubi, se jim očita sebičnost in Bog ve kaj še. To pa vse le zaradi tega, da pride na poslanski stol kdo drugi, ki je mnogo manj sposoben za ta posel. Take razburjene volilne agitacije pa imajo to žalostno posledico, da narod zgublja zaupanje do političnih vodij in postaje apatičen za vse javne zadeve. Dolgo smo mislili, da so Čehi politično zreli, ali žal, vidimo, da tudi na Češkem ni vse v redu.

Kmetijstvo.

Črtice za čebelarje.

III.

Kakor druge živali, imajo čebele tudi mnogo sovražnikov, kateri so nevarni čebelam samim ali pa prežijo po njih izdelkih. Po zimi se rada v panje priklati miš, včasih celo po dve. Miš vznemirja čebele, jim krade med in onesnaži panj. Zaradi tega se naj dobro zadelajo z mrežami vhodne luknje.

Jako nevarna čebelam je čebelna uš. To je kakor makovo zrno majhna žuželka, katera se trdno oprime čebele, zlasti spodaj ob njenem sprednjem delu. Posebno se te uši rade lotijo mačice, ki jih je včasih kar polna. Večkrat se prigodi, da mačica vsled ušij opeša in pogine. Pa tudi druge čebele vsled ušij opešajo. Samo trotov se ta uš ne poloti. Ta uš se posebno spomladi prikaže v panjih, zlasti če se ne gleda na snažnost. Ker uš pušča svoje bube, po katerih se množi, padati na dno panja v prah, naj čebelar vsake tri dni lepo spodnja panjeva desko očisti. Na ta način bode preprečil, da se ne izležejo iz bub uši, kajti te se izležejo še le v trinajstih dneh, kadar zlezejo po nogah na čebele.

Sploh naj se skrbno gleda na snažnost v panji in naj se spodnje deske semtrtja s karbolno vodo izmijejo.

Čebelam samim pa preženeš uši, ako jih namažeš z medom ali pa z makovim oljem, kar je še bolje. Duh makovega olja je jako zopern čebelini uši. Tudi je dobro, če se malo s smodko pokadi v panj, kajti pred tobačnim dimom tudi te uši zbežé. Jako dobro storiš, če deneš v panj malo smolnatega borovega lesa ali pa zmljetega janeža, katerega duha uši ne morejo trpeti.

Včasih pa tudi majevka nadlegujejo čebele, ker se vanje zadere mej obročki na zadnjem delu života. Majevke nahajajo se v večjem številu pri čebelah in čmrljih. Govori se, da ličinke zlezejo v zalogine celice, zalego pojedjo in se večkrat premene. Druga ličinka se baje 5 tednov živi od medu. Kako da potem majevka ali buba pride na prosto, je še nejasno. Majevka se zunaj nahaja na raznem cvetju in se prime čebel, ki jo zaneso v panjeve. K sreči, da ta žuželka ni pogosta. Najboljši pripomoček proti njej je, da se skrbi za snažnost v panjih.

Čebelni hrošč je tudi nevaren sovražnik čebel. Njegova ličinka živi se od julija do aprila prihodnjega leta od mrtvih in polmrtvih čebelnih bub. Ta žuželka je torej nevarna čebelni zalegi. Ličinka tega hrošča se posebno rada naseli na tleh v nečistih panjih in se skriva v razpokah. Nevarna je posebno slabim panjem. Močni panji se je že hitro znebe. Zleze pa rada tudi v satovje, kjer pokonča zalego. K sreči se pa ta mrčes ne nahaja pogostem in se ne drži samo čebel, temveč se rad vgnezdi tudi pri čmrljih in osah. Najboljši pomoček proti temu škodljivcu je, da se panji držé čisti. Če pa tega hrošča zapaziš na cvetlicah blizu ulnjaka, ga pa pokončuj.

Mej čebelne sovražnike je šteti tudi striglo. Ta žuželka ne pokončava čebel, pa tudi po medu ne hrepeni, ali zaradi gorkote se rada naseli v ulnjaku in tudi zleze v panj. Lahko bi jo trpeli, ko bi ne razširjevala nekega čudnega smradu, kateri je čebelam skrajno zopern in večkrat zaradi nje zapuste panj. Zatorej mora čebelar strigle preganjati.

V praznem satovji rad kožojed znese svoje jajca iz katerih se izležejo rujavi, kosmati, grdi črvi, ki v panji delajo škodo. Ta žuželka pa pri čebelah vendar ni tako navadna, da bi se je bilo čebelarjem posebno bati.

Nevarni sovražniki so čebelni moli, katerih so dve vrsti, večji in manjši. Ti molji so ponočni metuljčki, kateri svoje jajca zneso v prazno satovje ali razsipino na dno v panji. Ličinke, ki se izležejo so jako požrešne, hitro razjedajo satovje, v katero se zapredejo in se tako branijo pred čebelami. V svojih mrežah pa ti črvi napravijo veliko nesnago. S slabim panjevom ta žuželka hitro pokonča vse satovje. Čebele, videč, da se je ubraniti ne morejo, pobegnejo iz panja in se vselijo v druge panje. Močnim panjem pa ta mrčes ni tako nevaren, ker imajo vse satovje zasedeno in ga tudi pridno čistijo.

Čebelarju je torej priporočati, da naj ima samo močne panjeve. Če kateri panj nima dosti čebel, naj se mu ne dá več satov, kolikor jih more zasesti. Poleg tega je pa treba dno panjevo imeti čisto. Tudi najzadnejši koti panja naj se dobro očistijo razsipine in nesnage. Nezasedeni, zlasti črni satovi naj se dobro ogledajo in očistijo molove zalege. Po dnevi se pa tudi lahko moli v ulnjaku poiščejo in pokončajo. Tudi zvečer, kadar skušajo vdreti v panjeve, jih lahko pokončaš, če v ulnjak postaviš gorečo luč. Moli bodo letali okrog luči in se osmodili.

Ta mol je tudi nevaren spravljenemu satovju. Najbolje se ga odkrižaš, če satove obesiš pod streho, kjer je preprih in sicer po nekaj centimetrov drug od drugega in jih večkrat prežveplaš.

Čebelam škodljiv je tudi drugi ponočni metulj smrtoglavec. Ta velik in lep metulj živi največ blizu polja, kjer je posajen krompir. Zvečer rad pride v panjeve, da si svoj sesalni mehur, ki drži jedno čajno žličico, napolni z medom. Ta metulj ima debelo kožo, tako da mu čebele s pikanjem ne morejo lahko do živega. Predre zatorej skozi največji kup čebel in jih jako vznemiri. Pripeti se pa vendar pogosto, da ga čebele le umore.

Danes smo opisali pa še le nekaj čebelnih sovražnikov, o drugih pa spregovorimo drugi pot.

Poučni in zabavni del.

Potopisne črte.

Iz Ljubljane v Ljubljano.

Spisuje Jos. Levičnik.

(Dalje.)

Že je bilo blizu 9. ure, ko smo dospeli na Jelačičev trg, na katerem je tudi ena izmed postaj konjske

železnice. Tu sem izstopil. Ta trg imenoval se je v srednjem veku „Manduševac,“ pozneje „Harmica“; ob sredi sedanjega stoletja pa ga je prekrstila hvaležna Hrvatska v vedni spomin na svojega ljubljenca bana grofa Josipa Jelačić-a na njegovo ime. Osredje tega trga kinči tudi njegovi spominek, ki je visok 15 metrov. Na simetrično primernem, podolgasto-štiriogelnem postamentu, ki je umetno izklesan iz domačega moslavinskega granita, je postavljen na ponosnem vrancu sedeči kip grofa Jos. Jelačić-a v krasni banski opravi, sukaje golo sabljo v hrabri desnici. Oboje je iz bronastega vlito, ter je delo slovečega dunajskega umetnika Fernkorn a. Sprednja stran spominka nosi priprosti napis: „Ban Jelačić 1848“, sicer kratke besede, ki pa dovolj povedo vsakemu, ki pozna novejšo zgodovino hrvatskega naroda. Sostava kipa ima namreč za podlago oni resni zgodovinski trenutek, ko je 9. sept. 1848 ban in vojskovodja grof Jelačić s pretijočo sabljo zaukazal svojim hrabrim graničarjem prestop čez mejno reko Dravo v puntarsko Ogersko. Spominek opasuje krasna železna ograja in ga ob oglih obdajajo čveteri plinovi kandelabri. Menim, da ga ni ptujca, ki bi se pred vsem drugim ne ozrl na ta odlični kinč Jelačićevega trga, kdor kolj pride nanj-ga.

Stolna cerkev sv. kralja stoji ponosno v neposredni bližavi imenovanega trga na zmerni višini ob severno-izhodni strani, in ker je slučajno ravno njeni zvon vabil k korarski maši, mislil sem si: zdaj bo pa gotovo nekaj za-me. Ne bodi Bogu oponošeno: že od mladih dni so me vedno veselile cerkvene slavnosti, in vselej sem se jih rad vdeležil, ako mi je bila le prilika in moč. Pospesil sem toraj svoje korake, in — ravno prav. V hipu namreč, ko sem prestopil cerkveni prag, pristopilo je duhovenstvo iz zakristije, veličastno doneči glasovi ogromnih orgelj pa so zadoneli po prostranem sprelepem svetem božjem hramu. Korarska maša, akoravno je bil prosti delavnik, opravljala se je vendar slovesno (z azi-stenco). Pelo se je po navodilu gregorijanskem brez orgeljnega spremljevanja; orglje so se glasile le takrat, ko je prenehalo petje. Pri maši ni bilo viditi veliko ljudi; opazil sem pa med njimi več ptu,cev, zmed katerih so morali biti eni tudi muzike večji, ker so se kmalu po skončanem obredu, t. j. po maši jele orglje vnovič glasiti. Preskušali so si jih menda inostranci. Igralo se je s posameznimi spremeni, pa tudi z njih več skupaj, in z vsemi orgljami. Tako mi je bila prilika, slišati jih v mnogih glasovnih spremembah. Da je ta muzični stroj kolosalen, pove nam visokost njegove cene: stal je okoli trideset tisoč forintov. Zgotovljenje in postavljanje orgelj spada v čase odlikovanja kardinala knezo-nadškofa Jurija Havlik-a, katerega vnema in navdušenost za vse lepo, blago in dobro, pa tudi njegova munificenca ostane Zagrebu in celej nadškofiji v neumrljivem spominu.

O zgodovini zagrebške prvostolnice bi se dalo mnogo zapisati, — a, preobširno bi bilo to. Pričetek njenega zidanja spada v čase okoli l. 1108, in je trajalo po starih zgodovinskih zaznamkih eno celo stoletje. Posvečena je

bila namreč še le l. 1217, in sicer v navzočnosti kralja Andreja II, ko je bil ravno napotjen preko Zagreba z mogočno vojsko v sveto deželo, da bi si jo osvojil. Poznejše nesreče, opustošenja, požare, potrese, poprave in prezidanja, ki so se o raznih časih dogodila ali pa zvrševala, preidem; omenim naj le to, da je bila v XVIII. veku zopet temeljito predelovana. L. 1792 so bila dela zvršena, pokazala pa, da je gotična oblika pri tem mnogo trpela in izgubila. A vendar je bil pri vsem tem pozneje zgoraj omenjeni kardinal nadškof Havlik prvostolnico postavil v tako prekrasen in prelepi stan, da so se, (izvzemši stranske altarje, ki so kazali raznovrstne sloge), manjše gotične napake lahko prezrle. L. 1878 je bil pa vendar Havlikov naslednik, pokojni kardinal nadškof Josip Mihalovič sklenil, stolnico vnovič temeljito predelati. Povabil je bil v ta namen slovečega dunajskega stavbenika Miroslava Schmidt-a, po katerega načrtih se je predelovanje v resnici l. 1879 tudi pričelo. Strahoviti potres v dan 9. novembra 1880 pa je napravil čez vse te račune in poprave, če so bile že potrebne, ali nepotrebne, križ, in prouzročil še dokaj večja stavbena dela. Silovita katastrofa zadela in oškodila je bila skoraj najhujše prvostolnico, porušila pri njej mnogo, vmes tudi en del oboka v srednji ladiji. Nove, silne in velikanske poprave in predelovanja so stopile s to žalostno nesrečo na dan, ki se vršijo še zdaj, in bodo po projektu skončane še le l. 1896. (Poleg družega priziduje se stolnici vnovič še en zvonik, in predelal ter novemu enak se bo napravil tudi dosedanji stari, tako da bo imela zopet dva, kakor je bilo to že nekdanj, pa žali! po sovražni moči in sili bilo vničeno.) Na prvi pogled, ko sem vstopil v cerkev, vidil sem, da je v njej mnogo predrugačenega. Kar se v srednji ladiji smatra za presvetišče, je močno vzdignjeno mimo planote stranskih ladij, in seže skoraj doli do srede cerkve. Glavni altar, — prav za prav le menza z nekaterimi olepšavami —, je odmaknjen daleč doli proti srede presvetišča nekako po šegi „konfesij“ v rimskih cerkvah. Mojemu nemerodajnemu vkusu to ni nič kaj ugajalo; tudi nisem vedel, ali je ta altar le začasen, ali definitiven; pa še le dopis iz Zagreba v „Slovcu“ št. 101 z dne 4. maja t. l. mi je pojasnil vse to natančno. Po tem dopisu je soditi, da morajo pri vodstvu cerkvenih poprav biti delavni možje, ki niso na svojem pravem mestu, in o katerih bi se zamoglo skoraj po slovenskem pregovoru prilično reči, da „slaba kuharica iz dobrih tečnih tvarin pripravlja slaba jedila.“ Ako bi temu ne bilo tako, ne bi se po zgoraj navedenem dopisu kazala potreba, da bi se pri presvetišči že zdaj moralo zopet predrugačiti, kar se je pred sedmimi leti na novo zgradilo. Pa, — je že tako, če ne večji, neizkušeni, zraven pa morebiti še svoje-glavni ljudje takim delom in preuredbam stojijo na čelu. Ravno omenjeni dopis namreč pove, kako je škoda in tudi čudno, da se pri teh preuredbah niso ravnali po nasvetu slavnega škofa Strossmayerja, ki je bil koj s pričetka vso sedanjo osnovo zavrgel. Tako pride, če se strokovnjaki, — in to je biskup Strossmayer gotovo, —

o pravem času ne poslušajo. Ako bi se n. pr. pri preuredbi presvetišča zdaj korarski stoli, ki so v resnici prelepi, morali zopet kaj predstavljati ali pa preravnati, bila bi to pač velika škoda. Stranskih altarjev ima cerkev zdaj, (če sem prav štel), le 9, kar je za svetišče, ki je dolgo 36 $\frac{1}{2}$, široko 16, in visoko 12 sežnjev, nekako premalo. In še tem se pozna, da so le začasni. (Poprej je imela cerkev v vsem 25 altarjev.) Sploh se vidi in čuti le predobro, da je prvostolnica osirotena, da nadškofija nima vladike, in, žali! da tudi ni znano, kedaj ga bo še dobila. Bog jej milostno nakloni nadpastirja, ki bo v duhu pokojnega kardinala Havlika, ali pa slavnoznanega biskupa Strossmayer-ja rojen iz med naroda in za narod, ki bo zanj čutil, živel, skrbel, delal, se trudil in žrtoval, po potrebi se zanj tudi boril, ter z njim delil dobro ali hudo. Menim, da ga je nadškofija vredna, pa tudi jako potrebna!

(Dalje sledi.)

Novice.

— **Deželni zbor kranjski.** Po slovesni sv. maši, ob 10. uri dopoldne v stolni cerkvi, otvoril se je danes po običajnem redu deželni zbor.

— **Odlikovanje.** Presvetli cesar podelil je vpokojenemu profesorju na ljubljanski višji gimnaziji, kanoniku in predsedniku „Matice Slovenske“ gospodu Jož. Marnu viteški križ Franc Jožefovega reda.

— **Osobne vesti.** Finančni nadsvetnik in prokurator v Ljubljani gosp. dr. Jos. Račič je dobil naslov in značaj dvornega svetnika. — Gosp. Gomilšak, načelnik železnične postaje na Vidmu, je premeščen v Ljubljano. — Gozdni svetnik gosp. V. Goll v Ljubljani premeščen je v Gradec. — Nadučiteljem v Radovljici imenovan je g. Grčar, dosedaj v Št. Rupertu na Dolenjskem. — Mestnim učiteljem ljubljanskim sta imenovana g. Kecej, dosedaj učitelj v Ihanu, in g. Josin, dosedaj suplent v Ljubljani. — Gosp. dr. Jos. Dornig primarij v tukajšnji deželni bolnici imenovan je ravnateljem deželnih zdravstvenih zavodov v Solnogradu.

— **Šole.** Na višji gimnaziji ljubljanski prične se novo šolsko leto dne 17. t. m. Novi učenci se imajo zglasiti dne 15. t. m., ostali dne 16. t. m. pri ravnateljstvu. — Na višji realki ljubljanski se je za vsprejemni izpit za prvi razred oglasiti dne 15. t. m., drugi učenci oglasiti se imajo od 16. do 18. t. m.

— **Družbe sv. Cirila in Metoda** se je slovensko občinstvo — čeprav to počitniško dobo ne vspodbujevano po vodstvenih zahvalah — spominjalo z veliko požrtvovalnostjo zadnji mesec. Hvaležnimi čutili beležimo najpoprej knjižni dar g. nadučitelja Žirovnika iz Št. Vida nad Ljubljano, — ki nam je poslal večjo zbirko in po 100 iztisov svoje „Spomenice B. Potočnika“ in „opisa“ 25letnice tamošnje čitalnice, — in pa že tretji knjižni dar g. župnika Cotelja iz Kanfanara v Istri. — G. Ivan Čebašek pošilja 53 gld. nabranih mej duhovnimi in svetnimi gospodi o petdesetletnici vč g. župnika Jerneja Ramovša v Poljanah; z letnino podružnice za „Breški okraj“ smo prejeli 30 gld. 20 kr. kot čisti ostanek dohodka gledaliških predstav vrlih diletantov Breške čitalnice in 17 gl. nabranih v čitalnični puščici; g. J. Tomšič iz Il. Bistrice pošilja 25 gld. nabranih po predsedniku „planinskega društva“ iz Sušaka o priliki izleta v Bistrico; Ciril-Methodijski dar Šentpeterske

moške podružnice iznaša 12 gld. 50 kr., oni „cestnega odbora“ za okraj kamniški, nabran na predlog g. župana Močnika po g. A. Mejači ml. pa 10 gld. 65 kr. — načelnik g. Mihael Starè sam je daroval 5 gld.; — o učiteljski konferenciji v Črnomlju so zložili zbrani gg. učitelji kot narodni obolos o 30letnici službovanja g. nadz. Jeršinovica 10 gld.; g. Fr. Čargo iz Tolmina daruje 7 gld.; gđč. Viktorija Praprotnikova, učiteljica v Postojini, pošlje 5 gld. nabranih v veseli družbi drugi dan po glavnej skupščini v Postojini, g. pravnik A. Švigelj iz Borovnice pa 5 gld. nabranih pri domači veselici; g. bogoslovec Albin Klun 2 gld. kot darilo male družbe v Smedniku; g. mati umrle ljubljanske mestne vrtnarice Marije Podobnikove nam je izročila 1 gld. 60 kr. kot letni navadni dar hčere, ki ji je umirajoč naročevala, da naj nikar ne pozabi njenega vsakoletnega daru družbi, in iz Novega Mesta smo prejeli od neimenovanega narodnjaka 1 gld. — Vam, ki se spominate naše družbe posamno ali v družbah, veselih ali žalostnih, vsem vam naj izprosita brata sv. Ciril in Metod obilnega nebeškega blagoslova pri vsem vašem delovanju!

Vodstvo družbe sv. Cirila in Metoda.

— **Društvo «Pravnik»** napravi v nedeljo dne 18. t. m. izlet na Spod. Štajarsko in sicer v Laški trg.

— **Častnim občanom** imenovala je občina litijska gg: Luko Svetca, c. kr. notarja, Matijo Grill-a, c. kr. okrajnega glavarja in Ivana Jenko-ta, načelnika postaje.

— **Vihar.** Minolo nedeljo popoldne okrog tretje ure razsajal je po Ljubljani in po okolici hud vihar, ki je napravil obilo škodo. Po mestu pometal je vihar raz hiš obilo opeke, pobil okna in razrušil celo par dimnikov, po okolici pa je lomil drevesa in podrl več kozolcev.

— **Telefonska zveza Dunaj-Trst** je dovršena. Ta telefonska črta je zdaj najdaljša v Evropi. Pristojbina za tri minute govorjenja mej Dunajem in Trstom znaša 1 gld. 50 kr., mej Trstom in Gradcem 1 gld.

— **Požar v gozdu.** Dne 1. t. m. pogorelo je na Storžiči 15 do 20 oral gozda. Ker je uničenih tudi več lepih smrek se škoda ceni na več tisoč goldinarjev.

— **Slovenski potovalen učitelj za kmetijstvo na Koroškem.** C. kr. poljedelsko ministerstvo je na prošnjo katoliško-političnega in gospodarskega društva za Slovence na Koroškem dovolilo koroški kmetijski družbi 700 gld. letne podpore, da ta nastavi učitelja, ki je zmožen slovenskega jezika in ki je v stanu predavati v vseh strokah kmetijstva v slovenskih delih Koroške.

— **Požar** je v Novem bregu v občini Stara Loka pri Kočevji dne 2. t. m. uničil štiri hiše z gospodarskimi poslopji in poljskimi pridelki vred. Škode je nad 10.000 gld. Pogoreleci so bili zavarovani za 4300 gld.

— **Nov kraj za kontrolni shod.** C. kr. ministerstvo za deželno brambo je odredilo, da se imajo kontrolni shodi za rezerviste iz občin Srednjavas in Bohinjska Bistrica znanprej vršiti v Bohinjski Bistrici. Ta naredba je velika olajšava za rezerviste, ki so morali doslej hoditi v zelo oddaljeno Radovljico.

— **Dolenski železnici.** Delo pri gradbi proge Ljubljana-Grosuplje-Kočevje prav dobro napreduje. Zadnje mesece imelo je povprečno vsaki dan 4058 delavcev in 575 roko-delcev posla in bilo je v porabi 198 glav uprežne živine in 341 voz na vlajcih. Predora pri Šmarji sta do polovice že gotova, zaseka pri Karlovškem mostu bo tudi še letos narejena in sploh ni dvoma, da bo proga določeni termin t. j. 1. oktobra 1893. gotova in se bode oddala prometu. — Gradba proge Grosuplje-Novomesto oddala se je v oddelkih štirim podjetnim tvrdkam.

— **V izpraševalno komisijo za ljudske šole na Kranjskem** imenovani so za triletno dobo naslednji gg.: ravnatelj B. Hrovath kot načelnik; profesorji: Fr. Kreminger, Fr.

715, potem pa iz tatarpazardskega 594, najmanj pa iz razgradskega 36. Po vsej deželi se za razstavo jako zanimajo. Kakor se govori, pride iz vsake občine nekaj mož ogledat razstavo. Bolgari, kot praktičen narod, pa razstave ne zmatrajo le za kako veliko zabavo, temveč se od nje res hočejo kaj naučiti. Zatorej lahko rečemo, da se ž njo začenja za Bolgarijo nova kulturna doba.

Obrtnijske raznoterosti.

Kako se da biserom lesk? Bisere, ki so vsled nošnje izgubili lesk, kuhaj 15 do 20 minut v mleku, kateremu si dodal nekaj spršenega mila. Potem bisere izplakni v sveži vodi in jih obriši z belim mehkim robcem. Tako dobe lesk, in se ne ločijo več od novega blaga.

Konjsko žimo očistiš, če je kuhaš v vodi, kateri si pridejal potošlja (pepelike), pri čemer jo moraš s palico dobro obračati. Potem jo pa spiraj na rešetu s čisto vodo in dobro osuši.

Kmetijstvo.

Črtice za čebelarje.

V.

V starem satovji se pa semtrja pokažejo različni majhni črvički. S tem, da naredo mnogo lukenj, pospešujejo plesen in posušenje satja. Teh različnih črvičkov večkrat tudi mnogo opaziš v razsipini. Proti tem sovražnikom je najboljši pomočnik snažnost v panjih in pa to, da skrbimo, da čebele nemajo prestarega satovja.

Krastače, martinčki in kušarji pojedjo tudi mnogo čebel, ako onemogle padejo na tla. Pa tudi okrog ulnjaka se rade klatijo, da pograbiyo kako z medom obloženo čebelo, kadar malo počiva. Čebelar naj torej pazi, da se mu taki nepovabljeni gostje ne naselijo kje blizu ulnjaka ali celo v ulnjaku in ne skrivajo pod panjevi.

Tudi mej ptiči imajo čebele mnogo sovražnikov. Muhar (laška penica) se rad vsede na kak kol ali drevesno vejo blizu ulnjaka in v zraku ulovi kako čebelo. K sreči za čebelarje je pa ta tica jako boječa in se lahko odpod.

Neprijetni gostje za čebelarje so žolne in senice. Po letu, ko imajo druge hrane, ne pridejo k ulnjakom, pač po zimi, kadar kljujejo na panjeve in s tem mej čebelami prouzročujejo veliko vznemirjenost. Vsako čebelo katero to kljubovanje privabi iz panja, hitro pohlastajo. Ker so pa senice in žolne jako koristne ptice za kmetovalca, jih tudi čebelar ne sme pobijati, temveč naj po zimi z deskami, s cunjami ali kake drugače panjeve zagradi in zabije, da tiči ne morejo blizu. Žoln in senic pobijati, pa čebelar že zaradi tega tudi ne sme, ker so v drugem oziru njemu koristne. Pobero mnogo majhnega mrčesa, in s tem pripomorejo, da rastline lepše cveto in imajo torej čebele boljšo hrano. Koristi kmetovalca in čebelarja torej tudi tukaj niso nasprotne.

Dolže pa tudi tašico, pastaričico, lastavico, vrabca in penico, da polove mnogo čebel, posebno pomladi, dokler

še ni drugih mrčesov. Stvar pa vendar ni še popolnoma dognana. Škoda, katero napravijo ti tiči, pač tudi ne bode posebno velika. Ker so pa ti tiči jako koristni kmetijstvu, jih čebelar pač ne bode pobijal. Ko bi teh tičkov ne bilo, bi gosenice objele vse rastline in potem bi tudi za čebelarja bila slaba.

Neprizanesljivo naj pa čebelar preganja srakoperja, ki se tudi rad naseli blizu ulnjaka. Ta ropar ne polovi le toliko čebel, kolikor jih more pojesti, temveč jih tudi sit lovi in natika na suhe vejice. Blizu ulnjaka ga torej ni trpeti, še manj pa pustiti, da bi v takem kraju napravil svoje gnezdo. Tako smo sedaj ob kratkem opisali razne sovražnike čebel med živalstvom. Sicer jih je še več, ali bi bilo preobširno, ko bi hoteli vse natančno opisati, mnogi pa tudi še niso tako natančno znani. Pričakujemo pa, da bode tudi ta opis nekaj koristil našim čebelarjem.

Kmetijske raznoterosti.

Umetna barva ptic. Dr. Samerman se je mnogo pečal s tem, kako krma vpliva na barvo ptic. Prepričal se je, da bele kure dobé rudečo barvo, ako se jim daje kajenskega popra. Kure dobe celo rudeča jajca. Ko je pa te kure krmil s tako imenovano „rudečo korenino“, so pa dobile vijolčnato barvo.

Kdaj naj se seka les? Listnate lesove je najbolje sekati pozimi, to je že davno dognano. Smrekov les je pa bolje po leti posekan. Hitreje se posuši in manj se ga loti črv.

Poučni in zabavni del.

Potopisne črte.

Iz Ljubljane v Ljubljano.

Spisuje Jos. Levičnik.

(Dalje.)

Po moji precej dolgi pomudbi v prvostolnici, v katero sem prišel skozi vežo knezo-nadžkofijske palače in cerkvena stranska vrata, zapustil sem svetišče skozi glavni kamniti portal, ki nosi na zunanji strani znamenja in kiparije visoke starosti. Po prostoru okoli cerkve je ležalo mnogo nakupičenega rezanega kamna, ki je bil namenjen za nadaljevanje cerkvenih poprav in dozidarij. Stopivši skozi vrata starodavne utrdbe, ki opasuje dozdaš še prvostolnico, nahajal sem se na kaptolskem trgu, ki je podolgast in jako prostoren. On je osredok kaptolskega mesta, t. j. najstarejšega zagrebškega oddelka, ki je bil v XVI. veku obdan z visokim in močnim obzidjem. Skozi troje vrata, ki so bila razrušena še le l. 1850—1885, prihajalo se je v ta mestni oddelek. Najlepši kinč tega trga je krasni Marijini spominek, ki je postavljen nasproti vhodu, ki vodi skozi vtrdbeno ozidje proti prvostolnici. Umetno zgotovljeni bronasti Marijini kip, (delo že imenovanega slavnega umetnika Fernkorn-a) je postavljen na visokem šibkem stebru iz nabrežinskega marmeljna; čvetera alegorične skupine ob podnožju pa so delo profesorja Pönniger-ja, naslednika Fernkornovega

Vodnjak, ki ob podznožju spomenikovemu toči bližnjemu prebivalstvu in memogredijočim bistro vodo, ponaša se ob praznikih tudi še z brizgljanjem vodometnih žarkov. Od kedaj ta spominek stoji, ne vem povedati, ker mi opešane oči niso dale slediti po kakih letnicah. Ime umetnika Fernkorn-a pač svedoči o najnovejšem času; Marijini kip pa tudi da soditi, da se je za njegovo napravo moral zanimati le kaki Njeni častilec. —

Iz kaptolskega trga zavil sem jo na dober namen po ulici proti zapadu, zaobrnil se kmalu zopet v drugo ulico proti levi, in tako nevedoma in po naključju prišel do cerkve Sv. Marije. Slišal sem sicer že večkrat prej o njej, videl je pa še nobenkrat ne. Stoji na zmerni višini, in mnogo kamnitih stopnic pelje proti njenemu vходу. Pospel sem se po njih, in kmalu stal v ne ravno veliki, a jako ukusno zidani in lepo ogleštani cerkvi. Žive duše ni bilo v njej. Bila je ona nekdanj samostanska čč. gg. oo. cistercienzov, ki so se bili nastali v Zagrebu že l. 1315, in bili baje na moč priljubljeni. Akoravno ni bilo to po njihovih redovnih pravilih, so oni vendar zvrševali tu in po deželi misijonarska opravila, pridigovali, učili in bili temu ljudstvu v veliko koristi. Časi cesarja Jožefa II. so baje odpravili tudi ta samostan, prostor pa, na katerem stojita cerkev in nekdanj k njej pripadajoča poslopja, ostane zgodovinsko znamenit tudi zaradi tega, ker so se za čase bojov med zgornjem in kapitleskem mestom sprednje straže ravno tu okol mnogokrat krvavo steple. —

Od imenovane cerkve prišel sem zopet na Jelačićev trg nazaj. Poleg drugih, vmes zelo velikih in krasno zidanih poslopij, ki ga na vse strani opasujejo, nahaja se tu tudi samostan in bolnišnica usmiljenih bratov. Spominjam se, da sem nekje bral, da se mestni magistrat ravno pogaja z omenjenimi redovniki, da bi se z bolnišnico in samostanom umaknili zunaj mesta kam na kaki primerni in zdravi kraj, kar se naše dni glede bolnišnic tudi po drugih mestih, — vmes tudi v Ljubljani —, želi in namerava. Mnoge nalezljive bolezni, zdravju nevarna izhlapanja in sploh slabi zrak, ki so neizogibljivi nasledek takih naprav, želje in nameravanja za odstranjenje pač popolno opravičujejo. —

Iz Jelačićevega trga prišel sem zopet v Ilico, in nikakor se zamogel dovolj načuditi krasnim poslopijem in bogato založenim raznovrstnim prodajalnicam, ki so kazale in ponujale v svojih izložbah memogredočim malo da ne vsega, kar si koli človeško oko poželeti zamore. V tej zadevi se Zagreb res zamore enačiti z vsakim prestolnim mestom. — Naprej grede sem prišel zopet do Kačićevega spominka in Mesničke ulice, ki se strmo pospenja v zgornje mesto. Nameraval sem se namreč pokloniti neki visokorodni gospej (pl. P.), s katero sva si znana še od otročjih let, in ima v tej okolici svoj prelepi dom. A odšla je bila v razstavo; pustil sem toraj le služkinji svojo vizitnico. —

Prvotni moj namen bil je, ostati v Zagrebu le en dan (12. oktobra) in odhajati zvečer že proti Karlovcu naprej; pa — polovica dneva je bila skoraj že minila,

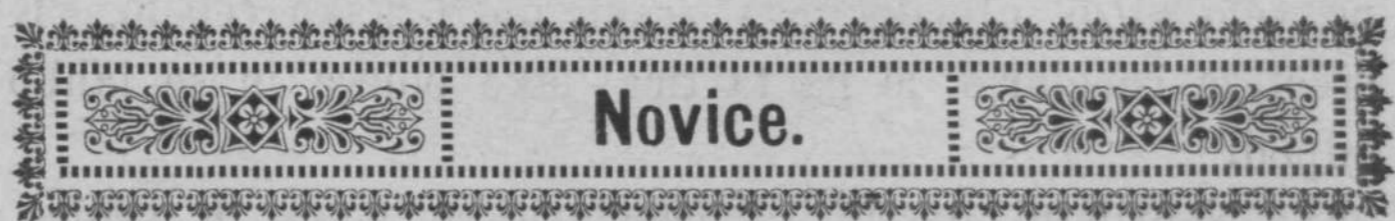
in ako sem določil popoldan za ogled razstave, potem bi bila moja pomudba vendar le prekratka, in mnoge zanimivosti zagrebške ostale bi bile neogledane. Sklenil sem toraj primakniti svoji navzočnosti v Zagrebu vsaj še pol dneva. Zarad tega je bilo pa treba misliti kar koj tudi na prenočišče. Rajski jesenski dnevi prouzročili so bili, da so tuji kar kupoma sulji v Zagreb, in v kateri krčmi sem vprašal za posteljo, povsod se je reklo: „Je že vse oddano“. Poslednjič me je v hotelu „Brukner“ neki postrežljivi človek, (— in da so bili sploh vsi ljudje v Zagrebu, s katerimi sem kaj občeval, jako postrežljivi, pri-ljudni, zgovorni in omikanega vedenja, naj bo jim tu na čast javno povedano) — opozoril na neko privatno stanovanje koj v zadnjem oddelku imenovanega hotela. In res, — neka prav honetna, že bolj priletna gospa, — vdova bivšega učitelja iz Štajerske —, imela je eno izmed dveh svojih sob na razpolaganje, kjer sem si tudi kaj prav dobro in snažno prenočišče zagotovil. Ena izmed večjih skrbi za danes je bila zdaj odložena; kajti ni je kmalu večje neprijetnosti, kakor če človek v daljnem tujem kraju zvečer ne ve kam pod streho k počitku, katerega je na popotovanju vsak še posebno potreben. — Veliko ložej, kot posteljo, je bilo dobiti kaj za pod zobe, in tudi v tem oziru moram dati Zagrebčanom čast, da se vsaj, kedar sem jest kaj zavžival, niso ravnali po pravilu: „Zdaj je čas, da si kuje no železo in si okoristimo žepe na račun tujecev“. Dobra, ukusno pripravljena jedila in tudi zdrave pijače dobile so se po primerno nizkih cenah. —

(Dalje sledi.)

Poučni in zabavni drobiž.

Zdravilna palica. Neki berolinski lekarnar je napravil posebno palico za turiste. Ta palica je votla in ima v sredi zdravila za razne bolezni, katere utegnejo napasti hribolazce.

Slovaškemu pisatelju Hurbanu postavili so te dni spomenik. Slovesno odkritje spomenika je pa bilo prepovedano od ogerske vlade.

Novice.

Deželni zbor kranjski.

V tretji seji dne 21. t. m. izroči se najprve več prošenj in poročil dež odbora dotičnim odsekom potem pa posl. Klun in tovariši stavijo glede na to, da se vkljub veliki potrebi ne ustanovi zopet gimnazija v Kranji in glede na to, da se za prvi razred nižje gimnazije v Ljubljani ni dovolila prepotrebna tretja vzporednica, do c. kr. deželne vlade sledeča vprašanja:

1. Zakaj krati vis. c. kr. učna uprava naši slovenski ukaželjni mladini pravico do vstopa v gimnazije?

2. Ali jej je resna volja, da popolni slovensko nižjo državno gimnazijo v Ljubljani v osemrazredno popolno gimnazijo in jej preskrbi novo poslopje?

3. Ali se ni še vis. c. kr. učna uprava prepričala o potrebi, da z ozirom na tolikoštevilne prošnje in oglase za vsprejem v gimnazije vendar že zopet otvori toliko potrebno in obče zaželeno gimnazijo v Kranju?

Ubožni učenci morejo tudi dobiti štipendije po 60 oziroma 50 forintov.

Prosilci za štipendije imajo predložiti:

1. ubožni list,
2. spričevalo o poštem vedenji, in
3. potrdilo, da so delali uže dve leti za kovaške pomočnike. Prošnje z le temi spričevali imajo poslati vsaj do 15. decembra glavnemu odboru c. kr. kmetijske družbe v Ljubljani.

Šola traja do konca junija 1893. leta. Kdor dobro prebije preskušnjo, more po postavi iz 1873. leta dobiti patent podkovskega mojstra, ker sedaj ne more nihče brez preskušnje postati kovaški mojster. Nauk v tej šoli je brezplačen, vsak učenec si ima za šolski čas skrbeti le za živež in stanovanje ter za potrebne šolske knjige. Stanovanje dobodo učenci za majhno plačo v šolski hiši.

Učenci naj se oglase vsaj dva dni pred šolskim začetkom v podkovski šoli na spodnjih Poljanah.

Ker je po slovenskih deželah še zmerom premalo v podkovstvu izučenih kovačev in zdravnikov kopitnih boleznih, pa tudi premalo izurjenih oglednikov živinskih in mesovnih, zatorej naj bi skrbela županstva, da dobode vsaka občina vsaj po enega dobrega kovača in živinskega in mesovnega oglednika.

Ivan Murnik,

predsednik c. kr. kmetijske družbe kranjske.

Dr. Karol vitez Bleiweis,

začasni vodja podkovske šole.

Naznanilo.

Skušnje na tukajšnji podkovski šoli se bodo vršile dne 27. in 28. decembra t. l., in sicer: 27. decembra skušnja iz podkovstva za kovače, kateri niso obiskavali podkovske šole, 28. decembra pa za učence podkovske šole iz podkovstva in ogledovanja klavne živine in mesa. Kovači, kateri hočejo delati to skušnjo, naj se oglase pri podpisnem vodstvu do 15. dne decembra t. l.

Vodstvo podkovske šole v Ljubljani
dne 3. novembra 1892.

Dr. Karol vitez Bleiweis.

Kmetijske raznoterosti.

Ruše dober gnoj za vinograde. Znano je, da trte boljše uspevajo, če se pusti zemlja, da se opoči, kakor bi pa precej na starem mestu sadil nove trte. Dobro je, če se kacij tri do šest let seje trava ali detelja, predno se zopet trte zasade. Za zboljšanje vinograda so pa jako dobre ruše. V nekaterih krajih v Nemčiji se takoj zasajajo nove trte, ko se stare odstranijo, ali denejo okrog vsake trte nekaj ruš. Pri takem ravnanju vinogradi dobro uspevajo.

Gnojnica — dober gnoj. Mnogi naši kmetovalci še vedno ne znajo prav ceniti gnojnice. Mnogo jo puste uhajati. Ko bi porabili gnojnico, ki se jim tako pogubi, koliko bi več imeli sena. Natančne poskušnje so pokazale, da se na travnikih, kateri so se polili z gnojnico ne pridela le mnogo več

krme, temveč je ta tudi mnogo tečnejša in boljša. Vedeti je pa tudi treba, da kapnica in deževnica ne spadate v gnojnico. Če se pušča deževnica v veliki množini v gnojnico, potem se pač ni čuditi, če gnoječ s tako gnojnico ne dosežemo pravih uspehov. Tukaj moramo še omeniti, da gnojnice noben umeten gnoj nadomestiti ne more.

Da roji ne uidejo. Roji napravljajo čebelarju vsakako malo skrbi, posebno če še vreme pospešuje rojenje. Večkrat kak roj uide. Neki švicarski list priporoča, da naj na roj z zrkalom mečemo solnčne žarke. Na ta način se čebele prisilijo, da se hitro združijo v gručo in po možnosti nizko vsedejo. Spreten čebelar baje z zrkalom roj lahko spravi v odprt nastavljen panj. Švicarski čebelar Barnack je na ta način v gozdu pripravil več rojev, da so se ustavili.

Gnojenje z listjem. Skušnje so pokazale, da drevesno listje daje dober gnoj zlasti za vrte. Največ gnojilne moči ima listje od bele vrbe, rudeče jelše in topola. Listje naj se jeseni pograbi in v kupe spravi, da strohni in le segnito naj se rabi. Z njim naj se rastlinam najrajše po vrhu gnoji. Če se zakoplje v zemljo, jo bolj zrahlja, nego je to dobro. Če se pusti listje dve leti na kupu ležati, dobimo listno prst, ki se lahko na poprej omenjeni način rabi. Posebno dobra jo pa tudi za rastline v loncih.

Poučni in zabavni del.

Potopisne črte.

Iz Ljubljane v Ljubljano.

Spisuje Jos. Levičnik.

(Dalje.)

Ko sem si bil razstavljene predmete po vseučiliščni zgradbi po večjem ogledal, zapustil sem njene prostore, prišel zopet na trg, in zdaj so bili za ogledovanje na vrsti razni paviljoni in druge znamenitosti vmes njih. Ker sem bil dolge hoje že utrujen, in tudi okrepčevanja potreben, poiskal sem si obojega v obširnem paviljonu, ki se je imenoval „Vinara.“ Točilo se je tu vino, pivo, dobila se tudi kava in razna jedila; tedaj same dobre reči za žejne in lačne ljudi. Ne daleč proč stal je sicer tudi „Paviljon Littke, tvornica šampanjca“; pa ta pijača je za nas navadne ljudi „preslana,“ toraj sem se zadovoljil s tem, da sem mični paviljon gledal le po njegovi zunanosti. — Ko sem se nekoliko spočil in okrepčal, pričel sem svoj obhod med paviljoni in po njih. Pred vsem me je zanimal sredi trga ponosni „vodoskok,“ ki je svoj bistri vodeni curk brizgal visoko v zrak, in padajoč v tisočernih kapljicah nazaj v obširni okrogli kamniti bassin prat takorekoč samega sebe. Ob podnožju vodoskoka pa so poleg tega še mnogi vodeni virčki s prijetno-glasnim šumljanjem brizgali bistro studenčino in polivali se drug drugega. Ta velika vodena igrača je imela vedno dovolj gledalcev, razširjala pa poleg tega tudi jako prijetni hlad, ki se je v njegovi bližavi navzočim o popoldanski vročini prav dobro prilegal. — Ne daleč proč stal je na visokem postamentu kip „Hrvatske“, ki je, venec v stegnjeni desnici držeje, s tem gotovo predstavljala namen, da bi ovenčala izložbo, izložnike ter vse, ki so se za njeno sijajnost in vspehe trudili.

Ob postamentovim podnožji pa so okrog in okrog vili še sprepleti nasadi botaniškega vrta krasne žive šope in vence.

Paviljone sem obhodil in ogledal menda do malega vse. Se ve, da mi v njih nakupičenih in razstavljenih stvari na drobno in natančno ogledati ni bilo moč; zadostuje naj toraj, ako jih navedem po imenih: „Paviljon krapinskih toplic;“ „Tvornice glinene robe Kaline;“ — „Kneza Odescalchia;“ — „Vlastelinstva Kutjevo;“ — „Bosansko-hrceg. zemelj. vlade;“ „Kr. zemelj. kaziona“ (kaznilnice); — „Lampe in Jakčin;“ — „Pajnovič i drug“; — „Dalmatinski paviljon,“ (prav za prav dva); — paviljon „Uprave nadbiskup. dobara“ (nadškofovih lastnin); — „Gospodarskih strojev“; — „Tvornice žaluzija“ (poloken) „Gerersdorfer i drug“; — „Grahor i sinovi“; — „knjižare Lav. Hartmana“ (Kugli i Deutsch) v Zagrebu; — „grofa Theodora Dumreicher-a v Laduču;“ — „Staklene robe Ant. Gnezde“; — „Pismoslikarske radnje Kassnera Hermana“; ter „G. viteza Pongratz-a.“ Resnice bi vendar ne mogel delati, ali sem poštel vse paviljone ali ne; saj je bilo za en popoldan jih ogledati že toliko prav dosti. Tudi o oblikah posameznih teh zgradb mi je natančen popis nemogoč. Ene so bile tako mične, da se je človeku res nekako škoda videlo, da so se postavile le za tako mali čas. Dveh paviljonov naj še enkrat omenjam, onega namreč krapinskih toplic, katerih umetno osvitlena „diorama“ mi je kazala zanimivost, kakoršne še nisem nikdar videl, in je presegala, — vsaj za me, — vse dozdej videne naprave (panorame, kosmorame itd.) Pri vstopu v paviljon nam je bil brezplačno na razpolaganje tudi tiskani program tega svetoznanega kopališča, ki je poleg krajne slike in železnične karte obsegal tudi natančni popis vodene kemične analize; boleznij, zoper katere se kopelje priporočujejo; cene za stanovanja, kopanje in vožnje; kopališni, poštarski in brzojavni red, itd.

Tudi dalmatinski paviljon je bil zame zelo znamenit. Stal je na umetno vzvišenem, skalovitem, od trave pičlo porasemem gričku, — prava podoba pustega Krasa. Ob straneh sta vodila navkreber dva pota, ali bolje: dve stezi do stopnic in hodišča, raz katerega je bil odhod v znotranje paviljonove prostore. Nizka, s korci pokrita streha kazala je značaj talijanskih stavb. Največja posebnost pa je bila, da se je ravno izpod vhoda v paviljon razlival kaka $1\frac{1}{2}$ metra široki vodopad, in s tem nekako zabranjeval vhod v podzemeljsko votlino, nad katero je stal paviljon. O večerih je bil ta umetni slap nekoliko časa tudi barvano-razsvitljen (cascade lumineuse). Žali, da zadnje dneve izložbe, tedaj ob času moje navzočnosti ta slap ni bil več viditi, ker ni več padal, t. j. tekel. Ali je manjkalo potrebne vode, ali pa je bila dotična mehanika kaj pokvarjena, nisem poizvedoval. Poleg tega paviljona postavila je bila Dalmacija še družega, lesenega z nadstropjem, v katerem je bila tudi kréma, in se je ondi točilo dalmatinsko vino. (Pozneje mi je nekdo pojasneval, da je bil ta paviljon le „savska kuča“; mogoče toraj, da sem se jaz motil na imenih.) Sploh je bilo

videti in sklepati, da se je Dalmacija zlasti s prvim paviljonom, (ki je moral stati težke novce) očitno hotela pokazati kot prava pravca sestra Hrvatske in Slavonije, ter svetu osvedočiti vseskupnost trojedine kraljevine. (Dalje nasl.)

Poučni in zabavni drobiž.

Prvo gorsko zvezdarno na Kavkazu napravijo v tifiški guberniji v Abostumanu. Zvezdarna bode 1450 metrov nad morjem. Sedaj se že postavlja jeden zvezdoznanski daljnogled. Stroške za to zvezdarno bode poravnal veliki knez Jurij Aleksandrovič, častni član ruskega zvezdoznanskega društva.

Ravnateljem pariške zvezdarne je imenovan profesor zvezdoznanstva na znanstveni fakulteti v Parizu Feliks Tisserand namesto umrlega admirala Monskega.

Židje z antropološkega stališča. Dr. Luschan iz Berolina se je mnogo pečal z antropološkimi preiskavami semitskih rodov in prišel do prepričanja, da židje niso čisto semitsko pleme. Bedujini, ki predstavljajo najčistejše semitsko pleme, nimajo velikih krivih nosov, in so največ dolgega čela, židje so pa nevadno kratkega čela in imajo dolge nosove. Berolinski učenjak je iz tega in še mnogo drugih vzrokov sklepal, da so se židje že v starodavnosti pomešali z raznimi azijskimi rodovi, posebno z Armenci, pri katerih opazš mnogo tistih lastnosti, s katerimi se danes odlikujejo židje, zlasti dolge krive nosove.

Polarna ekspedicija. Ekspedicije proti severnemu tečaju se poslednja desetletja jako množe. Lani je odšla iz Filadelfije taka ekspedicija v Grenlandijo, z namenom da določi, je li Grenlandija otok, ali pa drži celo do severnega tečaja in je torej zmatrati za popolen kontinent ali del sveta. To ekspedicijo je vodil poročnik Peary. Ekspedicija je v južni Grenlandiji se nekaj časa bavila z znanstvenimi preiskavami, potem se je pa jeden del povrnil, sedem oseb, mej njimi vodja ekspedicije in njegova žena so pa ostali v Grenlandiji. Poročnik Peary, njegova žena in dr. Cook in jeden sluga so se nastanili v neki leseni hiši ob Mak-Cornichovem zalivu, trije člani ekspedicije so pa odšli proti severovzhodu. Od julija ni ničesa več slišati o njih. Da te zgubljene člane ekspedicije poišče in druge štiri odpelje nazaj ali pa vsaj preskrbi z živežem, odide iz Filadelfije nova ekspedicija.

Novice.

Državni zbor.

Prvo sejo v novem zasedanju imela je poslanska zbornica v soboto dne 5. t. m. Seja je bila precej živahna in zanimiva. Predsednik dr. Smolka otvori zborovanje, pozdravi poslance, sporoči zahvalo cesarjevo za izrečene mu čestitke za Njega rojstni dan, ter se spominja s toplimi besedami umrlega poslanca dr. Demela. Na to je finančni minister dr. Steinbach utemeljeval državni proračun za l. 1893. Vкупne potrebščine znašajo 608,684 794 gld., dohodki pa so proračunani na 609,572.085 gld., je torej prebitka 887.291 gld., 655.308 gld., torej več nego l. 1892. Vrhu tega se je lañi zahtevalo za plačevanje državnih dolgov samo dva milijona, letos pa so v proračun stavljani v to svrhu trije milijoni goldinarjev, tako da je proračun prav za prav ugodnejši za 1,655.308 gld. mimo lanskega leta. Največja pomnožitev stroškov se kaže pri vojaštvu in tudi proračun ministerstva notranjih reči je večji nego prej. Dohodki pri državnih loterijah proračunjeni so za 750.000 gld. nižje nego lani, ker

Leta 1682. se je Anglež Grewe prepričal, da rastline ne rode semena, katero bi zopet kalilo, ako cvetni prah, to je moški cvetni del ne pride v dotiko z ženskim delom cvetja, z brazdami na pestičih, da v takih slučajih sploh ali pa le malo rode. Pri največ rastlinah so oboji deli cvetja združeni v jednom cvetu, pri drugih je posebno moško in žensko cvetje, ali vendar na isti rastlini n. pr. pri leski, pri nekaterih je pa zopet žensko cvetje celo na drugi rastlini n. pr. pri vrbi. Pri rastlinah, pri katerih so moški in ženski deli cvetja razdeljeni, se torej brez kakega posredovanja oplojenje izvršiti ne more. Pri rastlinah, pri katerih so moški in ženski deli cvetja združeni v jednom cvetu, se oplojenje pač izvrši, ali skušnje so pokazale, da rastline le slabo rode, če se oplode s cvetnim prahom iste rastline, da je torej potrebno križanje, to je oplojenje od druge rastline iste vrste.

Dolgo se je mislilo, da to plojenje posreduje, največ le veter. Natančneje preiskave so pa pokazale, da to navadno ni res. Veter pač razstrese cvetni prah, ali težko pride na ta način cvetni prah baš v brazdo pezdičevo. Veliko boljši posredovalke so razne žuželke, ki letajo od rastline do rastline in pospešujejo plojenje.

Za ta posel so pa posebno čebele, ki letajo od rastline do rastline nabirat med. Čebele imajo posebno pripravne organe za nabiranje in prenašanje cvetnega prahu. Ta posel opravljajo tudi čmrlji, ose ali nikakor ne tako uspešno. Kmet, ki želi veliko sadja, detele, ogeršice pridelati, ne more nobene stvari bolj želeti, da čebele pogosto obiskujejo njegov vrt ali pa njegovo njivo.

Kake važnosti da so čebele, se je pokazalo na Chatamskih otocih vzhodno od Nove Seelandije. Evropski naseljenci so nasadili mnogo sadnih dreves, ki so jih dobili iz domovine. Ta drevesa pa so lepo rastla ali niso rodila nobenega sadja. Ti naseljenci bi bili posekali ta drevesa, da jim ni Anglež Wood poslal nekaj čebel. Od tega časa so ta drevesa bogato rodila.

Znan angleški prirodoznanec je delal poskušnjo z belo deteljo in prepričal se, da je 20 stebel te detele, po katerih so letale čebele, obrodilo 2290 kalilnih zrn, 20 stebel, katerih pa niso obletale čebele, pa ni obrodilo nobenega kalilnega zrna.

Iz tega je torej razvidno, da je čebelarstvo tudi v interesu našega kmetijstva, posebno sadjarstva. Zatorej morajo kmetovalci obračati pozornost na čebelarstvo in je pospeševati, ker je večkrat dobiček, ki ga ima kmetovalec ali sadjar večji, nego je pa dobiček, ki ga ima čebelar.

Poučni in zabavni del.

Potopisne črte.

Iz Ljubljane v Ljubljano.

Spisuje Jos. Levičnik.

(Dalje.)

Treh objektov naj o izložbi še omenjam, ki so me še prav zelo zanimali. N. pr. ob sredi med pavilijoni

nahajali so se cvetlični in rastlinski nasadi barona Lj. Vraniczany-a, ki so kazali, kako naše dni zna umetno vrtnarstvo izvabiti zemlji prečudno lepo in raznobarvno cvetličje, ter odeti planote, pa tudi vzvišene prostore z živimi preprogami tako kakor jih bile spletle iz ponarejenih cvetlic najspretnejše roke, ali tkala jih najumetnejša mehanika. (Enake žive cvetlične preproge sem videl pred mnogimi leti v cesarskem gradu Schönbrunu poleg Dunaja.)

Vstran paviljonov (na izhodni strani) nahajali so se na precej obširnem prostoru razni sadje-drevni (vočarski) in kúhini (povrtni) nasadi; tudi razno tersje je je bilo nasajeno. Ker vendar nisem strokovnjak, ne vem, so bile li to morebiti ameriške trte; — mogoče bi to morda bilo, da bi bila razstava hotela s tem opozoriti občinstvo na ravno imenovano trsje, ter soznaiti ga ž njim, ker je na vdomačenih trtah filoksera provzročila tolike neizrečene škode in ubogi narod pripravila do malega ob vinski pridelek. — Tudi „turška kavana“ me je zanimala, ki se je nahajala v bližavi paviljonov. Kazala je ona, kako lice imajo obrti te vrste (t. je kavane, ali kakor pri nas pravijo: kavarne) po vzhodnih deželah. Občinstvo se pa, kolikor sem jaz videl, ni ravno posebno zanimalo za „turško kavo“; brž ko ne se je dobila po zagrebških kavanah boljša.

Proti „Zdravi Mariji“ (kakor Hrvatje imenujejo večerno zvonjenje angeljskega češčenja) zablišala je po razstavi kar naenkrat električne razsvitljave krasota, in bližajočo noč spremenila nekako zopet v dan. Pri magični svetlobi te novodobne luči imeli so paviljoni in bližnja poslopja nekako novo lice. Še posebno iznenadenje pa so provzročevali glasno šumeči in žuboreči virčki, ki so ob podnožju vodoskoka taistega okrog in okrog opasovali, ker so z nočjo vred jeli na videz brizgati raznobarvno vodo (cascade lumineuse) v nekaki enakosti razsvitljave bengaličnega ognja. Mnogo radovednega občinstva je začudeno ogledovalo to novo krasoto razstave.

Obiskana je bila v dan moje navzočnosti izložba močno. Že sem omenil poprej enkrat kako rajsko-lepo da je bilo vreme tiste dni, in to je bilo privabilo mnogo ptujcev v Zagreb. Pa tudi domačinov je bilo videti mnogo. Med drugim primarširal je bil okoli srede popoldne med glasnim ropotanjem bobnov tudi precej velik oddelek posadkenega vojaštva (madjarske narodnosti), ki si je ogledoval, vojen od podčastnikov, v manjših trumah izložbo. Čul sem, da prihaja skoraj vsaki dan drugi vojaški oddelek v razstavo, kar je bilo v resnici lepo in tudi hvalevredno za dotične gg. poveljnike, da so moštvo kaj tacega privoščili. Vojaštvo, — zlasti nižjih vrstá — je namreč z denarjem vedno na pičlem; kaj znamenitega si pa vendar le rado ogleda, osobito naše čase, ko je vmes mnogo mladih gospodarjev, obrtnikov in celo umetnikov, ki so zavzeti za izomiko in napredek. Kar mi je pa še dokaj bolj dopadlo, bilo je to, da je prišla ta dan tudi od neke ljudske šole iz bližnje zagrebške okolice vsa šolska mladina obeh spolov

pospremljevana od njihovega č. gosp. župnika, g. učitelja in gospice učiteljice. Pod njihovim nadzorstvom in tolmachenjem si je mladina, ki se je jako mirno in dostojno, — res prav izgledno obnašala, ogledovala vso izložbo. Kaj tacega se pač res more imenovati prava živa šola za mlade ljudi.

Okoli 5. ure je dospela vojaška godba, za katero je bil prirejen lastni lični paviljon, in ki je igrala vsaki popoldan, ako prav vem, po 2 uri; tedaj noter v noč. Čudil sem se, čuti svirati vmes toliko hrvatskih narodnih komadov, katere je tudi občinstvo prav z ostentativnem ploskanjem navdušeno pozdravljalo. Zlasti ni bilo burnega odobravanja konec, ko je godba zaigrala tudi pri nas dobro znano pesem: „Lepa moja domovina“, katero je ravno omenjena šolska mladina vsa kar za godbo poprijela, ter zapela jo navdušeno in krepko na vse grlo. (Imeli smo tako koj brez programa nepričakovani, pa vendar mični koncert). Rekel sem zgoraj: čudil sem se, čuti svirati vmes toliko hrvatskih narodnih komadov, in marsikdo bi vtegnil vprašati: Zakaj to? Ni li Zagreb metropola, — ni li glavno in vrhovno mesto Hrvatske in Slavonije? Da, — res je to; ali žali! le preveč prešinja mnoge njegove stanovnike, da! celo mnoge izmed prvakov — duh madžaronski. Uzroke in dokaze o tem iskati ni namen teh vrstic; najti pa jih tudi ni težavno onemu, ki sedanje razmere po Hrvatskem in Slavoniji le količkaj opazuje in pozna. Kdor pa zraven še bere, kaj se že dolgo, — pač predolgo! na Ogorskem vse počenja in vganja, strah ga mora biti, da ne stojimo zopet na pragu drugega l. 1848., česar naj Bog milostno varuje Avstrijo in vse njene stanovnike to in onostran Litave. Oni, ki smo živeli l. 1848. in 1849., vemo še, kako strahovito je, ako se mesarijo, koljejo in pobijajo med saboj narodi enega in istega cesarja in vladarja. (Kdor se želi o tem še bolj natančno poučiti, vzame naj v roke „Drobtince l. 1850“, ter bere sostavek: „Strah in groza črne vojske na Ogorskem l. 1849 str. 139—142.“) — Krenil sem tu od razstave sicer nekoliko na stranski pot; pa: misel je dala misel, beseda pa besedo. Naj pa ta pregrešek, — če je sploh pregrešek, — koj popravim z besedami iz avstrijsko-cesarske himne:

«Brate vodi vez edina
Nas do cilja enega:
Živi Cesar, domovina,
Večna bode Avstrija!»
(Dalje sledi.)

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

270.

Prenašanje čolnov.

Stanley se odloči za boj z ljudmi. Usidra svoje čolne, in potem zapove živo streljati na črnce, kateri so z obale metali plohe streljati na ekspedicijo. Kar se njega samega tiče, odvažno se je izkrcał, in spremljan od nekoliko nevstrašenih možakov se je zaletel mej

divjake in jih pognal v šumo. Na to se utabori na obali reke za močno ograjo, za katero je brez skrbi pričakoval novih navalov neprijateljskih.

Gotovo je imel ta čas Stanley izvrševati najtežji in najčudnejši kos svojega dela: obiti slapove, vlačiti čolne skozi šume, spustiti jih zopet na reko na pripravnem mestu, in vse to okrožen od neprijateljskih plemen, katera so se upirala prehodu, in ga čakala v šumah, da ga uničijo.

Že popreje je bil Stanley razdelil svojo četo na dva dela: jeden je imel delati po noči, drugi po dnevu. On sam pa je šel v šumo z dvajsetimi pionirji, izbornimi možaki, da naredé in odpró pot s sekirami in puškami.

Zaznamovali so velika debela, da jim služijo za kažipote, in na vsake pol ure je naredil tabor za počitek. Za predstražo, ki je delala pot, prišli so čolni; vsakega je vleklo po 60 ljudij. Eni so bili vpreženi spredaj, drugi so potiskali od zadaj in porivali čoln. Kedar so bili gotovi z jednim čolnom, šli so po drugega, in tako po vrsti po vseh 23, ker niso nikdar šli popreje naprej, dokler ni bilo celo brodovje skupaj. Potem so se pomaknili zopet naprej za polovico ure, napravili nov tabor, in tako po vrsti, dokler niso dospeli pod slapove; tu pa so zopet postavili čolne na vodo.

To je bilo titansko delo.

S smolo so mazali suho palmovo perje, svežnje suhe trstike, pričvrstili jih ob debela mesto svetilk in jih zažgali, da razsvetlujejo goščo po noči.

Mej tem so se divjaki, odgnani od obale, zbirali in čakali skrivaj v grmovju, kedaj pridejo potniki. Zato je bilo treba delavce čuvati s stražo, katera je streljala na desno in levo na neprijatelje. Vsak gaj, vsak grm je bil spremenjen v utrdbo, iz katere so domačini metali strelice. Da pridejo neprijatelju do živega, morali so Stanleyevi ljudje laziti po gošči, naskakovati utrdbe, in poditi neprijatelja. Ali neprijateljske čete so se kmalu zbrale nižje, in prenašanje čolnov ni šlo drugače naprej, da so se vedno tolkli, po dnevu in po noči.

Prečudna slika vam je to! Črni Zanzibarci so vpreženi pred čolne, sredi nedotaknjenih šum, in to herkulsko delo opravljajo ob svetlobi bakelj. Nobeden ne govori, sliši se samo težko sopenje ljudij, kateri omagujejo, a vendar napenjajo žile do skrajnosti. Potem pa nenadoma zapojo bojni rogovi divjakov in se razlega divji bojni krik. Šuma odmeva od strašnega zavijanja, ploha streljati pada od nevidnih rok. Ali ekspedicija ne spi, pazno čuje in se koj postavi v bran. Puške pokajo, krogle žvižgajo, vsak strel pogodi, ker so se naposled malone z rokami pograbili. Sedaj nastane vpitje, bolni klici na pomaganje in stokanje ranjencev. Prehod je osvojen, ali napreduje se le po malem, ker neprijatelj se je skrıl v zasede, od koder vedno nadleguje.

silne zemlje, da bi se kedaj tu ob ugodnem času utemeljila kolonijalna država pod belgijsko krono.

Podjetje je trajalo pet let, in je bilo miroljubivo. Svet se je začudil, da Stanley, katerega so domačini na prvem njegovem potu tako slabo sprejemali, ni imel sedaj nobenega boja. Ta nova ekspedicija ni bila prav za prav pot v nepoznate kraje, niti jej je bila svrha znanstveno preiskavanje. Ona nima toliko burnih epizod, kakor poprejšnji, ona je bila trgovsko podjetje. Ta pot se je Stanley napotil po Kongu z brodovjem od železnih parnikov, šel je osvajat nov svet v imenu kralja belgijskega in ž njegovim zlatom.

V tem velikem afriškem delu na Kongu imajo tudi Francozi velikih zaslug, kajti Stanley je na svojem zmagovitem potu zadel na tekmeča, na francoskega preiskovalca Savorgnana de Brazza.

Da prevali onih 565 kilometrov, to je od ustja Konga pa do Stanley-Poola, kjer reka postaja brodiva, razdelil si je Stanley delo tako-le: Od Banane do Vivia, kjer je hotel ustanoviti svojo glavno postajo, mogel se je voziti po reki; od Vivia do Issanghile moral je potovati po suhem radi slapov; od Issanghile do Manjange mogel se je zopet voziti po vodi, ali z največjo previdnostjo; naposled od Manjange do Stanley-Poola trebalo je zopet po suhem hoditi. In žilavost angleškega potnika je bila toliko, da je vkljub vsem težavam vendar dovršil ogromno nalogo, katera mu je bila izročena.

Žalostna zemlja ta Vivi s svojim kaosom skal, s svojo visoko travo, s svojim pustim pogledom. Za ta kraj trgovina sedaj ni marala, no Stanley je oživil tudi ta otožni in jednolični kraj. Napravil je tu znamenito središče, naredil je lepo cesto in postaja vivijska s svojimi belimi hišicami in s svojimi nasadi je postala lepota te nedavno še suhe in puste zemlje. Ko je tu vse potrebnejše dodelal, napotil se je Stanley dalje.

Po suhem je prišel v Issanghilo. Gledal je, da preko gora in dolin naredi cesto, katera bi spajala ti dve točki, ker deset kilometrov dalje od Vivia ne more se več brodit, tu so slapovi, katere je Stanley nazval „Livingstonove slapove.“

Stanley je imel dosta truda in dela, preden je spojil te točki z dobro cesto, ali premagal je vse zapreke. Sekal je pot v skale, postavil je tri mostove, zasul je do 20 jarkov, poravnal je 6 gričev, prodril je dve gosti šumi, in na ta način je naredil dobro cesto 60 kilometrov dolgo. Po tej cesti je potem spravil naprej svoje reči, parobrode, vozove, orodje in živež. Ljudje so prenašali šatore in kosove razloženih ladij, mule in osli pa so vlačili male vagone od železa.

Ali na nesrečo je nastalo grdo vreme, tropska vegetacija je storila tudi svoje, in tako je ta cesta, zgrajena s tolikim trudom, čedalje bolj propadala, ker je ni nobeden popravljal. Tudi steza naših karavan,

katere smo izsekali pred šestimi meseci, zarasla se je tako, da je ni bilo več spoznati.

Sploh pa na tem potu redkokedaj srečaš domačina lovca, ali zadeneš ob siromašno selo. Ne vé se, kako je Stanley prišel na to misel, da bi kedaj zgradil železno cesto po tej zemlji, katera nima nič takega, kar ljudi bogati in pospešuje razvitek njihove zemlje.

Potopisne črte.

Iz Ljubljane v Ljubljano.

Spisuje Jos. Levičnik.

(Dalje.)

Čas moje navzočnosti v izložbi potekel je bil. Po 7. zvečerni uri nastopil je bil namreč precej občutni hlad; nagledal in nahodil sem se bil tudi; toraj sem se pričel odpravljati proti najetemu prenočišču. Dveh sosednih zgradb Vseučelišnega trga naj pred odhodom iz izložbe še omenjam, ki ste mi kazali svoji zali lici celi popoldan in mikale me, na bi si ju tudi ogledal: na izhodni strani namreč palači enaki „Hrvatski učiteljski dom“, ki nosi na vrhu svojega čela z pozlačenimi črkami ravno navedeni napis; na zapadni strani pa se ponosno dviguje obširna stavba obrtne šole. Poduk v taistej se mora deliti tudi o večerih, kar sem sodil po tem, da je skozi okna mnogih dvoran blestel in prihajal nenavadni bliš obilne notranje svitlobe, kar je za učence, ki pri luči delajo, tudi neobhodno potrebno. Določil sem bil toraj obiskanje teh dveh zgradb za naslednji dan, se ve pod pogojo, ako bo to dopuščal čas.

Prenočišče sem bil dobil prav dobro; edino, čez kar se bi bil zamogel pritožiti, bilo je to, da mi je jutro 13. okt. prezgodaj nastopilo; vendar pa me zopet zadovoljilo s tem, da mi je bila prilika, nadaljevati svoje hoje po Zagrebu. Jutro bilo je zopet rajsko. Pervi pot me je peljal vnovič v prvo stolnico sv. Kralja. Takih lepot, kot je zagrebška metropolitanska cerkev, ni videti vsak dan; naj jih človek toraj občuduje takrat, ko ima priliko. Jutranjo solnce s svojo prekrasno svitlobo je spreminjalo svetišče res v nekak pravi zemeljski raj. Maševalo se je skoraj pri vseh altarjih; a v nečast prebivalstva pa moram reči, da je bilo prav malo ljudij navzočih. Ker je bil ravno rožnovenski mesec, opravljala se je pri velikem altarji tudi sv. maša z blagoslovom, molil se je med njo rožnivenec na glas; pa le nekaj malega žensk je klečalo poleg altarja, in te so zapele o sklepu priprosto narodno blagoslovno pesem, ko se je dal blagoslov s sv. rešnjim Telesom. (Človek se sicer ne čuti proroka, a skušnjave so me sprehajale, da bi bil skoraj djal: tukaj se bo še treslo.)

Akoravno pa sem bil v pervostolnici dvakrat, sem si bil nekaj ogledati vendar le pozabil, in to je bila njena zakladnica. Nisem pa tudi vedel, da se na prošnjo vsakemu inostrancu rada pokaže; še le pozneje me je bil neki prijatelj opozoril na to. L. 1871. o času I. hrvaške učiteljske skupščine sem si jo bil pač ogledal, in od takrat se še nekoliko spominjam njenih znamenitostij in dragocenostij.

Pravijo, da je v njej vrednosti za kakih pet milijonov goldinarjev. In kaj bi ne? Ni lahko naštet, koliko je ondi videti zlata, srebra, biserov itd. Neki popolnoma zlati kelih tehta sam 5 starih funtov: — prekrasna zlata monštranca je kar — da tako rečem — obsejana z žlahtnimi kamni; tudi staro-šegno izgotovljena zlata skrinica, v katero na Veliki četrtek shranujejo sv. hostije, je velike vrednosti. Ko bi bila še kdaj prilika, priti v to zakladnico, bi pač hotel biti še bolj radoveden, na pr. Kdo ji je položil temelj, in od kod da prihajajo tako mnoge in zelo dragocene stvari. Menim pa, da smem svoje mnenje koj tudi izreči: gotovo največ jih je darovala tako zvana „mrtva roka“. (Kakor je znano, so imele nekaj imenitna svetišča tudi drugod navadno svoje zakladnice, [ali kakor je priprosto ljudstvo reklo, „šackamre“] i — ene jih imajo še zdaj. Tako na pr. poznam ono slovečega Marijinega Celja; — tudi „ostanke“ one pri sv. Frančišku Ksaveriju v Zgor. Savinski dolini sem si ogledati imel priliko, ki je morala biti nekaj tudi zelo imenitna in dragocena, kar se še zdaj da sklepati iz njenih „ostankov“. Naše dni je kaj tacega pač le redko kje več najti in videti.)

Poslovivši se od sprelepega božjega hrama mislil sem si: Bog ve, ali sploh še, in kdaj mi bo vnovič sreča in prilika obiskati in videti to veličastno svetišče. Zvedenci trdijo, da bo po skončanih popravah ta prvostolnica eno najkrasnejših svetišč v Evropi. In takrat — bi jo rad vidil še enkrat.

Kot nekaki dostavek k popisu prvostolnice moram pa vendar nekaj le še omeniti, in temu pristaviti tudi: žali! — Spoštovane gg. bralce zavrnem namreč na moj dotični sostavek v števil. 37. „Novic“, kjer sem omenjal nekih novih poprav in preuredb. In res sem kmalu po tem bral v „Slovincu“ št. 204 z dne 7. sept. v dopisu iz Zagreba, da so ravno prejšnji teden, tedaj o pričetku septembra, začeli v stolni cerkvi popravljati svetišče (t. j. presvetišče). Znižali ga bodo namreč, da bo skoro enaki s srednjo ladjo. Delo bo trajalo najmanj 2 meseca, in tako dolgo ostane tudi stolna cerkev za občinstvo zaprta. Dopis je nadaljeval: Kaj bo z zvonikoma, nobeden še ne ve. Bila se je zbrala k ogledu komisija domačih, in nekaj tujih graditeljev — inženirjev, toda zdaj se sklep občinstvu še ni naznanil, če se je to tudi bilo obljubilo. Ko bi pretela kaka nevarnost, gotovo bi se to zgodilo. Brž ko ne se bosta zvonika dalje zidala, ker razpokline na zidu se vidijo bolj nevarne, nego so v resnici. Radi večje varnosti zidajo pri obeh zvonikih jake podpornje od zunaj kar je bilo tudi iz početka pri starih zvonikih izvedeno.“

Iz tega dopisa se pač da z novega sklepati, da morajo popravam sprelepe prvostolnice stati na čelu moške, ki svoji nalogi niso nikakor kos. Take trdne kamenite stvari, o katerih bi človek sodil, da so zgrajene za večnost, tako rekoč neposredno po izvršenju zopet rušijo, kolika škoda že le za potrošeni denar. Kako se bo pa vsled teh popravil vse dozdej po svetišči zgotovljeno zopet zaprašilo in oškodovalo. Tako se godi, ako ni pri taci

delih pravega in razumnega gospodarja. Ko bi imela nadškofija že novega nadpastirja, in to tacega, kakor si ga ves narod od najnižjega seljaka do najvišjega dostojanstvenika želi, potrebuje in od Boga goreče prosi, gotovo bi tudi pri popravi prvostolnice ne bilo toliko zmed.

(Dalje sledi.)

Novice.

Državni zbor.

V seji dne 29. novembra posl. Schlesinger odgovarja na zadnji govor Blochov in strastno napada žide. Žid ne mara fizično delati in se bavi samo z goljufijo. Pravice židov je treba vsaj toliko omejiti, da ne bodo mogli kristijanskih narodov več izsesavati. Posl. dr. Kronawetter zavrača predgovornika potem pa razmotrava zadnji Schwarzenbergov govor. Schwarzenberg govoril je preišljeno. Napovedal nam je boj zoper Oggersko in zoper dualizem, razdružitev monarhije in koncesije posameznim deželam. Kako to, da je grof Taaffe pri tem klicu boja zoper Oggersko tako pomembno molčal. Obstojče državnopravno razmerje se ne da siloma odpraviti, ne da bi se krčilo pravo. Klerikalci sovražijo Oggersko tudi za to, ker da židom živeti. Kakor l. 1848. bati se je novega atentata na svobodo. Govori se, da bo Avstrija izstopila iz trojne zveze ter se pridružila Rusiji in Franciji. To bi bilo nevarno naši svobodi. Čehi morejo narodno napredovati tudi brez državnega prava. Govornik izjavi, da misli glasovati zoper proračun. Govornika pokliče predsednik k redu, ker je na neki ugovor posl. dr. Luegerja temu očital, da bi navedel krive priče. Posl. dr. Schneider peča se tudi z židi in pravi, da mu je absolutizem ljubši, kakor parlamentarizem. Ustava dala je židom svobodo oropati kristjane. Predsednik pokliče Kronawettera v novič k redu, ker je v svojem govoru se nespodobno izrazil o spovedi in tako žalil katoliški čut. Posl. Gessmann odgovarja Kronawetteru in mu očita, da se je izneveril svojemu političnemu prepričanju. Prej je zabavljaj židom, zdaj duhovnikom in plemičem. Ali ne ve, da so na Oggerskem zatirani vsi Nemadjari. Tudi ne vem, kako je mogel proslavljati francosko republiko. Meni je absolutizem ljubši nego republika tatov in razbojnikov. Konečno zahteva govornik, da se voli grajalni odsek, ker mu je Kronawetter očital pobalinstvo. Po nekem prepiru posl. dr. Luegerja in Neuwirtha govorili so še posl. Kronawetter, Gessmann in Richter, na to pa se je vsprejela točka „Državni zbor“ z veliko večino, ker je tudi levica zanjo glasovala. Predsednik pokliče posl. Gessmanna k redu, ker je razžaljivo govoril o Franciji in zaključil sejo.

V seji dne 30. novembra posl. Kaiser razmotrava zadnji Taaffejev govor in pravi, da je ta levičarje močno iznenadil in ujezil, konečno se govornik izjavi za neposredne volitve v kmetskih občinah in je za to, da se nemški jezik proglasi za državni jezik. Posl. dr. pl. Kraus napada sedanji vladni zistem, ki je prenevaren in se upira zdravi reformi tiskovnih razmer, društva in shode pa razpušča brez povoda. V Liberech kršil se je princip avtonomije. Govornik kritikuje tudi delovanje poljedelskega in pravosodnega ministra. Posl. dr. Vašaty toži v tem, ker se narod češki obrekava in se to obrekovanje po inozemstvu širi in odločno zavrača napade na Francijo, katere je v prejšnji seji izustil neki poslanec. Francoski in češki narod simpatizujeta. Govornik dokazuje, da sta Morava in Šlezija deželi češke krone in obsoja vladni zistem, ki tu nemščino v uradu in v šoli protežuje. Poslanec Weber pravi, da so nenemški narodi brez varstva, ker zanje ne veljata niti zakon niti pravo. Jednakopravnost se na nečuvnen način ruši. Ko je še poročevalec Meznik priporočal točko ministerski svet, vsprejela jo je zbornica z veliko večino.

kraje, koder je trtna uš". Ta knjižica je ponatis iz glasila „Kmetijske družbe“ „Kmetovalca“, založil jo je pa deželni odbor kranjski. Vinorodne kraje je zadela huda nadloga trtna uš. Po nekaterih krajih je popolnoma uničila vinograde. Od taci vinogradov kmetovalec seveda ne more plačevati prejšnjih davkov. Naši poslanci so pa zatorej izposlovali na Dunaji več davčnih olajšav za tako poškodovane vinograde. Pri tem je pa omeniti, da vlada nikakor ni rada privolila v take olajšave. Deležni pa morejo teh dobrot postati le vinogradarji, ki store, vse kar zakoni predpisujejo posebno zastran obnovljenja vinogradov z ameriški trtami. Pri davčnih zadevah je sploh treba največje pozornosti, tako tudi tukaj, ker davčna oblastva v svoji veliki vestnosti kmalu kaj iztaknejo, da odrekó davčne olajšave. Zaradi tega je deželni odbor jako pametno storil, da je preskrbel izdajo te knjižice in jo razširil mej našimi vinogradarji.

Poučni in zabavni del.

Potopisne črte.

Iz Ljubljane v Ljubljano.

Spisuje Jos. Levičnik.

(Dalje.)

Moj odhod iz Zagreba sem bil določil prejšnji dan na današnje 10. dopoldansko uro, ko odhaja vlak proti Karlovcu; a, — v Zagrebu biti, pa tako mnogih še drugih njegovih znamenitosti ne videti, bi bilo vendar, — kar naravnost rečem, nespametno, da: neodpustljivo. Sklenil sem bil toraj, ostati še do večera, in vedno bi bil pomiloval, ko bi tega ne bil storil; zakaj bila mi je čez dan prilika, ogledati si še prav mnogo znamenitosti zagrebških.

Kdor je prijatelj lepih cerkva in si jih rad ogleduje, vé, da je za to najpripravnejši čas dopoldan, ker se navadno odprte. Po tem pravilu sem se hotel ravnati tudi jaz. Že sem omenil v 41. listu lanskih „Novic“ cerkve in samostana usmiljenih sester, ali kakor jih Hrvati imenujejo, „milosrdnic“. To svetišče, samostansko cerkev namreč, hotel sem si tedaj najpred ogledati. Da se nahaja v stari Savski cesti in sedanji Frankopanski ulici tik vseučilišča, povedal sem tudi v ravno navedenem listu „Novic“. Samostan je jako velika in obširna zgradba; cerkev ima ž njim eno in isto lice, ter se nahaja ravno v njegovi sredi. Gospod, kateremu se ima Zagreb za to velikansko in neprecenljivo dobroto zahvaliti, namreč za pozidanje cerkve in samostana, je v mojem potopisu že večkrat častno omenjeni bivši nadškof in kardinal Jurij Haulik. Njegova požrtovalnost za blagor in pravo versko povzdigo ne le Zagreba, ampak cele obširne nadškofije, stavi pač izraz „mrtva roka“ sijajno na laž. Spredvidši, da južno-zapadna stran Zagreba nima nobene cerkve; dalje — glede na to, kako je bilo ženski mladini krvavo potrebno primerne odgoje, ubogim in siromašnim bolnikom pa enako milosrdne postrežbe, pozidati je dal l. 1845 na lastne stroške cerkev in samostan, in vložil za zdržavanje obojega še glavnicó štirideset tisoč goldinarjev, ter vse to v skrb izročiti sklenil usmiljenim sestram. V dan 5. sept. 1845 dospele so v Zagreb prve redovnice s Tirolskega, bile pa slovesno vmeščene še le 14. aprila

1846. Šola je bila spričetka le tri-razredna, — oskrbovanje bolnikov tudi le temu številu primerno; — kako pa se je oboje v teku 47 let razvilo, ne bi človek verjel, ko bi mu tega ne spričevali tako glasno govoreči dokazi. Tu se pač potrjuje evangeljska prilika o goriščnem semenu, ali če bi ona komu ne ugajala, pa izrek našega slavnega pesnika Koseskega, da iz malega zraste veliko. Že l. 1866 se je moral samostan vzdigniti za eno nadstropje; cerkev pa je bila že poprej (l. 1861) za tretjino podaljšana, in ji novo presvetišče prizidano. (Tudi za te poprave je bil daroval slavni kardinal Haulik tisočak, rajna cesarica-Mati Karolina Avgusta 515 gld.; Njeno veličanstvo presvitla cesarica Elizabeta 100 gld.; slavni zagrebški stolni kapitelj pa 257 gld. —). Kako velikanski napredek pa se nam kaže pri šolstvu l. 1891! Iz prvotne tri-razrednice postala je v teku let osem-razrednica, ž njo pa je zraven še združeno: višja dekliška šola; štirji tečaji preparandije za učiteljske pripravnice, (ki odgojuje poleg samostanskih kandidatinj tudi svetovne učiteljice za vso Hrvatsko; štirje normalni razredi; prvenčnica (Kleinkinderbewahr-Anstalt) in otročji vrtec. Število vse učeče šol. mladine znašalo je l. 1891 skupno 1034 otrok. — Še dokaj večji razvitek, kakor pri šolstvu, kaže pa samostan kot jugoslovanski osredni dom (Mutterhaus) reda usmiljenih sester. Človek mora kar naravnost vsklikniti: to je velikansko, ogromno, skoraj neverjetno! V teku 47 let prirastlo mu je 54, beri: štiri in petdeset novih samostanov, samostanskih podružnic in redovnih hiš, ki so ž njim eno duševno truplo. Nahajajo se ti zavodi razširjeni po Hrvatskem (samo v Zagrebu in okolici delujejo usmiljenke v 11 zavodih, kjer zvršujejo razne opravila); po Slavoniji, Dalmaciji, Bosni, Hercogovini, Rumeliji in Albaniji. Lahko bi navedel po imenih posamezne kraje, po katerih deluje ta občekoristni red in katera opravila zvršuje: oskrbovanje bolnišnic, šol, sirotišnic itd.. a preobširno bi bilo to. (L. 1883 po gosp. Dr. Aleksander Šmit-u izdana drobna knjižica: „Samostan Milosrdnica u Zagrebu“ na 26 straneh vse to bolj na drobno, na kratko, pa vendar zelo natančno popisuje. Se ve, da se je od ta istega časa delokrog usmiljenih sester zopet jako razširil, število njih podružnic in red. hiš zelo pomnožil, leto na leto se delovanje na novo razcvita, in to daje upati in pričakovati tudi še znanprej. Gospod Bog naj da k vsemu temu svoj obilni nebeški blagoslov!)

Na mogoče vprašanje: kdo pač vse to velikansko početje vzdržuje, sledi naj kratek odgovor: poleg glavnicó 40.000 gld., katero je daroval, kakor že vemo, kot glavnicó bivši nadškof in kardinal pokojni J. Haulik, pokladajo tudi posamezne usmiljene sestre, ki prihajajo iz imovitih rodbin, svoje „dote“ (če se smemo tega izraza poslužiti), na altar milosrdnosti; še več pa doda primankljeju neumorni trud in nikdar ugnana delavnost redovnic, vse to pa še sklenjeno s skromno varčnostjo; poslednja — varčnost namreč — vendar le njihovim lastnim osebnim potrebam nasproti. Za potrebščine trpečega človeštva pa dado usmiljene sestre vse, tudi zadnji grižljaj od ust; in

če je poteba, tudi še življenje. Dovolj dokazov nam to spričuje. Zakaj pa sem se pri tem predmetu, namreč pri opisu samostana usmiljenih sester in njihovega delovanja nekoliko bolj pomudil, naj bo kaj malega sledilo še v prihodnjem listu. (Dalje sledi.)

Poučni in zabavni drobiž.

Slovanščina v nemških srednjih šolah. Profesor H. Buchholtz v Berlinu je priobčil knjižuro, v kateri priporoča, da se vvede v nemških gimnazijah še poduk jednega slovanskega jezika. Seveda v ta namen bi bila najprimernejša ruščina. Buchholtzu se dozdeva, da bi se s tem povzdignila vrednost gimnazije. Kak hrup bi pa bil pri nas v Avstriji, ko bi kdo priporočal, da se v naše srednje šole vvede poduk ruščine.

Osemrazredne realke. Naučno ministerstvo že pre-mišlja, da se realkam doda še jeden razred. Za tako preustroj je več uzrokov. Povzdignila bi se veljava realke, ko bi imela z gimnazijo jednako število razredov. V Prusiji imajo že sedaj devetrazredne realke, kakor imajo tamošnje gimnazije po devet razredov, na Ogerskem pa realke imajo po osem razredov jednako klasičnim šolam. Na realkah so dijaki preobloženi posebno v višjih razredih z velikim številom ur, kar ne ugaja niti njih zdravju, niti njih duševnemu razvoju. Če se realka pomnoži za jeden razred, se bode v vsakem letu poduk skrajšal za nekaj ur. Seveda taka reforma ima pa to slabo stran, da se bode učenje podražilo. Pomisliti je namreč treba, da tehnične študije navadno že trajajo po pet let.

Najgorkejši kraji na svetu. Dolgo se je mislilo, da je najgorkejši kraj na svetu v sredi Sahare. Srednja temperatura doseže v juliju v tem kraji 29° R. V srednji Avstraliji je v januarju srednja gorkota 27 $\frac{1}{2}$ ° B. Podobna gorkota je nekatere mesece tudi v Južni Arabiji. Novojoška meteorološka pisarna pa poroča, da, kar se tiče vročine, prekosi vse te kraje neka dolina v Kaliforniji, ki leži kacic sto kilometrov proti vzhodu od gorovja Nevada mej hrbtama Tunerinom in Amargozo. Ta dolina leži 100 čevljev pod morsk gladino in se imenuje dolina smrti, ker je v njej leta 1850. od vročine cela karavana priseljencev pomrla. Kdor pojde v to dolino, se poda v nevarnost, da umrje od presilne vročine. Po novejših opazovanjih je pet mesecev v tej dolini srednja letna temperatura blizu 27 $\frac{1}{2}$ °, v juliju in avgustu po 30 $\frac{1}{4}$ °. V vseh teh mesecih se vročina nikdar ne zniža pod 17°, pride pa pač tudi na 40°. V dveh najbolj vročih mesecih ni nikdar manj vročine kakor 25°. V tej dolini vleče tudi tako vroč veter kakor je samum, ki vleče iz saharske puščave. Da v tej dolini ni dosti živalij in rastlin, še praviti ne more. Ljudje, ki so opazovali temperaturo v tej dolini, so seveda imeli razne potrebne priprave, s katerimi so se branili prehudi vročini.

Novice.

Dopisi.

Iz Železnikov 31. decembra 1892. (Raznoterosti.) O novem letu imajo prijatelji in znanci navado, dopisovati se drug drugemu, ter poleg sičnih vošil naznanjevati si marsikako novico. Celih petdeset let srečujemo se že po osebi poznati in nepoznati prijatelji na livadah naših „Novic“, pripovedovaje si marsikaj, kar zanima morda enega ali drugega. Stari sotrudniki vendar odpadajo drug za drugim; — razmere, starost, tudi smrt prisilijo jih, da odložijo pero iz rok. Za to

naj pa mlajše moči nastopijo na ... se ohranil našemu narodu njegovi najstarejši list, ... namreč * To bi bilo nekako moje vošilo „Novicam“ za novo leto!

Skromne novice naš-ga kraja in okolice n. pr. bi bile: Bolezni: vratnica in osepnice so rogovilile letos med mladino precej zelo; vendar pa ne tako hudo, da bi se bila morala šola zaradi tega zapreti. Otroci so bolehal, bi rekel: „po vrsti.“ Čudno pa je bilo nekako to, kakor smo brali o Čerkljah, da so ondi mrli najboljši šolarčki da je tudi pri nas segala in napadala bolezen najbolj pridne in marljive učence in učenke. Umrli je izmed šolske mladine vendar le en deček, a bil je med vsemi glede bistrumnosti, marljivosti in lepega vedenja prvi. Djal mi je enkrat v svoji otročji priprostosti, da se pojde „za gospoda učit.“ No, zdaj je pa res gospod, mislil sem si, ko sem stal ob njegovem mrtvaškem odru, kropivši ga.

Zdravnika naš kraj in okolica zopet nima. V tej zadevi smo pa res prav slabe sreče, kar vendar nikakor nismo sami krivi. Plača letnih 800 gld. iz blagajnice je gotovo poštena; od cepljenja koz pride tudi blizu stotaka; praksa pa te dve svoti gotovo podvoji. Večje vasi so vse v ravnini in ob cesti; kar pa jih je po hribih, tudi ni ravno težavno do njih priti. Poleg tega pa ima ljudstvo do zdravnika zaupanje, ter ralo in pošteno plača, kar se od njega zahteva; kajti v primeri na marsikaki drugi kraj naše dežele se sme do malega imenovati imovito. Zraven tega so stanovanja, drva in živež primeroma jako po ceni. Nekdaj so bile razmere dokaj slabše, pa smo vendar imeli dolgo let še po dva, o enem času celo tri gg. zdravnike. Se ve: mladi gg. doktorji so rajše le po mestih, in se v resnici premalo ozirajo na stari rek: „Ubi bene, ibi patria“, (kjer mi je dobro, ondi je moja domovina.) Zraven pa vendar še ne moremo zamolčati opazke: Radi bi vedeli, kateremu dovršenemu visokošolcu, naj si že izvoli ta ali oni poklic, stoji kot prva služba mesto z zaslužkom blizu dveh tisočakov na ponudbo? — Koliko časa morajo n. pr. nekateri gg. juristi čakati na pičli „adjutum“? Delovati pa morajo ondi, kamor iti jim višji velevalo; — navadno le na deželo, kjer si morajo odrekati hočeš nočeš tudi marsikake mestne prijetnosti.

28. t. m. se je vršila tu nova volitev za okrajno delavsko-bolniško blagajno. Vdelžba baje ni bila tolika, kakor se je pričakovalo. Prejšno načelnništvo in g. računovodja se bili vsled nekega napada v časnikih že poprej radi znebili njihovega, ne ravno prijetnega posla, a c. kr. okr. glavarstvo ni hotelo sprejeti odpovedi. Sedaj je načelnikom izvoljeno vodstvo jesenoške fužine (trdka gg. bratje Globočniki), ki si bode najelo funkcijonarja in računovodjo. Kdor ve, koliki posli in neprijetnosti so s tem sklenjeni, ne kopni po takih odlikah. Ker pa eni vendar le morajo biti, se bo že tudi ta zadeva vpravala. Bog le daj delavcem dober zaslužek, zraven pa še ljubo zdravje!

Advent smo imeli precej mrzel, snega pa imamo po ravninah le toliko, da smemo reči, da smo imeli „beli Božič.“ — Zdravo! J. L.

— **Najvišje darilo.** Nj. Vel. presvetli cesar daroval je občini hrenoviški za napravo gasilnega orodja 100 gld. iz svoje zasebne blagajnice.

— **Snega palo je zadnje dni toliko, kolikor ga že več let ni bilo.** Na Dunaji, Gradci in Budapešti bili so veliki zameti. Promet na železnicah bil je minole dni ustavljen. Z Dunaja in Gorenjskega prihajali so vlaki z veliko zamudo, promet z Trstom bil je pa popolnoma ustavljen. Tudi na progah St. Pe. Reka, Trst-Gorica in Trst-Herpelje bil je promet ustavljen. — V Trstu in po okolici zapal je tudi sneg in sicer nenapadno visoko.

— **V viso starosti 95 let umrl je v Medvodah na Silvestrov dan Janez Kavčič po domače Pubič.**

Poučni in zabavni del.

Potopisne črte.

Iz Ljubljane v Ljubljano.

Spisuje Jos. Levičnik.

(Dalje.)

Po obljubi mojega zadnjega spisa (gl. št. 1.) naj sledi danes še nekoliko verstic o zagrebškem samostanu usmiljenih sester. Na kar zamore zlasti naša ožja domovina Kranjska posebno ponosna biti, je število naših kranjskih rojakinj, ki delujejo kot redovnice v okrožji zagrebškega osrednjega doma usmiljenih sester. Izmed sedanjega števila redovnic-usmiljenk, (se ve, po vseh samostanih in napravah v 1. listu navedenih 7 pokrajin), katerih je pravih usmiljenk (Professwestern) 459, — novicinj (Novizschwestern) 81, in redovnih kandidatinj 95, je naših rojakinj Kranjic kot pravih usmiljenk 163, kandidatinj pa 30; tedaj njih blizu 200. Mnogo pa jih je v teku let že pomrlo, in preselilo se na oni srečni dom, kjer se človeški milosrčni čini, trud in trpljenje plačujejo drugače, kakor je črno-nehvaležni svet delati navajen. Ostalih sedanjih 65 kandidatinj dom so druge pokrajine: Štajerska, Hrvatska, Dalmacija, Primorje, Bosna, Tirolska; — celo iz Drinopolja, Albanije, Prusije in Šlezije so posamezne. Res častno, da, ginljivo je, videti toliko nežnih, mladih in blagih bitij, pripravljati se na vzvišeni poklic: posvetiti svoje mlade moči, in prinašati tudi gmotne darove v prid trpečega človeštva, ter na korist poduka in izobraženja — potrebne mladine. To! — kaj tacega le sme se s pravico nazivati: razširjevanje civilizacije v iztoku, besede, ki se sicer dandanes prav pogosto čujejo, — ne samo le čujejo, mar širokoustno trobijo v bližnji in daljni svet; a imajo ves drugi namen, kot požrtvovalen trud neustrašenih usmiljenk. Da, v istini: neustrašene so one, kakor se jim ne najde z lepo para. Čujmo! Ko je l. 1859 na Laškem divjala krvava vojska avstrijsko-talijanka, ter kopala prezgodnje grobe hrabrim junakom naše armade. prevzelo je 22 usmiljenk in 2 kandidatinj zagrebškega osrednjega doma oskrb ranjencev in bolnikov v vojaški bolnišnici v Veroni. V znak priznanja njihove požrtvovalnosti bila je odlikovana načelnica teh redovnic od Njeg. ces. kralj. apostoljskega Veličanstva Franc Jožefa I. z zlatim križcem za zasluge. V zadnji avstr. turški vojski l. 1878. odpravilo se je bilo zopet 15 milosrdnic iz Zagreba preko Trsta na bojišče, ter so se v Mostaru pridružile onim 5 svojim soredovnicam, ki so se že poprej ondi ukvarjale s šolskim poukom. Njih 20 tedaj je oskrbovalo ranjene in bolne vojake. Da je morala njihova neutrudna delavnost in požrtvovalnost biti velikanska, dokaz nam je, da je bilo od Njeg. c. kr. apost. Veličanstva presvitlega cesarja dekoriranih: 2 sestra z zlatim, 5 s srebrnim križcem za zasluge, enajsterim je pa bilo izrečeno hvalno priznanje.

Preden pa sklenem ta oddelek svojega potopisa, ne morem si kaj, da bi častno ne omenil še dveh dostojanstvenih oseb, ki zaslužita z največjim spoštovanjem imenovani biti, in to sta: prečastni gosp. opat general-superior Fidelis Hoeperger in general-prednica S. Georgia Čugmal. „Ko je prvi prevzel l. 1857 duševno vodstvo zagrebških milosrdnic, bil je ta zavod še vrlo slab. Njegovej budnosti in marljivosti ima se mnogo pripisovati, da se je zavod pospel do današnje moči in blagostanja. Dovolj naj bo to, ako opomnimo, da za čas njegovega nastopa niso imele milosrdnice ne ene filijale izvan Zagreba, da, niti ene duhovne hiše, a zdaj jih je najti povsod, kjer se čuje jezik hrvatski. Hoepergerjeva zasluga je tudi, da so milosrdnice odprle pot v Bosno in Hercegovino, in to še pred, nego li avstrijska vojna, t. j. mnogo pred okupacijo: namreč že l. 1871.“ (Tako n. pr. piše gosp. dr. Aleks. Šmit v že navedeni knjižici: „Samostan milosrdnica v Zagrebu.“) Da spada tedaj povekšanje cerkve in samostana (1861 in 1866) v dobo Hoepergerjevega delovanja, kaže čas njegovega nastopa (l. 1857.) Odlikovan je od Nj. c. kr. apost. Veličanstva z redom železne krone. — Druga nič manj znamenita oseba je sedanja general-prednica S. Georgia Čugmal, ki je 22. nov. 1892 obhajala svojo 70. rojstno leto, ter bila že l. 1879. delujoča v bolnišnici za ranjene in bolne vojake v Mostaru. Odlikovana od presvitl. cesarja z zlatim križcem za zasluge. Navedenima velezaslužnima: prečastnemu g. general-superioru in S. general-prednici je tedaj celi slovanski jug in istok zavezan k največji in najiskrenejši zahvali, in vsaki človekoljub mora jima od dna srca želeto, da bi bil večer njunega življenja blagoslovljen, srečen, miren in sladak; da bi bil pa tudi okrožju velikanskega osrednega doma milosrdnic zastava prihodnjega še bolj plodovitega razcvita in delovanja, v kar naj pomaga Bog!

Ozrem naj se zdaj nekoliko še na cerkev, ki sicer ni posebno velika, a glede mičnosti in snage pravcata sestra družih redovniških svetišč. Kinčajo jo med drugim tudi lepe slikarije in stekleno barvana okna. In v njej, — kar naj bo še posebno povdarjeno — našel sem tudi to, kar v nobeni drugi zagrebški cerkvi, namreč: da je bila pobožnega občinstva natlačeno-polna. Služila se je namreč ravno šolska sv. maša, ter molil se med taisto kot o rožnovenskem meseci na glas sv. rožni venec. Cerkev je tako vravnana, da je pregrajena pod muzičnim korom. V cerkveni ladiji nahajala se je šolska mladina, pod korom pa je bilo toliko pobožnikov, da sem komaj priril med nje. Vstop v celo cerkev, tedaj tudi v ladijo in kapeli dopuščen je občinstvu le takrat, kadar se učeča šolska mladina ne udeležuje božje službe. Čul pa sem pozneje še, da ljudstvo tako rado zahaja v to cerkev, da je, ako mu je tudi vstop v vse njene prostore dovoljen, navadno vedno prenapolnjena; najbolj pa še v meseci majniku, ko se obhaja šmarnična pobožnost. Le škoda, da kako povekšanje ni lahko mogoče, razun če bi se podaljšalo vnovič presvetišče. Vsekako pa je za milosrdnice

tudi to častno, da občinstvo tako rado zahaja v njihovo cerkev; — nekaj izvanrednega in mikavnega ga že mora vabiti vleči v njo. Naj ostane i zanaprej tako!

(Dalje prihodnjič.)

Proroške sanje.

(Božična povest, ruski spisal P. N. Polevoj.)

(Konec.)

V.

Velikanski Kolizej bil je natlačen ljudij. Na deseti tisoče ljudij je že z zgodnjega jutra zasedlo prostore neobsežnega cirka, prikritega s pasasto tkano streho od palečih solnčnih žarkov. Govor in hrup gromadne tolpe razburjene od cele vrste krvavih prizorov, hrepeneče po krvi in groznih in pretresujočih vtisih, slišal se je s krikom prodajalcev, švigajočih z blagom mej vrstami gledalcev, in rjoventjem divjih zverij, ki so pretresale omrežje svojih kletk.

Za nepristojnim plesom raznih glumačev in bojov gladijatorjev in drugimi igrami, pri katerih je na stotine sužnjikov bilo pobitih in potopljenih v veselje gledalcev, pripravljalo se je občinstvo k zadnjemu aktu brezkončne drame Kolizeja.

— Le še malo počakajte, slišalo se je izmej tolpe. Takoj spravijo ostanke razbitih trupel, posuše areno in pripeljejo sovražne kristijane, da jih pojedjo zveri . . .

— Mej temi kristijani so tudi Slovani z Dunava in iz daljne Sarmatije . . .

— Pravijo da so tudi Grki s Tavrida in iz bregov Kimerijskega Bospora . . .

— Ha, ha! Je li bilo vredno vlačiti jih tako daleč z daljnega vzhoda? Mari nimamo pri nas svojih kristijanov? Vse jih mrgoli po katakombah. S temi zlodeji je napolnjena vsa okolica rimska.

— Ali tukajšnjih so se že davno prinajele zverine Kolizeja, cesarju se je zdelo postreči jim s prekomorskimi divjaki . . .

— Le pogledjte, tam jih že peljejo! zavpila je vesela mnogo tisoč broječa druhal, obračujoča oči na to stran Kolizeja, kjer so služabniki pripeljali iz podzemeljskih ječ paroma kristjane in jih postavili pred kletke zverij.

Iz mnogoštevilne tolpe kristijanov sta posebno dva nase obračala svojo pozornost: visok starec s pravilnimi črtami obraza in veliko sivo brado, ki je pokrivala vse njegove prsi do pasa in velik postaven krepek mož srednjih let, slovanskega tpa, rudečih las, modrih očij in lep . . . Rosolan in grški trgovec, kateri ga je preobrnil v krščanstvo, pripravljena sta bila umreti v občni tolpi mučenikov, v kateri so bili mladenči in starci, dečki in deklice, da celo dojenci v naročji svojih mater.

— Izpustite zverij, zakričal je od zgorej, močen, ukazujoč glas.

Služabniki so hipoma skočili k kletkam, odrinili njih omrežja in skrili se zanja pred razjarjenostjo divjih

zverin, planečih v areno . . . Levi, tigri, leopardi, medvedi, hijene so z veselim tulenjem in rjoventjem planili iz kletek k svojim žrtvam, skušajoč, kdo bi prehitel drugega. Ječanje kristijanov, katere so trgale zverine, se je zlilo s tulenjem zverin in z radostnim klicanjem tolpe besne in razdivjane liki zveri v areni . . .

Ni minula ura, ko so zveri raztrgale vse kristijane, premenile jih v grudo krvavega mesa, katerega so zveri gledale in trgale druga drugi, grozno tuleč in grizeč z zobmi obilen plen. Rosolan se je dolgo boril z zvermi in do poslednjega trenutka branil svojega učitelja z lastnimi prsi . . . Raztrgan na smrt, ko mu je iztekala kri iz strašnih globokih ran, pokrivajočih telo njegovo, je čutil, da se mu bliža smrt, jel je zgubljeni zavest . . . In pred njegovimi ugašajočimi očmi, se je še pokazala ta divna podoba Boga-Otroka, ležečega v plenica pod obokom jame, razsvetljene s svetlim sijajem nepozemeljske svetlobe, obdajajoče glavo Njegovo. Mati božja se je z ravno tem blagim smehljanjem sklonila k zibelki Njegovi . . . Angelji v svetlih oblačilih so peli ravno to prekrasno navdušeno pesem proslavljajoč Ga od konca do konca sveta . . . Zdelo se mu je, da ta Bog-Otrok obrača k njemu oči in steguje k njemu Svoje ročice . . .

— Verujem, Gospod! zašepetal je Rosolan, oslepljen s to nadzemeljsko svetlobo. Vesel sem, da trpim in umrjem v slavo Tvojo . . . Sprejmi mojo dušo v Svoje svetlo naročje!

In glas je zamrl na njegovih ustih, zaglušen od rjoventja divjih zverin in hrupnega kričanja razjarjenih gledalcev.

Poučni in zabavni drobiž.

Električen brzojav. Že leta 1617 je učeni Strado priporočal cifernico z abecedo in magnetično iglo, da se napravi priprava za občevanje na daljavo. Drugi učenjak Glanvill jo pa 1662 leta izrazil misel, da bode z magnetno iglo mogoče svoje misli sporočiti v Indijo in je bil že trdno prepričan, da se to kdaj izvrši. V Boileya „Dictionary“ iz 1730. leta je čitati, da bodo ljudje z magnetom sporočali svoje misli prijateljem. Tako bode mogoče s pomočjo magnetne igle sporočiti svoje misli iz Londona v Pariz. Andrej Crosse je pa 1816 prerokoval, da bode z elektriko mogoče v trenutku sporočiti svoje misli na krajni konec zemlje. Nemca Gaus in Weber sta pa leta 1833. uresničila to misel in napravila prvi električen brzojav.

Ura z nihalom je lani imela svojo dvestoletnico. Prvo misel, da se nihalo da porabiti za merjenje časa, je pred 200 leti izrekel Galileo Galilej v pismu svojemu prijatelju Vivianiju.

Londona megla je pač svetovnoznan. Preiskave so pa pokazale, da ta megla ne sestoji jedino od vodne pare, temveč tudi iz saj, ki prihajajo raznih dimnikov. Angleški prirodoznanec je po temeljitih preiskavah dokazal, da v Londonu slednji dan kaci 2000 centov saj kroži po zraku in naposled pade na tla. Pri taci razmerah se ni čuditi gostoti londonske megle, ki je včasih tako gosta, da morajo po dnevi imeti luči. Da so v Londonu plučne bolezni jako navadne, je pač lahko umljivo.

večkrat v večjih množinah po duplih in pod strehami. Po dnevu ga ne vidiš, če ga kje ne prepodiš. Pravo življenje se netopirjem začenja še le zvečer. Zaradi tega je pa njih življenje le malo znano in malokateri kmetovalec ve, s čim se žive, in da on ima v navadnih netopirjih največje dobrodelnike.

Netopirji v velikih množinah pojedjo škodljivih mrčesov. Koristni so posebno zaradi tega, ker letajo zvečer in po noči in torej lahko uničijo mnogo tacihih mrčesov, kateri ta čas letajo okrog. Tičem se ti mrčesi navadno odtegnejo, ker so po dnevu dobro skriti. Tiči potem takem nikakor ne morejo nadomestiti netopirjev.

Pri tem so pa netopirji še jako požrešni. Znan prirodoznanec je dal netopirju ne baš največje vrste trinajst majskih kebrov drugega za drugim, pa je vse pojedel. Ravno tako je tudi ta netopir pojedel jeden pot po dvanajst in več metuljev. Netopir pa ne pojè celega mrčesa, temveč le mehkejšje dele, trše pa pusti, in baš zaradi tega pa lahko take množine škodljivcev pokonča.

Netopirji imajo mej sprednjimi in zadnjimi nogami in repom jako nežno kožico, katera jim služi ne le za letanje temveč ž njo tudi, kakor v mrežo love razne mrčese. Jako spretno z gobcem vzamejo iz gub te kožice mrčesa, ko so ga vjeli in ga pohrustajo.

Netopirji precej dobro vidijo in jako dobro slišijo, kar jim jako pomaga pri iskanji hrane. Jako hitro zapazijo škodljivega mrčesa, ki jim potem ne uide. Posebno z dobrim sluhom večkrat zaslede mrčesa, katerega z očmi niti ne vidijo v temni noči.

Koliko koristijo netopirji, to se je pokazalo v začetku tega stoletja v Hanavu v Prusiji. Posekali so tam jako mnogo votlih hrastov, v katerih je prebivalo mnogo netopirjev. Delavci so po zimski te netopirje, ki so spali zimsko spanje, kar pobili. Nekateri netopirji so pa poginili od mraza, ko so jih ven pometali. V drevesnih votlinah so se torej lepo vkup tiščali in drug drugemu greli. Slabe posledice tega dejanja so se pokazale.

Gosenice nekega ponočnega metulja so v velikih množinah se pokazale po listji v gozdu, pa tudi v sosednih vrtih in kmalu je drevje bilo golo. Poprej so netopirji preganjali te škodljive mrčese, da se niso preveč pomnožili. Pobirali so namreč tiste ponočne metulje.

Te gosenice so pa bile jako kosmate in jih torej tiči razen kukovice niso pobirali. Dlačice teh gosenic se rade odlomijo in padajo pod drevesi v travo ali pa plavajo po zraku. Ta dlaka pa ima neke ostre kljukice in se zadere torej globoko v kožo ljudem in živalim in vsled tega se pa koža vname. Seveda je še nevarnejše, če človek ali pa žival pojè ali pa vsope take dlačice, kar se jako lahko prigodi, ker leže po travi in jih tudi veter raznaša po zraku. Marsikake bolezni nastanejo vsled tega, o katerih se potem zdravniki in živinozdravniki ubijajo glave, od kod da prihajajo.

Netopirje torej mora kmetovalec, gozdar in vrtnar prištevati mej najkoristnejše živali. Zatorej jih naj nikdo ne preganja, ako se naselijo pod strehami. Kakor krti,

tako tudi netopirji nekako dopolnujejo delo koristnih tičev. Krt pospravlja škodljivi mrčes pod zemljo, do katerega tiči ne morejo, netopirji pa pobirajo tiste žuželke, katere letajo, ko večina tičev spi. Kdor jih preganja, dela tem živalicam krivico, sebi in sosedom veliko škode.

Kmetijske raznoterosti.

Sredstvo proti griži. Teleta, ki imajo grižo, naj se odstavijo in se jim daje temno-rujava pražena ržena moka v obliki redke juhe, s soljo in kumeno. Pražena moka se mora dobro zdrobiti, predno se dene v juho, ker sicer bi ovirali močni cmoki pitje telet. Daje naj se teletu goraka, vsaki dve uri pol litra. Hkratu se pa daje teletu kakega dristila v ravno taki juhi, seveda mlačni in neslani. Tele se po takem ravnanju kmalu opomore. Prehitro naj se teletu ne začne dajati zopet mleka.

Krompirjevi kalovi imajo v sebi neki strup. Zaradi tega zbolé prasiči in goveda, če se jim daje tak krompir, bolj ali manj nevarno. Treba je vsekako, da se kalovi odstranijo, ako se mora že pokladati tak krompir. Povedati pa tudi moramo, da skaljen krompir nikakor ni tako tečen, kakor drugi.

Kako se preženó lesni črvi? Polirana hišna oprava naj se namoči s terpentinovim oljem, ako se v njej zarede črvi. Črvi se priplazijo ven, ali pa v svojih luknjah poginejo.

S krhkimi kopiti ravnaj ravno tako, kakor z usnjem. Omij jih z vodo, potem pa namaži z mastjo. Vsekako moraš poprej umiti kopita, predno jih mažeš.

Poučni in zabavni del.

Potopisne črte.

Iz Ljubljane v Ljubljano.

Spisuje Jos. Levičnik.

(Dalje.)

Zapustivši cerkev milosrdnic napotil sem se proti zgornjega mesta zapadni strani, da vidim, kaj se je tudi tam gor spremenilo, odkar sem zadnjič bival v Zagrebu. Iz Ilice pospel sem se na višje po strmi „Bregoviti ulici.“ Po njej je vravnana sicer tudi drateno-rrvna železnica (Nemci pravijo jej „Drahtseilbahn“, kako jo nazivajo Hrvatje, pozabil sem vprašati.) Po njej se zamore tedaj tudi peljati v zgornje mesto; — a v dan moje navzočnosti so jo ravno popravljali, in toraj ni vozila. Menim pa, da se jej bi jaz vse eno ne bil zaupal; kajti bolj modro se mi je vidilo, natezati nekoliko pljuča, kot pa voziti se po napravi, ki se je vsaj meni precej vrtoglava vidila. Mogoče, da je voznja po njej bolj varna, kakor so mi kazale moje oči, a jaz bi se je vendar ne maral poslužiti. — Dospevši vrh „Bregovite ulice“ nahajal sem se v predelu nekdanjega mestnega oddelka „Grič“, okrenil proti zapadu, in kmalu dospel sem na „Strossmayer-jevo promenado.“ Bolje pač niso zamogli Zagrebčani odlikovati biskupa Strossmayer-ja, tega ljubljenca vseh zavednih, razsodnih, pravico in resnicoljubnih ne le Hrvatov, ampak sploh Jugoslovanov, kakor da so nazvali, — bi rekli:

najlepši, najmilotnejši in najbolj dragosten prostor Zagreba na njegovo ime. V košati in prijetno-hladni senci imenovane promenade najde utrujeni in segreti sprehajalec mikavne sedeže za odpočitek; vidoželjni domačin in inostranec pa sprelepi razgled ne le na podnožju velikansko razvijajoče se mesto, ki je, bi djal: dan na dan večje, ampak na tri podnebne strani razprostirajoče se daljave. Od tod gledaš slovito Turopolje in planoto proti Siseku; — ravnino med Zagrebom in Karlovcem; — strmi Klek nad Ogulinom ter hribovite predele nekdanje vojaške granice noter do Bosne. Koj tik promenade, tedaj v njeni neposredni bližavi zgrajena je palači enaka kralj. višja realka. Dijakom realcem je tedaj prilika, da zamorejo dan na dan občudovati v šolo in iz šole grede lepoto svoje hrvatske domovine. Naj bi se pač navzemali tudi ljubezni do nje, kar se, žal, pri mnogih dandanes pogreša, in to pri takih, ki imajo takorekoč osodo Hrvatske v svojih rokah! — Prostori, na katerih se nahaja Strossmayer-jeva promenada, realka, ter bližnji „kapucinski trg“, bili so v prejšnjih stoletjih lastnina imenovanega reda, ki je imel tu svojo cerkev, samostan in vrt. Zdaj temu ni več sledu; le imena in zgodovinski spomin so ostala. Tako se časi spreminjajo, in ž njimi tudi razmere.

Daljni moj pot odtod pripeljal me je v „Gospodsko ulico.“ V njej se nahaja med drugim grško-katoliška cerkev sv. Cirila in Metoda, in semenišče imenovanega veroizpovedovanja. Namesto prejšne male kapelice ob semenišču je bila pozidana ta cerkev še le l. 1886 v gotičnem zlogu. Ker pravoslavni o delavnikih navadno nimajo božje službe, je bila cerkev toraj zaprta, in nisem si je zamogel ogledati. Iz „Gospodske ulice“ prišel sem na starodavni in sloveči „Markovi trg“, kjer stoji tudi cerkev imenovanega svetnika. Kakor je baje razvidno iz starih mestnih načrtov, je imel Markovi trg že v XIV. veku ono obliko in velikost, kakor jo ima še dandanes. Zgodovina nam o njem vé jako veliko povedati. Tako n. pr. je bil o pričetku XIV. stoletja na njem kronan Karol Robert (Anjouski) kot kralj Dalmacije, Hrvatske in Slavonije. Tudi mogočni drugi kralji, vojvode in knezi hodili so po njem v Markovo cerkev. Mnogobrojne inštalacije hrvaških vojvod in banov vršile so se na njem pod prostim nebom, kar je dajalo mnogokrat povod ljudskemu navdušenju in sijajnim narodnim veselicam. A, — tudi o žalnih, da! grozovitih činih ve pričati Markovi trg. Če namreč domačinec ali ptujec koraka proti cerkvenemu stranskemu vhodu, vгляda v tla vdelanih petero kamnov (v obliki žebeljeh lukenj pri podkvi), ki še dandanes spričujejo o grozovitem vsmrtenju takozvanega 14dnevnega kmetskega kralja Matije Gubca na ravno tem mestu. Že pri popisu podsusedske razvaline sem o tem nekoliko omenil. Kmetje v hrvatskem Zagorju spuntali so se bili namreč zoper grajščake vsled presilnega tlačenja in zatiranja po tlaki, desetini itd. Oboroženi z meči, sulicami in kosami so sicer en čas zmagovali; a mogočno plemstvo s svojimi pristaši potlačilo je vstaj-

nike; njihovi vodje, vmes tudi glavni načelnik Gubec Matija in njegov adjutant Andrija Posavec pa so bili vjeti. Poslednja dva sta bila 8. febr. 1573 k smrti obsojena, katera obsodba se je malo dnij potem tudi izvršila. In kako? Na omenjenih peterih kamnih postavljen je bil železen, po ognju hudo razbeljeni prestol. Nanjga je bil po rabljih siloma posajen Matija Gubec. Pa to ni bilo še vse trinoštvo. Ko je bil obsojenec od silnih muk in bolečin že na pol mrtev, kronali so mu še glavo z razbeljeno železno krono. Tudi pobočnik Posavec je bil usmrten, vendar ne na tako grozoviten način. Od tega je preteklo sicer že nad 300 let, a narod tega še ni pozabil. Še dandanes slovi Matija Gubec, doma iz Zgornje Stubice v Zagorju, kot junaški boritelj za ljudsko svobodo in prostost; v narodnih popevkah proslavljajo rojaki njegov spomin, ter širijo in ohranjujejo ga od roda do roda.

Povem naj še to, da tudi v novejši dobi, — če se prav spominjam — l. 1846 tekla je na Markovem trgu kri. Že takrat vrelo je kot predigra k l. 1848 med narodnjaki in madžaroni, kateri poslednji bi bili kmalu bolj madžaronski, kot Madžari sami. (Pri odpadnikih je, — žal, rado tako.) Prišlo je bilo do krvavega spopada, in več žrtev je bilo mrtvih obležalo. — Naj bi do tacižalnih dogodkov pač ne prišlo nikdar več!

(Dalje prihodnjič.)

Balkanska mesta.

Sofija ali Sredec.

(Dalje.)

Obrt se v Sofiji še le bolj začenja razvijati, kakor je sploh v bolgarskih mestih. Posehno to velja o veliki industriji. Mej drugim je jedna velika tovarna za špirit, 4 pivovarne, 3 veliki mlini, velika tovarna za peči, 3 tovarne za milo, jedna večja kovinska livnica in jedna tovarna za peči in prsteno posodo.

Mesto ima pet velicij vojašnic, ki so vse jako lepe poslopja. Bolnice so tri in 6 lekarn.

Dobro je pa mesto preskrbljeno s hoteli, ki so po evropski opravljeni. Velicij hotelov je sedaj najmanjst. Poleg tega je pa še več manjših in mnogo dobrih gostilen. V mestu je tudi 6 velikih evropski preskrbljenih tovarn, kjer se poleg bolgarskih dobe zlasti francoski listi.

Mesto Sofija leži v isti zemljepisni širjavi, kakor Marsilja, ali njeno podnebje je pa precej mrzlo, ker jo obdajajo gore. Vreme je v Sofiji jako nestanovitno. Po letu je le 30° C gorkote in tedaj tudi ni snega videti na gorah.

Noči in jutra so pa tudi po letu jako hladna. Jesen se začenja v septembru. Tedaj pogosto dežuje, in po okolici je jako dosti blata. V oktobru že ljudje oblečejo zimske oblačila. Slana je tedaj po polji, gore so pa navadno zavite v meglo. Sploh je jeseni v Sofiji in okolici precej dolgočasno.

Posebno huda zima je le v decembru in januariji, vendar pa tudi v teh mesecih ni skoro nikdar čez 15° C

Listne uši odpraviš z rastlin, če umiješ liste z vodo, v katero si dal pepelike, žveplena cvetu in mila. Pravi mrčesni prašek je tudi dobro sredstvo. Včasih pa tudi pomaga, če liste z raztopljino kotranovega mila ali pa tobačno vodo zmočiš.

Umetni gnoj. Pri rabi umetnega gnoja za nežne rastline v sobah bodi jako previden. Lahko se tu prigodi, da s takim gnojem, če ga rabiš preveč, več škode napraviš nego koristi. Vselej glej, da dobiš tak gnoj od zanesljive tvrdke.

Kako varovati drevesno cvetje, da ne zmrzne. V solčnih legah večkrat začno drevesni popki zgodaj poganjati in cveteti, v mrzlih nočeh pa potem zmrznejo in vsled tega nimamo sadja. Da se prepreči prezgodnje poganjanje pomladi, je dobro, če okrog korenin nadevamo slamnatega gnoja, ali pa snega. Na ta način preprečimo, da se zemlja prehitro ne otaja okrog drevesa. Ko drevo iz zemlje hrane ne dobi, tudi popkov ne poganja. Ko pride čas, da se ni več bati, da cvetje zmrzne, se pa odpravi to pokritje.

Kako se napravijo peneča sadna vina. Ko je vino izvrela in se očistilo, se dene v steklenice in v vsako steklenico pridane nekoliko sladkorja. Za navadno šampanjsko steklenico je treba 10 gramov sladkorja. Če premalo sladkorja vzameš, se vino ne peni, če ga vzameš preveč, popokajo steklenice. Steklenice popokajo tudi, če vanje denes še ne popolnoma izvrela vino.

Poučni in zabavni del.

Potopisne črte.

Iz Ljubljane v Ljubljano.

Spisuje Jos. Levičnik.

(Dalje.)

Razumeva se samo po sebi, da če sem stal že pred cerkvijo sv. Marka, da sem si jo hotel ogledati tudi od znotraj. Pregovor: „Ni nesreče brez sreče“ spolnuje se tudi nad tem svetiščem. Videl sem sicer sv. Marka cerkev že dvakrat ali trikrat poprej, a našel sem jo vselej resnično zelo zanemarjeno. Silni potres l. 1880. zboljšal je tudi to. Že zunanje lice je dokaj bolj prikupljivo mimo prej. Notranjega prenovljenja in lepote pa se kar nisem mogel nagledati. Cerkev je v gotičnem zlogu pozidana, ni ravno posebno velika, in ima tri ladije. Sezidal jo je v II. polovici XIII. stoletja neki beneški stavbeni mojster; proti koncu XV. veka pa je bila zdatno povečšana. Žal, da so tudi to svetišče elementarne nesreče o raznih časih hudo oškodovale. Tako je bil n. pr. l. 1502. v starogotičnem zlogu pozidani zvonik vsled silnega potresa tako oškodovan, da so ga morali do tal podreti. Sezidali so na ravno istem mestu zopet novega. Huda požara l. 1645, še bolj pa oni 25. rožnika 1674, ko je bilo zagrebško zgornje mesto strahovito razdjano, nista prizanesla, kaj pa da tudi sv. Marka cerkvi. Popravljali so jo zopet; a — le pokvarili so jo. Starogotični zlog dobili so bili popravljajci, kakor je skoraj 300 let pozneje pel slavni naš dr. Prešeren šaljivo: „ne v glavo, ampak v kremplje.“ A Zagrebčanom je bilo na tem, da bi cerkev dobila zopet prešnja obliko, kar se jim je tudi s pomočjo cesarjev Leopolda I. in Karola IV. sponeslo. Takrat sezidan je bil

tudi zvonik, ki stoji še dandanes. A zob časa ne miruje nikjer in nikdar. Zopet so se bile pokazale potrebe novega popravljanja, in že so Zagrebčani nameravali podreti jo popolnoma, ter na njenem mestu zidati čisto novo cerkev. O tem času prišel je bil cesar Jožef II. v Zagreb, in ko je čul, kaj se namerava, zaukazal je, da mora starinska stavba ostati. L. 1874. sklenil je bil mestni zastop, to zgodovinsko svetišče zdatno prenoviti, in odločil je v to znamenito svoto. Spomladi l. 1880. pričele so se bile v resnici poprave po načrtih slovečega dunajskega stavbenega mojstra F. Schmidt-a; — a potres 9. novembra istega leta ustavil je bil delo. Prestanek popravljaj vendar ni trajal dolgo; kajti že v sredi okt. 1882. je bilo delo zvršeno, 20. okt. istega leta cerkev blagoslovljena in zopet se je v njej pričela opravljati služba božja. Kdor jo je videl nekdanj in zdaj, skoraj bi ne verjel, da je ena in ista. Altarji so po svojih oblikah vsi v soglasji s cerkveno-stavbenim zlogom, okna pa krasni proizvodi stekleno-barvne umetnije. Vendar pa pri vseh teh lepotijah, ki človeka nekako siloma vlečejo k sebi, našel sem cerkev popolnoma prazno; — žive duše ni bilo v njej. —

Od poslopij, ki obdajajo Markovi trg, omenjam bansko (banalsko) palačo, ki se pa po zunanji strani razun nenavadno visokih oken v ničemer ne odlikuje. Od znotraj, pravijo, da je pa jako dragoceno opravljena. Med drugimi poslopji, ki omejujejo še imenovani trg, je tudi deželno gledališče. L. 1871. videl sem ga od znotraj. Je sicer jako elegantno opravljeno; a za tako veliko mesto se mi je že takrat videlo dovolj majhno.

Iz Markovega trga napotil sem se po „Kameniti ulici“, ki pelje nekoliko navzdol, krenil pa kmalu na desno v „Jezuitsko ulico“, prišel na „Jezuitski trg“ in zdajci dospel do cerkve sv. Katarine. Imenovana cerkev je bila nekdanj lastnina ravno imenovanega reda, njej ob dveh straneh prizidana poslopja pa od l. 1622. do časa cesarja Jozefa II (1776) njegov samostan. Eno (sprednje teh poslopij) služi sedaj vojaškim potrebščinam; drugo, zadnje pa je kralj. višja gimnazija. Cerkev, seveda, sem si tudi ogledal. Ni ravno posebno velika, lepa pa na vso moč, kakor sploh vse, kar so jih zidali jezuiti. Poznam po njih zgrajene cerkve poleg zagrebške tudi one na Reki, v Trstu, v Gorici, v Ljubljani, v Celovcu, v Gradcu, na Dunaji in v Holomuci, a reči moram: ena je lepša od druge. Ako bi temu hotel kdo oporekati, v obraz mu lahko rečem, da ne govori resnice. — Že zgoraj sem omenil, kedaj je bila zidana zagrebška jezuitska cerkev, in do kedaj je ostala njih lastnina (1622—1776). Bila je taiste čase baje jako imovita, in še se pripoveduje o njenej zakladnici, ki se je ponašala z najdragocenejšimi darili najimovitejših plemenitih rodbin trojedine kraljevine. Od vsega tega je ostalo cerkvi le nekaj malenkostij svetega posodja in dragocene mašne obleke; drugo je — prošlo. Umetno izdelani kameniti altarji in štukaturne olupšave po oboku spričujejo, da so jezuiti tudi v tej zadevi skrbeli za lepoto svoje božje hiše, v kateri počivajo, kakor kažejo grobni spominki ob stenah, telesni

ostanki mnogih odličnih hrvatskih rojakov. Ob nedeljah in zapovedanih praznikih imajo v tej cerkvi zaporedoma: realci, gimnazijci in tudi vseučiliščniki svojo božjo službo, tako da je skoraj celi dopoldan o imenovanih svetkih polna. Jaz našel sem jo pa — čisto prazno.

(Dalje prihodnjič.)

Balkanska mesta.

Sofija ali Sredec.

(Dalje.)

Sedaj je pa nam omeniti še nekoliko o zgodovini sedanje bolgarske prvostolnice. Starogrški zgodovinarji ne vedo še nič povedati o kakem večjem kraju v tej pokrajini. Znana jim je jedino reka Isker, katero imenujejo Skios ali Oskios. Rimski vojskovodja Crassus je pa v tem kraju leta 29. po Kr. r. zadel na neko jako pogumno ljudstvo Serde, katere je strogo kaznoval zaradi njih upornosti. S tega časa je ta pokrajina pripadala trakijski kraljevini, ki je bila pod varstvom Rimljanov. Trakija se je razdelila v več okrajev, in jeden tak okraj je bilo ozemlje Serdov. Cesar Trajan se je prvi začel bolj zanimati za organizacijo dunavskih in balkanskih dežel. Osnoval je več mest, v katerih je naselil rimske naseljenike, grške trgovce, pa tudi mnogo domačinov iz bližnjih sel posebno pa bivše vojake. Tako je tudi glavni kraj Serdov, ki je do tedaj bil le vas naredil za mesto Serdica s cesarskim pridevkom Ulpia. Mesto je bilo na meji dveh gospodujočih jezikov grščine in latinščine. Na jugu je prevladala grščina, na severu, kjer je bilo mnogo rimskih naselnikov, pa latinščina. Kako važna da je bila Serdica, najbolje kaže to, da je imela celo svoj denar. Od Marka Avrelija do Galienusa se je v Serdici, kolikor se sedaj ve, kovalo 108 vrst denarja. Ta denar je bil bakren, in je imel grške napise.

Pod cesarjem Avrelijanom je Serdica postala glavno mesto pokrajine Dacia mediterranea. Najbolj je mesto cvetelo v četrtem stoletju. Posebno cesar Konstantin Veliki je jako rad bival v Serdici in je od njega več zakonov, katere je izdal v tem mestu. Nekaj časa je celo nameraval Serdico narediti za svoje vzhodnje glavno mesto, ali nazadnje se je odločil za Carigrad. Govori se, da je cesar Konstantin večkrat rekel: „Moj Rim je Serdica“. Leta 343 po Kr. r. se je sešel v Serdici velik cerkven zbor, ki je imel izreči svojo sodbo o Arijanovem nauku. Sešlo se je bilo 356 škofov iz zapadnih in vzhodnih dežel. Preseljevanje narodov je pa uničilo tudi to cvetoče mesto, kakor mnogo drugih. Požgali so je divji Hunci. Mesto se je pozneje zopet na novo pozidalo, ali tako cvetelo ni več.

Iz prvih časov srednjega veka ne ve zgodovina nič gotovega povedati o Serdici. Ostala je še precej časa bizantinska mejna trdnjava. Leta 809. je pa Serdico si osvojil bolgarski knez Krum. Slovani so ime mesta premenili v Sredec. V 10. stoletju se že omenja škofija v Sredecu, ki je torej gotovo jedna najstarejših v Bolgariji. V

vojnah cesarja Basilija proti Bolgarom se je mesto hrabro branilo in jedenkrat ga samo zavrnilo, ko je je že oblegal. Pod bizantinsko vlado od 1018—1186 je v Sredecu se začelo več vojen proti zapadu. V jednajstem stoletju sta bili dve vstaji v Sofiji, ki nam kažeta bojevitost tedanjih Bolgarov. Cesar Manuel Komnenos je v Sredecu in okolici nastanil več Srbov.

Za cesarja Manuela bile so v Sredecu tri cerkve, metropolitska, potem lesena cerkev sv. Luke in pa cerkev sv. Janeza rilskega. Truplo sv. Janeza rilskega je bil baje dal bolgarski car Peter v 10. stoletju prenesti iz Rile v Sredec. Ta svetnik se še dandanes jako časti v sofijski okolici. Poleg pravoslavnih so pa že zgodaj v Sredecu bili bogomili, ki so imeli tudi svojega škofa.

Koncem 12. stoletja je bilo mnogo bojev v tej krajini. Ogerski kralj Bela III. in srbski veliki župan Štefan Nemanja sta v boji proti cesarju Androniku Komnenosu prodrla do Sredca in odnesla truplo sv. Janeza rilskega v Ostrogon. Štiri leta pozneje se je cesarju Izaku Angelosu posrečilo od Ogrov dobiti nazaj truplo tega bolgarskega svetnika, s tem je hotel pomiriti Bolgare, ki so se tedaj puntali. Leta 1189 je šel tod skozi cesar Friderik I. s križarsko vojsko ali je našel mesto skoro popolnoma prazno in opustošeno vsled prejšnjih nemirov. Za križarji prišli so Srbi, ki so razdejali več bizantinskih trdnjav in prišli do Trajanovih vrat. Carju Izaku Angelosu se je posrečilo sicer, da je obnovil svoje gospodstvo v Belemgradu, ali 1194. leto je pa bolgarski car Asen I. posedel Sredec in dal truplo sv. Janeza prenesti v Trnovo. S tega časa je ostal Sredec pri bolgarski državi, dokler niso prišli Turki v Evropo.

(Dalje sledi.)

Poučni in zabavni drobiž.

Dr. Josip Kostantin Jiriček je imenovan profesorjem za slovansko jezikoslovje in starinoslovje na dunajskem vseučilišču. Sedaj bodeta na vseučilišču dva profesorja za slovanske stroke. Dr. Jiriček je po rodu Ceh. Oče njegov je bil učni minister pod grofom Hohenwartom. On je nekaj časa bil učni minister v Bolgariji, zadnja leta pa profesor zgodovine na vseučilišču v Pragi. Baval se je največ s slovansko zgodovino. Znano je posebno njegova „Geschichte von Bulgarien“ in pa „Bulgarien“. Ti dve deli sta neprecenljive vrednosti za vsacega, ki se zanima za bolgarstvo.

Umetni demanti. Francoski učenjak Muasan je dokazal, da se dajo iz navadnega oglja napravljati demanti. Če se navadno sladorno oglje pri silnem pritisku greje, dobe se majhni demantni kristali. Vse priprave pa več stanejo, kakor so dobljeni demanti vredni. Vsekako je pa pričakovati, da se umeten način dobivanja demantov s časom tako zboljša in popolni, da se bodo dali izdelovati z manjšimi stroški tudi večji demanti. Tedaj pa demant ne bode več redkost in cenost mu bode jako padla.

Razlike oči po spolu. Starinoslovci so že davno opazili, da so na starogrških kipih moške oči bolj izboknene, ženske pa bolj ploskaste. Novejša znanost je pa dokazala, da je res taka razlika mej moškimi in ženskimi očmi, če tudi ni tako velika, kakor pri grških kipih.

Svetovna razstava. Angleži baje nameravajo čez dve leti prirediti veliko svetovno razstavo v Londonu.

polubeli in beli medeni lot. Prvi sestoji iz 7 delov medi (vzamejo se odrezki medenega pleha) in 1 dela cinka, ali če hočemo, da se nekoliko rajše topi, vzeti je le 3—4 dele medenih odrezkov. Če pa stopimo 5 delov medi in 2 do 5 delov cinka, dobimo zmes, ki se primerno najraje topi izmed rumenih lotov in ki se posebno rabi pri spajanju medenih del. Polubeli loti imajo v sebi: 12 delov medi, 4—7 delov cinka in 1 del kositra. Beli loti: 20 delov medi, 1 del cinka, 4 dele kositra; ali 11 delov medi, 1 del cinka in 2 dela kositra; ali konečno 6 delov bakra, 4 medi in 10 kositra.

Posebno žilavost ima lot, sestojč od 18 delov medi, 4 delov cinka in 1 dela finega srebra. S takim lotom spojene medene cevi se lahko zvlečejo v dokaj tanjše cevi, ne da bi lot odnehal.

(Dalje prihodnjič.)

Kmetijstvo.

Kdaj naj se plemene telice?

To vprašanje je prevelike važnosti za vsakega živinorejca, kajti od tega je odvisen telesni razvoj živine, pa tudi to, če bode krava dobra za mleko in za pitanje.

Navadno se telice spuščajo, ko so dopolnile drugo leto, ker še le tedaj je dorasla; če se poprej vplemeni, se telesni razvoj govedi le prevečkrat ovira. To pa vendar nikakor ni občno pravilo. Mnogo je odvisno od tega, kaka je telica in iz kacega namena se redi živina.

Če se telice dobro krmijo, poprej dorastejo, pa se tudi poprej gonijo. Če se pa slabše krmijo, pa pozneje dorastejo, ali se tudi pozneje gonijo. Pred vsem pa mora živinorejec se tudi na to ozirati, iz kakšnega namena da redi živino. Če mu je posebno na tem ležeče, da imajo krave dosti mleka, je dobro, če telico pelje k biku, ko je spolnila 21 mesecev, če se je poprej dobro krmila in se je lepo razvila. Skušnja uči, da dobro rejena telica tudi še potem raste, če je breja, ako se dobro zanjo skrbi. Še le, ko krava doji in molze, neha rast. Seveda na brejo telico treba je obračati dvojno pozornost.

Da se dobro rejene telice zgodaj ženo k biku, je zaradi tega potrebno, ker sicer se rado prigodi, da se ne ubrejijo, ostanejo jalovke in se morajo dati mesarju. Krave, katere imajo zgodaj svoje prvo tele, so navadno dobre mlekarice.

Če pa živinorejec ne gleda toliko na mleko, temveč na to, da bi se goveda rada debelela, tedaj naj telice ne goni zgodaj k biku. Seveda pri tem mora računati, da mu več telic ostane jalovih.

Nikakor pa naj nas kdo tako ne razume, kakor bi mi priporočali, da naj se sploh telice gonijo zgodaj k biku. Znani so nam slabi nasledki, ako se telica žene k biku, ko še ni dovolj razvita. Če telica ni lepo razvita, naj se le počaka, da dopolni vsaj dve leti. Najbolje je pa, če se take telice ne gonijo k biku, dokler niso do-

polnile 30 mesecev. Sicer se je bati, da dobimo sploh le slabo živino in bomo od živinoreje imeli malo dobička.

Da dobimo dobre krave mlekarice, za to je že treba od začetka gledati. Že za tele moramo dobro skrbeti. Tele se sme prezgodaj odstaviti, potem se mu pa mora dajati tečna hrana. Posebno je gledati na to, da se mlado živinče dovolj giblje, zaradi tega ne škoduje, ako se goni na pašo. Potem se mora mlademu živinčetu dajati le zdravo seno. Vsako sprememba v piči, naj se le polagoma vrši. Tudi je potrebno, da mlado živinče pogostem snazimo, na kar se žal obrača vse premalo pozornosti.

V drugem letu telica lahko dobiva nekoliko manj močno hrano, nego v prvem, ako ne gledamo na to, da bi bila debela, temveč le, da bode bodoča krava imela dovolj mleka. Nikakor pa ni dovoljeno je zanemarjati, da bi morda zaostajala v rasti. Od ravnanja s telico je odvisno, kaka bode bodoča krava. Napake v mladosti se pozneje nikakor ne dajo več popraviti. To naj si zapomni vsak živinorejec.

Kmetijske raznoterosti.

Vrtnarska razstava bode od 25. junija do 5. julija v Lipsiji na Saksonskem

Švicarska razstava. Od 22. septembra do 2. oktobra bode v Bernu občna švicarska razstava za kmetijstvo, gozdarstvo in ribištvo. To bode prva razstava podobne vrste, katere se udeležijo vsi švicarski kantoni.

Pomoček proti hišni gobi. 95 dekagramov kuhinjske soli in 9 gramov borove kisline se dobro pomeša in raztopi v petih litrih vode. S to kislino še vročo se s čopičem dvakrat na dan namažejo lesene stvari, katere se hočejo varovati pred lesno gobo, ali katerih se je lesna goba že lotila. Ker pa s čopičem ne moreš v vse kote, je dobro majhna brizglja, da ž njo pomočiš vse špranje. To se ponavlja nekaj dnij. V vlažnih kletih se pa zrak tudi lahko posuši, če se vanje dene neugašenega apna.

Grozdje ohraniš sveže v propkovi moki. Popolnoma zdravo grozdje, kateremu si odstrigel s škarjami vse slabe jagode, se polože na plast korkove moke (Korkmehl) v sod, malo večji, kot so sodje za pivo. Na vsako lego grozolja se nasuje korkove moke, tako da se grozdje prav nič ne dotika. Tako spravljeno grozdje ostane celo leto popolnoma sveže. Predno se prodaja se otrese proč korkova moka, ali se pa grozdje v vodi opere. Da se pa grozdje dobro ohrani, pustiti se mora kolikor je moč dolgo na trti in obrati le pri suhem vremenu.

Nemirne konje, ki se ne puste podkovati, s tem pomiriš, da vliješ na roko nekaj kapljic peteršiljevega olja in potem konju držiš roko pod nosnicami.

Poučni in zabavni del.

Potopisne črte.

Iz Ljubljane v Ljubljano.

Spisuje Jos. Levičnik.

(Dalje.)

Preden sem se ločil od jezuitske ali sv. Katarine cerkve, ozrl sem se še na trg, ki se pred njo širi proti

zapadni strani in nosi ime imenovane svetnice. Ni velik, — tudi pravilnost se pri njem pogreša; zgodovina pa, stara in nova, ve o njem marsikaj povedati. Slavnostij n. pr., ki so se vršile tu v sredi rožnika l. 1333., ko je tedanji ogrsko-hrvatski kralj Karol Robert potoval v Neapolj, in se v Zagrebu mudil celih sedem dnij, baje ni moči popisati. Omenim tudi jaz ta zgodovinski dogodek le mimogrede. Kot posebnost iz novejšega časa pa naj bo navedeno, da je bil na tem trgu kot ban Dalmacije, Hrvatske in Slavonije slovesno pod prostim nebom inštaliran 4. rožnika 1848. slavnoznani grof Josip Jelačić. Zakaj se je ta slavnost vršila tu, in ne na dokaj bolj prostornem Markovem trgu, mi ni znano; — mislim pa, da so morali slavnega junaka voditi pri tem kaki posebni nagibi. —

Vrnivši se nazaj čez jezuitski trg in ulico enacega imena, prišel sem zopet v Kamenito ulico, ki je izmed najstarejših v Zagrebu. Cesta drži tu močno navzdol in pripelje kmalu do „kamenitih vrat“. Ona so edina še stoječa izmed onih četerih, skozi katera se je zamoglo priti v srednjem veku skozi utrdbe v Zgornje mesto. V nizko izbokanem, kaki kleti ali veži enakem prostoru, skozi katerega vodi cesta, nahaja se ob izhodni steni jako mičen Marijin altarček. Prebivalstvo iz te okolice mora imeti do Marijinega kipa, postavljenega na altarčku, posebno zaupanje in češčenje; zakaj kolikorkrat sem hodil še skozi kamenita vrata, vselej sem našel tu vse jako snažno, okrašeno s cvetličjem in lučicami. Kdo vse to glešta in oskrbuje, ne vem; — gotovo delajo to blaga srca. —

Skozi kamenita vrata prišedši, nahajal sem se v „Dugi ulici“, po kateri vodi cesta močno navzdol in se konča na Jelačičevem trgu. V njej vladalo je nekdanje skoro najbolj živahno življenje, in je deloma opaziti v njej to še dandanes. — Daljna moja pot peljala me je povprek čez Jelačičev trg, in na njegovu južno-izhodni strani sem obrnil svoje korake v „Marije Valerije ulico“. Le ta se je povzdignila iz tal še le v letih 1850—1860; ni čudo torej, da so v njej videti sama lepa, moderno zidana poslopja. V tej ulici nahaja se mej drugim tudi izraelitska sinagoga (židovski tempelj). To lepo stavbo pričeli so graditi l. 1865., postavljena je v mavriško-bizantinskem slogu, in je glede njene znotranje in zunanje lepote vredna, da se ogleda. Zgodi se to sicer lahko vsaki dan zjutraj in proti večeru, ko imajo židje svoje pobožnosti. Jaz sem bil vendar ta pot pravi čas že zakasnil in sinagoga bila je že zaprta. Leta 1871. sem bil neki petek večer v njej pri Božji službi in imel sem priliko občudovati krasno osvečavo, lepo petje in tudi orgeljno mogočno donenje. Orglje so delo slovečega dunajskega izdelovalca orgelj Karola Hesse-a.

Kmalu od sinagoge naprej odprl se mi je pogled na prekrasni „Zrinjski trg“ in strmeč sem tu v novič razvidel, kako se Zagreb res velikansko razvija. Pred kakimi 20 leti, — tedaj o času, ko sem zadnjikrat bival v Zagrebu (l. 1871.) je bil ves ta prostor še priprosto

pustinjsko živinsko sejmišče ter vojaško vežbališče. Sedaj pa je vse tu okoli tako, kakor bi bile pri vsem delovale same prave pravcate čarovite moči. Vse, kar se tu vidi, uravnano je po načrtu najnovejših stavbenih pravil. Trg sam, jako prostoren, podolgasto štirioglat, opasan z drevoredi ter okrašen z nasadi staro-francoskega ukusa, podoben je bolj prerivoju, nego trgu. Hvaležna Hrvatska krstila ga je na ime neumrljivega narodovega junaka Nikolaja grofa Zrinjskega. V sredi trga nahaja se krasni železni muzični paviljon. Tu je bil napravljen poprej zali vodoskok, ki se je pa muzičnemu paviljonu umaknil in bo premeščen na ono polokrožje, katerega že zdaj kinčajo doprsni kipi (Büsten) dveh najslavnejših hrvatskih slikarjev in dveh odličnih vojskovodij iz starejše dobe. Reči moram, da sem prebredel že veliko sveta, ali kaj Zrinjskemu trgu enacega videl sem redkokje. Poleg vsega ravno popisane oklepajo trg na vse štiri strani široke, kot miza gladke ceste; ob njih pa se vzdigujejo najfinejše zgrajena, palačam enaka poslopja, eno lepše od drugoga. Reči se mora, da se bogatašem, kateri so si dali graditi ta poslopja, niso smilili „groši“. Mene pa je vendar zanimala še najbolj na južni strani stoječa „Jugoslovanska akademija“ zaradi katere sem bil največ tudi podaljšal čas svojega bivanja v Zagrebu. V njej se namreč nahaja „akademiška galerija Strosmajerjeva“, pri tleh pa deželni muzej. Ker pred 10. uro vstop ni bil dovoljen, in sem imel tedaj čas, obhodil sem akademijsko palačo po treh straneh. Na zadnji strani širi se zopet prostoren z nasadi obrasten „akademični trg“, konec katerega sem videl ob sredi na visokem postamentu krasni bronasti jezdični kip. Močno znan se mi je zdel ta spominek; kje pa sem že enkrat videl nekaj čisto enacega, si nikakor nisem zamogel domisliti. A koj popoldan taistega dne razvozlala se mi je bila ta zastavica. —

(Dalje prihodnjič.)

Balkanska mesta.

Trnovo.

Mej mesti, katera so se poganjala za čast prestolnice Bolgarije, je tudi Trnovo, nekdanje prestolno mesto bolgarskih carjev. Nekaj predpravil pa ima še sedaj Trnovo pred drugimi bolgarskimi mesti. V Trnovem navadno voli veliko narodno sobranje kneza. Na 22. dan februarja 1879. je knez Dondukov Korzakov, ki je tedaj v imenu Rusije upravljal Bolgarijo, bil sklical v Trnovo shod bolgarskih veljakov, da izdelajo organičen statut za Bolgarijo pred volitvijo kneza. V veliki sobani trnovske prefektore se je bil sešel ta shod v pričo zastopnikov vseh velevlastij in pa turškega komisarja Perteva efendija. Ta shod je štel 233 članov, mej temi 11 škofov, 1 muftija, 1 rabinca, 105 predsednikov sodišč, gubernijalnih, okrožnih in mestnih svetov, 89 voljenih poslancev, 5 zastopnikov rilskega samostana, bolgarskih trgovcev na Dunaji in v Odesi, literarnega društva v Brailu in dobrodelnega bolgarskega društva v Kišenevu v Besarabiji in

Poučni in zabavni del.

Potopisne črte.

Iz Ljubljane v Ljubljano.

Spisuje Jos. Levičnik.

(Dalje.)

Ko je odbila ura 10, vstopil sem v notranja prostore jugoslovanske akademije. Ako povem, da je ta krasna palača, po načrtih slovečega stavbenega mojstra Franca Schmidt-a in v slogu italijanske renesance postavljena, stala blizu 300.000 goldinarjev, zamore se razvideti, koliki kinč da je ona že po svoji zunanosti Zrinjskemu trgu. A njeno notranje vjema se popolnoma z njeno zunanostjo. In vnovič moram tudi tu častno omeniti, da temelj jugoslovanski akademiji vložila je le zopet tako zvana „mrtva roka“. Slavnoznaní dijakovski biskup milg. Josip Jurij Strossmajer, ta uzor najiskrenejšega rodo- in domoljubja, ter strokovni zvedenec v mnogih vedah, bil je namreč kot utemeljitelj in pokrovitelj jugoslovanske akademije že 14. marcija 1866. obljubil darovati jej zbirko svojih s težkimi novci si pridobljenih slik in umetnin, kar je tudi z darovnico od 2. oktobra 1868. spolnil. Zbirka bi se bila imela vendar vročiti akademiji še le po smrti veledušnega milg. darovatelja. Kmalu na to je pa svoj blagi namen spremenil tako, da hoče storiti to koj, ko bo imela akademija v to potrobne prostore. In tudi za to skrbeti je hotel darežljivi mecena, ker je dne 25. marcija 1875. daroval za zgradbo akademijske palače 40.000 goldinarjev; tej velikanski svoti je kasneje primaknil še 20.000 gld.; za dekoracije v arkadah pa še posebej 2000 gld. (Dar 62.000 gld. suhega denarja iz ene same roke je pač dogodek, ki se ne ponavlja vsaki dan. Ako pa vzamemo, da je zelo o ravno tem času zidati dal preslavni biskup Strossmajer na lastne stroške tudi prekrasno novo stolno cerkev v Dijakovu, katera je baje pravo stavbeno čudo naših časov, labko priznamo, da je hrvatska zgodovina vseh časov komaj imela Strossmajerju enako darežljivega rojaka. S tema dvema velikanskima daroma svojej domovini, postavil si je blagodušni gospod spomenika, ki bosta slavila njegovo ime sto in stoletja.) Ko je bila akademijska palača izgotovljena, je s pismom od dne 7. julija 1882. izjavil, da se umetnine na njegove stroške zamorejo prenesti iz Dijakova v Zagreb. Ko se je to zgodilo, so se slike po načrtih arhitekta g. H. Bolléa in po trudu prof. dr. Kršnjavega v dvoranah II. nadstropja ponamestile, je bila v dan 9. novembra 1884. galerija po samem veledušnem darovatelji in vtemeljitelji, milg. biskupu Strossmajer-u slovesno odprta, ter po sklepu akademije v vedni spomin častno nazvana: „Akademijska galerija Strossmajerjeva.“ Toliko ob kratkem o prvotni zgodovini jugoslovanske akademije. Da bi se spuščal pri popisu v nadrobnosti, ni in ne more biti moj namen. Vsakemu obiskovalcu galerije pa svetujemo, naj si v predsobi pri vhodu kupi za neznatno ceno 30 novčičev

VIII+149 stranij obsegajočo knjižico „Akademijska galerija Strossmajerjeva“, ki obsega v vvodu kratek zgodovinski popis; v daljnih razpravah pa služi kot izvrsten „ciceron“ (voditelj in tolmač) v predsobi in po galerijskih dvoranah. Že predсоба sama šteje 10 jako znamenitih predmetov za ogledovanje; vmes več dragocenih starinskih mašnih oprav. Po dvoranah naj navedem le število slik. V I. jih je 62; — v II. 48; — v III. 66; — v IV. 54; — v V. 32 in VI. 29. Strokovnjak in lajik imasta tedaj dovolj občudovati, dovolj ogledovati, in pritrtil sem onim, ki so mi svetovali: če pridem v Zagreb, naj pač ne opustim, ogledati si Strossmajerjeve galerije. Tudi jaz svetujem to vsakemu. Slike so razne velikosti, vložene so vse v simetrično primerne pozlačene okvirje; glede svitlobe vravnane in pobešene so tako, da jo dobivajo v pravi primeri; visoka okna pa so zagrnjena s svitlo rujavkastimi zastori, tako, da je omejena presilna bliščoba. (Mislim, da se o oblačnih in deževnih dneh ti zastori odgrnejo.) — Omeniti mi je še v arkadah velikanskih, na presni zid zgotovljenih, po slavnem Rafaelu posnetih slik in dveh ondi stoječih doprskih kamnitih kipov; dalje pa tudi v sredi krasnih, iz srednjega v gorenje nadstropje vodečih stopnic postavljenega doprsnega kamnitega kipa vtemeljitelja akademije samega, milg. biskupa Strossmajer-ja. Po mojih nemerodajnih mislih naj bi se bil vendar izbral za kip orjaka izmed jugoslovanskih rodo- in domoljubov pač bolj pristojen, primerno ograjen in dekoriran prostor. Pa — bati se je, — močno bati, zlasti kakor sedaj piha politična sapa po Hrvatskem, da bi se tudi temu doprsnemu kipu kedaj ne pripetila kaka enaka nečast, kakor se je zgodila sliki preslavnega biskupa v neki družbeno-bralni sobi (v Gradci), da jo je namreč odstranilo nehvaležno in neizkušeno hrvatsko dijaštvo. Saj smo nedavno nekje brali, da se jugoslovanska akademija hoče prekrstiti na ime: „Kraljevska hrvatsko-slovanska akademija“, to pa vse za to, ker je biskup Strossmajer pokrovitelj akademije, in ker je po mnenji vladnem delovanje akademikov preveč slovanskega značaja, kar je današnjim gospodom trn v peti. Rajši drugo vse, nego slovanski duh, ki se ne more strinjati z madjarsko državno idejo.

(Dalje sledi.)

Poučni in zabavni drobiž.

Krotek hrošec. V Ameriki se neka gospa peča posebno s hrošči in jih skuša ukrotiti in udomaćiti. Ameriški listi pripovedujejo, da je jednega bila tako ukrotila in udomaćila, da je na klic pritekkel k njej. Žal da je ta ljubeznjiva živalica po zimi poginila.

Ledene gore. Letos so se posebno na severni strani Nemškega morja nakopičile cele kope ledú. Več ladij se je ponesrečilo.

Potresi. Dne 13. m. m. bil je močen potres v Halmi pri Szatmáru na Ogerskem. Več dimnikov se je podrlo. Prišli je zid močno razpokal. Zvonik protestantske cerkve se je močno majal. Tudi drugod po Ogerskem čutili so ta potres. — Dne 15. m. m. je bil potres na otoku Euböa, ki pa ni napravil dosti škode. — Dne 11. m. m. so pa v Solunu čutili dva močna sunka, ki pa menda nista nobene škode napravila.

znano je, da je o novem letu naval strank pri vzdigu vlog in obresti navadno največji. Ako si natančneje pogledamo pojedine točke v denarnem prometu, nas tudi letos najbolj zanimata računa zalog in mejnic.

Račun zalog ima v prejemkih	6.756 gld. — kr.
„ „ „ v izdatkih	6 693 „ — „
račun menic ima v prejemkih	96.047 gld. 11 kr.
„ „ „ v izdatkih	102.353 „ 15 „

Vidi se, da poslovanje z založnimi posojili v primeri z onimi lanskega leta, v katerem je bilo 6.913 gld. prejemkov in 11.043 gld. izdatkov, ni nič napredovalo, dočim so se menična posojila oziroma eskompt menic prav izdatno povišala. To nam pa račun vendar dokazuje, da se je jela uporaba kredita množiti, in nam daje nado, da se bode ta stroka poslovanja kmalu prav dobro razcvela. Tu naj omenimo, da se je i lansko leto upravni odbor mestne hranilnice ljublj. večkrat bavil z vprašanjem ustanovitve kreditnega oddelka pri hranilnici, a vselej prišel je do prepričanja, da za to še ni pravi čas. Počakati je, da se okrepi splošni rezervni zaklad.

Iz bilance je razvidno, da so vplačane vloge koncem lanskega leta znašale	2,313.055 gld. 58 kr.
proti onim koncem leta 1891. v znesku	1,616.324 „ 11 „

več za 696.731 gld. 47 kr. kar kaže, da se je občinstvo pri plodonosnem vlaganju denarja v letu 1892. v nekoliko večji meri posluževalo mestne hranilnice nego poprej.

Na hipoteke razposodila jemestna hranilnica ljubljanska v minolem upravnem letu 448.405 gld. 46 kr. in koncem leta izkazala v aktivih na računu hipoteknih posojil 1,351.617 gld. 40 kr.

Reči se mora, da je hranilnica v tej važi stroki poslovanja zares dobro se odzvala, kajti slednji znesek je za tridobni obstoj njen ogromen.

Zanimiv je dalje račun občinskih in deželnih posojil, ki se koncem leta 1892. bilancuje v aktivih s 138.468 gld. 23 kr. proti 1.350 gld. koncem leta 1891. Na računu efektov je v bilanci cena vrednostnih efektov izkazana po kurzu 31. decembra 1892. l.

Dobiček pri prodaji efektov med letom je znašal	1.454 gld. 68 kr.
dobiček na kurzni diferenci v portfelji nahajajočih se efektov istega dne pa	4.852 „ 89 „
skupaj	6.307 gld. 57 kr.
Če se od te svote odbije kurzna izguba izza leta 1891. v znesku	2.577 „ — „
ostane	3.730 gld. 57 kr.
in če se od tega zneska še odbije izguba na kurzu pri izžrebanih efektih iz leta 1890.	14 „ 50 „

ostane še 3.716 gld. 7 kr., katera razlika nam predočuje dobiček, kojega je imela mestna hranilnica ljubljanska sploh dosedaj čistega pri

vrednostnih papirjih. Prav tako pa je hranilnica postavila te zneske na račun izgube in dobička v glavnih bilancah za 1892. leto oziroma za leto 1890. ter na ta način odpravila, kakor že gori omenjeno, lanski prehodni račun in ustregla onim, ki se s tem računom niso mogli sprijazniti. — (Dalje sledi)

Kmetijske raznoterosti.

Beli oves. Razširilo se je bilo mej mnogimi živinorejci mnenje, da je prav beli oves boljši za krmo, nego oves temnejše barve. Ker je bilo večje popraševanje po belem ovsu, so na Angleškem in Ruskem nekaterniki začeli z žvepleno paro beliti oves. Tak oves je pa škodljiv, in nekemu podjetniku na Angleškem je nakrat poginilo 30 konj, ker jim je dajal tak oves. Zatorej pa svarimo pred prebelim ovsom vse, ki oves kupujejo za krmo konjem.

Prašičev gnoj, ki je mrzel in moker nima najmanjše vrednosti za zelenjavo. Za peščena tla je pa jako dober, če se pomeša s kozjim gnojem, najboljše je pa, če se tak gnoj podela v kompost.

Sadje in krompir. Mnogi mislijo, da kuhano sadje ni redivno, in je zatorej treba uživati krompir. V resnici ima pa kuhano sadje več redilnih snovij nego krompir. Sadje tudi tako ne tišči v želodcu, kakor krompir in bistri možgane.

Poučni in zabavni del.

Potopisne črte.

Iz Ljubljane v Ljubljano.

Spisuje Jos. Levičnik.

(Dalje.)

Zapustivši galerijo in prišedši iz nje zopet nazaj k tлом v zelo odvdignjeno prostorno vežo (v katero pridriži iz ceste skozi krasni portal mnogo kamnitih stopnic), hotel sem si ogledati zdaj tudi še oni oddelek hrvat. deželno-narodnega muzeja, ki se nahaja v akademični palači. (Prav za prav obstoji muzej iz treh oddelkov; I. in II. sta vendar nameščena drugje, namreč v Demetrovi ulici št. 1.) V akademični palači se nahaja III., arhæološko-historični oddelek, ki je ponameščen v dvanajstih prostornih dvoranh pri tleh. Žal, da mi je bil čas potekel tako, da ga za ogledovanje jako interesantnega muzeja ni preostajalo mnogo več. Kar se je v naglici dalo ogledati, naj površno omenim. Razdeljen je tako-le: I. oddelek egipčanski; II. prähistorični; III. grški; IV. rimljanski in V. numismatični. V I. so videti med drugimi 4 mrtveci (Mumien) iz starodavnih časov; več posod, v katere so vkladali drob mumičifiranih trupel itd. — II. oddelek kaže obilico starin vseh štirih prähistoričnih dób (Perioden). Vidoželjne oči ne le lajikov, ampak tudi strokovnjakov najdejo v tem oddelku obilico predmetov, ki jih lahko zelo zanimajo; še bolj pa bi to povdarjali lahko o III. oddelku. Kakih 800 predmetov (izkopanega posodja iz gline, orodja, svetilk, figur iz Terracotta itd.) vzbujajo zanimanje, da! celo zavid mnogih ptujih strokovnjakov; kajti enakih zbirk ima baje komaj še kaki drugi muzej sveta. IV. oddelek, najštevilnejši med vsemi zbirkami,

ponameščen je v dvoranah VII. in VIII. in v dvorišči akademične palače. Kar znamenitost tega oddelka še posebno povzdiguje, je to, da so njegovi predmeti izkopani vsi na Hrvatskem kot v nekdanji rimljanski pokrajini Panoniji. Samih kamenov z napisi je kakih 200 komadov i. t. d. —

V V. oddelku hrani se in je videti kakih sto tisoč komadov starih največ rimskih denarjev, — zraven pa še jako znamenita zbirka iz kongiške dežele v Afriki, s katero je muzej v poslednjem času obogatil neki ondi bivajoči hrvatski rojak. Seveda je natančni popis pri tolikih neštevilnih predmetih in stvareh nemogoč, in bi moral imeti človek za ogledovanje ne ure, ampak cele tedne časa. Kar me je (menda v zadnji dvorani) še posebno zanimalo, bilo je nekoliko v neki omari s steklenimi vrati shranjene vojaške obleke, orožja in odlik (redov) slavnega vojskovodje, junaškega bana grofa Josipa Jelačić-a, in nekaj po sobi razobešenih madžarsko-puntarskih zastav, ki so jih l. 1848. in 1849. odvzeli hrabri hrvatski vojaki puntarskim madžarskim četam. Čul sem, da so Madžari, ki so bili prišli obiskat razstavo v Zagreb, obiskali tudi muzej. Rad bi bil videl njihove kisle obraze, — če ne tudi tihi srd, — ki jim je provzročevalo ogledovanje teh predmetov. Kaj pa da! spomin na Jelačić-a je oholim Madžarom še vedno hud trn v peti, ker on je bil s svojimi hrabrimi graničarji l. 1848. prvi stopil njihovemu puntarskemu veleizdajstvu nasproti. Vsak zvesti Avstrijan pa mora le iz dna duše in srca želeti, naj bi Bog obudil Avstriji še prav mnogo pogumnih, slavnemu Jelačiću enakih vojaških poveljnikov; — morebiti jih bo ona poprej potrebovala, kakor si kedo misliti zamore! —

V galeriji sva se bila sešla po naključji z gosp. Z., vinskim trgovcem iz K. pri Kamniku, s katerim sva bila l. 1881. skupaj v Rimu. Domenila sva se, da pojdeva opoldan obedovat v gostilno k „Mirnej kolibi“, kjer sva bila postrežena prav dobro in tudi ceno. Med obedom je nanesel pogovor tudi na „filoksero“ (trtno uš) in g. Z., ki je bil prišel tudi po vinski trgovini v Zagreb, mi je še le natančno dopovedal, kolike neizmerne škode je ta pravcata vinogradska pošast prouzročila že ubogim Hrvatom, in mnoge spravila malo da ne na beraško palico. Pač ubogi, pomilovanja vredni narod!

Ker mi je gosp. Z. pravil med obedom mej drugim tudi o lepoti zagrebskega centralnega pokopališča, in ker mi je bil popoldan nekako na razpolaganje, sklenil sem, napotiti se do njega v kljub temu, da je oddaljen skoraj uro hoda od mesta. Vreme je bilo rajsko, cesta lepa, tedaj za peš-hojo kakor nalašč. Pot moj peljal me je čez Jelačičev trg, mimo stolne cerkve in čez kapitol, kjer so poslopja kanonikov, semenišče (zvana Črna šola), frančiškanski samostan in cerkev. Poslednjo bi si bil mimogrede rad ogledal, a bila je zaprta. Posvečena je sv. Frančišku Asiskemu. Samostansko ustno izročilo baje pripoveduje, da je imenovani svetnik, potovaje iz Sirije v Italijo, en čas živil in deloval tudi v Zagrebu, postavil tam malo kapelico, na katere mestu sta se pozneje sezi-

dala cerkev in samostan (l. 1280). Kmalu naprej od samostana stoji k levi ob cesti krasno zgrajena nova ljudska šola za to okolico; še nekoliko naprej pa pelje stranski pot k levi do znane Sternove kožarne, za katero gre tudi iz naše dežele vsako leto od sile veliko čresla. (L. 1871. povabil nas je bil v Zagrebu zbrane jugoslovanske učitelje lastnik kožarne [tovarna za usnje], naj si jo ogledamo. Vse po njej se nam je bilo prijazno razkazalo, in nazadnje smo bili po ukazu lastnika še po šegi jugoslovanskega gostoljubja z raznimi pijačami, pivom in sadjem prav dobro pogosteni. Kaj tacega, se ve, se ne pozabi lahko.) Mesto razteza se pod imenom „Nova vas“ (nekdaj zvana „Lepa vas“) še zelo daleč; ob cesti stoje mej drugim še večja vojaška zgradba, dalje farna cerkev sv. Janeza Krstnika, še naprej mestna ubožnica; potem pa začnejo hiše počasi ponehavati. Odslej se prične cesta polagoma pospenjati navkreber, in kmalu se mi je jelo kazati na zračni višini ozidje centralnega pokopališča. Le grede dospel sem tudi tja.

(Dalje prihodnjič.)

Novice.

Dopisi.

Iz Zeleznikov, 15. aprila. (Raznoterosti.) Po besedah pratike nastopili smo sicer že 20. marcija „milo pomlad“, o kateri smo se v resnici tudi nadejali, da bo letos „zgodnja“; a, — motili smo se. Zlasti o jutrih in večerih jo dosedaj še le po imenu poznamo, pri tem, ko zimska obleka še vedno prav dobro služi Mrzli in neprijetni vetrovi zabranjujejo tudi razvitek vegetacije; — tolažimo se le z narodsko prislovico, ki pravi, da „aprila trava ne raste, ko bi jo s kleščami iz tal pulil, majnika pa sili iz zemlje, ko bi jo tudi s kladivom nazaj zabijal“. Upajmo torej na obljubo prislovično! — Nasledke hude in ostre zime pa čutimo pri nas zlasti v tem, da se nam je vgnjezdila v trg huda plućnica, ki je posebno sovražna bolj ostarelim ljudem, in jih je tudi mnogo že spravila v grob. Prizanaša pa bolezen tudi mladim ne. Zdravniške pomoči torej zelo potrebujemo; kedaj pa nam pride, Bog zna!

Včeraj kmalu popoldan je pogorelo v sosednem Martini vrhu posestvo Venceljevo. Ker je pihala silna sapa, in so bila poslopja vsa krita s slamo, ljudje pa pri delu na polji, so bile hiša, hlev, šupa in oba kozolca hipoma v plamenu, tako da še živine niso mogli oteti. Zgorelo je petero goved, 12 ovac, poslom vsa obleka, dekli poleg tega še nad 50 gld. denarja, klaja, žito i. t. d. — Pa tudi gospodarjev oče, bolehn 80letni starček, ki je v kljub svoje bolehnosti hotel živino iz hlevov izgnati, se je tako opekel, da so ga morali takoj s sv. zakramenti prevideti, in je danes vsled opeklin že tudi umrl.

Danes dopoldan proti 11. uri pa je nek hišni posestnik iz Spod. Zeleznikov delal butarice vrhu „Snegovnika“. Ker je bilo mrzlo jutro, zakuril si je, pa preblizu lesovja. Huda burja zanesla je ogenj v občinski gozd „za Vrhom“, kjer je povzročil dosti veliko škodo. Tako nesreča res nikdar ne praznuje!

J. L.

Deželni zbor.

Včeraj sešel se je deželni zbor k nadaljevanju zasedanja, oziroma k šesti seji. — Deželni glavar Detela otvori sejo pozdravi gosp. poslance in predstavi zbornici voditelja c. kr. dež. vlade gosp. dvornega svetnika barona Heina in pozdrav-

ki se morejo viditi le z povekševalnim steklom. Rž, na kateri so take gljivice, je škodljiva ljudem in živalim. Provročuje omotico in bljuvanje. Sredstva proti tej zajedavki še ni nobena. Najboljši je, da se žito ne kupuje iz krajev, kadar je že razširjena.

Zboljšanje lucernišča. Če je lucerna na njivi redka, nekateri prisejajo raznih trav. S tem pa le to dosežejo, da so rastline še redkejše. Prisejati je pa dobro navažno rudečo deteljo in esparzeta in jo zabranati. Če je pa lucerna le prerodka, je pa najbolje, če se preorje in njiva na novo poseje.

Poučni in zabavni del.

Potopisne črte.

Iz Ljubljane v Ljubljano.

Spisuje Jos. Levičnik.

(Dalje.)

Ker se je bilo solnce nagnilo k zatonu, in ker je bil moj odhod proti Karlovcu določen na zvečer okoli 8. ure, lahko bi se bil od Maksimira odpeljal kar naravnost proti kolodvoru za malo svotico 10 novčičev. Pa ker sem v mestu imel še nekaj malega prtljage shranjene v hotelu Brukner, kjer sem bil prenočil, izstopil sem prišedši nazaj v Zagreb iz vagona, in poiskal si moje stvari. Predno pa zapustimo prvostolnico trojedine kraljevine, ponosni Zagreb, ozrimo se kot v slovo še na število njegovih prebivalcev. O zadnjem ljudskem štetju (1. januarja 1891. l.) našteji so bili 40.268 stanovnikov, ki so bili nastanjeni v 2086 poslopih. Po narodnosti bilo je 24.777 Hrvatov, (če so onkraj Litave šteli tako, kakor takraj, t. j. po naših kronovinah, rekli bi: veruj, kedor hočeš!); 1204 Srbi, (v primeri malo, a zato pa nosijo glavo visoko na vso moč); 5814 Slovencev, (čudo, da so jih našteji toliko!); 3429 Nemcev, (he, he! od kod se je pa teh toliko nasulo? — pa stoj! ali ni njihovi domišljeni poklic, nositi omiko in civilizacijo na iztok?!); 1180 Madjarov, (primaruha! malo je tudi teh v primeri na njihove visoko-leteče zahteve: naj bi ne le Hrvatska in Slavonija, ampak tudi še celo Dalmacija, Bosna in Hercegovina plesale tako, kakor jim oni „fučkajo“); 562 Čehov; 339 Italijanov (no, ti morajo pa seveda tudi povsod biti! Dokler niso bili „odrešeni“, t. j. sami svoji, črtili so Avstrijance kot gade, morili naše fante-vojake očitno in zavratno; sedaj pa, ko so zjedinjeni, silijo na vse strani čez mejo, ter iščejo, kje bi odjedli našim ljudem košček kruha od ust); 91 Poljakov; 47 Slovakov; 12 Rusov; 5 Bolgarov; 54 jih je pa bilo družih inozemskih narodnostij. Po veri so jih bili našteji: 33.927 katolikov, 1941 židov, 1204 pravoslavne, 348 luterancev, 9 mahomedancev; 3 pa so se bili dali zapisati kot brezverci, (čudo, da jih ni bilo več!). Med številom stanovnikov (40.268) je bilo vmes 2739 vojakov. Da bi se prebivalstvo s časom še dokaj bolj ne pomnožilo, ni dvomiti; enega pa se je bati: da bi se namreč pri tem preveč ne zatrl domači hrvatski živelj. Slabe volje za to je pri neki stranki, — kdor bere,

ta naj ume! — več kot čez glavo zadosti! — Žal, da je tako! —

In sedaj nastopil je bil čas, da sem se jel odpravljati iz Zagreba. Ker ni bilo še kasno na uri, napotil sem se še enkrat proti vseučilišču kot izložbenemu prostoru. Vojaška godba svirala je kakor vsaki večer, svoje vesele okroglice in narodne napeve, kar sem tudi zunaj ograje lahko brezplačno poslušal. Poslednjič napotil sem se polagoma proti kolodvoru skozi ulico „Prilaz“. Tu in ob daljnem potu raste kar cel nov mestni oddelek iz tal; nekaj poslopij je že dozidanih, za druge pa se prirejajo prostori na razne načine. Ako pojde tako naprej, bo v malo letih tu vse dozidano in obljudeno. — Dospevši na kolodvor bila mi je prva skrb, dobiti tudi še ono prtljago, ki sem jo bil dal prejšnje jutro ondi shraniti. Potnikov našel sem na kolodvoru že čuda veliko, pa so le še vreli skupaj. Se ve, zvečer odhajajo vlaki na vse strani: na Zidani most, Trst in Dunaj; — v Zaprešič-Varaždin; — proti Zákány-Pešti; — proti Sisek-Bosni; — in na Karlovec. Ker so v eni izmed čakalnih dvoran vravnavali ravno nova tla, je bila po vseh prostorih tolika gnječa, da se je bilo komaj kam vستي; tacega pa se človek kmalu naveliča. Zdelo se mi je, da se je sestava posameznih vlakov prav počasno vršila, in še ko je portir s svojim krepkim glasom začel klicati potnike za odhod na razne proge, Karlovec nikakor ni mogel priti na vrsto. Mislim, da je naš vlak odhajal zadnji.

III. Iz Zagreba v Karlovec.

Ker je bilo videti, da se tudi na Karlovec odpravlja mnogo potnikov, prosil sem sprevodnika, naj mi odkaže prostor v enem izmed vagonov za „nekadilce“. Človek tako vendar pride mej malo bolj olikane ljudi. Prav postrežljivo mi je izpolnil željo; — pa komaj sem zasedel svoj sedež, že so začeli suti možaki za menoj v vagon; — pa to ni bilo še vse: zdajci jeli so vleči tudi loncem enake pipe iz žepov, zažgali si duhan (tobak), in kmalu je bil toliki dim po vagonu, kakor v pajštvi. K sreči je prišel sprevodnik prešcipavati karte, dokler je vlak še stal na kolodvoru, tako da me je še lahko premestil po mojih željah v drug popolnoma prazen voz; neubogljivcem pa je zažugal kazen. Kmalu na to je vlak odrinil. Skozi okno zrl sem nazaj proti Zagrebu, in zaklical mu sam pri sebi natihoma v slovo svoj „z Bogom!“ Videl sem, kako je nad izložbenim prostorom žaril v ozračji odsev električne razsvetljave, kar se je še iz daljave prav lepo videlo. V kakih par minutah, prevozivši orjaški most čez Savo, ki je tu že prav mogočna reka, ločila se je železnica kmalu v dva tira. Desni vodi na Karlovec in Reko, levi pa na Sisek ter dalje proti Slavoniji in Bosni. Moje potovanje šlo je sicer po prvi, t. j. karlovško-reški progi; vendar pa sem se v lepi mesečni noči oziral k levi proti prostranem, jako rodovitnem Turopolji, po katerem sem se l. 1843. prvokrat od Siseka gori vozil na kolih (vozu), l. 1864. pa tje in nazaj že po železnici.

Kdor le količkaj pozna zgodovino hrvatsko, niso mu gotovo neznani tudi Turopoljci. Ti so selaški plemenitaši,

ki so pa na to svojo odliko jako ponosni. Ko je bil poznejši ogrsko-hrvatski kralj Bela IV. še vojvoda hrvatski, in je stoloval v Zagrebu, hotel je neke posebne zasluge turopoljskih seljaških posestnikov poplačati in odlikovati s tem, da jim je podelil dedno plemstvo. Ta l. 1225. le malemu številu rodbin podeljena čast narasla se je v teku stoletij tako, da šteje turopoljska občina dandanes že 600 plemenitaških rodbin, ki živijo na 16 kilometrov dolgem in 12 kilometrov širokem ozemlju v 35 vaseh. (Plemstvo je bilo potrjeno Turopoljcem tudi od vseh poznejših ogerskih kraljev in hrvatskih vojvod.) Poleg lastnih posestev imajo oni tudi skupnega, ki zastoji zlasti v dobro zaraščenih gozdih. Mislim pa, da prav vem, da te plemenitaške rodbine prešinja na moč ohola madjarska zavest, in da z ostalim narodom ne živijo v posebnem prijateljstvu. Plemenitaške predpravice turopoljske pa so, kakor marsikatero druge, splavale po Savi. Vse to omenil sem le mimogrede; povrnem se toraj k svojemu predmetu, namreč k popisu voznje proti Karlovcu.

(Dalje sledi.)

Poučni in zabavni drobiž.

Polutane od leva in tigrice upajo dobiti v zverinjaku v Dublinu. Sparil se je lev s tigrico. Take polutane so že imeli po zverinjakah, leta 1824. v Windsoru, ki pa niso dolgo živeli. Tedaj so jih dojile psice in jedna koza. Pa tudi pozneje so večkrat imeli podobne živali. Navadno se bili bolj temne barve, v glavo pa podobni levu, život pa imeli vitek kakor tiger. Posebne lepo pisani pa nikdar niso bili.

Novice.

Deželni zbor.

V seji dne 5. maja izroči se več poročil dež. odbora dotičnim odsekom v pretres in poročanje. Posl. dr. Tavčar poroča v imenu upravnega odseka o uvrstitvi v ložkem cestnem skladovnem okraji se nahajajoče občinske ceste, ki se začneja pri mostu blizu Kozarš ter drži čez to vas do Pudoba, kjer se stika z deželno cesto Lož-Planina, med okrajne ceste in predlaga: 1.) 1.9 km dolga občinska cesta, ki se začneja pri mostu v Kozaršah in drži čez vas tega imena do Pudoba, kjer se stika z deželno cesto Lož-Planina, se vvrsti med okrajne ceste. 2.) Deželnemu odboru se naroča, da zaradi izročitve te ceste v oskrbo okrajnega cestnega odbora ložkega potrebno ukrene in dela na to, da jo bodo sedanji skladovniki poprej dobro posuli. — Vzprejme se brez debate. Posl. Lenarčič poroča v imenu upravnega odseka o prošnji zadruga kranjskih živinozdravnikov za ustanovitev deželnih živinozdravniških služeb: Prošnja izroči se dež. odboru, ki naj pozveduje in v prihodnjem zasedanju stavi primerne nasvete. Posl. baron Lichtenberg poroča o prošnji občine blejske, gorjanske in drugih za razdelitev radoljiškega cestnega odbora v dva odbora. Poročevalec predlaga, da se razdelitvi principijelno pritrudi in naroči dež. odboru, da poizve potrebno in poroča v bodočem zasedanju. Posl. Murnik ni za to, da bi se uže danes skusilo, da se skladovni cestni okraj radoljiški razdeli v dva, ker se ni izrekel o tem še cestni odbor, in je sploh treba še mnogih poizvedeb, predno se more končno rešiti ta stvar. Nasvetuje torej, naj se prošnja izroči deželnemu odboru z naročilom, da vse potrebno poizve in potem poroča deželnemu zboru. Posl.

baron Schwegel zagovaraja nasvet odsekov. Pri glasovanju sprejme se predlog posl. Murnika. Posl. dr. Tavčar poroča v imenu upravnega odseka o prošnji županstva v Veliki Dolini za olajšave pri legalizovanju listin do vrednosti 100 gld. Poročevalec predlaga, da se o prošnji preide na dnevni red. Posl. Pfeifer podpira prošnjo ter predlaga, da se ista odstopi dež. odboru z naročilom, da v prihodnjem zasedanju predloži načrt zakona glede olajšav pri legalizovanju listin do 100 gld. Posl. Žitnik toplo priporoča Pfeiferjev predlog. Posl. Višnikar se odločno protivi Pfeiferjevemu predlogu, priporoča predlog upravnega odseka, ter nasvetuje naslednji resoluciji: „Visoka c. kr. vlada se naprosi: 1. da se za malostne zemljiško-knjižne stvari v smislu državnega zakona z dne 5. junija 1890, drž. zak. št. 109., pri katerih v dotičnih listinah napovedani znesek kake tirjatve ali cena ali vrednost kake nepremičnine ali kakega prava sploh ne presega svote 100 gld. brez obresti in postranskih pristojbin, — zakonitim potom odpravi kolek za legalizovanje podpisov pri teh listinah; 2. da se zadevajoča določila sodnega in eksekucijskega reda tako premene, da se prijavitelje potrebnih razglasov o pritožbah ali eksekucijah v deželnih uradnih listih ne bode zahtevalo pri malostnih stvareh do vrednosti 100 gld. in da se objavljajo samo na v dotičnem kraji običajni način.“ Posl. Svetec je za predlog upravnega odseka ter s skušnjami iz svoje 22letne prakse dokazuje, koliko sleparij se je svoje dni zgodilo, ko ni bilo posilne legalizacije. Če se dovoli olajšava, kakor jo predlaga posl. Pfeifer, ponavljale se bodo zopet iste goljufije in sleparije. Posl. dr. Tavčar zavrača posl. Žitnika glede izreka, kdor je za narod, glasuj za Pfeiferjev predlog, in zatrjuje, da bi se z dovoljeno olajšavo kmetu v resnici nič ne ustreglo, ker bi od raznih neveščih oseb napravljena pisma ne bila za rabo pri sodiščih, bi se torej povrnila in kmet bi imel nove sitnosti. Predlog upravnega odseka, da se o prošnji preide na dnevni red se na to vzprejme, istotako resoluciji posl. Višnikarja. Prošnja delegacije avstr. shoda inženirjev in tehnikov za priznanje volilne pravice tehnikom in virilnega glasu rektorjem tehničnih višjih šol odstopi se deželnemu odboru, da se o zadevi dogovarja z dež. vlado; istotako se izroči dež. odboru prošnja podobčine Vrhpolje za uvrstitev vrhpoljsko-dupeljske občinske ceste mej okrajne ceste. Ustno poročilo upravnega odseka o §. 5. letnega poročila dež. odbora marg. št. 2 in 3 se vzame na znanje. Posl. Šuklje utemeljuje svoj samostalni predlog glede priznanja nagrade kiparju Alojziju Ganglu in priporoča, da se predlog izroči finančnemu odseku. Predlog se vzprejme. Posl. Višnikar poroča v imenu finančnega odseka o zgradbi kamnitega mostu čez vodo Reko pri Ostrožnembrdu. Za zgradbo dovoli se 2000 gld. podpore iz dež. zaklada. Posl. Luckmann poroča v imenu finančnega odseka o zgradbi nove dež. bolnice v Ljubljani in sklicujoč se na poročilo finančnega odseka predlaga:

1. Pogodbi z gosp. J. Gorupom glede prodaje stare bolnice in s knezoškofijskim ordinarijatom glede nakupa stavbišča se vzameta na znanje.

2. Razširjenje paviljonov za medicinski, kirurški in okulistični oddelek se odobruje.

3. Deželni odbor se pooblašča za vpeljavo centralne kuritve v vseh paviljonih, kuhinji in perilnici in za oddajo del na podstavi predloženih ponudb in takih, ki bi še došle, s pristavkom, da se od podjetnika po pogodbi zagotovi označena korist te kuritve in dobra funkcija naprave.

4. Deželnemu odboru se naroča, da pogodbo z redom usmiljenih sester glede zgradbe kuhinje, gospodarskih poslopij in kapele v toliko premeni, da se vsled vpeljave centralne kuritve v teh poslopijih dosežen prihranek odtegne od pogojenih 50.000 gld.

5. Deželnemu odboru se naroča, da preskrbi načrt za hiralnico s prostorom za 50 moških in 50 ženskih hiralcev s

kateremu razgrejemo špico počasi do rudečega žara in kateremu potem špico vtaknemo za par trenutkov v živo srebro, a shladimo jo v navadni vodi kakor druge svedre, potem prevrtamo ž njo tudi najtrje jeklo. Treba pa je mnogo vaje in velike previdnosti pri izdelovanju takih svedrov, če hočemo, da se nam posrečijo.

Goreč petrolej najložje pogasiš s sladkim mlekom.

Kmetijstvo.

Prememba piče.

Mnogo škode imajo naši živinorejci od tega, da ne postopajo umno pri spremembi piče. To se opazuje posebno pomladi, pa tudi jeseni. Krave imajo mnogo manj mleka, ako jim za suho krmo nakrat začnemo dajati svežo in narobe, ob enem pa živina tudi vidno shujša. Včasih se pa pridružijo še kake bolezni.

Zatorej se pa priporoča, da kmetovalci pomladi le polagoma prehajajo od suhe krme na svežo in jeseni od sveže na suho. Jeseni je to posebno lahko mogoče, ko imamo še repno zeljišče, da je primešavamo suhi krmi. Pomladi pa moramo gledati, da si privarujemo toliko sena, da je primešavamo krmi. Popolen prehod od jedne krme na drugo sme se izvršiti le v kacin desetih dneh.

Ker je v mladi travi veliko vode, je najbolje, če se zvečer kosi in domu spravi, tudi je treba gledati, da je dež ne zmoči. Mlada trava rada zvone in se potem živini v želodcu sprijema in vsled tega živino grize ali pa napenja. Tudi je dobro, da se daje živini več soli, ko se jej začne pokladati sveža krma.

Previdni gospodarji v nekaterih krajih imajo navado, da si sejejo nekaj rži za krmo. Tako imajo zgodaj zeleno krmo, katera je zaradi tega boljša kakor detelja, ker tako rada ne napenja.

Ako vsled neprevidnega krmljenja s svežo klajo, živinče napne, je najbolje, če se živinče pelje k prav mrzli vodi in se ž njo poliva posebno spodaj pod vampom in lakotnicah. Tudi je dobro, če se na hrbet pokladajo v vodi namočeni žaklji. Tako naj se ravna, dokler se ne začne živinče tresti. Zmerno gibanje potem odpravi popolnoma nevarnost.

Mi dajemo temu sredstvu prednost pred drugimi, tudi preskušeni, ker se mrzla voda povsod lahko dobi. Drugih sredstev pa večkrat ni pri rokah.

Ko začneš pomladi goniti živino na pašo, jej tudi moraš pokladati v hlevu nekaj časa še suhe krme, ker sicer se pokažejo ravno tiste slabe posledice, kakor bi v hlevu prehitro krmo menjal. Od tod prihaja, da večkrat vidimo, kako pomladi posebno teleta shujšajo in postajajo mršave.

Res je, da je pomladi krma dražja, ali to nikakor ne sme živinorejca nagibati, da bi kar začel s svežo krmo. Več škode bi potem imel pri mleku in pri teži živine, nego bi pa privaroval pri piči. Pa ne le plemeni živini hitro ne menjaj piče, temveč tudi tisti ne, ki jo

debeliš. Natančnejša opazovanja so pokazala, da tudi taka živina živina, naj se sicer ž njo še tako skrbno ravna pri premembi krme zgubi mnogo na teži. Dr. Lehman je opazoval vola, ki so ga debelili. Če tudi so mu dali slednji dan dosti jesti, vendar je shujšal za 12 kilogramov v najstih dneh, ko je dobil svežo krmo in je minol še dober teden, da se je toliko odebelil, da je tehtal, kakor poprej. Klaja skoro treh tednov je bila toraj izgubljena. Zato pa še opominjamo kmetovalce, da naj umno in previdno postopajo pri premembi krme.

Kmetijske raznoterosti.

Jagnjeta. Mnogi posestniki mislijo, da je bolje jagnjeta odgajati v hlevu, nego pa po pašnikih. To je pa popolnoma napačno. Živalice potrebujejo prostega gibanja, da se lepo razvijejo. Tudi krmljenje v hlevu preveč stane. Veliko krme se pogubi in tudi v hlevu močnejše živalice slabše odrivajo. V hlevu tudi ni potrebnega čistega zraka. Kjer ni potrebnih pašnikov, naj se ovčarstvo opusti. Samo kupljene ovce se morejo debeliti na takem posestvu, pa njih meso vendar ni tako okusno, kakor od ovac, ki hodijo na pašo.

Umetno in naravno vino. Vedno težje je spoznati prava naravna vina od umetno izboljšanih. Dolgo se je mislilo, da naravno vino ne sme imeti dosti proste vinske kisline. Preiskave so pa pokazale, da to ne velja. Kakor se kaže, je najbolj zanesljiv za preiskavanje vin le okus. Ponarejena vina se pač dajo kemično določiti, nikakor pa ne popravljen, če so se prav popravila in se ni pridejalo snovij, katerih tako ni v vinu.

Poučni in zabavni del.

Potopisne črte.

Iz Ljubljane v Ljubljano.

Spisuje Jos. Levičnik.

(Dalje.)

Prva postaja od Zagreba proti Karlovcu imenuje se Ljeskovac. Izrastla je iz tal še le pozneje, kakor se je gradila proga Zagreb-Karlovec; brž ko ne še le ob času, ko se je potegnila železnica naprej proti Reki. (Prva leta, ko sem se vozil v Karlovec, je še ni bilo.) Je pa v tej okolici več grajščin, — in so gotovo morali delati za novo postajo dotični posestniki. — Naslednja postaja je Zdenčina. Neposredna bližnja okolica njena je nekako pusta in dolgočasna; zato pa bližnja oddaljenost njena ni brez zanimivosti. K levi ne daleč proč sta dve vasi Gorenja in Dolenja Zdenčina, katerih stanovnikom daje dovažanje hrastovega in bukovega lesa iz bližnjih gozdov k postaji dober zaslužek. Iz Zdenčine pelje tudi proti izhodu okrajna cesta v Jamnico, kateri kraj ima vire kisle vode. Okoli 100.000 steklenic se te vode na leto speča, pa menda le bolj po Hrvatskem, ker se ne spominjam, da bi bil čul, da se prodaja tudi po naših krajih; zlasti po Gorenjskem ne. Proti desni pa se kažejo v daljavi z gozdi obraščeno gorovje Plješivica in s trsjem nadani Okiški vrhovi. Na najvišjem izmed poslednjih medli v otožni samoti razvalina starega okiškega gradu, ki je bil zibelka že izumrle gro-

fovske rodbine enacega imena. Tudi najvišji vrh Plješivice ni brez znamenitosti. Pred malo leti bili so baje na njem še videti ostanki onega optičnega brzojava, po katerem so se sporazumevali za časa francoske okupacije v letih 1809—1813 francoski poveljniki vojaških posadk v Karlovcu, Jaski in Samoboru z Ljubljano, kjer je takrat stoloval maršal Marmont kot generalni guverner francoske pokrajine Ilirije. —

Tretja postaja nam je bila Jaska. Bližnji trg enacega imena, ki je nekoliko oddaljen k desni od železnice, je zelo velik (šteje okoli 2000 stanovnikov), pa tudi zelo star, ker ga je že l. 1251. kralj Bela IV. obdaroval s predpraviciami. Skozi Jasko vodi tudi glavna državna cesta iz Zagreba proti Karlovcu. V neposredni njegovi bližavi je eden izmed 12 frančiškanskih samostanov, ki spadajo h kranjsko-štajarsko-hrvatski provinciji sv. Križa, in kjer biva med čč. gg. redovniki navadno skoro vedno kak naš rojak. Vsa ta okolica je razprostrana in jako lepa. O njej pisal je že l. 1852. v „Novicah“ naš rojak, tedanji tržaški prošt, prečastni gosp. Mih. Vèrne v svojem spisu „Potovanje po nekaterih jugo-slovanskih krajih“ mej drugim: „Vsa ta ravnina ali cela okrajina od Karlovca do Zagreba je res tako lepa, da se ne bojim reči in trditi, da bi se smela z Lombarškimi okrajinami meriti, ko bi bila obdelana, kakor gre. Zemlja je dobra in rodovitna, dasiravno so tla semtertja nekoliko močvirna, in še nikjer nisem lepše turšice videl, ko v ti ravnini, posebno okrog Jaske. Ko bi tedaj rok in denarjev ne manjkalo, — pa menda obojega manjka, — bi se dala okrajina, ki je že sama na sebi silno lepa, v kratkem v pravi raj spremeniti, kjer bi se mnogovrstnega žita, sočivja, vina in najzlahtnejšega sadja obilo pridelovalo.“

Vsega tega se res že veliko prideluje; preko gore, ki ravnino na severni strani meji, in ki se ji Okič pravi, raste veliko prav dobrega vina, ki je menda najboljše na Hrvaškem; tudi sadja in žita se veliko prideluje; ali kaj bi še bilo, ko bi bila cela ravnina obdelana, kakor bi morala biti!“ —

Tem opazkam iz l. 1852. dostavlja moja malenkost: Našim ljudem, ki pravijo, da nimajo doma dela, zaslužka in kruha, ter tišijo z nekako nenaravno silo tja čez veliko lužo v Ameriko, ponujajo sosedna Hrvatska, Slavonija in tudi Bosna med dobrimi slovanskimi brati tudi delo, zaslužek in kruh, morda še boljšega in bolj poštenega, kakor Amerika. Zlasti če se silijo čez morje cele družine, bi se za denar, kar stane prevoznja in potnina, dal tam doli kupiti že primeren dom. Priporočevali so izseljencem že tudi mnogi drugi to, pa do malega govorili le gluhim ušesom. Se ve, mnogo je takih, katerim ni toliko za delo, kakor za mastne zaslužke, katerih se v Ameriki nadejajo, toraj so jim tudi vsi zdravi in trezni opomini le bob v steno. „Komur pa ni svetovati, mu ni pomagati“, pravi pregovor, toraj prestopim tudi jaz od te točke na dnevni red, to je k nadaljevanju mojega potopisa. —

Od Jaske naprej postaja svet vedno bolj odprt; temni gozdi menjajo se z rodovitnimi polji. Pri mesečnem svitu

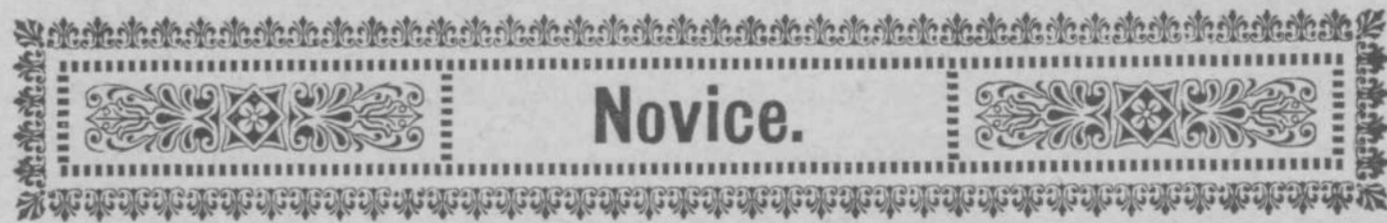
bilo je v daljavi k desni opaziti več vasij, izmed katerih imenujem le selo Draganič, kjer biva tudi mnogo plemenitih seljakov, ki so Turopoljcem enako l. 1264. zadobili od kralja Bele IV. dedno plemstvo. Iz tega se da sklepati, da je bil imenovani kralj s podelitvijo te častne odlike nekako radodaren. — V ozadji k desnej roki videti so bile višine Vivodinske, in oddelek Žumberškega gorovja, ki se naslanja na naše dolenske Gorjance. Mimgrede naj omenim, ker sem ravno pri stvari, da se je pred malo leti govorilo, in tudi po naših javnih listih (to je časnikih) pisalo, da oni predel, kjer bivajo Žumberčani (bivšega slunjskega graničarskega polka menda 11. in 12. kompanija, ki ste bili ločeni in n. pr. kakih 6 ur oddaljeni od ostalega svojega regimenta) pripada prav za prav naši kranjski vojvodini. Ako se prav spominjam, so se vršile tudi nekake uradne obravnave zaradi tega; ne spominjam pa se, da bi bil čul, je li in kako je zadeva rešena. Morebiti leže dotični akti kje v kaki pisarni, ali pa bo konečno vsa zadeva morda na tihem zaspala. Ko bi pa drugi imeli od naše dežele česa iskati, bi bilo gotovo vse drugače. —

Proti 10. uri jel se je vlak, kateremu se itak mej vso vožnjo ni posebno naprej mudilo, vedno bolj počasi premikati, dokler se poslednjič ni ustavil. Bili smo na postaji Karlovec. (Dalje sledi.)

Poučni in zabavni drobiž.

Izvestja muzejskega društva za Kranjsko. Ravno kar izšla druga številka III. letnika tega lista obsega nastopno vsebino: J. Pečnik: Najnovejše izkopine z Gore pri Šmariji. — S. Rutar: Nemško-slovenska starinoslovska terminologija. — J. Scheinigg: Slovenska osebna imena v starih listinah. (Dalje.) — A. Koblar: Donesek k zgodovini pošte na Kranjskem. — Ant. Koblar: Drobtinice iz furlanskih arhivov. — S. Robič: Kranjski naslovi (Dalje) — Mali zapiski (S. Rutar: Poročilo iz Italije. — Stolp ljubljanskega gradu. — Kranjski del ljubljanske škofije leta 1605. — Darovanje sveč v ljubljanski stolici leta 1597. — Slovstvo o domoznanstvu slovenskih dežel. — Ptice v tivolskem gozdu pri Ljubljani. — Starinske najdbe pri mestu Kranju.)

Umrljivost otrok. Po statističnih podatkih je leta 1891 v Budimpešti v svojem prvem letu umrlo le 5 otrok bogatih roditeljev, 413 premožnih starišev, 3023 revnih starišev in 171 popolnoma spridenih starišev. Stanje starišev jako vpliva na umrljivost otrok.

Novice.

Deželni zbor.

V seji dne 9. maja stavi posl. baron Schwegel nastopni predlog: „Visoki dež. zbor naj sklene: „Podjetnikom za zgradbo glavne železnice II vrste od kake primerne postaje na državni (nekdaj Rudolfovi) železnici čez Tržič in do primerne kraja v Šentanski dolini, kjer bi se zvezala s projektirano lokalno železnico, se zagotovi od dežele kranjske subvencija, to je, dežela se zaveže prevzeti glavinskih delnic v znesku 50.000 gld. pod pogojem: 1.) Da interesenti in podjetniki prevzamejo glavinskih delnic za 80.000 gld.; 2.) da za ostali del zgradbenega kapitala, kateri se pridobi z izdajo prioritetnih zadolžnic, prevzame država jamstvo za

široke. Na več krajih peljejo po štiri ali še več takih lukenj v podzemeljski hodnik. Navadno je tukaj v zemlji večje lepo z razjedenimi rastlinskimi bilkami postljano gnezdo, v katerem imajo mladiče. Te miši so jako rodovitne. Od marca ima pomladi vsaka samica slednji mesec po 8 do 12 mladih. Nevarnost je za polja torej od meseca do meseca večja. Po dnevi teh mišij zunaj ni videti. Na dan pridejo še le po noči. Pa še tedaj jih ni toliko videti, kakor slišati njih cviljenje (Dalje sledi)

Kmetijske raznoterosti.

Drevo za močvirje. Močvirni svet, če leži globoko in se voda ne da odpeljati, navadno ničesa ne donša in poleg tega pa dela vsled svojega izparjevanja okolico nezdravo. To se pa da odpomoči, če se sadi gotovo drevje v take kraje. Po skušnjah je najboljši jesen, ki daje tudi dober les. V Ameriki in na Holandskem so mnogo močvirja posadili z jesenom. Jesen se ne posadi v jamo, temveč kar na vrh postavi in zamečejo korenine z blatom. Če se vsled vetra drevesce, predno se je dobro prijelo nagne, ga moramo poravnati in zopet korenine z blatom zametati. Kjer ravno voda stoji, dreves ne sadi, sadi jih le na mestih, katere neso v vodi. Jesen porabi mnogo vode in se vsled tega svet izsuši in kraji, ki so bili v vodi, se posuše, če se okoli njih zasadi jesenje in se potem lahko tudi zasade. Najbolje je, če jesen sadiš v marciju ali juniju. Na taci krajih jako hitro raste in večkrat naredi nad pol metra dolge mladike. Sade se drevesa po pol drugi meter narazen.

Breze iz gozdov ne uspevajo, če se posade v parke ali na vrte. Kdor hoče nasaditi breze na vrtu, mora dobiti sadike iz kake drevesnice.

Miline vode ne vlivajte proč. Le malo ljudij ve, da je milina voda dobro gnojilo, posebno trta in sadno drevje dobro uspeva, če se mu priliva taka voda.

Poučni in zabavni del.

Potopisne črte.

Iz Ljubljane v Ljubljano.

Spisuje Jos. Levičnik.

(Dalje.)

VI. V Karlovcu.

Znana pesem pravi: „Slovan povsod brate ima;“ — kdor pa pride mnogo okol po svetu, si tudi še tu in tam kakega prijatelja pridobi. In tako jih ima tudi moja malenkost nekoliko v Karlovcu že od mladinskih let. Ker sem bil enemu izmed njih naznanil iz Zagreba moj prihod, me je na kolodvoru pričakovalo kar hkrati troje blagih bitij, s katerimi smo se tem srčneje pozdravili, ker se že nismo vidili dolgo vrst let. Ker je kolodvor od mesta precej oddaljen, prihajajo ob prihodu vlakov menda trije „omnibusi“ po potnike. V tako krasni mesečni noči pa je bilo bolj prijetno, narediti peš sprehod v mesto, tembolj, ker smo si imeli jaz in moja tovaršica že mnogo mnogo pripovedovati. Prišedši na „Banijo“, ki je predkraj, ali nekako predmestje karlovško, od katerega ga loči reka Kupa (Kolpa), vidil sem tu prvo novost, odkar sem bil zadnjič v Karlovcu, namreč čez njo postavljeni novi že-

lezni most, ki je bil zgotovljen l. 1884—1885. Dolg je 108 metrov, primerno širok in napravljen tako, da se po srednjem oddelku vozi; za pešče pa sta vravnana ob straneh posebna hodišča. Železna oblokasta konstrukcija (Parabelbogenconstruction), katere obloki so po mostu, — da se poslužim prilike —, nekako razvrsteni drug za drugim kakor železni slavoloki, daje mu nekako okorno obliko in podobo, ki se očesu nič kaj ne prikupi. (V Beljaku sem vidil čez Dravo zgrajen prav enaki most, ki mi je pa tudi slabo dopadel. Nemec bi mu djal: da je „schwerfällig“.) Človek bi mislil, da se pri toliki silni množini železnine most nosi sam; a povedano mi je bilo, da poleg iz rezanega kamna napravljenih močnih stopinj na obeh straneh (Hrvatje zovejo jih: glava od mosta) podpirate ga še ob sredi v simetrični razvrstitvi dve kamnati podslombi (stupa). Vsi stroški znašali so okroglih 100 tisoč forintov. O tem mostu se tedaj s pravico sme reči, da če je sploh na svetu katera stavba ali stvar zgrajena za večnost, — ta je. — Drugo, kar sem grede proti svojemu prenočišču novega zapazil, bilo je, da nisem najdel več mosta, ki je vodil čez prekop, kateri opasuje notranje mesto kot nekdanjo trdnjavo, ampak nadomestnega ga vidil z cesto, ki je po zasipu vravnana namesto njega čez prekop. Na domu mojega prijetnega spremstva najdel sem jako prijazno prenočišče, prav po običaju občeznanega hrvatskega gostoljubja. Pôzna ura bila je že, ko me je po dobrem pogostenji in prijateljskih razgovorih sprejela mična spalna soba v svoje zavetje, in še to mi ni delalo skrbi, ker se je bilo bati, da bi mi naslednji dan nagajalo deževno vreme. Nebo se je bilo namreč zagrnilo s tamnimi oblaki. — Naslednje jutro, sreda 14. oktobra, odvzelo mi je vendar popolnoma mojo skrb; kajti obnebe bilo je zopet čisto jasno kot ribje oko. Le to sem pomiloval, da mi je bilo vzelo bivanje v Zagrebu preveč časa, in sem se tedaj v Karlovcu zamogel muditi le pol dneva, ako sem hotel speljati moj popotni načrt v vseh točkah. Tudi mojim predragim gostoljubom ni bilo čisto nič po volji, da sem hotel že koj opoldne odriniti naprej, pa mi ni kazalo drugače.

Preden povabim spoštovane bralce in bralke, da me v duhu pospremijo na mojih hojah po mestu, naj spregovorim nekoliko o zgodovini Karlovca. Žal, da moram reči: kakor znamenita, slavna in častnosloveča je njegova preteklost, tako otožna in žalostna je njegova sedajnost, ki je pa še tem bolj žalna, ker ga skoraj ni upanja, da bi kedaj več solnce prijazno zasijalo pred njegova vrata. Razmere njegove vse žalno kažejo na to. — Pa, saj tudi njegova prvotna zgodovina ni vesela. Kaka prava pravcata šiba božja bili so krvoločni Turčini skoz stoletja ne le za ubogo Hrvatsko, ampak tudi za naše slovenske pokrajine: Kranjsko, Koroško, Štajersko in Primorsko, to ni zapisano le s krvavimi črkami v zgodovini našega naroda, ampak o tem spričujejo deloma stare narodne pesme, deloma pa tudi še ustno izročilo. Človeku zastaja kri v žilah, strah sprehaja se mu po vseh udih, in lasje ščeti nijo se mu po glavi, ako bere ali če pripovedovati čuje,

kake neizrekljive strahovitosti so počele obdivjane turške druhali, kadar so krvavi reki enako poplavile slovenske pokrajine, tu morile, ropale, požigale, skrunile in opustoševale vse, kar jim je prišlo v njihove — ne rečeno preveč — satanske kremplje. Da bi se takim navalom postavil močni in krepki jez, zaukazal je avstrijski cesar Rudolf II. zgraditi ob istoku reke Korane v Kolpo trdnjavo, katero je vtemeljal in v njegovem imenu zidati pričel v dan 13. julija (po Valvazorju 10. julija) 1579. avstrijski nadvojvoda Karol, in zarad tega je bila ona njemu v čast nazvana Karlovec. V stalni spomin, komu v upor postavila se je trdnjava, zakopalo se je pod njene temeljne zidine 900 turških mrtvaških glav. Čez 15 let (meseca rožnika 1594) prejel je Karlovec svoj krvavi krst. Čisto nepričakovano prihrulo je pred njega 15.000 Turčinov, katere je pa trdnjavski poveljnik Andrej Turjaški s pomočjo hrvatskih vojskovodij Oršič-a, Gregorianec-a, Ratkaj-a in Vojkovič-a hrabro zapodili v beg. Koj čez 4 leta na to (1598) privlekla se je zopet velika turška vojna pred Karlovec, a tudi to je po sporočilu hrvatskih zgodovinarjev poslal tedajni trdnjavski poveljnik, hrabri general Lenkovič s svojo pogumno posadko s krvavimi buticami domov. Da je pa cesar Rudolf tudi v drugem, materielnem oziru skrbel za Karlovec, svedoči nam to, da je stanovnikom podelil (24. sept. 1581) nekaj posebnih predpravil (privilegij); zlasti dovolil jim 3 sejme in tedenski tržni dan. To ostalo je Karlovcu do danes, tržni dan (vsaki petek) je menda do malega edino dobro, ki donaša stanovnikom vsaj nekoliko dohodkov.

(Dalje sledi.)

Poučni in zabavni drobiž.

Kuratorij Pestalozzijske ustanove na Dunaji je dovolil 400 kron za najboljšo razpravo o tem, kake nasledke bode imelo v pedagoškem in socijalnem oziru to, da se nastavljajo ženske učne moči. Dotične razprave vložiti so do konca leta.

Ruski trgovski list v Ameriki. Rusi v Ameriki začno izdajati svoj trgovski list. Urednik mu bode O. W. Maddaus, kateri je rojen v Rigi. Pred dvajsetimi leti se je on preselil v Ameriko in si pridobil severoameriško državljanstvo.

Kokosova palma. Število kokosovih palm na vsem svetu se ceni na 280 milijonov. V srednji Ameriki je 404,700 hektarov gozdov kokosovih palm. Samo na otoku Cejlonu je 203500 hektarov taeih gozdov. Samo s Cejlona se izvozi na leto za 9 milijonov goldinarjev vrednostij produktov kokosove palme. Slednje leto se na Angleško pripelje 5—6 milijonov komadov kokosovih orehov, ki tehtajo pet do šest tisoč ton, poleg tega pa še za tri milijone kokosovega olja.

V zverinjaku v Dublinu se je v 30 letih skotilo 159 mladičev. Od teh so jih 109 prodali za 400.000 gld., dočim jih je osem ostalo v zverinjaku, drugi so pa poginili.

Kitajske dvorne dame v Evropi. Pet kitajskih dvornih dam se je pripeljalo v Berolin, da bodo proučevale evropske dvorne šege, da se vpeljejo pri kitajskem dvoru. Jeden nemški baron in njegova soproga pa že v Pekingu učita evropske dvorne šege.

Zginjajoči otok. Otok Sae na vzhodu Nove Škotske zginjava. Še pred dobrimi desetimi leti je bil otok 64 kilometrov dolg, sedaj je pa še jedna polovica. Na tem otoku so

bili zgradili tri svetilne stolpe, ali dva teh stolpov sta se že pogreznila v morje, tretji še stoji in se tudi najbliž pogrezne, ker se zemlja pod njim znižuje. Otok se torej kmalu skrije v morje, le ladije bodo potem zadevale vanj.

Novice.

Osobne vesti. Župnija Šmartin pod Šmarno goro je podeljena ondotnemu provizorju gosp. Mihaelu Trčku; župnija Motnik pa g. Jerneju Zupancu, dosedaj farnemu upravitelju v Polšniku. — G. Jak. Pokoren, kapelan v Poljanah nad Loko, pride za administratorja v Polšnik in na tega mesto pride semeniški duhovnik g. Janez Kromar. Semeniški duhovnik Aloj. Stroj pride v Črni vrh nad Idrijo,

— **Smrt v cesarski hiši.** Dne 12. t. m. je umrl vojvoda Emanuel Bavarski, najmlajši brat naše presvitle cesarice.

— **Volilo cesarju.** V Mostah v kamniškem okraju umrla je lansko jesen gosačinja Uršula Keržel, ki je zapustila pet goldinarjev cesarju. Nj. Vel. je blagovolilo vzprejeti to dedščino ter odredilo, da se izroči Najvišji zasobni blagajnici.

— **Požar v cerkvi.** V zakristiji župne cerkve v Bohinjski Bistrici, nastal je v torek minolega tedna ogenj in napravil do 700 gld. škode, ker je uničil več cerkvene oprave.

— **Izlet** napravi pevski zbor „Glasbene Matice“ v Ljubljani v nedeljo dne 18. t. m. v Kamnik.

— **Častnim občanom** imenoval je občinski zastop v Trnovem pri Gorici svojega rojaka, visokorodnega gosp. bar. Andr. Winklerja bivšega dež. predsednika za Kranjsko.

— **Odlikovanje.** Gosp. Filip Abram, rodom primorski Slovenec, ministerski svetovalec pri pravosodnem ministerstvu je odlikovan z viteškim Leopoldovim križem.

— **Umrl** je v Radovljici dne 14. t. m. gostilničar in posestnik g. Matija Klinar, star še-le 32 let. — V Ljubljani je umrl znani slovenski žurnalista g. Albin Arko.

— **Hinko Kavčič** †. Neizprosna smrt ugrabila nam je zopet vrlega rodoljuba. Umrl je po kratki bolezni dne 11. t. m. popoldne v Razditem g. Hinko Kavčič, nadžupan hrenoviški, deželni poslanec in posestnik v lepi moški dobi star še le 46 let. Pogreb vrlega pokojnika minoli torek popoldne bil je prav veličasten, dokaz, da so pokojnika spoštovali. Pogreba udeležil se je tudi g. okr. glavar postojnski in mnogo županov iz Notranjske. Od dež. posl. so bili navzoči gg.: Lenarčič, Lavrenčič, dr. Papež, ki je zastopal deželni odbor in dr. Vošnjak, ki je zastopal klub narodnih dež. poslancev in v imenu tega položil na rakev krasen venec s trakovi in napisom: „Klub narodnih dež. poslancev — svojemu vrlemu tovarišu“. Pokojnik bil je prav marljiv in vesten zastopnik v dež. zboru. Bodi mu blag spomin!

— **Nove maše v ljubljanski škofiji** bodo letos darovali ti-le gg. bogoslovci: France Božič iz Loškega Potoka v Idriji dne 16. julija; Vinko Čibašek iz Kranja v Kranju dne 16. julija; France Dimnik iz Jarš pri sv. Petru v Ljubljani dne 23. julija; Alojzij Jaklič iz Srednje vasi pri Kočevji v Srednji vasi dne 23. julija; Karol Jaklič iz Kriške vasi v Višnji gori dne 23. julija; Fran Juvan iz Škofje Loke v Škofji Loki dne 16. julija; Viktor Koechler iz Ljubljani v nunski cerkvi dne 30. julija; France Krevs iz Biške vasi v Mirni peči dne 16. julija; Anton Lavrenčič iz Vrhpolja na Vrhpolju pri Vipavi dne 30. julija; Janez Legat iz Breznice na Breznici dne 23. julija; Anton Medved iz Šentvida v Šentvidu na Dolenjskem dne 16. julija; Anton Poljšak iz Vipave v Ljubljani v stolni cerkvi dne 16. julija; Gašpar Porenta iz Virmaš v Stari Loki dne 16. julija; Tomaž Rožnik iz Horjula v Horjulu dne 23. julija; Matija Kastelec iz Pod-

Poučni in zabavni del.

Potopisne črte.

Iz Ljubljane v Ljubljano.

Spisuje Jos. Levičnik.

(Dalje.)

Leta 1657. pričela se je za Karlovec nova doba, Takrat vladajoči cesar Leopold I. dal je napraviti okoli trdnjave nove obkope (šance). Zemeljski nasipi bili so tako visoki, da so bile videti od hiš znotrajnega mesta (trdnjave) le strehe. Poleg tega dal je v trdnjavi pozidati tudi več eraričnih poslopij, brž ko ne na sedanjem glavnem in jako prostornem (Jelačičevem) trgu veliko vojašnico, orožnico (Zeughaus) in zgradbo za trdnjavskega načelnika. Globoki prekopi opasovali so trdnjavo okol in okol; čez nje napravljeni so bili trije mostovi, konec katerih so bila vravnana močna vrata, pri dveh pa nad vratmi še močna poslopja, raz katerih se je bil zamogel navaljujoči sovražnik odbijati. Poleg tega je bil v dnu prekopa izkopan po sredi še drug, ožji in zelo globoki, v katerega se je zamogla v času sile spuščati (ne vem dobro, ali iz reke Kolpe ali iz Korane) voda. Ob tem manjšem prekopu (na notranji strani) bili so vravnani okol in okol trdnjave prva leta, ko sem pričel jaz prihajati v Karlovec, močni hrastovi, globoko v zemljo zabiti koli (Pallisaden), za katerem so bili o času sovražnikovega napada postavljeni branitelji-vojaki, izza katerih so zamogli streljati na njega. Poznejša leta so bili ti koli nadomesteni z trdnim, kake 4—5 čevljev debelim zidom, v katerega so bile vravnane puškarice (Schiesscharten), da bi se o potrebi streljalo skoz nje. Proti Rakovcu (stran prot Turškem) je bila vravnana še nekaka predtrdnjava, in pri vseh treh vhodih (vratih) so stale vojaške straže.

O sredi 17. stoletja vtemeljeno je bilo sedanje predmestje, ki opasuje notranje mesto nekako na tri strani; le proti turški strani se ni nič zidalo; ne vem, ali se to smelo ni, ali pa je imelo prebivalstvo strah pred sovražniki. V predmestji ni smela biti nobena hiša zidana s kamenjem, ampak vse so smele biti le lesene in poradane (z apneno malto ometane in ogladene). Ako prav vem, bi bili morali o kaki oblegi trdnjave po sovražnikih domačini hiše sami podreti.

Da mestu niso prizanašale tudi nesreče, kedo bi o tem dvomil. Tako je n. pr. l. 1594. pogorel ves Karlovec. Leta 1691. morila je mestjane azijatska kuga; eno leto pozneje pa je bilo mesto zopet po velikem požaru oškodovano. Sledili so pa za Karlovec vendar zopet srečnejši časi. Ali predno nadaljujem njegovo zgodovino, želim odstopiti ene trenutke od svojega potopisnega predmeta, ter prestopim na stransko zgodovinsko polje, da se na njegovi podlagi povrnem zopet k popisu Karlovca nazaj.

Ako se ozremo v zgodovini na neumrljiva dela visokoslavne vladarice in cesarice Marije Terezije, skoraj

komaj zamorejo verjeti, da se v srci in glavi kake ženske zamorejo sporoditi taki uzvišeni naklepi in čini, kakor to vidimo nad njo. Res je sicer, da je poleg njene čeznaravne nadarjenosti, velikodušnosti, vneme in skrbljivosti za izomiko, blagor, osrečenje, napredek in varstvo svojih podložnikov imela na strani dobre in modre svetovalce, a duša vsem ogromnim in velikanskim činim pa je bila vendar le ona sama.

Blišč turške mogočnosti jel je bil za časa te visoke slavne vladarice sicer že nekoliko medleti; pešati jela je bila moč Turka, tega priseženega dednega sovražnika vsega krščanstva in osobito Avstrije; pa njegova krvoželjna volja je bila še vedno dovolj pasja, škodovati našej državi po vsej moči. Da bi zabranila tedaj svoje cesarstvo pred nikdar ropasitim Turkom, vidile so se jej posamezne trdnjave preslaba bramba. Sporodila se je toraj v njeni glavi misel, opasati ga Turčiji nasprot z velikanskim oklepom, z močno živo trdnjavo. Ako se ozremo v starejše zemljevide, vidimo, kako je nekako od srca Dalmacije okoli vse tako zvane nekdanje hrvatske Turčije (ki je bila stoletja glavno gnjezdo turških roparskih čet) ob Jadranskem morju gor, preko vse Hrvatske, in zopet nazaj dol prek Slavonije, Banata, in zopet nazaj gor ob Erdeljski meji potegnjen zemeljski pas, — ali da se poslužimo priličnega izraza — velikanski železni obroč za varstvo zoper navale turške. In to bila je nekdanja vojaška Krajina (Granica); — to bilo je delo slavne cesarice Marije Terezije. Sedemnajst graničarskih regimentov, in zraven še brogarsko krdelo (Czaikisten Bataillon), katerega namen je bil, braniti državo na rekah Savi in Donavi, stalo je dan in noč na straži zoper Turke. Vsaki regiment je bil tako vravnana, da se je dotikal turške meje, in za čas sile moral je biti v hipu ondi sébran. To se je večkrat tudi zgodilo, in kakor sem nekje v pričujočem potopisu že omenil, je bil ravno pokojni vojskovodja grof Josip Jelačić kot tedanji polkovnik I. banalskega regimenta o neki taki priliki v prvič pokazal svoj pogum in voditeljsko nadarjenost. Ker je Granica sedaj odpravljena in bo prišlo vse to s časom v pozabljivost, naj kot zgodovinsko drobtinico navedem vse njene nekdanje polke po oddelkih, številkah in imenih.

(Dalje sledi.)

Poučni in zabavni drobiž.

Izvestja Muzejskega Društva III. zvezek ima sledečo vsebino. A. Koblar: Boji na Krajinah in zmaga pri Sisku pred 300 leti. — A. K.: Škofa Tavčar in Hren o bitvi pri Sisku. — J. Scheinigg: Slovenska imena v starih listinah. (Dalje.) — A. Koblar: Drobtinice iz furlanskih arhivov. (Dalje.) — S. Robič: Kranjski mahovi. (Dalje.) — Mali zapiski. — S. Rutar: Poročila iz Italije. — Vojska kranjskih konjnikov in domobrancev l. 1591. — J. Vrhovec: Ura in godalo v ljubljanskem stolpu. — Prekrševalci na Kranjskem. — Hessendarmske čete v Ljubljani. — Stare mere. — S. Robič: Moj oreh. — Redki ptiči na Kranjskem. — Sledovi rimskih naselbin okrog Medvod. — Naše podobe.

Grof Janko Draškovič-Trakoščanski Dne 14. t. m. je bila v Zagrebu važna slavnost. Prenesli so iz Radgone v

Primula arvensis, poljska trobentica ali poljski prvocvet. Če kaže lepo vreme, so cvetovi te rastline odprti.

Sedum telephium, bradovičnik ali zajčje zelje. Če se cvetje te rastline po noči ne zapre, bode dež na jutro. Če se pa zapro, je to znamenje lepega vremena drugi dan.

Sisymbrium officinale, pomladna suhorebrica ali žabji koprec. Če se listje tej rastlini obeša k tlom, bode dež; če se pa malo izgiblje, bode pa vihar.

Sonchus sibiricus, sibirski osat. Če ta osat ne zapre svojega cvetja, pričakovati je drugi dan dežja.

Sorbus latifolia, širokolistna jerebika. Široka peresa te jerebike so na zgorji strani temno-zelena in gladka, spodaj so popolnoma bela, ker so gosto kosmata. Če se pripravljajo grdo vreme, se listje obrne, tako da je spodnja stran po konci obrnjena in drevo je videti belo.

Tradiscantia zebrina. Če se tradiskancija s popki postavi na svetlobo, se čez nekaj časa pokažejo svetlo-vijoličasti cveti in očesa. Poslednja se razkrijejo kacih 24 ur pred dežjem snegom ali nevihto.

Trifolium pratense, *arvense* i. t. d. (Detelja travniška, poljska i. t. d.) Stebla detelj se ob vlažnem vremenu zravnajo, ob suhem pa zvijejo.

(Konec prihodnjič.)

Kmetijske raznoterosti.

Ne maži s katranom dreves! Nekateri imajo navado, da okrog debla namažejo drevo s katranom ali limom. Skušnje so pa pokazale, da to drevesu škoduje. Nekatera drevesa so se vsled tega kar posušile. Priporoča se torej, da se gosenični lub ne namaže naravnost na lub, temveč na kak papir, ki se priveže okrog drevesa. Če je lub hrapav, naj se lubu z ilovico zadelajo razpoke pod papirjem, da gosenice ne morejo dalje po njih.

Krmljenje kokošij po zimi. Po zimi se morajo kokoši krmiti z zrnjem, bodisi s tušico, pšenico, ječmenom, ovsom ali ajdo. Najbolje je, če se potrosi v kurnik po tleh mej listje ali steljo. S tem dobe živali delo. Živali morajo iskajoč zrnja brskati ves dan, kar je koristno njih zdravju in poleg tega si ne rujejo perja, kar se sicer večkrat prigodi. Ne sme se vendar kokošim dajati le suho zrnje, temveč tudi nekaj zelenja ali pa mesa, ker to pospešuje prebavljanje.

Steklina je navadna pri pseh, redkejša pri konjih, govedih in prasičih. Pes, ki je stekel, hodi žalosten okrog in se boji vode. peneče slinje mu tečejo iz gobca, grize sam sebe in divje skače. Pogine vsled hudega zvijanja in krča. Stekla goveda zamolklo mukajo, se zalete v vsako stvar, grizejo, bodo navadno ne, trebih se jim napenja in kmalu poginejo. Stekli prasiči hlastnejo za vsakim, ki se jim približa in poginejo sedmi dan.

Priprost način za hranjenje mesa. Da se suhega mesa ne polotijo žuželke, se priporoča, da se na mesni strani prevleče z ilovico. Ilovica se namoči, potem se pa z rokami ž njo meso prevleče. Ilovična skorja mora biti gosta. Posebno kosti namaži dobro z ilovico. Tako meso ohrani se več let, ostane sočno in okusno. Predno se dene kuhati, se ilovica kaj lahko odstrani.

Ameriško suho sadje je škodljivo. Pokazalo se je, da so ameriške na tanke pločice zrezana suha jabelka, posušena na cinkovih pločah. V njih je včasih do 0,4% jabolčno-kislega cinkovega okisa, ki je strupen.

Poučni in zabavni del.

Potopisne črte.

Iz Ljubljane v Ljubljano.

Spisuje Jos. Levičnik.

(Dalje.)

Oddelki, številke in imena regimentov nekdanje c. k. vojaške Granice bili so: Karlovški oddelek (krajina) obsegal je regimente: št. 1. likanski; št. 2. otočanski; št. 3. ogulinski in št. 4. slunjski. — Varaždinski oddelek obsegal je regimenta: št. 5. varaždinsko-križki in št. 6. varaždinsko-št. jurški. — Slavonski oddelek štel je regimente: št. 7. brodski; št. 8. gradiščanski; št. 9. petrovaradinski in št. 19. brodersko kardelo (Czaikisten Bataillon). — Banalski oddelek štel je: št. 10. I. in št. 11. II. banalski regiment. (V častni spomin na njegovega nekdanjega obrsta, — poznejšega bana in vojskovodjo grofa Jos. Jelačić-a je bil po ukazu Njeg. c. kr. Veličanstva Cesarja Franc Jožefa I. nazvan I. banalski regiment tudi na njegovo ime.) — Banatski oddelek je obsegal regimente: št. 12. nemško-banatski, št. 13. valaho-banatski in št. 18. ilirsko-banatski. — Sedmograški oddelek štel je slednjič regimente: št. 14. I. in št. 15. II. szeklerski; št. 16. pa I. in št. 17. II. valahuski. Vsa ta vojna kardela, t. j. graničarski polki ustanovljeni so bili tedaj kot v obrambo proti Turčiji za časa vladanja visoko-slavne cesarice Marije Terezije, razun št. 18., t. j. ilirsko-banatskega, ki se je bil ustanovil še le l. 1838 pod vladno cesarja Ferdinanda I.

Vojaška Krajina se je štela za časa njenega obstanka kot ena izmed dežel avstrijskega cesarstva, in je imela svojo lastno upravo in odredbo, seveda vse na vojaški podlagi. Vsak ondi rojen prebivalec, bodisi visokega ali nizkega stanu, bil je vojak; le nenavadne telesne hibe, n. pr. slepota, telesna pohabljenost i. t. d. so ga oproščale vojaške službe. Vsak graničarski polk imel je o mirnih časih svoje glavno stalno mesto (Stabsort). Ondi je bival polkovnik, ki je kot njegov poveljnik vladal in izvrševal vse polkove zadeve; tam nahajala se je godba (voj. banda), glavna bolnišnica, polkovi sud (Auditoriat), ter ž njim sklenjena bila je tudi preiskovalna in za manjše prestopke kazenska ječa (Stockhaus). Vse stavbe, ceste, mostove i. t. d., ki so spadale v njegovo okrožje, gradil je regiment sam, nadzoroval in gleštal šume (gozde), in v vse to imel odkazane svoje prihodke. Moštvo bivalo je raztreseno po vaseh in posamnih domačijah, kakor n. pr. prebivalstvo po naših krajih. Batalijonska in stotnijska poveljništva nastanjena so bila po manjših mestih ali po večjih vaseh. Zlasti stotnijske štacije (Compagnie-Station) so bile nekak regiment v malem. Pri vsaki stotnji zgrajena so bila erarična poslopja za stotnika (kapetana), za pisarno, ječo, za upravnega častnika (Verwaltungsofficier), za zdravnika; ondi bila je tudi župna cerkev, šola,

shramba za obleko in žito (Montur- und Getreidemagazin), ter vojniško vežbališče. O mirnih časih so bili graničarji nekako na stalnem odpustu, opravljati so pa morali vendar vojaško služko s tem, da so hodili na stražo na turško mejo (Kordon), k polku (Stab) in kar je bilo potreba pri stotnji. V tem so se, seveda vrstili. Straženje in vežbanje v orožji, če tudi ni trajalo vun in vun, je pa vendar moštvo nekako odtujilo domačemu delu; toraj so se za te posle morale po večjem brigati le ženske in nedorasla mladina, ki so pa bili vsi podložni tudi le vojaški postavi, seveda v milejši meri. Doma graničarji razun v službi niso nosili vojaške obleke; opravljeni so bili v domači narodni noši, kateri je po njihovih mislih menda pripadal tudi handžar (dolgi, ostro brušeni nož) in samokres, kar so nosili vedno za pasom; le vojaški plašč bil jim je nekako priljubljen, s katerim se je rada ogrnila celo ženka graničarjeva, in to ne le doma, ampak je taka prišla zlasti o slabem vremenu celo na trg ali pa na somenj v Karlovec. *)

O vojskinem času pa je moralo krepkejšo moštvo iz Granice odhajati v boj povsod, kamor ga je klical vladarjev ukaz, tedaj tudi zunaj domačije. Od mladosti vajeni orožja, — da! še v zibelki navduševani po roditeljih in vojaških prednikih za slavne čine, veljali so graničarji v obče za hrabre vojake in od nekdanj slovel je njihov bojni pogum. Prilicovati so se zamogli nekako starodavnim Špartancem, in tudi o vojaški granici smelo se je prilično peti, kakor govori prva kitica pesmi „Špartanka“ v III. Berilu za ljudske šole, str. 216:

„Granica pokrajna bila,
Ki junakov izredila,
Hrabrih sinov slavni broj.
Kakor skale v boji stali,
Radi so življenje dali
Branit dom in venec svoj.“ —

Kdor bi o tem dvomil, pokličemo mu v spomin boje leta 1848. in 1849. v Italiji in na Ogerskem; — še več pa so krvi prelili ti hrabri jugoslovanski junaki za osvoboditev izpod francoskega jarma za časa avstrijsko-francoskih vojska v letih 1793. do 1813. (Veseli me, da je ravno moja malenkost mnogo slavnega in častnega o hrabrosti graničarjev zapisala, in zavrnem spoštovane bralce in bralke na moje spise o tem: „Dva dni v Gorotanu“ [„Novice“ l. 1856. str. 177 in dalje], in pa „Spominki na Dolenjsko“ [„Novice“ l. 1859. str. 4 in dalje].) Imena hrvaških vojskovodij: Milutinovič-a, Jelačić-a, Marojčić-a, obeh Filipovič-ev, Jovanovič-a in mnogih drugih pa ostanejo zapisana z bisernimi črkami v bojni zgodovini avstrijski. — (Dalje sledi.)

*) Nekdanj popisoval mi je neki karlovški trgovec nraavnost graničarjevo tako-le: Ako je v domači opravi, je pohleven, krotak, tudi kako razžaljenje prenaša potrpežljivo in ne bo se ti odgovarjal; — kadar pa se obleče vojaški, je kakor prerojen; neki ponosen čut ga prešinja, in če bi kedo tudi opravičeno količkaj hotel proti njemu biti osoren, zavrna se ponosno kvišku, vdari se ponosno na prsi in reče: „Šta češ mi, ja sam carski človek.“ Pisatelj.

Poučni in zabavni drobiž.

Koliko popijejo piva? Po statističnih podatkih povprek vsak Bavarec spi je na leto 350, Berolincec 305, Belgijec 270, Anglež 230, Francoz 35 in Rus 8 steklenic (vrčkov) piva.

Največji predmeti na svetu. Največje gledalšče je velika opera v Parizu, ki obsega skoro poldrugo oralo. Največja ladija je bila „Gret-Istern“ v Angliji, ki je bila 100 sežnjev dolga, 12 široka in 8 visoka. Najglobokejši rudnik je na Belgij-kem, ki je skoro kilometer globok. Največja drevesa so bila v Kaliforniji, ki so bila po 55 sežnjev visoka in po 5 sežnjev v premeru.

Ogromni mikroskop. Firma München je poslala na razstavo v Čikago mikroskop, ki povekšuje stvari po 11.000 do 16.000krat.

Prestavljanje hiš. Znano je, da v Ameriki s stroji prestavljajo cele velike hiše. Nedavno so v Novem Yorku dvenadstropno hišo pomaknili za 12 metrov proti severu in za 27 metrov proti zapadu. Povedati pa moramo, da ameriške hiše niso tako zidane kakor naše, temveč so vse glavne konstrukcije iz železa in še le mej nje se potem zida z opeko. Le tako je mogoče, da se pri prestavljanji stene ne pokvarijo.

Novice.

Vsesokolska slavnost v Ljubljani.

V beli Ljubljani vršila se je minolo soboto in nedeljo prelepa slavnost, namreč I. shod vseh slovenskih Sokolov v namen, da si ustanove zvezo. Slavnost bila je vseskozi lepa in navduševalna. Udeležili se je so razun vseh slovenskih sokolskih društev tudi „Zagrebski Sokol“ in mnogo drugih narodnih društev. Narodni meščanje so na čast gostom okrasili svoje hiše z zastavami. Deželna vlada kranjska je delala sicer slavnosti razne zapreke, ki so isto nekoliko omejile, a ji niso odvzele velikega sijaja. Na kratko opisano vršila se je cela slavnost tako-le: V soboto dne 8. t. m., zvečer ob 6. uri je bilo mestni dvorani zborovanje delegatov. Pri zborovanji zastopana so bila vsa slovenska sokolska društva in tudi „Zagrebski Sokol“. Zborovanju je predsedoval starosta „Tižškega Sokola“ brat dr. Gregorin. Poročali so: člani „Ljubljanskega Sokola“, brat Mulaček o reformi društvene oprave, ki je predlagal, da imajo vsa slovenska sokolska društva nositi jednako obleko, za kar ima zaveza vse potrebno ukreniti; član „Ljubljanskega Sokola“ brat Kavčič o jednotnem vežbalniku, ki je predlagal, da je sestaviti jednotni vežbalnik in je poudarjal, da je zavezi obračati pozornost na to, da se člani raznih društev resno poprimejo telovadbe, član „Celjskega Sokola“ brat dr. Dečko o ustanovitvi zaveze slovenskih sokolskih društev, ki je predlagal, da je v svrhu, da se osnuje „Zaveza slovenskih sokolskih društev“ voliti odsek 5 udov, ki izdelajo pravila, ista predlože v potrjenje in skličejo osnovalni zbor. Konečno je prav temeljito poročal o stanju razvoju, in napredku obstoječih in o ustanovitvi novih sokolskih društev, član „Celjskega Sokola“ brat dr. Rozina in je stavil poročilu primerne predloge. Vsi predlogi so se po nekaterih dodatkih vzprejeli in izvolil odsek 5 članov, ki ima sestaviti pravila za zavezo. Volili so se člani „Ljubljanskega Sokola“ in sicer bratje: starosta Hribar, podstarosta dr. Vilfan, dr. Kušar, Mulaček in Benčan. Na to s prisrčnimi „Na zdar“ klici zaključil predsednik brat dr. Gregorin zborovanje. Po zborovanji bil je na krasno razsvetljenem vrtu Hafnerjeve restavracije koncert, pri katerem je sodelovalo pevsko društvo „Slavec“ in vojaška godba. Udeležba je bila prav mnogobrojna in zabava izborna. V nedeljo zjutraj ob 1/2 8 uri vršil se je na

pri vrhu, pričakuj snega. — Voda se mora pijavkam preminjati po leti vsak teden, po zimi pa vsacih štirinajst dni.

5. Mehkužci. Polži. Kadar se približuje dež, pričejejo polži iz svojih lukenj na površje zemlje.

6. Ribe. Pričakuj dežja, ako se ob lepem vremenu ribe drže blizu površja, se pogosto igrajo in skačejo iz vode. Kadar se bliža vihar, so ribe bolj lačne in se rajše love na trnke.

7. Mrčesi. Kebri. Če majski kebrji letajo pogosteje in v večjem številu, kakor navadno, pričakovati je lepega vremena.

Komari. Če se zbirajo komari zvečer ob solčnem zahodu v velike trope, bode lepo vreme.

Mušice. Če zvečer krožijo v zraku v velikih množinah mušice vkupe, bode drugi dan skoro gotovo jasno.

Mravlje. Pred dežjem mravlje prenehajo svoja dela, nosijo v sredo mravljišča svoje ličinke in se same v mravljišče skrivajo.

Muhe. Kadar muhe grizejo in so sploh bolj sitne kakor po navadi, tedaj bode vihar.

Pajki. Pred deževnim vremenom so pajki nemirni in tekajo na vse strani po svoji pajčevini. Ob takem času cestni pajek prede le kratke niti, stenski pajek pa ima glavo obrneno v sredo svojega gnezda. Če ob deževnem vremenu začne vrtni pajek popravljati pajčevino in presti daljše niti, stenski pajek pa drži glavo in noge zunaj gnezda, tedaj je pričakovati, da se vreme kmalu zboljša.

Čebele. Če zjutraj čebele ne odhajajo daleč od ulnjaka in se vračajo slabo obložene, tedaj bode grdo vreme. Če so čebele nenavadno hude in se zaganjajo brez povoda v vsacega, ki gre mimo, tedaj bode viharno.

Murni. Že davno se je opazilo, da se cvrčanje murnovo ravna po gorkoti zraka. Angličanka mis Bruk je prva natančno opazovala in se prepričala, da muren pri 60° F. (15.6° C) zacvrči v minuti 72krat. Za vsako daljšo stopinjo po Fahrenheitu (1° F = 0.6° C) zacvrči muren po 4krat več, za vsako stopinjo manj pa po 4krat manj. Opazovala je cvrčanje murnov 12 nočij in vselej se je toplota, ki jo je določila po cvrčanju murnov, popolnoma vjemalo s toploto, ki jo je kazal termometer.

Kmetijske raznoterosti.

Avstrijski kmetijski shod bode jeseni na Dunaji. Skliče ga na željo dunajske kmetijske družbe, kmetijsko ministertvo. Na tem shodu se bode razgovarjalo o nameravani reformi zemljiškega davka, o reformi kmetijske statistike in napravi zveze avstrijskih poljedelcev. Stalni odbor bode imel dne 25. julija sejo, da se določi dan, kdaj bode ta shod.

Prepoved izvažanja krme. Mej avstrijsko in ogersko vlado se vrše pogajanja, da bi se prepovedalo izvažanje krme iz našega cesarstva, ker jo bode letos v mnogih krajih zelo primanjkovalo.

Tvrdba Kathreiner izdeluje znano sladno kavo, ki je vedno bolj priljubljena in jako zdrava. Priporočajo jo zdravniki. Dosedaj so se navadni kavi privedale razne stvari, ki nimajo nobene hranilne vrednosti in so celo zdravju škodljive. Sedaj

se bode pa namesto teh stvari primešavala sladna kava, ki je jako redilna. To kavo priporočajo zdravniki bolnim na želodci, katerim se posebno priporoča z dolačkom ne premastnega mleka. Ta kava jako pospešuje prebavljenje. Dajati se ji vsekako mora prednost pred živce razdražujočim čajem. Ta kava se je poslednji čas tako popravila, da se lahko pripravlja kot navadna kava ali navadni kavi primešana, da je bolj zdrava. Ta zdravi pridelek je priporočati vsaki rodbini. Samo gledati je treba na tvrdko, da se dobi zares pravo blago.

Poučni in zabavni del.

Potopisne črte.

Iz Ljubljane v Ljubljano.

Spisuje Jos. Levičnik.

(Dalje.)

Da se pa povrnem zopet k popisu Karlovca nazaj, povem, da je bil on določen o vtemeljenji slunjskega graničarskega polka l. 1753. kot njegov glavni stan (Stabsort), kar je dalo mestu in trdnjavi nekako novo odliko, odprlo nove vire prihodkov, pomnožilo število vojaških dostojanstvenikov in pospeševalo v obče njegov razvoj. Leta 1777. pa je visokoslavna cesarica Marija Terezija povzdignila še Karlovec v čast kraljevega svobodnega mesta (königliche Freistadt). Vsled tega se je on sicer pričel razcvitati kot trgovsko mesto, kot trdnjava pa vendar nekako giniti. Vendar pa je v turški vojski leta 1788—1791. kot glavno zakladišče vojskeinega orodja še zelo dobro služil c. kr. armadi.

Zelo enako o tem času skrbelo se je od strani visoke vlade za razvitek Karlovca kot trgovsko mesto tudi s tem, da ste se na državne stroške gradile od tod dve cesti: Jožefinska do Senja, in Karolinska preko Kraljevice (Portoré) in Bakara (Buccari) do Reke. S tem se je zvezal tedaj Karlovec po dveh straneh z morjem in daljnim svetom. Pa to še ni bilo vse. V letih 1801—1809 zgradila se je po vodstvu generala Vukosovič-a nova, 131 kilometrov dolga in 8 metrov široka takozvana Lujizina cesta iz Karlovca naravnost v Reko. Ta preumetno zgrajena gorska cesta je pač najlepša, kar sem jih videl jaz v mojem življenji. Pospne se v izpeljavi zelo visoko, in znaša njeno najvišje mesto Ravnopolje (med Jelenjem in mrzlovodico) 825 metrov nad morskou planoto. Pri vsem tem pa, da prestopa mnogo višin, je tako umetno speljana, da ni nikjer treba vložiti takozvane coklje pod vozna kolesa. Škoda, da je ta general prezgodaj umrl. Moj pokojni stric pravili so mi o moji prvi vožnji ž njimi v Karlovec, da je ta general nameraval potegniti to cesto od Netretiča (Modrušpotoka) noter do kranjske meje pri Metliki. Prišel je bil v resnici tudi že s tem delom, pa le v nekoliko ožji meri. Kdor potuje iz Metlike v Karlovec, lahko vidi, na katerem mestu ravno je nemila smrt ustavila umetnemu generalu njegovo nameravano delo.

Leta 1809. je bilo za Avstrijo silno žalostno in osodepolno. Vsled nesrečne bitve pri Wagramu je na podlagi dunajske mirovne pogodbe z dne 14. oktobra

1809. izgubila ona zelo veliko zemlje. Graničarska odredka karlovškega in banalskega (tedaj 6 regimentov), zraven pa še civilno Hrvatsko med Savo in Kolpo dobila je bila s tem Francija v svojo oblast. Vse to ozemlje pridružil je Napoleon I. po njem ustanovljenemu „Ilirskemu kraljestvu“. In tako je padel tudi Karlovec pod Francoza. Vse to mu je ostalo v lasti do l. 1813, ko si je Avstrija te pokrajine nazaj pribojevala.

Po takozvanih „hndih letih“ pričeli so se bili za Karlovec zopet srečni časi, morebiti najsrečnejši njegovega obstanka, kar je trajalo n. pr. do l. 1848. Reči se sme, da takrat je bil blagoslov božji v vsej popolnosti razlit čez Hrvatsko. Sledile so dobre letine, polja in vinogradi rodili so bogato, pri tem pa je ljudstvo poznalo malo potrebščin. In zlasti Karlovec je bil takrat posebno oblagodarjen; kajti ni bil le kot osredok tolikega prirodnega blagostanja, ampak imel je tudi še druge bogate vire na razpolaganje. Za njegove žitne trgovce dovaževalo se je iz Banata in Slavonije po Savi do Siseka, naprej gori pa po Kolpi v takozvanih „tombasih“ (dolgih pokritih ladijah) od sile žita, tako, da je bila okrog kolpskega mosta in naprej gori ob desnem obrežju Dobovca res prava ladjestaja kakor pri kakem primorskem mestu. Na tisoče vreč (žakljev) raznovrstnega žita znosili so težaki po strmem obrežju iz tombasov v skladišča ob Kolpi, odkoder se je razpečalo po vsej zgornji Granici, po civilni Hrvatski proti Primorju; pa tudi vsa naša kranjsko-dolenjska stran dobivala je od tam žito, tako da se je Karlovec za vse navedene pokrajine smel imenovati prava žitnica. Pa tudi hrastovih dog pripeljalo se je iz slavonskih in banatskih šum (gozdov) po zgoraj omenjenem vodnem potu (po Savi in Kolpi) neštevilne sile do Karlovca, odkoder so se potem na kolih razpeljavale proti morju. Dan na dan prihajali so iz Granice, Primorja in Kranjske vozniki, ki so se vračevali zopet z težko naloženimi vozovi raznovrstne robe iz Karlovca na vse strani. Leta 1848. pa je hipoma provzročilo velik prevrat. Tlaka in desetina ste bili sicer odpravljene, namesto nju pa je prišlo v deželo, kakor je zapisal neki Zagrebčan: „Tlačenje po ptuji birokraciji (uradništvu), poprej nikdar poznani davki, in vsiljevanje ptujega jezika (nemščine) v urade in šole“. Prvo in zadnje je trajalo kakih 10 let; teži davkov pa nosi še, kakor pri nas, tudi Hrvatska. Ko so bila pa v teku let še zgrajene železnice: Sisek-Zagreb - Zidani most - Trst - Reka, so zlasti ogrske železnice s svojimi nizkimi voznimi cenami potegnile ves promet na-se, vodena cesta po Kolpi med Siskom in Karlovcem je prejenjala popolnoma, kar mu je pa tudi spodrezalo žilo življenja kot trgovsko mesto. —

(Dalje sledi.)

Poučni in zabavni drobiž.

Danijel Colladon. Dne 30 minolega mesca je v Genfu umrl sloveči fizik Daniel Colladon v 92. letu. Več let bil je profesor na centralni šoli v Parizu.

F. C. Kiär, slavni zdravnik in nerveški pisatelj umrl je te dni v Kristijaniji. Imel je 58 let.

Henrik René' Albert Guy de Maupassant umrl je dne 6. t. m. v Passyji v bolnici za bolne na živcih. Pokojnik je bil znan francoski pesnik in pisatelj novejših naturalistične smeri. Posebno je znan po svojih humorističnih črticah in kratkih novelah. Spisal je pa tudi nekaj večjih del. Rodil se je bil dne 5 avgusta 1850 leta na gradu Miromesnil v Normandiji

Prepeljanje kosti poljskega pesnika Slowackega. Od prevažanja kosti Lenakowiczewih je ostalo 3397 glj. Ta znesek se misli porabiti v to, da se kosti družega slovečega poljskega pesnika Slowackega prepelja iz tujine v domovino.

Ruska velika mesta. V Rusiji je 19 mest, ki imajo nad 100 tisoč prebivalcev in sicer: Peterburg 1.003.000, Moskva 808.000, Varšava 505.000, Odesa 343.000, Kijev 202.000, Riga 195.000, Harkov 188.000, Saratov 165.000, Lodz 150.000, Kazanj 135.000, Kišenev 130.000, Taškent 124.000, Vilna 120.000, Tiflis 105.000, Baku 104.000, Samara 103.000, Rostov ob Donu 102.000, Berdričov 101.000, Nikolajev 101.000

Slovanska knjižnica. Oktobra meseca začne v Gorici izhajati vsacih 14 dnij v zvezkih po 4 tiskane pole v mali osmerki Slovanska knjižnica. Prinašala bode po vzgledu podobnih podjetij pri družih slovanskih narodih prevode leposlovnih del iz raznih slovanskih jezikov. Za prevode bode skrbelo več mladih marljivih močij, ki mnogo obdajo. Tri povesti so že pripravljene za tisek. Natančnejši poziv priobči se pozneje. Letna naročnina bode znašala 2 glj. 60 kr ali 10 kr. za snopič. Posamični snopiči se bodo prodajali pa dražje. Pričakovati je, da bodo našla mnogo naročnikov, posebno ker nimamo obilo leposlovnega berila. Želeti je pa, da dela boljših slovanskih pisateljev spodrinejo pri nas nemške romane večkrat jako dvomljive vrednosti. Za dela slovanskih pisateljev zanimajo se zadnji čas celo Nemci in se dobe zlasti dela slavnega ruskega romanopisca Leva Tolskega že celo v raznih prevodih in izlajah Slovanska knjižnica bode tudi povzdigovalo narodno zavest, kar bode nas seznanjala z deli velicah slovanskih duhov. Naročnina naj se pošilja uredništvu „Soče“ v Gorici.

Novice.

— **Krst v cesarski hiši.** V nedeljo je bil v Pulju kišen novorojeni sin nadvojvode Karola Štefana. Krstil je škof poreški dr. Flapp. Krstni boter je bil kot zastopnik sv. Očeta nadvojvoda Albrecht Salvator. Novorojenec je dobil imena Lev, Karl, Marija, Ciril in Metod.

— **Odlikovanje.** Cesar je odlikoval načelnika kranjskega okrajnega cestnega odbora gosp. Jožefa Kržiča iz Trboj z zlatim zaslužnim križcem s krono.

— **Osobna vest.** Č. g. Janez Hladnik farni upravitelj v Rovtah nad Logatcem premeščen je za farnega vikarja v Črni vrh nad Idrijo.

— **Laskavo zahvalo** poslal je dež predsednik v p. prebl. gosp. baron Andrej Winkler „Matici Slovenski“, ker ga je imenovala častnim članom in mu izročila dotično diplomo.

— **Slavnost blagoslovljenja brizgalne** novoustanovljenega gasilnega društva v Delu pri Ljubljani se bode vršila v nedeljo dne 23. t. m.

— **Štipendije za učiteljski tečaj za deška ročna dela** na Dunaji so dobili in sicer 1. od vsl. deželnega odbora: gg. Rozman Florijan s Kiškega, Schober Ivan s Koprivnika, Hrovat Rudolf iz Orehka, Črnagoj Frančišek s Šmartnega, Repič Peter z Unca; 2. od sl. kranjske hranilnice: gg. Ivanec Frančišek iz Leskovca, Nagu Feliks iz Leskovca, Piš Rudolf

še omeniti, da so češke komercialne železnice bušteradska, češka zapadna in c. kr. državne železnice določile najnižjo tarifo 4 gld. in da je južna železnica dovolila postavko 0.1 kr. od 100 kilogramov in kilometra le za tako dolgo, da ni petdesetodstotni dopust od normalne tarife višji, potem se bode dovoljeval le petdesetodstotni popust. Tudi niso vse železnice za jednako dolgo znižale tarifov. Nekatere so jo znižale do konca t. m., druge do konca septembra, nekatere pa do konca oktobra. Da se pa dovoli to ponižanje, mora se prinesiti kumulativni naročni list, katerega mora izpolniti občina, v katero se krmo naroča in potrditi dotično okrajno glavarstvo. To ponižanje ima namreč namreč le namen pomoči, da morejo kraji, v katerih je pomanjkanje krme, dobiti jo iz krajev, v katerih ni takega pomanjkanja. Ponižanje se vrši potom povračila in se torej mora vznemu listu pridejati naročni list.

Poučni in zabavni del.

Potopisne črte.

Iz Ljubljane v Ljubljano.

Spisuje Jos. Levičnik.

(Dalje.)

Sledimo še dalje propadu Karlovca! —

Leta 1873. prenehala ali razdrta je bila vojaška Granica, ne vem dobro, ali vsi regimenti hkrati, ali le posamezni. Toliko mi je znano, da je slunjski regiment bil razdrt imenovanega leta; Karlovec je tedaj prenehal biti njegov glavni stan (Stabsort), kar mu je bilo pač na več strani v škodo. Kar je regimentu pripadalo eraričnih poslopij v Karlovcu, porabila so se v druge vojaške namene; kar pa jih je bilo po Granici, (in teh ni bilo malo), prepustila jih je uprava nekoliko občinam v last deloma zastonj, deloma pa proti zmerni odškodnini; nekaj pa jih je prodala tudi v privatne roke. Da ni stržila za to velikanskih svot, navedem v dokaz, da je bila historično znamenita graščina Cetin (nekdanja tvdnjava) prodana za nekako 1500 gld.

Kar zadeva odpravo Granice, naj navedem, ker sem ravno pri reči, še to, da so pogajanja za to trajala dolga leta. Zlasti veliko si je za to prizadeval neki dr. Ignacij Brlić († l. 1892.), ki je bil (kakor je pisal „Slovenec“ l. 1892. št. 87.) za časa njegovega življenja eden najbolj zaslužnih mož hrvaškega naroda in je deloval skoro od preroda hrvaškega političnega življenja neumorno, pa tudi neustrašeno za svoj rod. Še več pa se je za to trudil njegov brat Andr. Torkvat, ki je bil posebno leta 1848. kot eden najvernejših privrženecv bana Jelačića. On bil je že leta 1861. odpeljal v tej zadevi veliko deputacijo krajišnikov pred samega cesarja na Dunaj. Dr. Ign. Brlić pa je bil (menda l. 1870.) z velikim domoljubom Matijo Ivičem peljal zopet iz enacega namena veliko deputacijo pred presvitlega cesarja v Reko, kjer se je vladar ravno takrat nahajal.

(Mislim, da se prav spominjam, da je za odpravo Granice govoril o nekej priliki toplo besedo tudi celo naš rajni dr. Lovro Toman.)

Da je z vpeljavo splošne vojaške dolžnosti v Avstriji postala Granica po eni strani res nekako odveč, bi človek mislil. Ne hoteli bi pa vendar dvakrat reči, da bi pri vsem tem višja vojaška uprava tega še z časom ne obžalovala. Avstrija ima pač res svoj stalni utrjevalni vojaški tabor v Bruku ob Litavi, a to je naprava le v malem. Vojaška granica pa se je vsa smela nazivati ogromni vtrjeni tabor, in koliko je ona dala za časa sile izvežbanega moštva, vemo oni, ki pomnimo leto 1848 in 1849. Eno pa se temu nasproti mora vendar le vzeti v poštev, namreč: Kulturnemu razvoju vojaška uprava Granice, (kakor sem že enkrat posredno omenil, da so vsa domača in gospodarstvena opravila morale zvrševati le ženske in otroci), nikakor ni ugajala, in to je bil gotovo tudi eden glavnih nagibov, da se je odpravila.

Leta 1874. je pa Karlovec prenehal biti še trdnjava, kar mu tudi nikakor ni bilo v materialno korist. Trdnjavski poveljnik mu je bil navadno kak general, ki je, kakor se samo po sebi ume, imel pod svojim poveljstvom več podrejenega častništva, in tudi moštva za utrdbe (Fortifikationsmannschaft). Posadka je bila primeroma zelo velika, ker je imela poleg slunjskega polkovega poveljništva še najmanj po en celi regiment pehote, zraven pa tu in v bližnji okolici po tri baterije topništva kot garnizijo. Baterije so baje še vedno tu in v okolici nastanjene; tudi pehote je še vedno precej, kar po moči zravna materialne zgube Karlovca. Nekoliko je odškodovano mesto tudi s tem, da se nahaja (menda od leta 1880.) tu tudi kadetska šola, ki ima za poveljnika majorja, 11 častnikov kot učitelje, kakih 20 mož za postrežbo in okoli 135 gojencev. Vendar pa pri vsem tem vlada po mestu nekaka otožna, dolgočasna praznota in tihota, po ulicah je videti o navadnih dneh le malo ljudij, kakor bi bila večina prebivalstva izmrla. Mnogo škoduje Karlovcu tudi to, ker je sosedni Ogulin postal sedež deželnega sodišča (Gerichtshof) in zraven še mnogih drugih oblastnij, (o čimur hočem nekoliko več govoriti, ko me moj pot pripelje mimo imenovanega kraja.) Svet se pa klanja še dandanes navadi, kakor jo je nekaj imel, in ta je: kjer se nastani več odličnega prebivalstva, tišče tudi še drugi za njim. In tako Ogulin narašča, ubogi Karlovec pa propada. (Dalje sledi.)

Poučni in zabavni drobiž.

E. E. Barnard. O življenji E. E. Barnarda, kateri je zasledil peto Jupitrovo luno in katerega je vsled tega Vanderbiltovo vseučilišče v Nashvillu imenovalo častnim doktorjem, poročajo časopisi nekatere zanimive podrobnosti. Kot neučen deček je našel posla v fotografski galeriji. Po dnevu je bil pri delu, po noči je pa po navadi splezal na streho in z daljegledom opazoval nebo. Kmalu potem je bil dijak na Vanderbiltovem vseučilišču, kjer se je bavil z zvezdoznanstvom praktično in teoretično, kajti dovolili so mu zahajati na zvezdarno. Tukaj je zasledil več kometov in je vsled tega njegovo ime znano postalo. Poklicali so ga v Lickovo zvezdarno, kjer je izvršil mnogo jako važnih zvezdoznanskih preiskovanj in mej

Kmetijske raznoterosti.

Vrednost gozda. Iz gozda puhti po noči gorkejši zrak v nezaraščeno zemljo, ker črna prst v gozdu dalje vzdržuje gorkoto. Tako gozd pomaga, da jeseni ni prezgodaj slana. Po dnevu v gozdu izhlapeva mnogo vodne pare in se vsled tega zrak ohlaja. Hladnejši zrak se na vse strani širi iz gozda in mnogo pripomore, da ni prehude vročine. Gozd nase vleče slano in meglo in jo zgošča, ter tako pomore, da gre dež. V gozdnih krajih torej nimajo hude suše. Gozdi so dobro varstvo proti velikim viharjem in branijo, da ob hudih nalivih zemlja ne odnese prsti z gora. Gozdi odvrtačajo povodnji. V gozdu ostane ob dežji mnogo vode po listju in ne steče naravnost dalje. Zaradi tega pa iz gozda ne pridero po plohi hitro vode, ki bi razdirale. Iz gozda se voda bolj polagoma odteka. Iz povedanega je vidno, da imamo od gozda poleg neposrednih tudi jako mnogo posrednih koristij. Zato pa, Slovenci, varujte svoje gozde.

Saje — dober gnoj. Stroške za čistenje dimnikov lahko nekoliko s tem pokrijemo, da rabimo saje za gnoj. V več krajih pa saje vsled nevednosti vržejo v kako zakotje mej kamenje ali sipino, da potem tukaj prav dobro vspeva plevel, kar je za kmetovalca še škodljivo, ker se plevelovo seme potem še drugod zatrosi. Pametni kmetovalci pa porabijo saje za gnoj. Vsake saje pa niso jednake gnojilne vrednosti, ki se ravna potem, koliko imajo saje v sebi amonijakaličnega dušeca. Saje pa ne dajo precej svoje gnojilne moči iz sebe. Po letu se to zgodi hitreje, po zimi kasneje. Najbolje je, če saje že jeseni ali po zimi spravimo na njivo ali pa na vrt. Saje so posebno dober gnoj za salato, spinačo, zelje, čebulo in sadno drevje. Če se s sajami gnoji, se tudi razni mrčesi manj plodé. Tudi tratine se opomorejo če se po zimi malo potresejo s sajami, dobro je pa, če se za sajami potrese še malo komposta. Saje so pa tudi dober gnoj za rastline v loncih, ki po sajah jako dobro uspevajo.

Poučni in zabavni del.

Potopisne črte.

Iz Ljubljane v Ljubljano.

Spisuje Jos. Levičnik.

(Dalje.)

Predno se poslovim od Karlovca, naj še povem, da se blizu njega razliva v Kolpo reka Korana. Mesto stoji na nju sotočji (Delta) v lepi in prijazni ravnini. Korani pripisujejo nekateri veliko zdravilno moč zoper trganje (revmatizem), ako se v njej koplje. Koliko je resnice na tem, ne vem. Stvar naj bi strokovnjaki preiskali. Morda bi se s tem naklonil Karlovcu novi vir dohodkov. Lega mesta in okolice je, kakor sem že zgoraj omenil, jako prijetna. Proti nekdanji Granici dvigujejo se nizki griči; nasprotna stran proti Jaski in Zagrebu pa je sama neizmerna ravnina. Njej k levi dvigujejo se v daljavi kranjsko-hrvatski Gorjanci, kar daje, eno k drugemu vzeto, mestu in okolici zelo romantičen obraz.

Proti 12. uri sem bil od mojih gostoljubnih znancev še enkrat prav dobro pogostovan, in poslednjič od njih med prijetnimi pogovori spremljan proti železnici. Vlak

od Zagreba še ni bil prisopihal, toraj bi bil imel čas in priliko ogledati si kolodvor, ko bi bilo sploh na njem kaj posebnega videti. A reven je, do konca reven. Madžari bi zgradili novega, ko bi jim mesto, čujte! pridalo v to svrhu malo svotico: — štiristotisoč gld. (Tako je poročal nekdo v „Slov.“ št. 79. t. 1.) Ubogi Karlovec, mislil sem si sam pri sebi, prebravši to notico: kje boš dobil tako ogrgmno svoto, — ali se boš v sužnost prodal, da jo zmoreš! Ob vse si tako rekoč, zdaj pa če hočeš kaj imeti, plačaj! ogromno plačaj!

Ko je poslednjič pridrdral vlak, pomudil se je še precej dolgo. Menda popotniki ondi obedujejo. Ravno prav, mislil sem si; bom med tem pregledal vozove, kje bi se dalo bolj složno voziti. A povsod je bilo vozečih se vse polno natlačeno, sprevodnika pa nikjer nobenega. Gotovo so si poiskali tudi ti svoj „ručak“ (obed). Ko poslednjič vgladam enega, in ga uljudno prosim, naj bi mi odkazal vagon, v katerem se ne kadi tobak, mi mrzlo reče: „Tega na tej progi nimamo.“ Dvomil sem je li to res ali ne, in pospel se v prvi bližnji vagon. K sreči ni bil zadržan. Nahajal se je v njem mlad gosp. duhovnik iz daljne Nemčije, ki je potoval preko Reke v Rim, da nadaljuje ondi svoje študije; poleg njega je bil tudi nek priprost, a prijazen domačin, ki se je imel voziti nekoliko postaj daleč. Tovaršija obeh mi je bila po volji. —

VII. Iz Karlovca preko Ogulina v Kranjsko Osilnico.

Ko se je jel pomikati vlak naprej, prevozili smo zdajci globoko strugo reke Kolpe, in koj zatem prestrigli tudi Luizno cesto, katero tu po obeh straneh opasuje do bližnjega predkraja Dubovca proti desnej gori koščato zaraščeni drevored. Farna cerkev imenovanega predkraja, (ki je bil nekdanj plemiško mesto), stoji na strmem homcu koj za njim, tik zraven pa je še dobro ohranjena razvalina starega dubovškega grada, ki je bil pozidan brž ko ne že v XIII. stoletji. Pripadal je takrat v zgodovini Hrvatske, obče znani, imoviti in sloveči rodbini Frankopanov, pozneje pa Zrinji-jev. Leta 1582. dobila je bila to posestvo v last država, od katere jo je kupil leta 1837. pokojni avstrijski maršal grof Laval Nungent, dobro znan iz vojsk Avstrije z Napoleonom I. (O neki drugi priliki ogledal sem si bil omenjeno razvalino prav od blizu. Razun starih začrnelih zidin ni bilo videti vendar nič posebnega, pač pa je razgled od tam na Karlovec in celo širno okolico jako zanimiv.) Še bolj pa, kakor na dubovsko farno cerkev in razvalino, oziralo se je ta dan moje oko z žalnim čutom na karlovško grobišče, ki je videti k desni roki iz železnice in se razprostira neposredno v podnožji griča, na katerem stojite ravno navedeni zgradbi. Želel sem sicer zelo, obiskati o tej moji navzočnosti v Karlovcu tudi njegov mirodvor, ker Bog zna, pridem li še kedaj tja. Pa zaradi pičlo mi odmerjenega časa to ni bilo mogoče. Odposlal sem toraj le v urnej mimovožnji iz daljave koščicam mnogih mojih ljubih rajnih, ki ondi čakajo vstajenja, srčno-mili vzdih in voščilo: naj bi poči-

vale v sladkem miru! — Koj naprej prestopili smo tudi Jozefinsko državno cesto, v polokrogu obvozili Karlovec, in zdajci se peljali mimo Rakovca. Na daljni vožnji prestopili smo vodo Mrežnico, ki se blizu tam razliva v Korano, in le grede zdrčali tudi mimo vasij Turanj. K levi na griču stoji obširno, graščini enako poslopje, katerega je sezidal že l. 1584. Tomaž Erdödy in ga nazval Krizanić-Turanj. Zadnje ime je ostalo vasi in tudi poslopju do danes. Omenjena zgradba (Turanj) je bila pač duševna zibelka neštevilnim junakom in voditeljem avstrijske vojne. Že za časa francoske okupacije (t. j. njihovega vsiljenega gospodstva čez naše dežele) vtemeljil je bil francoski maršal Marmont v tem gradu, ali vsaj gradu slični zgradbi vstav za kadete. Hrvaški, zlasti graničarski mladeniči šolali so se ondi po eno leto, in bil je to zanje nekaki pripravljalni tečaj za vojaške vede in francoščino. Čez leto dni so se odposlali bolj nadarjeni v višje oficirsko odgojevališče „La Fléche“ na Francosko*), ostale pa so vvrstili kot podčastnike v francosko vojsko, da bi tudi tam kmalu avanzirali za oficirje. — Po odhodu Francozov je tudi generalno poveljništvo (General Comando) hrvatsko-slavonske vojaške granice vravnala na Turjanju kadetski vstav (Kadettenschule), v katerem se je odgojilo Bog zna koliko junakov in poveljnikov naše avstrijske vojne. Le škoda, da se je (— vsaj soditi se sme tako —) hrvatska zgodovina premalo zanimala za njihova imena, in ne objavila jih svetu. Le eno ime nekdanjih turanjskih gojencev znano je, ki je v komaj preteklih letih slovelo v obče in to je bil Mihael Lattas, ki se je ondi šolal tri leta. Pozneje postal je bil kadet (Kaiserkadet) pri ogulinskih graničarjih, pa zaradi nekega neznatnega prestopka in bojazni pred kaznijo pobegnul je bil v Bosno, odpadel od kristijanske vere, postal mahomedanec, vstopil v turško vojno in v malih letih postal eden najbolj slovečih turških generalov in vojskovodij; poslednjič pa celo poljni maršal. Svet ga je poznal pod imenom Omer-paša. —

Turanj služi še sedaj karlovški posadki v vojaške namene. — (Dalje sledi.)

Poučni in zabavni drobiž.

Kneza Nikola črnogorskega so povodom slavnosti štiristoletnice prve tiskarne v Crnigori imenovala za častnega doktorja vseučilišča v Peterburgu, Kazanu, Oksfordu in Parizu.

Miha Jerkovič. Dne 12. t. m. je umrl profesor varaždinske gimnazije Miha Jerkovič. Pokojnik je bil izvrsten učitelj in hrvatski pisatelj. Priobčil je več razprav iz botanike.

Socijalna znanost. Akademija občnokoristnih znanostij v Nemčiji je bila razpisala darilo za najboljšo delo o tem, kaj se more storiti za povzdigo prav poljudne izobraženosti

*) Glej mojo iz hrvaščine preloženo novelo »Slava in lju-bezen«, Novice l. 1863., str. 38. — Tu pa naj zraven dostavim še to le: Moj rajni nepozabni oče so mi pravil, da so videli o neki njih navzočnosti v Karlovcu, ko je bil ravno dospel en transport teh mladih oficirjev iz vstava »La Fléche« zopet v domovino. Niso mogli dopovedati, kako zali, čvrsti in izobraženi junaki da so bili. Vse jih je baje občudovalo. Pis.

mej delavci. Došlo jej je 84 del. Darilo je dobil dr. bogoslovja Friderik Hummel v Schweigernu na Virtemberškem. — Belgijski zdravnik dr. Guivard v Gentu je bil razpisal premijo 10.000 frankov za najboljšo delo, o tem, kako bi se dala povzdigniti blaginja delavcev. Premijo je dobil znani ustanovitelj šolskih društev zmernostij šolski nadzornik T. Robyns.

Spomenik Petru Preradoviču. Hrvaški kipar Rendič je že skoro popolnoma dogotovil spomenik pokojnemu hrvaškemu pesniku generalu Petru Preradoviču. Ta spomenik je dal na lastne stroške napraviti dr. S. pl. Miletić.

Novice.

— **Osobne vesti.** Polkovnik domačega pešpolka baron Kuhn št. 17, g. Ferdinand vitez Gariboldi, dobil je povodom upokojenja naslov in značaj generalmajorja ad honores in red železne krone tretje vrste. — Profesor veronauka na mali gimnaziji v Ljubljani, č. g. Tomo Zupan, vodja v Alojzivišči in predsednik družbe sv. Cirila in Metoda, imenovan je profesorjem veronauka na veliki gimnaziji v Ljubljani.

— **Prevzvišeni biskup J. J. Strossmayer** podaril je društvu „Radogoj“ za zdaj svoto 600 gl. V prelepem pismu do društva pravi jugoslovanski mecen mej drugim, da odobrava in blagoslavlja novo društvo „Radogoj“, ki bode slovenski mladeži nova podpora, da si poleg sv. vere pridobi vse one pogoje, kateri vodijo do prave prosvete, prave svobode in pravega napredka. Slava jugoslovanskemu mecenu!

— **Pogreb gospoda Iv. Nep. Horaka,** pokazal je jasno kako simpatije in spoštovanje je pokojnik užival. Pred hišo žalosti zbralo se je vkrjub slabemu vremenu nebrojno občinstvo iz vseh slojev ljubljanskega prebivalstva, da spremijo pokojnika k večnemu počitku. Posebno dobro zastopan bil je obrtni stan, katerega neumorni pospešitelj je bil pokojnik vedno in mu postal še posebno velik dobrotnik s tem, da je ustanovil obrtno pomočno društvo. Na krsto pokojnikovo so mej drugimi položili krasne vence s trakovi: Obrtno društvo za Kranjsko, trgovska in obrtniška zbornica, ljubljansko mesto, obrtno pomočno društvo i. dr. Izmej društev so se korporativno z zastavami udeležili pogreba: „Ljublj. Sokol“, „Katoliško društvo rokodel. pomočnikov“ in pevsko društvo „Slavec“, ki je preskrbelo tudi petje. Velikega pogrebnege sprevoda so se mej drugimi odličnjaki udeležili dvorni svetnik Schemerl, deželni odborniki, župan Grasselli z mnogimi občinskimi svetovalci, predsednik trgovske in obrtniške zbornice g. Perdan z mnogimi svetovalci, odbor obrtnega društva kranjskega, načelnštvo obrtnega pomočnega društva i. dr. Možu poštenjaku in vrlemu rodoljubu, ki je svojedobno neustrašeno s pokojnim dr. Jan. Bleiweisom posebno ljubljanske meščane dramil k narodni zavesti, bodi mej nami častni spomin!

— **Vodnikova slavnost.** V nedeljo se je proslavljala na Koprivniku stoletnica župnije in ob jednem spomin Valentina Vodnika, ki je bil ondi prvi župnik. Po slovesni sveti maši je stopil na govorniški oder gosp. prof. Levec, ki je v temeljitem govoru slavil zasluge prvega novoslovenskega pesnika Valentina Vodnika. Zbrano je bilo posebno mnogo duhovščine, pa tudi svetnega razumništva. Videlo se je, da naš narod zna ceniti svojega Vodnika. Žal da smo se tudi pri tej priliki prepričali, da je pri nas svoboda samo na papirji.

— **Osnovni odbor društva za zidanje uradniških hiš** je imel te dni svojo prvo sejo, v kateri se je volil predsednikom gosp. c. kr. okrajni glavar marki Gozani in sta se razmotrivala vprašanja, če je tako društvo potrebno in bi se li realizovalo s financijelnega in tehničnega stališča. Po

in tako bogati in kmeta tirajo naravnost v pogubo. Zadruga, ako bi ne bil pristop k njim obvezen, bi ne mogle dosti pomagati kmetu, da bi dobil ceneje posojilo. K zadrugam, ki imajo nakupovati stroje in pospešiti kmetijstvo, bi pač pristopali bogati kmetje v zadruga, ki bi imele skrbeti, da kmetje dobe ceneje posojila, da zlasti konvertujejo sedanje dolgove, bi pa bogati kmetje ne pristopali, ker posojil sami ne potrebujejo, poroštvo bi jih pa vendar le zadelo.

Kakor se vidi, so liberalci dosegli vsaj za zdaj svoj namen. Vlada je, kakor se kaže, opustila svojo misel na osnovo obveznih zadrug. Za to pa tudi zbornica dotičnega zakona kmalu ne predloži. Pač pa vlada misli delati na to, da se osnujejo prostovoljne zadruga. Dolenjeavstrijski namestnik grof Kielmannseg, je že naročil okrajnim glavarstvom, da naj po svoji moči pospešujejo snovanje prostovoljnih zadrug po kmetih.

Pričakovati je, da bi tudi drugi deželni načelniki posnemali dolenje avstrijskega namestnika, vsaj so pač vsi dobili potrebno navodilo od vlade. Če tudi snovanje prostovoljnih zadrug povsem ne dosega svojega namena, ali vendar je tudi ž njimi kmetom nekoliko pomagano, zlasti bodo pripomogle, da se mej njimi oživi oni združni duh, ki je potreben, če se hoče kmetijski stan obdržati in razvijati o sedanjih težavnih časih. Posebno bi se dalo pri Slovencih veliko storiti v tem oziru. Naš narod ima precej smisla za take naprave, kar kaže že lep napredek naših posojilnic. V tem oziru smo Slovenci pred Nemci, če tudi se poslednji radi ponašajo s svojo veliko kulturo.

Po mnenji dolenjeavstrijskega namestnika naj bi se osnovalo v vsaki občini jedno kmetijsko društvo, katero bi potem pospeševalo snovanje zadrug. Po naših razmerah bi bilo pa najbolje, da se povsod osnujejo podružnice kmetijske družbe, katere bi pospeševale snovanje zadrug. Po Slovenskem se poslednji čas jako pridno snujejo take podružnice, in so že tudi mnogo storile za kmetijstvo. Kmetijska družba sama na vso moč dela na to, da se snujejo take podružnice. Splah moramo reči, da je poslednje desetletje zlasti na Kranjskem v tem oziru nastalo neko novo življenje. Kmetijska družba je razvila tako delovanje, kakor skoro nobena druga v Avstriji. Še več bode pa lahko storila, ako jo bodo močno podpirali vladni organi.

Veseli nas torej, da se je vlada jela bolj zanimati za kmetijski stan in misli pospeševati snovanje zadrug. Dolžnost kmetovalcev še bolj po zastopnikov narodovih v raznih zastopih je pa skrbeti za to, da se zadruga vedno lepše razvijajo in se jim širi delokrog, da s časom združijo ves naš kmetski stan. Dvomimo pa tudi ne, da bodo naši državni in deželni poslanci silili da, te zadruga postanejo obvezne.

Tudi bode treba gledati, da kmetijske zadruga ne bodo osamljene delovale, temveč, da bodo mej njimi napravile kake zveze. Skušnja nas uči, koliko z večjim vspehom delajo naše posojilnice, odkar se je osnovala zveza

slovenskih posojilnic. Posebno ni misliti, da bi se zavarovanja mogla lotiti jedna sama zadruga, pač bi bilo to mogoče, če se jih več združi v zvezo in si v ta namen pridobe spretnih močij. Če se ne osnujejo deželne zavarovalnice, bode vsekako treba gledati, da si združnim potom vredimo zavarovanje. Pa tudi družih večjih stvari se zadruga drugače ne bode moglo lotiti, da stopijo v zvezo.

Kmetijske raznoterosti.

Kako se odpravi mah na travnikih. Navozi naj se dobre prsti po zimi, kadar je mrzlo. Če pa nimaš prsti, je pa tudi dobro, če travnike posipaš s pepelom ali kajnitom.

Konjski gnoj je gorek in suh. Če svežega prepelješ na peščeno njivo, rastline na njej usahnejo. Dober je pa tak gnoj za mrzlo in težko ilovnato zemljo, katero segreje, da postane rodovitnejša. Če na suhe njive vozimo konjski gnoj, ga moramo vsekako jeseni, mokro njive pa ž njim lahko gnojimo tudi pomladi. Če nimamo njive s težko prstjo, za kakeršno ugaja konjski gnoj, ga pa moramo pomešati z drugim gnojem.

Poučni in zabavni del.

Potopisne črte.

Iz Ljubljane v Ljubljano.

Spisuje Jos. Levičnik.

(Dalje.)

Kmalu od Turanja naprej privozili smo na postajo Dugaresa, ki stoji nekoliko vzvišena nad planoto doline, kjer se razširja vas enacega imena ob vodi Mrežnici. Hrvatske seljanke so jako marljive in pridne. Še po poti grede nosijo šop prediva za glavno ruto, v rokah pa vretence (preslica), in predejo. Ta trud bi ubogim revicam menda rada odzela novodobna kultura, ker je pozidala v Dugaresi mehanično predilnico. Pravijo, da ima v tej tovarni sicer več sto rok dela, glavni dobiček pa se menda steka le v en žep, kakor je splah navada pri enakih podjetjih. — Na daljni vožnji je bila okolica en čas še prijazna, kmalu pa je postala samotna, iz tal pričelo je štrleti golo kamenje, ki je svedočilo, da smo tu privozili že v kraški svet. Le ena vas kazala se nam je še k levi, namreč Zvečaj ob vodi Mrežnici, potem pa smo kmalu dospeli na postajo Generalski stol. Ta kraj čul sem svoje dni prav pogosto imenovati v Karlovc; sedež je bil menda graničarske stotnije, in stoji ob Jožefinski cesti. Kar me je tu najbolj zanimalo, bil je gorski orjak Klek pri Ogulinu, ki se na tej postaji vprvič zagleda. (Visok je 1183 metrov nad morsko planoto.) Scer mi je on že stari znanec, kajti v dolgo preteklih letih sem mu mnogokrat gledal iz vrh Gorjancev v njegovo golo čelo; a na obliko njegovo, vidno od te strani, bil sem opozorjen že v Karlovc. Ne vem se spominjati, da bi bil o kaki taki gorski podobi že kedaj slišal, še manj pa je videl. Slično je vrhovje Kleka, od te strani gledano, na mrtvaški oder položenemu

mrtvecu. Kakor so namreč pri mrliču, (ako ga pogledamo od strani) odvdignjena glava, roki in nogi mimo ostalega trupla, tako so tudi vrh Kleka odvdignjeni trije posamezni vrhunci iz njegovega v drugem ravnega površja. Priprosti narod pa baje pravi v svoji domišljiji, da je to, — Klek namreč — grob kraljeviča Marke. —

Eno uro od te postaje oddaljene so toplice Lešče, ki imajo baje 36° gorkote po Celziju. Ako bi pa koga mikalo priti do Severina, ki je že ob kranjski meji pri Kolpi, dospel bi tudi lahko do tja odtod v kakih 3 urah. — Ne dalječ od te postaje mejila sta se tudi nekdanja slunjski in ogulinski graničarski regiment.

Daljna vožnja za potnika ni mikavna, marveč dolgočasna, samotna. Kultiviranega sveta je videti le malo, bivališč pa skoraj nič. Amerike-željni bi tudi tu dobili dovolj praznega sveta. —

Naslednja postaja bila nam je Tounj, ki je videti jako dolgočasen, a tudi siromašen kraj. Domačini ponujali so nam na prodaj — lešnike. Pač pičli zaslužek! Za to se pa priporočajo potnikom od tod tem bolj mikavni izleti: 1. v Plaški, t. j. velika vas, kjer stoluje karlovški pravoslavni vladika; — 2. v Slunj, ki slovi zarad jako zanimivih slapov — njih 13 — vode Slunjice; in 3. k Plitvičkim jezerom. Ta jezera ima pač moja malenkost že zdavnej „na piki“, drugo vprašanje pa je: jih bo li kedaj tudi videla. Zvedenci trdijo, da ona niso le samo prva in največja naravska krasota Hrvatske, ampak celo tudi ena najlepših in najbolj interesantnih posebnosti v Evropi, — da! nazivljejo jih celo naravno čudo sveta, kateremu ni najti sličnosti (enakosti). V podnožju gorovja Mala Kapela, v divjeromantičnem okrožju nahaja se v terasno vzdigajočem se stopnevanji eden nad drugim 13 jezer, 7 večjih in 6 manjših. Dvanajst jih je po 20 večjih in 10 manjših slapovih drugo z drugim sklenjenih. Odtok iz zadnjega jezera je h krati izvir reke Korane. Ako človek o takih naravnih čudih bere ali pripovedovati sliši, ni zameriti, da rodi kaj tacega skoraj nebrzdano vidaželjnost v duši občudovalcev naravnih lepotij. —

(Dalje sledi.)

Zgodovina fara ljubljanske škofije.

X. Zgodovina dobrovske fare pri Ljubljani.

Spisal **Anton Lesjak**. Založil **Jernej Babnik**. — Tiskali **J. Blaskovnikovi nasledniki** v Ljubljani.

Č. g. kapelan A. Lesjak, ki je obljubil še-le pred letom v svoji knjižici „Stara božja pot Marije Device na Dobrovi“, da poda v kratkem natančnejšo sliko vse dobrovske fare v njeni preteklosti in sedanosti, izpolnil je že to svojo obljubo s pričujočo lepo knjigo. Veliko truda in raziskavanja je trebalo pri sestavi te zgodovine, kar kaže zaznamek premnogih tiskanih virov in rokopisov; za knjigo pa je to najboljši dokaz verodostojnosti! — Pisatelj je razdelil 172 strani obsezajočo knjigo v XVI poglavij. V teh opisuje pred vsem, dobrovske fare zani-

mivo v prirodznanskem in zlasti skrbno v statističkem oziru; za tem nam slika versko in intelektualno stran Dobrovčanov, in pripoveduje povest bližnjih gradov in gradičev. V V. poglavji podaja črtico o Dobrovi, kot bivši podružnici šentvidske fare; v VI. pogl. pa beremo kako in zakaj se je l. 1723. ločila Dobrova od Št. Vida. Najobširnejši (53 strani) in najtemeljitejši je VII. oddelek, kjer čitamo vso predzgodovino in zgodovino farne cerkve in štirih podružnic. „Preobsežen se bo morebiti kateremu zdel ta oddelek. A pripomniti moram, da je knjiga namenjena tudi božjepotnikom in bi bila brez tega oddelka nepopolna“ — pravi pisatelj; mi pa menimo, da je baš v tem oddelku nakopičenih toliko prevažnih historičnih in kulturnih podatkov, da mu bodo zato hvaležni zlasti domači zgodovinarji. — Za poglavji o zidanih znamenjih v fari, v župnišči in cerkvenih posestvih beremo v XI. pogl. dalje in krajše življenjepise a) samostojnih duhovnih pastirjev, b) duhovnih pomočnikov in c) subsidijarijev. XIII. poglavje pa ima naslov: „Odlični Dobrovčani“, v čegar prvi polovici se slikajo život in zasluge — duhovnikov, v drugi pa — svetnih. Med temi, čitamo so sebnostno ljubeznjivostjo popisane vrline prezaslužnega deželnega glavarja kranjskega dr. Jožefa Poklukarja. — Priloge so pridejane sledeče: ustanovni dekret mil. g. knezo-škofa Viljema grofa de Lêslio z dne 8. jul. 1723. leta; pismo papeža Pija IX. z dne 6. avg. 1858. l. radi popolnih odpustkov med šmarnimi mašami in pismo sv. Očeta Leona XIII, z dne 26. avg. 1879. l., s katerim se popolni odpustki podaljšajo do nedelje slad. imena Marijinega. — Lično tiskana knjiga je vseskozi spisana skrbno in preiščljeno v priprostem jeziku ter okrašena s 4 fotografičnimi slikami g. dr. Fr. Lampeta. Gospodu pisatelju čestitamo! — Svojim čitateljem pa toplo priporočamo to knjigo v naročbo.

X. Y.

Poučni in zabavni drobiž.

Bolgarski časopisi. V Bolgariji izhajajo sledeči nepolitični listi: Veterinarna sbirka, mesečnik, Juridični časopis, Sbornik za narodne umotvore, nauke in književnost, Perijodično Spisanje, Svjet, Pedagogium, Dualma v Sofiji, Domači prijatelj, Celina, Juridečki pregled v Plovdivu, Trud v Trnovem, Iskra in Den v Šumnu, Učiteljski drugar, Izvor, Nova Svetljava v Slivnu in Sudbenu Biblioteku v Jomboli.

Novice.

— **Osobne vesti.** Praktični zdravnik gosp. dr. Anton Šifrer v Ribnici, imenovan je deželnim okrožnim zdravnikom za ribniški zdravstveni okraj — Namestnim učiteljem veronauka na tukajšnji spodnji gimnaziji imenovan je č. gosp. dr. Andrej Karlin, pomožnim katehetom na vadnici, pa č. g. stolni vikar Mat. Mrak. — Načelnikom postaje „Pod zelenim hribom“ dolenjske železnice imenovan je pristav c. kr. državnih železnic, g. Avgust Kobler. — Č. g. Janez Mesar, dež. posl. in župnik v Bohinjski Bistrici, je dobil župnijo Šmartno pri Kranji.

— **Odlikovanje.** Srebrni križec za zasluge je podelil

Pšenica za seme. Skušnje so pokazale, da pšenica, če jo posejemo, precej, ko jo omlatimo, ne kali v taki meri, kakor, če jo sejemo, ko je ž. bila v shrambi nekaj tednov. Pšenica v shrambi še bolj dozori in je potem zatorej boljša za setev.

Ajdove pleve se ne smejo prašičem dajati v preobilni meri, ker sicer prašiči zbolé. V zmerni meri in mej drugo pičo se pa lahko dajo ajdove pleve in ne škodujejo.

Kedaj se češnjam gnoji. Navadno češnjam ne gnoje, ali skušnje pa vendar kažejo, da se tudi pri češnjah splača gnojenje. Gnojiti se mora v zgodnji jeseni, dobro pa ni češnjam gnojiti po zimi.

Češplje ostanejo sveže več mesecev, ako jih obesiš v košarici v vodnjak tako, da so malo nad vodo

Poučni in zabavni del.

Potopisne črte.

Iz Ljubljane v Ljubljano.

Spisuje Jos. Levičnik.

(Dalje.)

Dohod do teh jezerov je bil nekdanj bolj težaven in — kakor se mi je v Karlovcu zatrjevalo, — zaradi osamljenosti nič kaj varen pred lopovi. Menda so novejši časi oboje to zboljšali. Prijatelji, — in to pravi in istiniti prijatelji — lepe a siromašne Hrvaške pa želijo tem krajem še dokaj več. Tako je n. pr. v št. 178. letošnjega „Slov.“ nasvetoval neki g. dopisnik jako dobro za te kraje grajenje novih železnic, in sicer progo iz Ogulina na Otočec, Brinje, Peručič, Gospič in Zrmanje, kjer bi se imela zjediniti z dalmatinskimi železnicami. Tako prišlo bi v nekdanjo Granico vendar nekaj prometa, življenja in zaslužka. Pa nasvetovana je bila v zgor navedeni številki „Slov.“ še druga proga, namreč: Senj-Bihač, ker bi se tako zvezalo hrvatsko Primorje z Bosno. Brali smo ondi doslovno: „Sedanja karlovško-reška železnica vodi ravno skozi najbolj puste in prazne kraje, tako da redko naseljenim prebivalcem prav malo koristi, kajti od Karlovca do Reke je večji del Kras, vse prazno in golo. Omenjeni železnici pa bi se dali izpeljati po krajih, ki bi mogli s časoma biti dobro obdelani, prav rodovitni.“ (To naj bi bila Amerika za naše ljudi, dostavi vnovič moja malenkost!) Dalje je pisal zgoraj navedeni gosp. dopisnik: „V teh oddelkih pa so tudi krasni gorski kraji, polni prirodnih krasot. Nahajajo se namreč tu svetovnovnana plitvička jezera (njih 13, ki se razlivajo eno v drugo). Svet je tam okoli že parceliran.“ — Gosp. pisavec je dalje prigovarjal premožnejšim Hrvatom, naj pokupijo sami vse parcele, da se ne vrinejo v ta kraj zopet tujci, ki nenasitno prežé po hrvaški zemlji, samo da morejo pozneje zapovedovati, ali se vsaj med Hrvati šopiriti, kakor je to zdaj n. pr. v Opatiji in kakor bo s časom v Cirkvenici, kjer si bodo Madžari osnovali kolonijo. Pač moder nasvet, katerega naj bi ne preslišali oni Hrvatje, katere je Bog blagoslovil s premoženjem. Žalne prikazni naše gorenjske strani v najnovejšem času naj bi jim bile v svarilen vzgled. —

Od postaje Tounj naprej je voznja še bolj dolgočasna, kakor poprej. Proga gre deloma po zelo pustem, z kamenjem nasejanem svetu, deloma pa je vrezana med zemljo in skalovjem (Einschnitte), in čudil sem se, s čim se ubogo ljudstvo po teh krajih živi. Reklo se mi je, da nekaj malega od poljedelstva, po večjem pa se pečá narod z rejo drobnice. Redka poslopja pa, ki so se vidila tu in tam, kazala so lice največje primitivnosti in uboštva. Bližnja postaja nam je bila Ogulin, kateri kraj leži v široki gorski dolini na gričnatem svetu skoraj tik Klekovega podnožja. Pogled na obširen trg je mikaven in vabljev, tim bolj, ker ni zelo oddaljen od progo. Da bi me bil „lukamatija“ hotel počakati le uro, pa jo bil prav gotovo šinil v trg, da si ga v naglici vsaj po večjem ogledam.

Zgodovina omenja Ogulina vprvič o pričetku XVI. stoletja, vendar gre misliti, da se je zidanje tukajšnega starega Frankopanskega grada pričelo že l. 1493. L. 1550 bival je tam neki Štefan Frankopan; — ker pa s svojimi bojnimi močmi ni bil kos navalom krvoločnih Turkov, prepustil je l. 1563 ta in tudi še več drugih svojih gradov v last kralju. Ogulinski grad z posadko vred vročen je bil na to kraljevemu kapitanu v varstvo in obrambo, in le naj bolj hrabrim in zanesljivim vojskovodjam je bilo to dostojanstvo zaupano. Zgodovina jih navede njih več po imenih. —

V l. 1622, 1623 in 1668 je zadobil Ogulin več predpravic. — L. 1746 postal je pod slavno cesarico Marijo Terezijo glavni stan ogulinskega graničarskega regimenta; šteli so ga vendar le bolj kot vojaško kolonijo. Glavni njegov razvoj pa se je pričel l. 1873, ko se je razdrla vojaška Granica, in se vpeljala civilna uprava. Ugodna lega njegova naredila ga je za sedež modruš-reške županije (Comitat); — tu je dalje deželno sodišče, ki nadvladuje 7 okrajev, (ves nekdanji slunjski in ogulinski graničarski regiment) in seže noter do Sušaka pri Reki. Zraven je tu še posebej okrajno sodišče, okrožna finančna direkcija, gozdni urad, z eno besedo: iz nekdanje vojniške je postal Ogulin uradniška kolonija, kjer deluje 150—200 raznovrstnih uradnikov. Poleg tega imajo tu katoliki in pravoslavni svoji fari, nova šola je prava monumentalna zgradba, kot vojaška posadka pa je nastanjen ondi še brambovski batalijon. Ni čudo toraj, da se je v teku malih let Ogulin vsled mnogih novih zidarjev ves spremenil, prenovil in omladil. Zraven so ga olepšali tudi še z drevoredi in nasadi, tako da je zdaj baje res prav ličen in prijazen kraj. Nazivljejo ga sicer še vedno le kot trg, šteje pa okoli 4200 prebivalcev. Omeniti morem tudi še rečice Dobra (domačini jo imenujejo Gjula), čez katero vodi lični železni most. Kakor se naše kranjsko-notranjske in dolenske vode v mnogih krajih izgube pod zemljo in hribovje, ter čez prej ali poslej zopel pritečejo iz podzemeljskih témin na beli dan (n. pr. Pivka - Unec - Ljubljana, Reka, Krka, Temenica itd.), tako se tudi tu rečica Dobra (Gjula) razliva ravno pod trgom v podnožju starega Frankopanskega grada,

(ki služi zdaj deželnemu sodišču kot jetnišnica), z močnim šumom v veliko skalnato podzemeljsko duplino (38 metrov pod vodno črto [niveau] trga), ter priteče še le čez 2 uri za hribom Krpelj pri Ponikvi zopet na dan.*) Iz vsega tega je razvidno, da se vidoželjnemu popotniku, ako ima čas, spleča popolnoma trud, ako se vsaj za kako uro zamore pomuditi v Ogulinu. Od tam se pride lahko v kakih 4 urah vrh Kleka, ki je do polovice poraščen z drevjem, naprej pa je skalnato-gol. Razgled raz njega je nek jako interesanten in zanimiv. — Žal, da meni ni dopuščal čas niti enega, niti drugega, ampak zadovoljiti sem se moral edino le s pogledom iz daljave.

(Dalje sledi.)

Poučni in zabavni drobiž.

Ljudožrci na Salomonskih otokih. Avstralijskih list „Sydney Mornings Herald“ piše, da se na Salomonskih otokih domači rodovi vedno bojujejo mej seboj. Vsi ti boji so pa jedino zaradi tega, da kakega nasprotnika vjamejo in pojedjo. Posebno pa preže po Evropeih. Meso belega človeka jim navadno silno diši. Evropec, ki ima kaj opraviti na teh otocih, mora biti oborožen od nog do glave, pa je vendar v nevarnosti, da ga pobijejo in požro. Ni dolgo tega, kar so domačini pojeli tri dečke neke italijanske ladije, ki so bili šli nekaj na suho.

Najbogatejše vseučilišče na Svetu je Stanfordsko vseučilišče v Kaliforniji katero je pred nekaterimi leti ustanovil pokojni senator Lelaud Stanford. To vseučilišče ima že 200 milijonov dolarjev kapitala, katera svota daje na leto 11 milijonov dolarjev dohodkov. S tolikim denarjem se pač lahko pospešuje znanost, ako se prav porablja.

Rusini na Ogorskem. Po zadnjem ljudskem popisovanju je bilo na Ogorskem 379.713 Rusinov, dočim jih je pred štiridesetimi leti bilo 347.000. V štiridesetih letih so se torej pomnožili samo za 32.713 duš. Drugače se množe Madjari. Leta 1851. jih je bilo 3.749.000, leta 1890. pa že 7.361.306. Seveda toliko Madjarov so našteali le vsled tega, da so šteli za Madjara vsakega Rusina, Slovaka, Srba, Rumuna in Nemca, če je znal nekaj madjarskih besed.

Spomenik flamanskemu pesniku. V Dendermondu so dne 27. avgusta postavili spomenik flamanskemu pesniku van Duyse-u. Slavnostni govor je imel belgijski minister javnih del de Bruyn. Govornik je naglašal, da bodo Flamanci vedno hvaležni velikemu pesniku, ki je učil, da je jezik luč za narod. Pesnik Duyse se je rodil leta 1804 v Dendermondu in je umrl leta 1859 v Genti. On je vzbudil Flamance k narodnemu življenju.

Koliko čebel tehta jeden kilogram? 7800 do 8400 čebel je treba za jeden kilogram, to je po tem, kakor so site. Roj, kateri tehta pet kilogramov, kakeršni so pa že redki, šteje torej kacic 39.000 čebel.

Kako daleč neso novodobni topovi? Krupp je izdelal top, kateri, če se pomeri 44 stopinj v visočino, nese 20.000 metrov daleč. Lok, katerega opiše kroglja je 6510 metrov visok. S tem topom se lahko ustrelji čez Montblank, ki je najvišja gora v Evropi, in se ni bati, da bi kroglja zadela ljudij na vrhu, kajti šla bi jim še 2700 metrov visoko nad glavami.

*) Dobroslične vode so v nekdanji Granici tudi še rečice: Lika, Gacka, Korenica, Mrežnica itd. Narod nazivlje jih »špiljarke«, ker se stekajo, kakor je bilo zgoraj navedeno, v podzemeljske špilje (preduhe) in pečine, pa si najdejo zopet izpod zemlje daljni odtok.

Pisalec.

Novice.

— **Število učencev na ljubljanskih srednjih šolah.** Na c. kr. višjo gimnazijo vpisalo se je letos 694 učencev, od teh v prvi razred 131 in sicer v slovenski oddelek 86, v nemški 45. — Na c. kr. nižjo gimnazijo vsprejelo se je 416 učencev in sicer od teh samo v prvi razred 172, za kateri razred se je dovolila še ena paralelka, tako da bo slovenska nižja gimnazija imela to šolsko leto tri paralelke za prvi razred. Kako bi bila potrebna gimnazija v Kranji, kažejo pač dovolj jasno te številke. — Na c. kr. višjo realko vpisali so se 403 učenci, najvišje število, katero je ljubljanska realka dosegla od svojega početka. — Na moškem oddelku učiteljišča oglasilo se je za izpit za vstop v prvi tečaj 40 kandidatov, na ženskem oddelku pa celo 121 kandidatinj, od katerih se jih bode pa moglo vsprejeti le 42.

— **Slovesna otvoritev železniške proge Ljubljana-Kočevje.** Vozni red slavnostnega vlaka dne 27. t. m. je nastopni: Ljubljana, južni kolodvor ob 7. uri 30 minut zjutraj, Ljubljana dol žel. 7. u. 43 m., Škofljica 8. u. 10 m., Šmarje-Sap 8. u. 32 m., Grosuplje 8. u. 47 m., Čušperk 9. u. 24 m., Dobropolje 9. u. 46 m., Velike Lašiče 10. u. 10 m., Ortnek 10 u. 41., Ribnica 11. u. 7 m., Kočevje ob 12. uri opoludne. Na postajah: Grosuplje, Dobropolje, Velike Lašiče in Ribnica ima vlak po 10 minut postanka, na ostalih postajah po 5 minut. Nazaj vozi vlak po nastopnem voznem redu: Kočevje ob 3. uri 30 minut popoldne, Ribnica 4. u. 15 m., Ortnek 4. u. 37 m., Velike Lašiče 5. u. 4 m., Dobropolje 5. u. 19 m., Čušperk 5. u. 41 m., Grosuplje 6. u. 9 m., Šmarje-Sap 6. u. 25 m., Škofljica 6. u. 44 m., Ljubljana dol. žel. 7. u. 8. m., Ljubljana juž. žel. 7. u. 22 m., Ljubljana drž. žel. 7. u. 30 m. zvečer. Nazajgrede vlak postane po 5 minut na kolodvorih: Ortnek, Dobropolje, Grosuplje in Ljubljana juž. žel., na ostalih kolodvorih pa postane le po 1 minuto. — V Kočevji delajo se v proslavo otvoritve železnice velike priprave. V predvečer bode v mestu mirozov in serenada, v jutro otvoritve pa budnica. Ob 12. uri bode slavnosten vsprejem z vlakim došlih gostov in zvečer slavnostna razsvetljava mesta. Tudi po ostalih krajih ob progi kakor v Ribnici, Vel. Lašičah in dr. delajo se priprave za primerno proslavitev za Dolenjsko prevažnega dne, kakor bo dan 27. t. m.

— **Šuklje pred svojimi volilci.** Minolo nedeljo je bil profesor g. Šuklje sklical shod volilcev v Metliko. Govoril je le o tem, kaj je potreba storiti, da se podaljša dolenjska železnica do Karlovca. Rekel je, da je stvar težavna in če bi roke križem držali, bi utegnili minoti morda še dvajset let, predno bi se zidala. Priporočal je, da pošljejo deputacijo v Kočevje, ko se otvori proga iz Ljubljane v Kočevje, da opozori trgovskega ministra na to stvar. Potem se bode treba obrniti do deželnega zbora, da dovoli potrebne novce, da se napravi načrt, kajti brez načrta ni nič. Po njegovem mnenju se je potegovati, da se pridobi država, da prevzame nekako jamstvo za to železnico, kakor se sedaj grade železnice v Galiciji in na Koroškem. Nekoliko bodo pa morali pač storiti tudi interesi sami. Ta železnica pa dobi pravi pomen še le, ako se podaljša do Karlovca. Temu se bi pač upirali Madjari. Poslanec pa misli, da bi se to dalo doseči, ako se tudi Hrvatje potegnejo za stvar. Zaradi tega pa on misli, da je potrebno stopiti v dogovor s Hrvati, katerim bi bila tudi ta železnica v korist. Posebno bi se povzdignil Karlovec. Za železnico Kočevje-Zdelnico-Reko on ni, ker bi škodovala glavni dolenjski progi iz Ljubljane v Novo Mesto. Ta proga bi koristila le madjarskemu pristanišču Reki, za to je on prepričan, da zanjo ne more biti tudi avstrijski trgovski minister. Poslanec je prepričan, da s skupnim delovanjem se bode dalo

da neposredni producenti nimajo posebne važnosti za Štirsko. Mi bi pač lahko rekli, da tudi za naše kranjske vinograde te trte ne bodo dosti primernejše. Kjer je zemlja laporasta ali apnena se lahko poskuša ž njimi.

Ker te trte napada strupena rosa, moramo jih močno škropiti z modro galico. Pred mrazom se pa morajo osipati s prstjo. Neposredni producenti pa tudi iz družega uzroka niso za naše kraje. Njih vino ne ugaja našemu okusu. Naše vino bode pa le tedaj moralo konkurirati, če se bodo odlikovalo z okusom, kakoršnega vinski trgovci zahtevajo.

V Banatu ali na Laškem obdelovanje vinogradov pol manj stane in zatorej mi ne moremo dajati vina ta kup kakor ti kraji. Zato pa naše vino ne sme biti tako, kakor je v teh krajih.

Zato je pa bodočnost naših vinogradov odvisna najbolj od onih plemen ameriških trt, ki so porabne za podlage našim domačim trtam. Za take podlage so le take trte, katerim trtna uš nič ne škoduje in tudi niso občutljive v neugodnih razmerah. Same dajo le redko in le malovreden plod. Zato se pa morajo cepiti z našimi domačimi trtami.

Pisatelj priporoča vse vrste riparije, potem Solonis, Rupestris in Viialla.

Knjižica potem nam pojasnjuje, kake pogoje zahteva, ta, kake ona ameriška trta. To je potrebno vedeti vinorejcem, ker on ne more še le delati poskusov. Tako izvemo iz knjižice, da Riparia zahteva ilovnato, srednje težka železna tla in zemljo kremenico. V belkasti apneni zemlji ne uspeva. Pri izberi posamičnih vrst riparije je dobro, ogibati se kolikor mogoče vrst z drobnimi mladikami in dolgimi členi. V mokri, premalo železni zemlji se pa te, tako jako uporni trte loti zlatenica in je v nekaterih letih pokonča. Solonis je za zemljo manj izbirčna nego Riparia, zlatenica se je ne prijemlje. Pri njenih koreninah, se navadno v veliki meri naseli trtna uš. Uš jej nič ne škoduje, ali vender ni dobro s to trto gojiti trtne uši same. Rupestris je dobra za peščena, suha apnena tla, ali vender je ž njo še nekoliko premalo skušenj. Viialla je pa za kristalična tla. Ta trta tudi sama nekoliko rodi, če tudi njen plod ni posebno okusen, vender je boljše nego nič, dokler niso vse trte cepljene.

Posebno poučljiva so dalnja poglavja, ko nam pisatelj popisuje, kako se razmnožuje trte, kako se cepijo. Natančno so popisane ta toliko važna dela za vsacega vinorejca, ki hoče z vvedenjem ameriških trt ohraniti svoj vinograd. Ta oddelek knjige dičijo lepe podobe, ki pojasnjujejo to, kar se v knjigi razklada. Sestavki o pomnoževanju in cepljenju ameriških trt so glavno jedro knjižice. Gotovo bode vsak vinorejec z največjo zanimivostjo prečital te sestavke. Baš zaradi teh sestavkov mu knjigo posebno priporočamo. Res je kranjski deželni odbor že razdelil o tej stvari nekak pouk po deželi, ali vender bode vinorejec v tej knjigi mnogo novega in koristnega našel. Skušnje se množe.

V peti vrsti daje pisatelj svete, katere vrste evropskih trt naj bi najbolj cepil. V tem poglavju navaja več trt, ki so posebno priporočljive in kake pogoje, da zahtevajo. Iz tega zanimivega odstavka naj to le priobčimo:

I. Vrste, ki dajejo bela vina. 1.) Rudeči treminec zahteva močno gnojno zemljo in dolgo rez. Povprečno daje po 40 hl vina. Izvrstne kakovosti in vonjave z okolo 20 % sladkorja in 4 do 5 ‰ kisline.

(Konec prihodnjič.)

Kmetijske raznoterosti.

Na čem se spozna starost gosij in rac? Stare gosi imajo hrapove noge, močne peruti, debel, močen, neupogljiv kljun, debelejša peresa in debelo kožo, mlajše živali spoznamo po nežni koži pod perutmi in na koncih perutij. Mlade gosi se poznate ravno po teh znamenjih, kakor stare gosi. Kljun je pri mladi gosi v razmerji z glavo dosti daljši, kakor pri stari.

Ali čebela umrje, če zgubi želo? Dosedaj je bila občna razširjena misel, da čebela umrje, ako piči in vsled tega zgubi želo. Poljski čebelar Krasicki je pa o tem delal natančne poskuse. Prepričal se je, da je od 132 čebel, ki so piknile jih 52 zraven umrlo, drugih 80 je pa drugi dan ravno tako veselo okrog letale, kakor poprej. Krasicki iz tega sklepa, da v največ slučajih zgube želo, čebeli nič ne škoduje.

Poučni in zabavni del.

Potopisne črte.

Iz Ljubljane v Ljubljano.

Spisuje Jos. Levičnik.

(Dalje.)

Zapustivši Ogulin vozili smo se precej dolgo še poleg klekovega podnožja. Zemlja je koj za Ogulinom tako kultivirana, kakor kaj enakega nisem opazil ves čas od Karlovca do sem, pa tudi od tod naprej ne več. Na daljni vožnji se okolica zelo spreminja. Peljali smo se en čas ob rečici Dobri, dalje deloma po ožinah, deloma po bolj prijazni okolici, poslednjič nas je objela tema tunela Tičevo, in ko smo v gledali zopet beli dan, bili smo tudi kmala na postaji Gomirje. Bližnja vas enacega imena šteje nekoliko stotin stanovnikov grško-razkolnega veroizpovedovanja, katerih sprednike je bil leta 1600. general Lenković iz Korenice naselil le sem. Tu se nahaja tudi moški samostan enakega verstva. — In zopet smo odri-nili naprej, vozili pa se po takih ožinah in tukavah, da sem se v živo spominjal onih besed, katere mi je govoril pred leti neki graničarski trgovec v Karlovcu. Ker je ravno tisti čas potoval neki visoki član preslavne cesarske rodbine po Granici, vprašal sem ga, so li lepe pokrajine ondi, kjer potuje omenjeni gospod. A dobil sem v odgovor: „E, gospodine, tam je vodil vrag svojo majko okrog“. Res, pred bi bila ta okolica za tacarja medveda, kot za bivališče ljudij. Poleg tesnih ožin smo prevozili tudi štiri manjše tunele, in poslednjič dospeli na postajo Vrbovsko. Ta kraj mi je mikalo poznati in videti, ker

sem tudi tu pred leti imel dobrega znanca. A postaja nahaja se v ozkej dolini, od kjer se nikamor ne vidi; — njej k levi zgrajena je parna žaga, trg pa je skrit za gričem k desni, in vsaj jaz ga nisem prav nič vidil. Šteje baje okolo 1500 prebivalcev, ki se po večjem pečajo z lesno trgovino. V obližju Vrbovskega nehala je okrožje bivšega ogulinskega graničarskega regimenta, in železnična proga stopi kmalu na tla prejšnje civilne Hrvatske.

Že od Ogulina naprej čutiti je, da se železen tir polagoma pospenja na viš, od Vrbovskega dalje pa je opaziti to še v večjej meri. Tudi naprej se vije proga po ožinah in samotah, vozi skozi tri manjše tunele, in ko smo dospeli na postajo Komorske-Moravice, bili smo že 320 metrov visoko nad planoto Jadranskega morja. A vkljub te višine je postaja vendar le v ozki gorski dolgočasni dolini. — Kakor do sem, šlo je tudi dalje po samotnem, z gozdi gosto obrašenem hribovju vedno višej in višej, ko pa dospemo na postajo v Skrad, čudom sem se čudil. Svet se nam je namreč hipoma odprl, nahajali smo se vrh gorovja, k desni globoko dol razširjala se nam je v divji samoti kolpska dolina, okraj nje pa so se dvigale strme stenaste kočevske gore. No, misliti si zamore tu človek: Mažari so hoteli najti pot do Reke in Adrije, naj gre to še skoz take pustinje, ožine in magari čez še tako visoke gore, ter naj stane milijonov, kar hoče. Z denarjem se res naše čase vse lahko doseže!

Od Skrada jela se nam je vožnja odsahnevati navzdol. Proga naredi koj od postaje naprej velik ovinek, in že od daleč vidili smo vhod v 1225 m dolgi tunel, ki je prevrtan skozi 983 m visoko goro Kupjak, zato ima tudi tunel enako ime. N. pr. sredi tunela naredi proga ovinek. Ko smo privozili zopet na svitlo, vzdigovala sta se nam k desni gorska orjaka Risnjak in Snježnik. Prvi je visok 1528 m, drugi pa 1508 m nad planoto Jadranskega morja. Poslednji orjak ne nosi zastonj svojega imena, kajti pokrivalo bila mu je bela snežna kapa. (Brez snega ta gora baje tudi o sredi poletja ni.) Ko smo v urni vožnji prevozili še 370 m dolgi Sušica — in 198 m dolgi Besnjak — tunel, „prifurali“ smo jo zdajci na postajo Delnico. Ker je moj vozni listek govoril le do te postaje, izstopil sem. — Trg enakega imena razširja se ob straneh državne Luizine ceste nekoliko niže železnične proge, torej se izpred kolodvora ves lahko pregleda. Šteje okol 3000 prebivalcev, ki se pečajo nekoliko z lesno trgovino, mnogo pa jih prehodi kot barantači z južnem sadjem vso Evropo. Delnice poznati po licu — da se poslužim tega izraza —, me je že zdavnej mikalo; ime njihovo mi je bilo namreč znano že od zgodnih mladinskih let. Zakaj? V spodnji gimnaziji v Ljubljani imel sem součenca, ki je bil tako rekoč splošni dijaški ljubljeneč. Njegova dobrovoljna prijaznost in šaljivost ni poznala meja, — vedno je imel kako smešno burko „za pokrovom“. Zato se je cela spodnja gimnazija rada tovaršila ž njim. Po dovršeni IV. latinski šoli vstopil je bil v tedajno, — smem reči: slavno znano ljubljansko zdravniško šolo, in dovršivši jo prišel je v Delnice za zdravnika. Josip Konič

bilo je njegovo ime.*) Moja malenkost je bila sicer že nekoliko poprej zapustila Ljubljano, a kadar sem po opravljenih prihajal tja dol, snidel sem se skoraj vselej z njegovim ondi bivajočim že ostarelem očetom, ki mi je na moja redna vprašanja: „kako stoji z g. sinom Jožetom“, vedno vedel povedati o njem le dobro in hvalevredno. Tako naši rojaki tudi na tujem delajo čast svoji domovini, ako na dobro obračajo um, ki ga jim je Gospod Bog dal. (Dalje sledi)

Poučni in zabavni drobiž.

Šolske razmere na Španskem. Na Španskem plačujejo učitelje občine jako neredno. Več učiteljev že po dve ali tri leta ni dobilo nobene plače. Samo v baskiških in katalonskih pokrajinah niso občine dolžne učiteljem plače. Po uradnih poročilih so občine 8 milijonov peset (frankov) plač učiteljem na dolgu. Učitelji se morajo na razne načine pomagati. Učitelj iz Benegalbona se je v Malagi postavil pred katedralno cerkev in prosil miloščine, ko so ljudje prihajali od službe božje. Na prsih je imel listek z napisom: „Učitelj iz Benegalbona, ki že 26 mesecev ni dobil nobene plače, prosi miloščine“. Ko je guverner prišel iz cerkve, je učitelja seboj povabil, da se naredi konec škandalov. Guverner je učitelju dal nekaj malega podpore. Guvernerji nimajo družega sredstva, da bi občine prisilili k plačevanju plač učiteljem, da v tacih občinah, v katerih so na dolgu učiteljem plačo, prepovedo boje z biki, kar navadno pomaga. Španjec da navadno rad zadnjo srajco, da se le zabava z gledanjem bojev z biki. Dosedaj so se pa guvernerji le prereditokrat posluževali te prepovedi.

Novice.

— Cesarjev god praznoval se je dne 4. t. m., kakor običajno po vsej širni Avstriji, najslovesneje. Služile so se povsod slovesne službe božje, pri katerih so se pošiljale prisrčne prošnje k Vsemogočnemu, da bi nam ohranil našega dobrega cesarja še mnogo let. Ljubljansko vojaštvo imelo je ob devetih skupno sv. mašo v nunski cerkvi. Po sv. maši bilo je defilovanje na Kongresnem trgu. Ob 10. uri bila je v stolni cerkvi pontifikalna sv. maša, katere so se udeležili vsi civilni dostojanstveniki in obilo pobožnega občinstva. Po sv. maši so se razni zastopniki poklonili pri deželnem predsedništvu s prošnjo, da naj to blagovoli sporočiti najiskreneje čestitke presvitlemu cesarju k njegovemu imendanu.

— »Radogoj« pristopili so povodom svatbe g. dr. Treo-ta z gospodično Mici Mohorčičevo dne 30. sept. t. l. v Sežani za ustanovnike z doneski po 100 kron gg.: dr. Ivan Dečko, odvetnik in dež. poslanec v Celji, dr. Gustav Gregorin, odvetnik v Trstu, Dragotin Hribar, lastnik tiskarne v Celji, Gašpar Kastelec, veleposestnik v Materiji, dr. A. Kos, c. kr. profesor v Gorici, Rajko Mahorčič, župan in dež. poslanec v Sežani, dr. Fr. Majer, odvetniški kandidat v Celji, J. Mankoč, veleposestnik v Trstu, dr. Drag. Treo, odvetnik v Postojini in Fr. Višnikar, c. kr. okr. sodnik in dež. poslanec v Ribnici.

*) Upam, da mi blagi mladinski součenec in sedaj po vsem hraškem Primorju jako sloveči, čislani in spretni g. doktor ne bo zameril, če mu »Novice« slučajno pridejo v roke, da vpletem v moj potopis njegovo spoštovano osebo. Biva pa zdaj ne več v Delnicah, ampak, ako se prav spominjam, na Fužinah, kakor sem bil nasledni dan zvedel v Osilnici. Pisatelj.

Voda za živino. Po skušnjah ne sme biti voda za živino premeška, pa tudi ne pretrda. Gledati je pa posebno, da v vodi ni gnjilobnih stvari, zato tudi za živino ni voda iz vodnjakov, ki so preblizu stranišč in se vanje steka gnojnica. Premrzla voda je tudi škodljiva, posebno kravam, ki molzejo nikakor ne dajaj premrzle vode. Po zimi zatorej pri-mešaj nekaj gorke.

Poučni in zabavni del.

Potopisne črte.

Iz Ljubljane v Ljubljano.

Spisuje Jos. Levičnik.

(Dalje.)

Ko sem od delniškega kolodvora dospel po kamnitih, ozkih in strmih stopnicah dol v trg, približeval se je skoraj že večer. Nadjal sem se, najti ondi poštno priliko, da bi se peljal v 2 uri odtod oddaljeni Brod ob Kupi (Kolpi); pa poštna zveza med tema krajema sklenjena je le z vlaki v jutru. Ker bi bil pa rad dospel ta večer še noter do Osilnice, vprašal sem po drugi vozni priliki. A zarad pripravljanja stelje in drv ni bilo nikjer konj doma; — le v enem samem kraji je bila taka prilika na razpolaganje, dotični mož se je izkazal, — vsaj on je moral misliti tako, — prav spretni računar, — da ne rečem: matematikar. Od Delnic do Osilnice štejejo dobrih pet ur hodá; — če se tedaj zahteva za uro dva goldinarja voznine, znaša to ravno okrogli desetak. In res je stopil mož z tako bolečino na dan. Ker je pa brez matematike znano, da se desetaki ne berejo raz vsakega drevesa, mislil sem si: bomo pa poskusili „peš-partijo.“ Nabašem si svojo prtljago, kakor se je najbolj dalo, in hajdi proti Brodu. Kako poldrugo uro dalje od Delnic vodi prav dobra cesta vedno navzdol, včasih bolj napeto, včasih bolj polagoma, toraj peš-hoja ni ravno težavna. Pa sreča mi je bila ta dan nekako mila. Komaj četrte ure pod Delnicami pripeketa za manoj konjič s praznim tovornim sedlom, katerega je gnal prijazen možiček. Na moje vprašanje: od kod in kam, povedal mi je, da je doma od Starega Trga pri Poljanah, in da je nesel tovor piskrov v Delnice, kjer bo prihodnjo nedeljo semenj. Zdaj gre še po en tovor take robe domu. Do Broda, djal je, greva lahko skupaj. Se ve, da mi je v tujini in na večer, če je ravno mesec svetil, taka tovaršija dobro došla. Pa, — še drugo sva z možem vkrenila. Ker je bila moja prtljaga precej težka, konj pa imel prazno sedlo, vprašal sem moža, če bi je ne zamogel naložiti na njegovo krotko žival. Bil je temu koj pripravljen, in ko sva naložila konjiču moje breme, šli smo vsi urnih korakov proti ravnini. Kake pol ure pod Delnicam, šla sva skozi vas „Marija trošt,“ ki ima tudi svojo cerkev, naprej pa je izpeljana cesta noter doli do ravnine prav dobro po samotnem gorskem rebu. Na obeh straneh vzdigujejo se precej visoki z listnatim drevjem dobro obraščeni hribi, in na vprašanje, kedo je lastnik vsega tega, odgovoril mi je sprem-

ljevalec: „svitli knez Thurn Taxis.“ (Ta plemič je svak našega presvitlega cesarja Franca Jožefa.) Od „Marije trošt“ naprej razširja se k levi pod cesto globoka grapa, iz katere dna vdarjalo mi je na ušesa šumljanje gorskega potoka. Ko dospeva poslednjič v ravnino, prišla sva z tovaršem kmalu v vas Homer in prekoračila most čez ljubko — žuborečo rečico Kupico. Ime le — to zbudilo je v moji glavi etimologična premišljevanja. Čudno je, — mislil sem si, — da so naši stari slovanski pradedje tako radi večjim vodam imenovali tudi hčerke. Kakor ima namreč n. pr. naša kranjska Sava svojo Savico, in so jej spodnji Štajerci pridali še Savinjo; — kakor ima dolnje Štajerska Drava svojo Dravinjo, zgornje Štajerska Mura pa svojo Murico (Mürz); — kakor so nazvali Korošci svoji Zili hčerko Zilico Nemci so jo prekrstili na ime Gailitz in še celo na „Schliza“ [sic!], tako so tudi Hrvatje mejni reki Kolpi (Kulpi, Kupi) med Hrvatsko in Kranjsko imenovali hčerko Kupico, mejni reki med Hrvatsko in Bosno, Uni pa Unico. Ta premišljevanja so mi nekako krajšala pot, — le grede sva dospela z mojim potnim tovarišem na Brod, prijazen in precej obširen kraj ob Kolpi, tedej tik k Kranjski meji. Bilo je med 7. in 8. večerno uro. Tukaj je snel dober mož konjiču mojo prtljago raz sedla, prav hvaležno prejel malo nagrado, prijazno se poslovil od mene, ter nadaljeval pot proti svojemu domu. — Ker sem po mojem potnem načrtu hotel na vsaki način priti ta večer še v Osilnico, kamor je peš hoda še dobre 3. ure, ni mi kazalo drugače, kot najeti si nalašno vozno priliko. Zglasil sem se v neki gostilni blizu mosta, kjer domujejo prav prijazni in postrežljivi ljudje. (Žal, da nisem poizvedel njihovega imena, ker zaslužijo priporočeni biti potnikom.) Hitro dali so poklicati voznika, ki je tudi kmalu prišel, zahteval pa primeroma dovolj visoko voznino. Pa, — kaj sem hotel; — zberati mi je bilo med: plačaj! ali pa o poznem večernem času po ptujih in neznanih krajih peš hodi! Ko se pogodim z voznikom, šel je on na svoj dom po „priliko“, kakor po spodnih krajih navadno rečejo; meni pa so med tem postregli krčmarjevi z prav dobrim novim sladkim vinom in novopečenim mehkim kruhom. Kmalu pridrdra voz, v katerega je bilo vpreženo par čilih konjičev, in po pravilu in navadi hrvatskih voznikov: „teci, ali pa pogini“, odpeljal sem se iz Broda. — (Dalje sledi.)

Poučni in zabavni drobiž.

Doktorice. Vseučilišče v Freiburgu je imenovalo Karolino Mihaelis Vasconcelles v opotu za častno doktorico. Ta gospodičina je v učenem svetu znana po svojih učenih delih iz romanskega jezikoslovja in je posebno poznateljica portugalskega slovstva. — Mis Julija Snow je pa te dni v Curihu napravila doktorski izpit iz naravoznanstva in to z odliko.

Španska pisateljica Seňro Eva Canel je dobila naglogo od trgovinske zbornice na Kubi, da napravi zanjo poročilo o čikaški razstavi. Ta pisateljica je dobra novelistinja, izdavalca je tudi jeden političen list in sedaj izdaje jeden humoriščen list.

vkupè v lonec, ki je zgubil lesk in se prilije vode ter lonec postavi v kak gorek kraj. Posoda postane zopet svetla in čista ter glazura se ni prav nič poškodovala.

Kmetijstvo.

Naznanilo in razglas.

Novo šolsko leto na podkovski šoli ljubljanski se prične 1. dne januarja 1894. leta.

S poukom v podkovstvu je združen tudi nauk o ogledovanji živine in mesa. Kdor želi vzprejet biti v podkovsko šolo, mora se izkazati:

1. s spričevalom, da se je pri kakem kovači izučil za kovaškega pomočnika;
2. z domovinskim listom;
3. s spričevalom svojega župnika ali župana, da je poštenega vedenja, in
4. da zna brati in pisati slovenski.

Ubožni učenci morejo tudi dobiti štipendije po 60, oziroma 50 forintov.

Prosilci za štipendije imajo predložiti:

1. ubožni list,
2. spričevalo o poštenem vedenji, in
3. potrdilo, da so delali uže dve leti za kovaške pomočnike. Prošnje z le temi spričevali imajo poslati vsaj do 15. decembra glavnemu odboru c. kr. kmetijske družbe v Ljubljani.

Šola traja do konca junija 1894. leta. Kdor dobro prebije preskušnjo, more po postavi iz 1873. leta dobiti patent podkovskega mojstra, ker sedaj ne more nihče brez preskušnje postati kovaški mojster. Nauk v tej šoli je brezplačen, vsak učenec si ima za šolski čas skrbeti le za živež in stanovanje ter za potrebne šolske knjige. Stanovanje dobodo učenci za majhno plačo v šolski hiši.

Učenci naj se oglase vsaj dva dni pred šolskim začetkom v podkovski šoli na spodnjih Poljanah.

Ker je po slovenskih deželah še zmerom premalo v podkovstvu izučenih kovačev in zdravnikov kopitnih boleznij, pa tudi premalo izurjenih oglednikov živinskih in mesovnih, zatorej naj bi skrbela županstva, da dobode vsaka občina vsaj po enega dobrega kovača in živinskega in mesovnega oglednika.

Ivan Murnik,

predsednik c. kr. kmetijske družbe kranjske.

Dr. Karol vitez Bleiweis,
začasni vodja podkovske šole.

Naznanilo.

Skušnje na tukajšnji podkovski šoli se bodo vršile dne 27. in 28. decembra t. l., in sicer: 27. decembra skušnja iz podkovstva za kovače, kateri niso obiskavali podkovske šole, 28. decembra pa za učence podkovske šole iz podkovstva in ogledovanja klavne živine in mesa. Kovači, kateri hočejo delati to skušnjo,

naj se oglase pri podpisanem vodstvu do 15. dne decembra t. l.

Vodstvo podkovske šole v Ljubljani
dne 1. novembra 1893.

Dr. Karol vitez Bleiweis.

Kmetijske raznoterosti.

Vpliv gozdov na prebivalstvo. V Franciji so v tridesetih departementih skoro so popolnoma iztrebili gozde. Od kar so gozdi iztrebljeni, voda odnaša zgornjo prst, doline pa preplavlja, vsled tega več toliko ljudij preživeti ne more in ljudje se zatorej izseljujejo. Vsi kraji v Aziji in Afriki, kjer so ljudje popolnoma iztrebili, gozde so zdaj puščave. V Franciji na leto naredo vsako leto povodnji za blizu 90 milijonov frankov škode. Ko bi se po gorah povsod zasadili gozti, bi povodnji gotovo vsaj 80 milj. frankov manj škode napravilo. Najmanj 100 000 kmetijskih rodbin več bi se lahko preživelo. Zato se pa ne more dovolj priporočati varstvo gozlov.

Pomen čmerljev za pridelovanje detelje. Na Novi Zelandiji prav zelo sejejo našo navadno deteljo. Dolgo časa so pa morali vsako leto dovažati seme, ker ni nikdar naredila semena. Preiskavali so uzroke te prikazni in prišli na to, da na Novi Zelandiji ni nobenih tacihi žuželk, ki bi pospeševale oplojenje, zlasti čmerljev, ki v Evropi pospešujejo oplojenje detelje. Leta 1885. so pripeljali na otok 100 angleških čmerljev, kateri so se hitro razširili po otoku in čez dve leti so kmetovalci na Zelandiji že sami pridelali deteljnega semena.

Poučni in zabavni del.

Potopisne črte.

Iz Ljubljane v Ljubljano.

Spisuje Jos. Levičnik.

(Dalje.)

Dolina, skozi katero vodi cesta iz Broda proti Osilnici, je na moč podobna gorenjskim „Štengam“, t. j. dolini, ki pelje iz Bleda v Bohinj. Obedve imate skoro enako obliko, zelo enako ožino, visoke gore ju opasujejo po obeh straneh; vendar so tukaj one na kranjski strani višje in strmejše, kakor na Hrvatskeji. Kakor skoz gorenjske „Štenge“ doteka iz Bohinja reka Sava, tako teče tukaj reka Kolpa, ter dela deželno mejo med Kranjsko in Hrvatsko od Osilnice noter tja dol pod Metliko. Od Broda pelja cesta po desnem bregu Kolpe včasih blizu, včasih nekoliko oddaljeno od nje. Kmalu nad Brodom vdarjalo mi je močno bobnenje reke Kolpe na uho. Mislil sem, da je to morda kaki slap, pa je le jez, ki napeljuje vodo na dve žagi v Srobotniku, ki stoji na kranjski strani, in kjer se že prične osilniška fara. N. pr. $\frac{3}{4}$ ure od Broda je hrvatska farna vas Kuželj. Njena cerkev stoji prijetno na mali višavi prav blizu ceste ob levi strani. Dalje vozivši se srečal sem dva velika voza, na katerih je sedelo nadrenjanih na vsakem morebiti po 50, ali pa še več možakov. Vprašanje voznika, kaj to pomenja, djal mi je, da so iz osilniške okolice, in da gredo čez zimo, ker nimajo doma nikakega zaslužka, drvariti in ogljariti v hrvatske in slavonske gozde, od koder se vra-

čajjo na spomlad zopet domu, da obdeljujejo svoja mala posestva. — Kakih pet četrt ure nad Kuželjem veže cesto močan most čez Kolpo na kranjsko stran, tedaj na levi njen breg. Bil sem tedaj zopet v domači deželi. Reka ima tukaj precej široko in plitvo strugo, njen tek je miren in počasen, žarki blede lune pa so odsevali prelepo v neštevilnih njenih valčkih, kar se je prelepo vjemalo z nočno tišino. Zrak je bil pa kot o sredi oktobra za čudo topel. Od mostu do Mirtoviča potrebuje se kakih 5 minut, dalje pa sledijo prav blizu drug za drugim kraji Bosljiva loka, kjer je ob cesti podružnica cerkev sv. Vida (z mirodvorom), dalje Grintovec, Ložec, — kmalu naprej Ribjek, kjer je zopet podružnica sv. Tilna (z mirodvorom.) Med tem ko so ravno omenjeni kraji nasejani po ravnini in ob cesti, vzdigovale so se mi ves čas od Broda gori ob desni stene: „Gladloška“, „Kuželjska“, „Marjetne“, „Bela“, „Loška“, „Črka“ z znano steno „Nuna“) in „Laze“. Na mnogih mestih kipi po višavah skalovje skoraj navpično. Vrhove teh strmin pokrivajo „Planine“ z košenicami. Kako uro pod Osilnico stoji onkraj Kolpe hrvatska farna vas Turke. N. pr. od tega mesta naprej postane okolica bolj ozka, samotna, skoraj bi djal: neprijetna, tako da sem si v šali mislil: V jutro grem v Osilnici k g. županu, pa mu rečem: Gospod, sicer nimam potne pravice, pa povem, nikar me ne dajte „na šub“, ker pojdem sam zopet rad nazaj. Urna vožnja mi je vendar krajšala dolgočasnost okolice in ko poslednjič zavijemo okolu nekega hrbta, ki je segal noter do ceste, bil sem.

VIII. v Osilnici.

Bilo je proti zvečerni 11. uri, ko sem dospel v takorekoč zadnji kotiček kranjske dežele. Akoravno je dohod nekako težaven, in se mora, ako se potuje po cesti, naj se že pride čez Kočevje in Faro od Broda gori ali pa od Čubra doli, iti skozi Hrvatsko, pa kraj sam na sebi ni ravno neprijeten, ker leži v nekakem polotoku ter na sotočju Kolpe in Čubranke v okrogli rodovitni planotni dolinici. Ker je bilo došlo tja kake 3 ure pred mojim prihodom poročilo o tem, čakalo me je ondi že istinito srčno sprejetje, dokaj gostoljubna postrežba in zelo prijetno prenočišče, kar je vse skup povzročevalo, da sem prišel še le zelo pozno k počitku, in sem naprej vedel, da mi bo noč — prekratka. —

Naslednje jutro, četrtek 15. oktobra, izšlo je solnce zopet na jasnem, in dodalo mojemu potovanju vnovič jako prijeten dan. Preden vendar prestopim na njegov popis, naj povem kaj malega o zgodovini Osilnice. —

(Dalje sledi.)

Poučni in zabavni drobiž.

Stenografija v kitajščini. Mak Laj Hi iz Honhonga je priredil Pilmanovo metodo hitropisja za kitajščino.

Tomaža Akvinskega modroslovna družba osnovala se je v Budimpešti. Pokrovitelj novi družbi je stolnobelgrajski škof Filip Steiner, častni predsednik titularni škof

Ferdinand Wolafka, predsednik profesor Štefan Bogna, podpredsednik dr. Janez Kiss. Tajnika sta doktorja Ivan Purt in Edmund Gyürky.

Podnebnik. V Oseku so dne 25. pr. m. ob 6. zvečer opazovali lep svetel podnebnik kateri se je pomikal proti jugozapadu. Podnebnik se je razletel v tri dele in potem kmalu izginil.

Zmrzel kislik privlačuje magnet. Neki angleški učenjak je preiskaval, da je že tekoč kislik občutljiv za magnet, posebno občutljiv je pa v tem oziru zmrzli kislik. To daje dosti misliti, ker se je dosedaj mislilo, da imajo le kovine to lastnost.

Izvestja Muzejskega društva za Kranjsko. Peti snopič tega izvrstnega lista ima nastopno vsebino: 1. A. Koblar: Boji na Krajinah in zmaga pri Siseku pred 300 leti. (Konec) 2. Konrad Črnologar: Dva spomenika osvoboditve Dunaja v l. 1683. 3. Fr. Pokorn: Donesek k zgodovini dominikanskega samostana v Velesovem. 4. A. Koblar: Drobtinice iz furlanskih arhivov. (Dalje) 5. S. Robič: Kranjski mahovi. (Konec) Mali zapiski: J. Vrhovec: Ljubljana l. 1810. — J. Vrhovec: Slovenske pridige. — Slovtvo o domoznanstvu slovenskih dežel. — Zgodovina dobrovske fare pri Ljubljani. — S. Rutar: Starinske najdbe na Magdalenski Gori. — J. Vrhovec: Pasji davek — Zvonova na ljubljanski mestni svetovalnici. — Kongres v Ljubljani l. 1821. — F. Schulz: Čebelosedec (Merops apiaster), — F. Schulz: Kukavica v gnezdu zelene žolne.

Peter Igljč Čajkovski ruski komponist, umrl je te dni v Petersburgu. Rojen je bil leta 1840. v Volkinskem na Uralu. Učil se je pri A. Rubinsteinu na konservatoriji v Petersburgu. Od 1866. do 1877. leta je učitelj harmonije in je zastopnik novejšje ruske šole. Posebno njegove opere kažejo velik talent.

Jan Matejko slavni poljski slikar umrl je v Krakovem. Rojen je bil leta 1838. v Krakovem od čeških v Galiciji naseljenih starišev. On je bil že popolnoma poljski izgojen. Slikarstva se je učil na Dunaji in v Monakovem. Stevilo njegovih umetnih del je silno veliko. Posebno je slovil, kot portretni slikar. Njegov pogreb je bil silno slovesen, zbrali so se bili prvi poljski veljaki, da mu skažejo poslednjo čast.

— **Osebne vesti.** Premeščeni so naslednji sodni pristavi: Gospod Emil Rizzoli iz Radeč k okrožnemu sodišču v Novem mestu; gosp. Alfons Kapun iz Vrhnike v Laški trg; gosp. Makso Vidic z Brda v Ribnico in gosp. Anton Rozina iz Ribnice v Radeče. Sodnijskima pristavoma sta imenovana avskultanta, g. dr. Štefan Kraut za Brdo in g. Ant. Rogina za Vrhniko.

— **Zakupna obravnava.** Dne 27. t. m. vršila se bode pri c. kr. finančnem ravnateljstvu v Ljubljani zakupna obravnava o pobiranju užitnine od vina, vinskega in sadnega mošta in od mesa v zakupnih okrajih Metlika, Logatec, Mokronog, Vel. Lašče, Zatičina, Il. Bistrica, Senožeče, Škofjaloka in Vrhnika za l. 1894. in pogojno tudi za leti 1895. in 1896. Izklicna cena iznaša za zakupni okraj, Metlika 5.600 gld., Logatec 15.200 gld., Mokronog 6.200 gld., Velikn Lašče 4000 gld., Zatičina 5.300 gld., Il. Bistrica 5.700 gld., Senožeče 4.200 gld., Škofjaloka 10.500 gld., Vrhnika 8 70 gld.

Občinski svet ljubljanski je kakor znano v svoji seji dne 5. januarja t. l. uredil občinske urade in službena mesta ter je zajedno odločil prejemanje aktivnim mestnim uradnikom Minoli teden je občinski svet v dveh tajnih sejah na podlagi

želk po zraku. On je napravil natančne načrte za tak stroj, katerega brzina in smer se bode dala s posebnimi pripravami vrejevati. Profesor misli, da bi motor s 100 konjskimi močmi lahko gonil stroj, v katerem bi se vozilo 16 oseb po zraku. Ta stroj bi se v zraku tudi lahko ustavil. Vetru bi se tak stroj upiral s hitrejšo vožnjo. V posebno v hude vetrove bi pa ne prišel, ker bi se ne spuščal v zračno višavo kakor zrakoplav, ampak bi vozil le v višočini od 20 do 30 metrov. Kmalu se bode izdelal tak stroj za poskušnjo.

Velik sod. V Frankenthalu sedaj delajo v neki sodariji za veliko vinsko trgovino ogromen sod. Dolg bode 530 metrov in pri vehi pet metrov visok. Držal bode 860 hektolitrov in in tehtal 250 centov prazen, napolnjen pa 10000 centov. To bode gotovo največji sod na svetu.

Tehnologičen obrten muzej na Dunaji. V ponedeljek se je za občinstvo otvorila razširjena dvorana za malo obrt in pa permanentna razstava učil in del učencev c. kr. tehnologičnega obrtnega muzeja strokovnih šol. Vsak dan izvzemši soboto je odprta od 10 do 4 ure popoldne proti vstopnini 20 kr. V ponedeljek, torek, sredo in četrtek od 6 do 8 ure zvečer in v nedeljo od 9. do 12. ure dopoldne je pa prost vstop. Zvečer delajo motori in drugi stroji.

Kmetijstvo.

Škodljivci sadnega drevja.

(Dalje.)

Vejni rilčkar (*Rhynchites conicus*) se nahaja na jablanah, hruškah, češpljah, češnjah in marelicah. Ta hrošč je majhen, kake tri milimetre dolg, višnjave semtrtja svetlozelene barve, črnih nog in črnega rilca. Truplo ima kratko črno dlačico. Prikaže se od aprila do julija, razjeda cvetje in listne peclje. Največ škode pa napravi, da zgrize mlade poganjke, da v njih stržen nese jajca. Babica tako znese po 30 jajec. Taki poganjki, ki so popolnoma odgrizeni, padejo na tla, v enem meseci se izleže ličinka, ki hitro doraste in izleze v zemljo. Drugo leto pa pride na dan zopet kot škodljiv hrošč.

Da se kolikor moč omeji škoda, ki jo dela ta hrošč, se priporoča pobirati odpadle poganjke, predno se izležejo ličinke. Na manjših drevesih se ti hrošči tudi lahko love zlasti po noči, ko letajo z večjih, pa seveda to ni mogoče. Dajo se pa otresti na razgrnjene rjuhe in potem pokončati.

Hruškar (*Anthonomus piri*) Pomladi se večkrat opazijo po hruškah cvetni popki, ki se ne odpro, temveč porujave, se posuše in odpadejo. Dolgo se je mislilo, da to prihaja od mraza. Natančneje preiskave so pokazale, da to škodo dela neki jabelčarju podoben hrošč. Predno se pomladi napno popki, vanje znese samica tega hrošča jajčica in iz njih se izležejo ličinke, ki razjedo notranji del cvetja, ki se potem razviti no more. Tudi tukaj pomaga, če se hrošči otresavajo in nabirajo. Pobiranje odpalega cvetja pa navadno ne pomaga, ker se ličinke ali bolje mladi hrošči že izležejo.

Rudeče nog. (*Luperusrufipes*) se prikaže posebno v maji v večjem številu po jablanah in hruškah, razjeda mlado listje, cvetje, popke. Ta škodljivec dobi se sicer

vse leto po vrlih, ali vender najbolj pogosto v maji. Najboljše je, če se otresa na razprostrte rjuhe. Škoda je različna. V navadnih letih je jako neznatna. Doživeli smo pa že tudi, da je skoro vse liste prevotlil ta hrošč in uničil vse cvetje. Pri mladih drevesih tudi oškoduje list. Sadje obgrize. Mej največje škodljivce sadnega drevja pa vender ni prištevati. Zaradi tega se mnogi sadjarji dosti ne menijo zanj. (Dalje sledi.)

Kmetijske raznoterosti.

Italijansko vino. V mesecu oktobru se je v naše cesarstvo pripeljalo 68120 meterskih centov vina za 22866 meterskih centov manj nego lani v tem meseci. Od dne 1. januarja do konca oktobra se je v našo državo vpeljalo 913101 metersk cent italijanskega vina. Srbskega vina, za katero velja jednaka carina kakor za italijansko, se je vpeljalo do konca oktobra letošnjega leta 4742 meterskih centov. Do konca avgusta so se v Italiji nadejali bogate vinške letine, ali po došlih poročilih se ta nada ni izpolnila.

Varstvo proti zajcem. Po zimi zajci pokončavajo mnogo sadnih dreves. Nekateri mažejo drevesa z ilovico, kravjekom ali krvjo, da bi se jih ne lotili glodavci. Dež pa ilovico z drevesa hitro opere. Sicer pa ilovica, ko se strdi ovira delavnost drevesnega luba, kajti tudi po zimi drevo popolnoma ne otrpne. Tudi lubje pod ilovico rado razpoka, ker se ne more tako krčiti in raztegovati kakor les pri vremenskih premembah. Posebno se je tega bati proti koncu zime, ko začno drevesa poganjati. Strjena ilovica ovira, da zrak ne more do lubja, ker je škodljivo. Bolje je, če se drevje zavaruje s trnjem, ki se z železno žico, ali pa s trtami priveže okrog drevesa. Trnje nikakor ne ovira drevesu izhlapenja in vender varuje drevo pred zajci.

Poučni in zabavni del.

Potopisne črte.

Iz Ljubljane v Ljubljano.

Spisuje Jos. Levičnik.

(Dalje.)

Skončaje ogledovanje osilniške cerkve podal sem se s prijetnim spremstvom dol do izliva rečice Čubranke v Kolpo, kjer poslednja ravno na onem mestu pričenja delati mejo med Kranjsko in Hrvatsko. Ker bom Osilnico javaljne kedaj še videl, me je prav na moč mikalo, iti si ogledat še izvir Kolpe. A v to ni bilo potrebnega časa. Do tja je namreč od Osilnice poldrugo uro Konec farovškega „Vidma,“ (tako se imenuje zelo rodovitno polje, ki se razprostira med župnim dvorcem in Kolpo) prepejlati se zamore čez njo s čolnom, in potem se gre en čas po potu en čas pa po stezi ob njenem desnem bregu. Pol ure nad Osilnico dere reka z močnim šumom pri tako zvanem kraju „Stari mlini“ po stenah; pri izviru Kolpe pa je velik kotel, do katerega se pride samo po stezi mimo vasi Razloge, in le ob suhih časih. Kotel obdajajo baje na treh stranij strme skalnate stene, ki so morebiti nad 100 metrov visoke. Turistom se na moč priporoča za ogledovanje ta divje-romantična okolica, in le strogo, pa pičlo odmerjeni čas me je oviral od te „par-

tije.“ (Za našega slavnoznanega gosp. „Jeruzalemskega romarja“ bil bi izvir Kolpe gotovo znamenit fotografični predmet.) —

Vrnivši se od izliva Čubranke šli smo z mojim spremstvom ogledat še zapadno stran osilniške vasi, ter naprej po cesti pičlo četrť ure dalječ do mostu, ki je napravljen čez Čubranko, in katera dela tudi ondi mejo med Kranjsko in Hrvatsko. Ker se mi je reklo, da se zamore priti do mosta v dobre četrť ure v hrvatsko far-no vas Plesce, in da je dobiti tam dobro pivo, bili smo s spremstvom zdajci „eno,“ iti namreč tja. Pospešili smo toraj svoje korake po lepi ravni cesti, katera vodi skoz Plesce naprej proti Čabru, Prezidu in Kranjskemu. — K desni žuborela nam je rečica Čubranka, ob levi pa so se razprostirala polja in travniki. Dolina ni široka, a prijazna. Kmalu smo zagledali Plesce, in le grede bili tudi tam. Mislim da ima Hrvatska malo vasi, ki bi imele toliko lepih hiš, kakor jih je viditi v Plescah. Tudi farna cerkev, posvečena Presveti Trojici, je dosti prijazna in snažna. Duš šteje duhovnija 13 sto.*)

Ko smo bili v Plescah z ukusno pivo, zavžito v prav krasno opravljeni dvorani, (ki bi delala čast vsakemu mestu) dobro okrepčali, napotili smo se po prijazni dolinici zopet nazaj proti Osilnici. Solnce nas je tako prijetno grelo, da bi človek o sredi oktobra kaj tacega komaj pričakoval. Prišedši nazaj v Osilnico šel sem si ogledat šolsko poslopje, ki se je bilo ono jesen ravno prezidalo in preravnalo. Služilo je poprej za orožniško kasarno, za kar je morda bolje ugajalo, kot za šolo, ker bo zlasti učna dvorana vender za svoje namene prenizka. Opoldan se je na domu mojega gostoljubnega gosp. prijatelja rabila „velika žlica“, bili smo navzoči sicer „od raznih vetrov“, a vender zabavali se kot zdavnej znani prijatelji. Veliko popoldneva smo potem presedeli še na domu vrlega gos. župana Ožure, kamor je bila prišla za nami še iz Plesec prijazna družbica, in tako je minil dan, kakor bi ga bila vzela kafra. Kakor je bil tedaj prijeten ves dan, enako je bilo tudi še na večer pri večerji na domu mojega gostoljubnega gosp. prijatelja. Gledé na to, da je bilo prejšno noč za me le malo počitka, se bi bil po večerji zgodaj rad oziral po topli postelji. Pa, strogost mojega potnega programa stopila je zapovedljivo pred me ter spominjala me šaljivih besed mojega že zdavnej umr-

*) Naj vpletem tu potopis, da vsi kraji, katere sem omenjal, pričemši z Generalski-stolom, pripadajo pod Senjsko biskupijo, katere okrožje obsega poleg hrvatskega Primorja tudi vse predele bivših graničarskih regimentov: ogulinskega, otočanskega in likanskega, ter šteje katolikov nad 260 tisoč. (Ker imam slučajno zvezek šematizma senjske biskupije pri rokah, naj povem kaj malega iz njega, kar v šematizmih drugih škofij ne najdem. Tako n. pr. pri vsaki duhovniji poleg letnice njenega vstanovljenja tudi letnica, kako daleč nazaj segajo njene matrike. Tudi so pri vsaki duhovniji navedene po imenih vse vasi, ki jej pripadajo, število stanovnikov vsake vasi posebej, in oddaljenost od farne cerkve. Dalje duhovni pomočniki niso imenovani in navedeni pri vsaki fari posebej, kjer delujejo, ampak razvidni so pri vsakem dekanatu še le na zadnje za vrsto po krajih in imenih, ali pa je povedano, da sô dotična mesta izpraznjena

Pisalec

lega strica, ki so mi enkrat djali: „Joža! ni vedno m'c, pride tudi k'c“, ali z drugimi besedami: prijetnostim sledijo tudi neprijetnosti. Ako sem namreč hotel speljati moje potovanje natanko po programu, kazala se je nujna potreba, namesto vleči se v posteljo k počitku, zasesti voz in v noči odpeljati se:

IX. iz Osilnice v Reko.

Tako se je tudi zgodilo. Po 8. zvečerni uri zapustil sem mirni kraj Osilnico, in odpeljal se po dolgi dolini zopet proti Brodu. Noč je bila svitla in kazala mi pri svitu blede lune svoje nočne slike: zrak je bil pa vender nekako bolj hladen od prejšnega večera. Okoli 11. ure dospela sva z voznikom na Brod. Rad bi bil on tam nekoliko nahranil konjiče, pa ljudje so bili menda ravno pospali in ni jih bilo moč sklicati. Dal je toraj koj na dvorišču živalima malo krme vgrizniti, jaz pa sem napravil med tem malo nočno „promenado“ po Brodu. Šel sem doli do mosta, ki pelje čez Kolpo na Kranjsko, prestopil mejo in oziral se doli proti Fari pri Kostelu, katero okolico je blede mesečina čarobno osvitljevala. Prišedši nazaj čez most šel sem še doli proti farni cerkvi. Povsod je bilo vse tiho, kakor v grobu, živa duša se ni ganila, kar je bilo morda še dobro za me. Kako lahko bi me bil imel kdo za kakega nočnega vohuna. Kolikor sem zamogel v noči ogledati, je Brod precej velik in zanimiv kraj. Med drugim je ondi tudi grajščina kneza Thurn-Taxis-a, česar posestva in gozdi se raztegajo ob desnem bregu Kolpe noter gori do Osilnice.

Poučni in zabavni drobiž.

Zlato poroko je praznoval te dni angleški pisatelj dr. Smiles, katerega dela so jako razširjena in prevedena v več jezikov. Njegovega de „Self-Help“ prodalo se je v angleškem izvirniku 180000 izvodov.

Döllingerjeva knjižica. Znani Döllinger, kateri je po zadnjem cerkvenem zboru bil prestopil k starokatoliški, veri je zapustil velikansko knjižico. V tej knjižici je okrog 18000 raznih del izišlih od 1820. do 1890. leta. Po pokojnikovi določbi se ima denar, ki se skupi za to knjižico, porabiti je za ustanovo na monakovskem vseučilišču, na katerem je bil on profesor. Ta knjižica ima veliko število dobrih bogoslovskih, modroslovskih in zgodovinskih del.

Bivši minister Gauč — častni doktor. Medicinska fakulteta v Incestu je bivšega učnega ministra imenovala častnim doktorjem za zasluge, ki jih ima za njen razvoj. On jo je preskrbel z vsem potrebnim.

Doktorica matematike. Dne 14. t. m. je v Parizu mlada Američanka Doroteja Klambke napravila doktorstvo iz matematičnih znanostij. Profesorji so ji častitali. Dobila je mesto na pariški zvezdarni.

Ženska emancipacija. Letos so začeli ženske vsprejemati pri angleški banki, katera je dosedaj imela le moške uradnike. Prve ženske so nastavljene v oddelku za prejemanje in oddajo bankovcev. — Turška vlada je pa dovolila ženskam zdravniško prakso, ako imajo potrebno usposobljenje.

Časopisje v Avstriji. Lani se je v Avstriji v notranjem prometu po pošti prepeljalo 72,606.846 izvodov raznih listov. Pri tem se šteje vse cesarstvo z Bosno in Hercegovino vred. Iz Ogorske je prišlo 226.300 izvodov, tja se pa poslalo 222.700 izvodov, iz Bosne je prišlo 4700 izvodov in tja se je poslalo 1,414 000 izvodov,